Coll. Romani Soc. Iesu catal. inscrip. e bib. Mureti:

M. TVLLII CI-ceronis Philippicæ, à M. Anto-NIO MVRETO AD OPTI-*mum & vetustissimum exemplar tam multis locis emendatæ, ut nunc primum editæ videri queant.*

Eiusdem Mureti in easdem scholia ad Adrianum Turnebum.

M. Antonii Mureti

PARISIIS,

Ex officina Gabriëlis Buon, in clauso Brunello, ad D. Claudij insigne.

1562.

CVM PRIVILEGIO.

Quas M. Ant. Muretus varias lectiones atque adnotationes in hunc impressum librum sua manu conjecit, eas ego diligenter transcripsi, et in adversaria mea contuli, Romae an. 1568. Hier. Lag. S.J.

PARDEVANT Nicolas Lescuier & Anthoine Becquerel Notaires du Roy nostre sire en son Chastellet de Paris, Fut present en sa personne Noble homme Marc Anthoine de Muret, lequel de son bon gré & volonté a donné & octroye à Gabriel Buon marchant libraire iuré demourant à Paris à ce presentee acceptant pour luy le droit & faculté de soy ayder du priuilege par ledict de Muret obtenu du Roy nostredict seigneur le vingt vniesme iour de Febrier dernier passé, signé par le Roy, la Royne sa mere, present Robertet. Et seellé sur simple queue du grand seel de cire iaulne, lequel priuilege ledict de Muret a presentement baillé & deliuré audict Buon. Et ce pour par icelny Buon imprimer ou faire imprimer & exposer en vente tant de fois qu'il plaira audict Buon. *M. Tullij Ciceronis Philippicæ, à M. Antonio Mureto ad optimum & vetustissimum exemplar tam multis locis emendatæ, vt nunc primum editæ videri queant. Eiusdem Mureti in easdem scholia ad Adrianum Turnebum.* Et ce pendant le temps & terme de huict ans, à compter du iour que les liures seront paracheuez d'imprimer, & en faire par ledict Buon son profit, sans qu'il soit loisible à autres d'imprimer ne exposer en vẽte lesdictes œuures ou partie d'icelles en quelque facon ou maniere que ce soit, ou puisse estre. Sur les peines des confiscations & amendes contenues audict priuilege: ne que ledict de Muret puisse faire imprimer ou dõner puissance à autres libraires d'imprimer lesdictes Philippiques cy dessus, ou partie d'icelles iusques apres lesdictes huict annes expirees. Car ainsi la voulu & accordé ledict de Muret, pour aucunes causes à ce le mouuãt, promettãt, & obligeant, renonceant. Faict & passé l'an mil cinq cens soixante & vn le mecredy vnziesme iour de Mars.

M. Antonius Muretus S. P. D. Adriano Turnebo.

Cum ex Italia, octauo post anno, in Galliam mihi esse redeundum viderem, iudicaui fore, vt mihi vitio verteretur, si ex regione copiosissima, & bonis omnibus abundãtissima, in qua tot annos versatus essem, redirem ad meos, inanis aliqua re exquisita & visenda, qua possem ἀντιφιλοφρονεῖν eos, qui, tam longo interuallo, saluum venisse, vt fit, gratularentur. quamquam igitur toto peregrinationis meæ tempore studiosissime feceram, vt veteres bibliothecas, quæ illic plurimæ, ac pulcherrimæ sunt, excuterem, bellissimum quodque, quod suo tempore ad vsum hominum depromerem, conditurus: tamen vltimis illis diebus, quibus Romæ fui, maiori etiam studio ad eam rem incubui: insita & vsitata hominibus consuetudine, ardentiori affectu tractãdi atque amplectendi ea, quibus se paulo post carituros vident. Sæpe autem audiueram commendari ab hominibus eruditis volumen quoddam peranti-quum Philippicarum M. Tullij, quod asseruaretur in bibliotheca Vaticana, non in maiore quidem illa & augustiore, quæ, pontificum beneficio, quotidie fere, statis horis patere ad communem studiosorum

omnium vtilitatem cõſueuit:ſed in abdita quadam, & non ita omnibus peruia, quæ à ſacerdotibus diui Petri ſuperioribus annis concinnata, poſtea, ſiue negligẽtia hominum, ſiue fraude, exhauſta prope iam & exinanita eſſet. ſed anxium me ac ſollicitum habebat, quòd cũ antea multa per me, multa per amicos expertus eſſem, vt eum librum inſpicere, eóque triduum aut quatriduum arbitratu meo vti poſſem: numquam ſucceſſerat: ſempérque caſus aliquis, cum iam iámque id quod optabam conſecuturus viderer, conatus omnis meos eluſerat. ſtatui tamen, antequam ab incœpto deſiſterem, ſemel etiam experiẽda omnia eſſe, &, quaſi munitam aliquam arcem diu fruſtra obſediſſem, prius quàm re infecta diſcederem, omnibus ſimul machinis, omnibus operibus ad murum admotis tentandam irruptionem. quid quæris? puncto temporis obtigit, quod totum prope biennium nequicquam optaueram. non modo enim mihi eximium illum librum inſpicere licuit, quod ego ipſum poſuiſſem in magni beneficij loco: ſed etiam permiſſum eſt, vt eum mecum auferrem, domíqué haberem, data prius fide, eum, quod longiſſimum eſſet, ante ſeptimum diem redditũ ac reſtitutum iri. Tum vero, tamquam longo tempore collectam ſitim explere cupiens, ita eum auide peruolutare, & cum iis qui ab eruditiſſimo ac diligentiſſimo viro Hieronymo Ferrario emendati erant, conferre cœpi, vt me, quamquam grauiter ægrota-

re cœperam, non valitudinis ratio, non cibi potionísve necessitas, non ille ipse omnium domitor (vt eum poëtæ Græci vocant) à tam dulci occupatione posset somnus abducere. præclare autem mihi constitit operæ meæ fructus. non enim facile crediderit quisquam, quàm multa in his orationibus mutila, quàm multa temere addita, quàm multa corrupta ac deprauata legerentur in omnibus aliis libris, quæ huius ope expleta, resecta, sanata & integritati suæ restituta sunt. Librum autem ipsum credo equidem ante hos septingentos annos exaratũ esse. quod & ipsa litterarum conformatio ostẽdit plerisque locis gemina ei quæ in Pandectis Florẽtinis, & in Terentio Petri Bembi visitur: & scribendi ratio, quam ὀρθογραφίαν vocant, eadem plane quæ in iis, quos modo nominaui, libris, & præterea in antiquissimo illo epistularum Ciceronis, cuius exemplum abhinc triennium diuulgauit P. Victorius. quam quidem cum ex aliqua parte exprimendam curauerim, non tamẽ sum ausus perpetuo id facere, ne nimia illa nouitas (siquidem noua dicimus etiam ea, quæ cum vetera sint, diu ab oculis & ab vsu hominum abfuerunt) lectoribus & morã obiiceret, & molestiam pareret. vt taceam, quod quædã in eis libris inesse iudico, errore potius, & vitio illorum temporum, quàm ratione, & auctoritate superiorũ recepta. cuius generis sunt emptus, sumptus, & similia per litteram p: in quo ita immoderata fuit ætas illa, vt sollempnia, & sompnũ,

& temptare, plerique omnes tum ſcriberent. Sed & illud ex eodẽ fonte fluxiſſe puto, quòd litteras multas inter ſe commutabant: cum apſum, & optineo, contráque ſcribtura, & obtare, ſæpe in eorum libris legatur. in eundem numerum incluſerim, auieris, pro, abieris: & Bolumniam pro Volumnia, eiuſdémque generis innumera. Nam illud quale eſſe dicam, neſcio, quòd lathrones, & lathrocinia prope ſemper ſcribebat is, cuius manu ille Philippicarũ liber ſcriptus eſt. Ne illa quidem exprimenda duxi, adficere, adponere, conligere, conlega, inluſtris, & talia, aut æcum, relicuum, locuntur, cottidie: quæ tamen non eiuſdem generis, cuius illa, eſſe duco: aut illa, immemoriam, pro, in memoriam, ſumnaſt, pro ſumma eſt, & ſimilia: etſi hæc quidem non plane aſpernanda cenſeo. At hæc leuiora ſunt. illud maioris momenti: quòd locos amplius trecentos in omnibus aliis libris deprauatos, à nobis emendatos videbit, quiſquis hanc editionem cum aliis conferre voluerit. Tibi autem Adriane Turnebe, vir optime & doctiſſime, hunc laborem meum inſcribere quaſíque conſecrare placuit, tum, vt extaret monimentum aliquod veteris amicitiæ noſtræ, tum, vt liber ipſe hoc nomine ſtudioſis omnibus gratior ac commendatior foret. Et ſane ſiue quærẽdus erat amicus de me bene meritus, cui hoc munuſculum daretur, neminẽ ordinis noſtri videbam, cui plus deberem: ſiue deligendus iudex, qui de his rebus exiſtimare

vnus omnium optime poſſet, nullum reperire poteram, cui iuſtius id deferretur, quàm tibi. Non enim aut obſcurum, aut ambiguum eſt, inter omnes qui hodie litteras tractant, ad quem ex hominibus noſtris primæ ſine controuerſia deferantur. Vale, méque, vt facis, amare perge. Lutetiæ. id. Mart. anno M.D. LXII.

Emendatio quorundam, quæ in hoc libro excudendo à librariis peccata ſunt.

Pag. 1: verſ. 8. poſt idus Mart. vllius. ead. 9. beneficii 2. 6. edixerant. 3. 5. poterã (ſed 4. 5. dicunt. ead. 13. me tamen 4: 26. habebitur 8. 16. ſuis ludis 9 12. recordamini. 10. 29 tibi fatum, ſicuti C. Curioni 10. 7. Man Glabrioni, Mau. Lepido, L. Vulcatio. 15. 23. me tu. 15: 17. quæſo ne. 18. 27. quæſtor es. 19: 9. cur eum reſtitui. ead. 15. hominem vero. 22: 13. quin his 23: 25. proficiſceretur. 24. 28. reip. 34: 5. temeritatem 36 5. Man. ead. 28. Antonius? 38. 25. de rep. 45. 19. reſcinduntur.

Non dubitamus, quin alia quoque non nulla commiſſa ſint: ſed & pauca, & non magni momenti fore confidimus.

Τῷ λαμπροτάτῳ καὶ αἰδεσιμωτάτῳ ἀρχιερεῖ Ἱππολύτῳ Ἐστῇ, καρδινάλει Φερραρείας, τῆς ἁγίας τοῦ Πέτρου καθέδρας παρὰ τοῖς κελτοῖς ἀποστόλῳ.

Τίς νέος ἐστὶ ὁ Φοῖβος, ὃ τὸν Φοίβου νέον ἄλλον
παῖδα κορωνίδην ἤπιον ἐκτετοκώς;
Οὐκ ὄφιν, ἀλλ᾽ ὄφιός γ᾽ ἐπιδαυρείου ὄσσε λαχόντα
ἕλκε᾽ ὕπουλα βίβλων δερκόμενον ὀξυτέρω.
Ὡς γὰρ ἀπήκεστα πρὶν ἰήσατο παιονίαισι
χείρεσι Μύρητος φύματα μουσοπόλων,
Οὕτω νῦν Κικέρωνα τὸν Ἱππολύτοιο παθόντα
ἐκ βιβλιοστρέβλων πηρομελῆ θάνατον,
Οὗτος ἀνεζώγρησ᾽ Ἀσκλήπιος, ἔκλυτ᾽ ἀνάρθρων
νεῦρα φιλιππείων, χερσὶ φιλιππολύτοις,
Σοῦ χάριν, Ἱππολύτοιο φερώνυμε Ἐστοῦ ἥρως,
Ἱππολύτῳ κλεινὸν ῥήτορ᾽ ὁμοιοπαθῆ.
Ἄλλος ὁ Φοῖβος νῦν σὺ κεκλήσεαι, ἄλλος ὁ φύσας
αὐτ᾽ ἀνεγρεσιβίην, παῖδ᾽ ἀνεγρεσίβιβλον.

Ἰω. Αὔρατος.

M. TVLLII CICERONIS PHILIPPICÆ A M. Antonio Mureto emendatæ.

ANte quàm de Republica Patres conſcripti, dicam ea quæ dicenda hoc tempore arbitror, exponam vobis breuiter conſiliũ & profectionis & reuerſionis meę. Ego cum ſperarẽ aliquando ad veſtrum conſilium, auctoritatémque Rempu. eſſe reuocatam, manendum mihi ſtatuebam, quaſi in vigilia quadam conſulari ac ſenatoria. nec vero vſquam diſcedebã, nec à Rep. deiiciebam oculos ex eo die, quo in ædem Telluris conuocati ſumus: in quo templo, quantum in me fuit, ieci fundamenta pacis, Athenienſiúmque renouaui vetus exemplũ: Græcum etiã verbum vſurpaui, quo tum in ſedandis diſcordiis vſa erat ciuitas illa: atque omnem memoriã diſcordiarum obliuione ſempiterna delendã cenſui. Præclara tum oratio M. Antonii, egregia etiam voluntas, pax denique per eum & per liberos eius cũ præſtantiſſimis ciuibus confirmata eſt. Atque his principiis reliqua conſentiebant. ad deliberationes eas,

quas habebat domi de Rep. principes ciuitatis adhibebat: ad hunc ordinem res optimas deferebat: nihil tum, nisi quod erat notum omnibus, in C. Cæsaris commentariis reperiebatur: summa constantia ad ea quæ quæsita erant, respondebat. Num qui exules restituti? vnum aiebat, præterea neminem. Num immunitates datæ? nullæ, respondebat. Assentiri etiã nos Ser. Sulpicio C. viro voluit, ne qua tabula post Idus Mart. C. vllius decreti Cæsaris aut beneficij figeretur. Multa prætereo, eáque præclara. ad singulare enim M. Antonij factum festinat oratio. Dictaturam, quæ iam vim regiæ potestatis obsederat, funditus ex Rep. sustulit. de qua ne sententias quidem diximus. Scriptum S.C. quod fieri vellet, attulit. quo recitato, auctoritatem eius summo studio secuti sumus, eiq; amplissimis verbis per S.C. gratias egimus. Lux quædã videbatur oblata, non modo regno, quod pertuleramus, sed etiam regni timore sublato: magnúmque pignus ab eo Reip. datum, se liberam ciuitatem esse velle, cum dictatoris nomen, quod sæpe iustum fuisset, propter perpetuæ dictaturæ recentem memoriam funditus ex Rep. sustulisset. Liberatus periculo cædis paucis post diebus senatus: vncus inpactus est fugitiuo illi, qui in C. Marij nomen inuaserat. Atque hæc omnia communiter cum collega. alia porro propria Dolabellæ, quæ nisi collega abfuisset, credo eis fuisse futura communia. Nam cum serperet in vrbe infinitũ malũ, idque manaret in dies latius: iidémq; bustũ in foro facerent, qui illam insepultam sepulturam effecerant: & quotidie magis magisque perditi homines, cum sui similibus seruis, tectis ac templis vrbis

minarentur: talis animaduersio fuit Dolabellæ, cum in audacis sceleratósque seruos, tum in inpuros & nefarios liberos, talisque euersio illius execratæ columnæ, vt mihi mirum videatur, tam valde reliquum tempus ab illo vno die dissensisse. Ecce enim Kal. Iunii. quibus vt adessemus edixerant, mutata omnia: nihil per senatum, multa & magna per populum & absente populo & inuito. Cos. designati negabant se audere in senatum venire: patriæ liberatores vrbe carebant ea, cuius à ceruicibus iugum seruile deiecerant: quos tamen ipsi Cos. & in concionibus, & in omni sermone laudabant. Veterani qui appellabantur, quibus hic ordo diligentissime cauerat, non ad conseruationem earum rerum quas habebant, sed ad spem nouarum prædarum incitabantur. Quæ cum audire mallem quàm videre, habere̍mque ius legationis liberæ, ea mente discessi, vt adessem Kal. Ianuariis, quod initium senatus cogendi fore videbatur. Exposui P.C. profectionis consilium: nunc reuersionis, quæ plus admirationis habet, breuiter exponam. Cum Brundisium, itérque illud, quod tritũ in Græciam est, non sine causa vitauissem, Kal. Sextilibus veni Syracusas, quod ab ea vrbe transmissio in Græciam laudabatur. quæ tamen vrbs mihi coniunctissima, plus vna me nocte cupiens retinere nõ potuit. veritus sum ne meus repẽtinus ad meos necessarios aduẽtus, suspicionis aliquid afferret, si essem commoratus. Cum autem me ex Sicilia ad Leucopetram, quod est promontorium agri Rhegini, venti detulissent: ab eo loco conscendi, vt transmitterem: nec ita multum prouectus, reiectus austro sum in eum

ipsum locũ, vnde conscenderam. cúmque intempesta nox esset, mansissémque in villa P. Valerij comitis & familiaris mei, postridiéque apud eundem ventum expectans manerẽ, municipes Rhegini complures ad me venerunt, ex iis quidam Roma recentes: à quibus primum accipio M. Antonij concionem: quæ ita mihi placuit, vt ea lecta, de reuersione primũ cœperim cogitare. nec ita multo post edictũ Bruti affertur & Cassij, quod quidẽ mihi fortasse quòd eos plus etiã Reip quàm familiaritatis gratia diligo, plenum æquitatis videbatur. Addebant præterea (fit enim plerumq;, vt ii qui boni quid volunt afferre, affingãt aliquid, quo faciant id quod nuntiant lætius) rem conuenturam: Kal. Sextilib. Senatum frequentem fore: Antoniũ repudiatis malis suasoribus, remissis prouinciis Galliis ad auctoritatem Senatus esse rediturum. tum vero tãta sum cupiditate incensus ad reditum, vt mihi nulli neque remi neque venti satisfacerent: non quo me ad tempus occursurum non putarem: sed ne tardius quàm cuperẽ, Reip. gratularer. Atque ego celeriter Veliã deuectus Brutũ vidi, quanto meo dolore, non dico: turpe mihi ipsi videbatur, in eam vrbem me audere reuerti, ex qua Brutus cederet: & ibi velle tuto esse, vbi ille non posset. Neque vero illum similiter, atque ipse eram, cõmotum esse vidi. erectus enim maximi & pulcherrimi facti sui consciẽtia, nihil de suo casu, multa de vestro querebatur. Ex quo primum cognoui quæ Kal. Sextilib. in senatu fuisset L. Pisonis oratio. qui quãquam parum erat (id enim ipsum à Bruto audieram) à quibus debuerat adiutus: tamen & Bruti testimonio (quo quid potest esse grauius?) & omniũ prædicatione

quos postea vidi, magnã mihi videbatur gloriam consecutus. Hunc igitur vt sequerer properaui, quem præsentes non sunt secuti: non vt proficerem aliquid: (nec enim sperabã id, nec præstare poteram) sed vt si quid mihi humanitus accidisset (multa autem impendêre videbantur præter naturam, prætérque fatum) huius tamen diei vocem testem Reipublicæ relinquerẽ meæ perpetuæ erga se volũtatis. Quoniam vtriusque consilii causam P. C. probatã vobis esse confido, prius quàm de Rep. dicere incipio, pauca querar de hesterna Antonii iniuria, cui sum amicus, ídq; me nonnullo eius officio debere esse, præ me semper tuli. Quid tandem erat causæ, cur in senatum hesterno die tã acerbe cogerer? solúsne aberam? an non sæpe minus frequentes fuistis? an ea res agebatur, vt etiam ægrotos deferre oporteret? Hãnibal credo erat ad portas, aut de Pyrrhi pace agebatur: ad quam causam etiam Appium illum & cæcum & senem delatum esse memoriæ proditum est. De supplicationibus referebatur: quo in genere senatores deesse non solent. Coguntur enim non pignoribus, sed eorum de quorum honore agitur, gratia: quod idem fit cũ de triumpho refertur. ita sine cura consules sunt, vt pæne liberum sit senatori non adesse. qui cum mihi mos notus esset, cúmque è via languerem, & mihimet displicerem, misi pro amicitia qui hoc ei diceret. At ille vobis audientibus, cum fabris se domum meã venturum esse dixit. Nimis iracunde hoc quidem, & valde intemperanter. cuius enim maleficij tanta ista pœna est, vt dicere in hoc ordine auderet, se publicis operis disturbaturum publice ex senatus sententia ædificatam domum? quis autem

videntur etiam

Agell. 13. et 6. 7

vmquam tanto damno senatorē coëgit? aut quid est vltra pignus, aut multam? quod si sciſſet quam ſententiam dicturus eſſem, remiſiſſet aliquid profecto de ſeueritate cogendi. An me cenſetis P.C. quod vos inuiti ſecuti eſtis decreturū fuiſſe, vt parentalia cum ſupplicationibus miſcerentur? vt inexpiabiles religiones in Rempublicam inducerentur? vt decernerētur ſupplicationes mortuo? Nihil dico cui, fuerit ille L. Brutus: qui & ipſe dominatu regio Remp. liberauit, & ad ſimilem virtutem, & ſimile factum ſtirpem iam prope in quingenteſimū annum propagauit: adduci tamen non poſſem, vt quenquam mortuum coniūgerem cum immortaliū religione: vt cuius ſepulcrū nuſquam extet, vbi parētetur, ei publice ſupplicetur. Ego vero eam ſententiā dixiſſem, vt me aduerſus P. R. ſi quis accidiſſet grauior Reip. caſus, ſi bellū, ſi morbus, ſi fames, facile poſſem defendere: quæ partim iam ſunt, partim timeo ne impendeant. Sed hoc ignoſcant dij immortales velim, & populo Romano qui id non probat, & huic ordini, qui decreuit inuitus. Quid? de reliquis Reip. malis licet ne dicere? mihi vero licet, & ſemper licebit, dignitatem tueri, mortem contemnere. poteſtas modo in hunc locum veniendi ſit: dicendi periculū non recuſo. Atque vtinam P.C. Kal. Sextilibus adeſſe potuiſſem: non quòd profici potuerit aliquid: ſed ne vnus modo conſularis, quod tum accidit, dignus illo honore, dignus Rep. inueniretur. Qua quidem ex re magnum accipio dolorē, homines ampliſſimis P. R. beneficiis vſos, L. Piſonem, ducem optumæ ſententiæ non ſecutos. idcirco ne nos P. Ro. ~~conſulares~~ fecit vt in altiſſimo ampliſſimo-

conſules

quegradu dignitatis locati, Remp. pro nihilo haberemus? non modo voce nemo L. Pisoni consularis, sed ne vultu quidem assensus est. Quæ, malum, est ista voluntaria seruitus? fuerit quædã necessaria. neque ego hoc ab omnibus iis desidero, qui sententiam consulari loco dicunt alia causa est eorum, quorum silentio ignosco: alia eorum quorum vocẽ requiro. quos quidem doleo in suspicionẽ populo R. venire nõ modo metus, quod ipsum esset turpe, sed alii, alia de causa deesse dignitati suæ. Quare primum maximas gratias & habeo & ago L. Pisoni, qui nõ quid efficere posset in Rep. cogitauit: sed quid facere ipse deberet. Deinde à vobis P. C. peto, vt etiam si sequi minus audebitis orationem atque auctoritatem meã, benigne me tamẽ, vt adhuc fecistis, audiatis. Primum igitur acta Cæsaris seruanda censeo: non quo probẽ. quis enim id quidẽ potest? sed quia rationem habendã maxime arbitror pacis atque otii. Vellem adesset Antonius, modo sine aduocatis: sed, vt opinor, licet ei minus valere, quod mihi heri per illum nõ licuit; doceret me, vel potius vos, P. C. quemadmodum ipse Cæsaris acta defenderet. An in commentariolis & chirographis, & libellis se vno auctore prolatis: ne prolatis quidem, sed tantummodo dictis, acta Cæsaris firma erunt: quæ ille in æs incidit: in quo populi iussa, perpetuásque leges esse voluit, pro nihilo habebuntur? Equidem existimo, nihil tam esse in actis Cæsaris, quàm leges Cæsaris. an si cui quid ille promisit, id erit fixum: quod idem non facere potuit, vt multis multa promissa non fecit: quę tamen multo plura illo mortuo reperta sunt, quàm à viuo beneficia per omnis annos tri-

ἀνανταπόδοτον insign.
6.ж

buta & data: sed ea non muto: nō moueo: summo etiam studio illius præclara acta defendo. pecunia vtinam ad Opis maneret, cruenta illa quidem: sed his temporibus, cū iis quorum est, non redditur, necessaria: quamquam ea quoque sit effusa, si ita in actis fuit. Ecquid est, quod tam proprie dici possit actum eius, qui togatus in Republica cum potestate imperióque versatus sit, quàm lex? Quære acta Gracchi. leges Semproniæ proferentur. quære Sullæ. Corneliæ. quid? Cn. Pompeij tertius consulatus, in quibus actis consistit? nempe in legibus. à Cæsare ipso si quæreres, quid nā egisset in vrbe & in toga: leges multas responderet se & præclaras tulisse. chirographa vero aut mutaret, aut non daret: aut si dedisset, non istas res in actis suis duceret. Sed ea ipsa concedo: quibusdam in rebus etiam conniueo. in maximis vero rebus, id est legibus, acta Cæsaris dissolui, ferendum non puto. Quæ lex melior, vtilior, optima etiam Republica sæpius flagitata, quàm, ne prætoriæ prouinciæ plus quàm annū, neu plus quàm biēnium consulares obtinerentur? Hac lege sublata videntúrne vobis posse Cæsaris acta seruari? quid lege quæ promulgata est de tertia decuria, nónne oēs iudiciariæ leges Cæsaris dissoluūtur? & vos acta Cæsaris defēditis, qui leges eius euertitis? nisi forte, si quid memoriȩ causa rettulit in libellum, id numerabitur in actis, & quamuis iniquū & inutile sit, defendetur: quod ad populum centuriatis comitiis tulit, id in actis Cæsaris non habebitur? At quæ est ista tertia decuria? Centurionum, inquit. Quid? isti ordini iudicatus lege Iulia, etiam ante Pompeia, Aurelia, non patebat? Census præfiniebatur, inquit. non centurioni

quidem

quidem solum, sed equiti etiam R. Itaque viri fortissimi atque honestissimi qui ordines duxerunt, res & iudicãt & iudicauerunt. Non quæro, inquit, istos. quicumque ordinem duxit, iudicet. At si ferretis, quicũque equo meruisset, quod est lautius, nemini probaretis. In iudice enim spectari & fortuna debet, et dignitas. Nõ quæro, inquit, ista. addo etiã iudices manipularis ex legione alaudarũ. Aliter enim nostri negant posse se saluos esse. O contumeliosum honorem, iis quos ad iudicãdũ necopinãtis vocatis. hic enim est legis index, vt ij res in tertia decuria iudicent, qui libere iudicare non audeant. in quo quantus error est, dij immortales, eorum qui istam legem excogitauerunt. Vt enim quisq; sordidissimus videbitur: ita libẽtissime seueritate iudicandi sordes suas eluet, laborabítque vt honestis decuriis potius dignus videatur, quàm in turpem iure coniectus. Altera promulgata lex est, vt & de vi, & de maiestate damnati ad populum prouocent, si velint. hæc vtrum tandem lex est, an legum omnium dissolutio? quis enim est hodie, cuius intersit istam legem manere? nemo reus est legibus illis: nemo quem futurum putemus. armis enim gesta numquam profecto in iudicium vocabuntur. At res popularis. vtinam quidem aliquid velletis esse populare. omnes enim iam ciues de Reipublicæ salute, vna & mente & voce consentiunt. quæ est igitur ista cupiditas legis eius ferendæ, quæ turpitudinem summam habeat, gratiam nullam? quid enim turpius, quàm qui maiestatem populi R. minuerit per vim, eum damnatum iudicio, ad eam ipsam vim reuerti, propter quam sit iure damnatus? Sed quid plura de

B.

lege disputo? quasi vero id agatur, vt quisquam prouocet. id agitur, id fertur, ne quis omnino vmquam istis legibus reus fiat. Quis enim aut accusator tam amẽs reperietur, qui reo condemnato obiicere se multitudini conductæ velit: aut iudex, qui reum dãnare audeat, vt ipse ad operas mercẽnarias statĩ protrahatur? Non igitur prouocatio ista lege datur, sed duæ maxime salutares leges quæstionésque tolluntur. Quid est aliud, hortari adulescẽtes, vt turbulenti, vt seditiosi, vt perniciosi ciues velint esse? quam autem ad pestem furor tribunicius inpelli non poterit, his duabus quæstionibus de vi & maiestate sublatis? quid quod obrogatur legibus Cæsaris, quæ iubẽt ei qui de vi, itémque ei qui maiestatis damnatus sit, aqua & igni interdici? quibus cum prouocatio datur, nónne acta Cæsaris rescindũtur? Quæ quidẽ ego P.C. qui illa nũquã probaui, tamen ita conseruanda cõcordiæ causa arbitratus sum, vt non modo quas viuus Cæsar leges tulisset, infirmãdas hoc tẽpore nõ putarẽ: sed ne illas quidẽ, quas post mortem Cæsaris prolatas esse & fixas videtis. De exilio reducti à mortuo: ciuitas data non solum singulis, sed nationibus, & prouinciis vniuersis à mortuo: inmunitatibus infinitis sublata vectigalia à mortuo. Ergo hæc vno, verũ optimo, auctore domo prolata defẽdimus: eas quas ipse nobis inspectãtibus recitauit, pronuntiauit, tulit, quibus latis gloriabatur, eísque legibus Rempublicã cõtineri putabat, de prouinciis, de iudiciis: eas inquam Cæsaris leges nos qui defendimus acta Cæsaris, euertẽdas putamus? Ac de iis tamen legibus, quæ promulgatæ sunt, saltem queri possumus: de iis quæ iam latæ dicũtur, ne illud quidem licuit.

Illæ enim ſine vlla promulgatione latæ ſunt ante quàm ſcriptæ. Quærunt, quid ſit, cur aut ego, aut quiſquā veſtrū P.C. bonis tri.ple. leges malas metuat. Paratos habemus qui intercedant, paratos qui Rēp. religione defendāt. Vacui metu eſſe debemus. Quas tu mihi, inquit, interceſsiones? quas religiones? eas ſcilicet quibus Reip. ſalus continetur. Negligimus iſta, & nimis antiqua, & ſtulta ducimus. forum ſepietur. omnes claudentur aditus. armati in præſidiis multis locis collocabuntur. Quid tum? quod ei it ita geſtum, id lex erit? & in æs incidi iubebitis? Cedo illa legitima. Conſules populum iure rogauerunt. hoc enim à maioribus accepimus ius rogandi. Populúſque iure ſciuit. qui populus? iſne, qui excluſus eſt? quo iure? an eo, quod ui & armis omne ſublatū eſt? Atque hæc dico de futuris: quod eſt amicorū: ante dicere ea que vitari poſſunt: quæ ſi facta non erunt, refelletur oratio mea. Loquor de legibus promulgatis, de quibus eſt integrū vobis. demōſtro vitia. tollite. denuntio vim, arma remouete. Iraſci quidem vos mihi Dolabella pro Rep. dicēti non oportebat: quamquā te quidē id facturum non arbitror: noui facilitatem tuā. Collegam tuum aiunt in hac ſua fortuna, quæ bona ipſi videtur: mihi, ne grauius quippiam dicam, auorum & auunculi ſui conſulatum ſi imitaretur, fortunatior videretur: ſed eū iracundū audio eſſe factū. Video autē quàm ſit odioſum, habere iratū eundē & armatū: cum tāta præſertim gladiorū ſit inpunitas. Sed proponā ius (vt opinor) æquū: quod M. Antoniū non arbitror repudiaturū. Ego ſi quid in vitam eius, aut in mores cum contumelia dixero: quo minus mihi inimiciſsimus ſit, non recuſabo: ſi.

denique fortunæ studia tum laudi & gratulationi tuæ se non obtulerunt? Quin mihi etiam, quo auctore te in his rebus vti arbitrabantur, & gratias boni viri agebant, & tuo nomine gratulabantur. Recordare quæso Dolabella, consensum illum theatri, cum omnes earum rerum obliti propter quas fuerant tibi offensi, significarunt se beneficio nouo memoriam veteris doloris abiecisse. Hanc tu P. Dolabella (magno loquor cum dolore) hāc tu inquam potuisti æquo animo tantam dignitatē deponere? Te autē M. Antoni absentem appello: vnum illū diem, quo in æde Telluris senatus fuit, non omnibus his mensibus, quibus te quidā multū à me dissentientes beatum putāt anteponis? quæ fuit oratio tua de concordia? quanto metu veterani, quanta solicitudine ciuitas tum à te liberata est, cū collegam tuum depositis inimicitiis, oblitus auspiciorū, te ipso augure pronūtiante, illo primum die collegā tibi esse voluisti: tuus paruus filius in Capitolium à te missus pacis obses fuit. quo Senatus die lætior? quo populus R. qui quidem nulla in concione vmquam frequētior fuit. tum denique liberati per viros fortißimos videbamur: quia, vt illi voluerant, libertatē pax cōsequebatur. Proximo altero, tertio, denique reliquis consecutis diebus non intermittebas quasi donum aliquod quotidie afferre Reip. Maximū autē illud, quod dictaturæ nomen sustulisti. hæc inusta est à te, à te inquā mortuo Cæsari nota ad ignominiam sempiternā. Vt enim propter vnius M. Mālij scelus decreto gentis Manliæ neminem patricium M. Māliū vocari licet, sic tu propter vnius dictatoris odiū, nomē dictatoris funditus sustulisti. Num te, cū hæc pro sa-

lute Reip. tãta gessisses, fortunæ tuæ: num amplitudinis: num claritatis: num gloriæ pœnitebat? Vnde igitur subito tanta ista mutatio? non possum adduci, vt suspicer te pecunia captũ. licet quod cuique libet, loquatur: credere non est necesse. nihil enim vmquã in te sordidũ, nihil humile cognoui: quãquã solent domestici deprauare nonnũquã. sed noui firmitatem tuam. atque vtinam vt culpam, sic etiam suspicionem vitare potuisses. Illud magis vereor, ne ignorans verum iter gloriæ, gloriosum putes, plus te vnũ posse, quàm omnes: & metui à ciuibus tuis. Quod si ita putas, totam ignoras viam gloriæ. Carum esse ciuem, bene de Rep. mereri, laudari, coli, diligi, gloriosum est: metui vero, & in odio esse, inuidiosum, detestabile, inbecillum, caducum. Quod videmus etiam in fabula illi ipsi, qui, Oderint dum metuant, dixerit, perniciosum fuisse. Vtinam Antoni auum tuum meminisses: de quo tamen audisti multa ex me quam sæpissime. Putásue illum immortalitatem mereri voluisse, vt propter armorum habendorum licentiam metueretur? Illa erat vita, illa secunda fortuna: libertate esse parem ceteris, principem dignitate. Itaque vt omittam res aui tui prosperas, acerbissimum eius supremum diem malim, quàm L. Cinnæ dominatum, à quo ille crudelissime est interfectus. Sed quid oratione te flectam? si enim exitus C. Cæsaris efficere non potest, vt malis carus esse, quàm metui, nihil cuiusquam proficiet, nec valebit oratio. quem qui beatum fuisse putant, miseri ipsi sunt. Beatus est nemo, qui ea lege viuit, vt non modo inpune, sed etiam cum summa interfectoris gloria interfici

possit. Quare flecte te quæso, & maiores tuos respice, atq; ita guberna Remp. vt natum esse te ciues tui gaudeant: sine quo nec beatus, nec clarus nec tutus esse quisquã omnino potest. populi quidẽ R. iudicia multa ambo habetis, quib' vos nõ satis moueri permoleste fero. Quid enim gladiatoribus clamores innumerabiliũ ciuium: quid populi versus: quid Pompeij statuæ plausus infiniti? quid iis trib. pleb. qui vobis aduersantur? parum ne hæc significant, incredibiliter consentientẽ populi R. vniuersi voluntatem? Quid Apollinarium ludorum plausus: vel testimonia potius & iudicia pop. Romani? parũ magna vobis videbãtur? O beatos illos, qui cũ adesse ipsis propter vim armorũ non licebat, aderant tamẽ, & in medullis populi Ro. ac visceribus hærebant. nisi forte Accio tum plaudi, & sexagesimo post anno palmã dari putabatis: non Bruto, qui his ludis ita caruit, vt in illo apparatissimo spectaculõ studium populus tribueret absenti: desiderium liberatoris sui perpetuo plausu & clamore leniret. Equidem is sum, qui istos plausus, cũ popularibus ciuibus tribuerentur, semper cõtemserim: idemque cũ à summis, mediis, infimis, cũ denique ab vniuersis hoc idẽ fit, cúmque ii qui ante sequi populi consensum solebant, fugiunt: non plausum illũ, sed iudicium puto. Sin hæc vobis leuiora videntur, quæ sunt grauissima, num etiã hoc contemnitis, quòd sensistis tam carã populo R. vitam A. Hirtii fuisse? satis erat enim probatum illum esse P. R. vt est: iucundum amicis, in quo vincit omnis: carum suis, quibus est ipse carissimus: tantã tamẽ sollicitudinem bonorum, tantum timorem in quo meminimus? Certe in nullo. Quid igitur? hoc vos per

deos immortalis, quale sit, non interpretamini? quid eos de vestra vita cogitare censetis, quibus eorum quos sperant Reip. consulturos vita tam cara sit? Cepi fructum P.C. reuersionis meæ: quoniam & ea dixi, vt quicumque casus consecutus esset, extaret conscientiæ meæ testimoniũ: & sum à vobis benigne ac diligenter auditus. Quæ potestas si mihi sæpius sine meo vestróque periculo fiet, vtar: si minus, quantum potero, non tam mihi me, quàm Reip. reseruabo. Mihi fere satis est, quod vixi, vel ad ætatem, vel ad gloriam: huc si quid accesserit, non tam mihi quàm vobis, Reíque publicæ accesserit.

FINIS.

M. TVLLII CICERONIS PHILIPPICA II.

A M. Antonio Mureto emendata.

QVonam meo fato P. C. fieri dicam, vt nemo his annis viginti Reip. hostis fuerit, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixerit? Nec vero necesse est quemquam à me nominari vobis, cum ipsi recordemini. mihi pœnarum illi plus quàm optarem, dederunt. te miror Antoni, quorum facta imitere, eorum exitus non perhorrescere. Atque hoc in aliis minus mirabar: nemo illorū inimicus mihi fuit voluntarius. Omnes à me Reip. causa lacessiti: tu ne verbo quidē violatus: vt audacior quàm L. Catilina, furiosior q̃ P. Clodius viderere, vltro me maledictis me lacessisti: tuámque à me alienationem, commendationem tibi ad impios ciuis fore putauisti. Quid putem? contemtum ne me? non video nec in vita, nec in gratia, nec in rebus gestis, nec in hac mea mediocritate ingenii, quid despicere possit Antonius. An in senatu facillime de me detrahi posse cre-

familiares de vi condẽnati sunt, quòd tui nimis studiosi fuissent. At beneficio sum tuo vsus: quo? quãquam illud ipsum quod cõmemoras, semper præ me tuli. Malui me tibi debere cõfiteri, quàm cuiquam minus prudenti non satis gratus videri. Sed quo beneficio? quòd me Brundisii non occideris? quẽ ipse victor, qui tibi, vt tute gloriari solebas, detulerat ex latronibus suis principatum, saluum esse voluisset, in Italiã ire iussisset, eũ vt tu occideres? fac potuisse. Quod est aliud P. C. beneficium latronum, nisi vt commemorare possint, iis se dedisse vitam, quibus nõ ademerint? Quod si esset beneficiũ, numquã ij qui illum interfecerunt, à quo erant conseruati, quos tu ipse viros clarissimos soles appellare, tantam essent gloriã consecuti. Quale autem beneficium est, quòd te abstinueris nefario scelere? qua in re nõ tam iucundũ mihi videri debuit, nõ interfectum à te, quàm miserum, id te inpune facere potuisse. Sed sit beneficiũ: quandoquidẽ maius à latrone accipi nullum potuit. In quo potes me dicere ingratũ? an de interitu Reip. queri non debui, ne in te ingratus viderer? at in illa querela misera quidẽ & luctuosa, sed mihi pro hoc gradu, in quo me senatus populúsque Ro. collocauit, necessaria: quid est dictũ à me cum cõtumelia? quid nõ moderate? quid non amice? quod quidẽ cuius tẽperantiæ fuit, de M. Antonio querentem, abstinere maledicto? presertim cùm tu reliquias Reip. dissipauisses: cum domi tuæ turpissimo mercatu omnia essent venalia: cũ leges eas quæ numquã promulgatæ essent, & de te & à te latas confiterere: cum auspicia augur, intercessionem consul sustulisses: cũ esses fœdissime stipatus armatis: cũ omnis inpuritates inpudica in domo quotidie susciperes, vino lustrísq; confectus. At ego, tãquam mihi cũ M.

Crasso contentio esset, quo cum multæ & magnæ fuerunt, non cum vno gladiatore nequissimo, de Rep. grauiter querens, de homine nihil dixi. Itaque hodie perficiam, vt intelligat quantum à me beneficium tum acceperit. At etiã litteras, quas me sibi misisse diceret, recitauit: homo & humanitatis expers, & vitæ communis ignarus. Quis enim vmquam, qui paulo modo bonorum consuetudinem nosset, litteras ad se ab amico missas, offensione aliqua interposita, in medium protulit, palámque recitauit? Quid est aliud tollere è vita vitæ societatem? tollere amicorum colloquia absentium? quàm multa ioca solent esse in epistolis: quæ prolata si sint, inepta videantur? quàm multa seria, neque tamen vllo modo diuulganda? Sit hoc inhumanitatis tuæ: stultitiam incredibilem videte. Quid habes quod mihi opponas homo diserte? vt Mustelæ Tamisio, & Tironi Numisio videris. qui cum hoc ipso tempore stent cum gladiis in conspectu senatus, ego quoque te disertum putabo, si ostenderis, quomodo sis eos inter sicarios defensurus. Sed quid opponàs tandem, si negem me vmquam istas litteras ad te misisse? quo me teste conuincas? an chirographo? in quo habes scientiam quæstuosam. qui possis? sunt enim librarij manu. Iam inuideo magistro tuo, qui te tãta mercede, quantam iam proferã, nihil sapere doceat. Quid est enim minus, nõ dico oratoris, sed hominis, q̃ id obiicere aduersario, quod ille si verbo negarit, longius progredi nõ possit qui obiecerit? At ego non nego, téque in isto ipso conuinco, non inhumanitatis solum, sed etiam amentiæ. Quod enim verbum in istis litteris est non plenũ humanitatis? officii? beniuolentiæ? omne autem crimen tuũ est, quòd de te in his litteris non male exi-

stimē, quòd scribebam tamquam ad ciuem, tāquam ad bonum virum, non tamquam ad sceleratum & latronem. At ego tuas litteras, etsi iure poterā à te lacessitus, tamē nō proferā: quibus petis, vt tibi per me liceat quendā de exilio reducere, adiurásque id te inuito me non esse facturum: idque à me inpetras. quid enim me interponerē audaciæ tuæ? quam neque auctoritas huius ordinis, neque existimatio populi R. neque leges vllæ poßent coërcere? verumtamen quid erat, quod me rogares, si erat is de quo rogabas, Cæsaris lege reductus? sed videlicet meam gratiam voluit esse, in quo ne ipsius quidem vlla esse poterat, lege lata. Sed cum mihi P.C. & pro me aliquid, & in M. Antonium multa dicenda sint: alterum peto à vobis, vt me pro me dicentem benigne: alterum ipse efficiam, vt contra illum cum dicam, attente audiatis. Simul illud oro, si meam cum in omni vita, tum in dicendo moderationem modestiámque cognoscitis, ne me hodie cum isti, vt prouocauit, respondero, oblitum esse putetis mei. Non tractabo vt consulem: ne ille quidem me vt consularem. etsi ille nullo modo consul, vel quod ita viuit, vel quod ita Rempublicam gerit, vel quod ita factus est: ego sine vlla controuersia consularis. Vt igitur intelligeretis, qualem ipse se consulem profiteretur, obiecit mihi consulatum meum, qui consulatus verbo meus P.C. re vester fuit. quid enim ego constitui, quid geßi, quid egi, nisi ex huius ordinis consilio, auctoritate, sententia? Hæc tu homo sapiēs, non solum eloquens, apud eos quorum consilio sapientiaq́ gesta sunt, ausus es vituperare? Quis autem meum consulatum præter te & P. Clodium, qui vituperaret inuentus est? cuius quidem te fatum, sicuti C. Curionem manet: quo-

scribam Taur. cum.: — cognostis F. — praeter P. Clod. F.

publica retulisti? At ad quos refert dij immortales? Ad eos scilicet, quorũ nobis etiã dies natales audiendi sunt. Hodie nõ descendit Antonius: cur non? dat natalicia in hortis cui? neminẽ nominabo: putate tum Phormioni alicui, tum Gnathoni, tum Ballioni. O fœditatem hominis flagitiosam. O inpudentiam, nequitiam, libidinem non ferendam. Tu cũ principẽ senatorẽ, ciuem singularẽ, tã propinquũ habeas, ad eum de Rep. nihil referas: referas ad eos, qui suam rem nullam habent, tuam exhauriunt? Tuus videlicet salutaris consulatus, perniciosus meus. Adeóne pudorem cum pudicitia perdidisti, vt hoc in eo templo dicere ausus sis, in quo ego senatum illum, qui quondã florens orbi terrarum præsidebat, consulebam, tu homines perditißimos cum gladiis collocasti? At etiam ausus es (quid autem est, quod tu non audeas?) cliuum Capitolinum dicere me cos. plenum seruorum armatorũ fuisse. vt illa, credo, nefaria S.C. fierent, vim afferebam senatui. O miser, siue illa tibi nota non sunt: nihil enim boni nosti: siue sunt, qui apud talis viros tam inpudenter loquare. Quis enim eques Rom. quis præter te adulescẽs nobilis, quis vllius ordinis, qui se ciuẽ esse meminisset, cum senatus in hoc templo esset, in cliuo Capitolino non fuit? Quis nomen nõ dedit? quãquam nec scribæ sufficere, nec tabulæ nomina illorũ capere potuerũt. Etenim cũ homines nefarii de patriæ parricidio cõfiterẽtur, cũ cõsciorum indiciis, sua manu, voce pæne litterarũ coacti, se vrbẽ inflammare, ciues trucidare, vastare Italiam, delere Remp. consensisse: quis esset qui ad salutem communem defendendam nõ excitaretur? præsertim cum senatus populusque R. haberet ducem: qualis si qui nunc esset, tibi idem quod illis accidit,

contigiſſet. Ad ſepulturam corpus vitrici ſui negat à me datum. Hoc vero ne P. quidem Clodius dixit vnquã. quem, quia iure ei fui inimicus, doleo à te omnibus vitiis iam eſſe superatum. Qui autem tibi venit in mentem, redigere in memoriam noſtram, te domi P. Lẽtuli eſſe educatum? an verebare, ne non putaremus natura te potuiſſe tam inprobum euadere, niſi acceſſiſſet etiam diſciplina? Tam autẽ eras excors, vt tota in oratione tua tecũ ipſe pugnares, vt nõ modo nõ coherẽtia inter ſe diceres, ſed maxime diſiuncta atque cõtraria, vt non tanta mecum, quanta tecum tibi eſſet contentio. Vitricum tuũ fuiſſe in tanto ſcelere fatebare, pœna affectum querebare. Ita quod proprie meũ eſt, laudaſti: quod totũ eſt ſenatus, reprehendiſti. Nam comprehenſio ſontium, mea: animaduerſio, ſenatus fuit. homo diſertus non intelligit eũ, quem contra dicit, laudari à ſe: eos apud quos dicit, vituperari. Iam illud cuius eſt, non dico audaciæ (cupit enim ſe audacem) ſed quod minime vult, ſtultitiæ, qua vincit omnis cliui Capitolini mẽtionem facere? cum inter ſubſellia noſtra verſentur armati: cum in hac cella Concordiæ (dij immortales) in qua me cõſule ſalutares ſententiæ dictæ ſunt, quibus ad hãc diem viximus, cũ gladiis homines collocati ſtent. Accuſa ſenatũ, accuſa equeſtrem ordinẽ, qui tum cũ ſenatu copulatus fuit: accuſa omnis ordines, omnis ciues, dum confiteare hunc ordinem hoc ipſo tẽpore ab Ithyreis circumſederi. Hæc tu nõ propter audaciã dicis tam inpudenter, ſed qui tantarum rerũ repugnantiã non videas, nihil profecto ſapis. Quid eſt enim dementius, quàm cum Reip. pernicioſa arma ipſe ceperis, obiicere alteri ſalutaria? At etiam quodã loco facetus eſſe voluiſti. quã id te (dij boni) nõ decebat? in quo

eſt tua

est tua culpa nō nulla. Aliquid enī salis à mima vxore trahere potuisti. Cedant arma togæ. Quid tū? nonne cesserunt? At postea tuis armis cessit toga. Quæramus igitur, vtrū melius fuerit: libertati populi R. sceleratorū arma, an libertatē nostrā armis tuis cedere. Nec vero tibi de versibus respōdebo: tantum dicā breuiter te, neq; illos, neq; vllas omnino litteras nosse: me nec Reip. nec amicis vmquā defuisse, & tamē omni genere monimentorū meorum perfecisse operis subseciuis, vt meæ vigiliæ meæq; litteræ & iuuētuti vtilitatis, & nomini Romano laudis aliquid afferrent. Sed hæc nō huius tēporis: maiora videamus. P. Clodium meo consilio interfectum esse dixisti. Quidnā homines putarent, si tū occisus esset, cum tu illū in foro, inspectāte populo R. gladio stricto, insecutus es? negotiumq; transegisses, nisi ille se sub scalas tabernæ librariæ coniecisset, iisq; oppilatis impetū tuum cōpressisset? quod quidē ego fauisse me tibi fateor, suasisse ne tu quidē dicis. At Miloni ne fauere quidem potui. prius enim rem transegit, quàm quisquā eum facturum id suspicaretur. At ego suasi. scilicet is animus erat Milonis, vt prodesse Reip. sine suasore non posset. At lætatus sum, quid ergo? in tanta lætitia cunctæ ciuitatis me vnū tristem esse oportebat? quamquā de morte Clodii fuit quæstio non satis prudenter illa quidem cōstituta. quid enim attinebat noua lege quæri de eo, qui hominē occidisset, cum esset legibus quæstio cōstituta? Quæsitū est tamē. quod igitur, cū res agebatur, nemo in me dixit: id tot annis post, tu es inuētus qui diceres? Quod vero dicere ausus es, idque multis verbis, opera mea Pompeium à Cæsaris amicitia esse diiunctū, ob eámq; causam mea culpa ciuile bellū esse natum: in eo non tu quidem tota re, sed quod maximum

ergo F.

conscij non fuissent: quàm vt si quisquam celari vellet, qui fuisset. Quàm verisimile porro est, in tot hominibus partim obscuris, partim adulescentibus, neminẽ occultantibus, meũ nomen latere potuisse? Etenim si auctores ad liberandam patriam desiderarentur illis auctoribus, Brutos ego impellerem? quorũ vterque L. Bruti imaginẽ quotidie videret: alter etiam Ahalæ. Hi igitur his maioribus, ab alienis potius cõsilium peterent, quàm à suis? & foris potius q̃ domi? Quid? C. Cassius in ea familia natus, quæ nõ modo dominatũ, sed ne potentiam quidem cuiusquam ferre potuit, me auctorem credo desiderauit: qui etiam sine his clarissimis viris hanc rem in Cilicia ad ostium fluminis Cydni cõfecisset, si ille ad eam ripã, ad quã constituerat, non ad cõtrariam, nauis appulisset. Cn. Domitiũ non patris interitus clarissimi viri, non auunculi mors, nõ spoliatio dignitatis, ad recuperandam libertatem: sed mea auctoritas excitauit. An C. Trebonio ego persuasi? cui ne suadere quidem ausus essem. quo etiam maiorem ei Resp. gratiam debet, qui libertatem populi R. vnius amicitiæ præposuit: depulsórque dominatus, quàm particeps esse maluit. An L. Tillius Cimber me est auctorẽ secutus? quem ego magis fecisse illam rem sum admiratus, quàm facturũ putaui. admiratus sum autem ob eam causam, quòd immemor beneficiorum, memor patriæ fuisset. Quid duos Seruilios, Cascas dicam, an Ahalas? & hos auctoritate mea censes excitatos potius, quàm caritate Reip? Longum est persequi cæteros, idq́ue Reip. præclarum fuisse tam multos: ipsis gloriosum. At quemadmodum me coarguerit homo acutus, recordamini. Cæsare interfecto, inquit, statim cruentum alte extollens M. Brutus pugionem, Cicero-

domo?

nem nominatim exclamauit, atque ei recuperatam libertatem est gratulatus. Cur mihi potißimum? qui sciebam? Vide ne illa causa fuerit appellandi mei, quòd cum rem gessisset consimilem rebus iis quas ipse gesseram, me potißimum testatus est, se æmulum mearũ laudium extitisse. Tu autem omnium stultißime non intelligis, si id quod me arguis, voluisse interfici Cæsarem, crimen sit: etiam lætatũ esse morte Cæsaris crimen esse? Quid enim interest inter suasorem facti & probatorem? Aut quid refert, vtrũ voluerim fieri, an gaudeam factũ? Ecquis est igitur, exceptis iis, qui illũ regnare gaudebãt: qui illud aut fieri noluerit, aut factũ improbarit? Omnes enim in culpa. Etenim omnes boni, quantum in ipsis fuit, Cæsarem occiderunt. Aliis cõsilium, aliis animus, aliis occasio defuit: voluntas nemini. Sed stuporem hominis, vel dicam pecudis, attendite. Sic enim dixit, M. Brutus, quem ego honoris causa nomino, cruentum pugionem tenẽs, Ciceronem exclamauit: ex quo intelligi debet eum conscium fuisse. Ergo ego sceleratus appellor à te, quem tu suspicatum aliquid suspicaris: ille qui stillantẽ præ se pugionem tulit, is à te honoris causa nominatur? Esto: sit in verbis tuis hic stupor: quanto in rebus sententiisque maior? Constitue hoc consul aliquando, Brutorũ, C. Caßij, Cn. Domitij, C. Trebonij, reliquorum, quam velis esse causam: edormi crapulam inquam & exhala: an faces admouendæ sunt, quæ te excitẽt tantæ causæ indormientẽ? Numquã ne intelliges statuendũ tibi esse, vtrum illi qui istam rem gesserunt, homicidij rei sint, an vindices libertatis? Attẽde enim paulisper, cogitationémque sobrij hominis punctum temporis suscipe. ego qui sum illorum (vt ipse fateor) familiaris, vt à te arguor, socius, ne-

go quicquam esse medium:cõfiteor eos,nisi liberatores populi R.:cõseruatorésque Reip.sint,plus quàm sicarios, plus quàm homicidas,plus etiam quàm parricidas esse.Siquidem est atrocius patriæ parētem, quàm suum occidere. Tu homo sapiens & cõsiderate quid dicis? Si parricidas,cur honoris causa à te sunt & in hoc ordine,& apud populum R.semper appellati? Cur M.Brutus te referēte legibus est solutus,si ab vrbe plus quàm decē dies abfuisset? Cur ludi Apollinares incredibili M. Bruti honore celebrati? cur prouinciæ Bruto & Cassio datæ? cur quæstores additi? cur legatorū numerus auctus? Atque hæc acta per te.nõ igitur homicidas: sequitur vt liberatores tuo iudicio:quandoquidem tertiū nihil potest esse. Quid est? num cõturbo te? Non enim fortasse satis quæ diiunctius dicuntur intelligis.Sed tamen hæc est summa cõclusionis meæ : Quoniā scelere à te liberati sunt:ab eodē te amplissimis præmiis dignissimos iudicatos. Itaque iam retexo orationem meā.Scribam ad illos,vt si qui forte quod à te mihi obiectū est,quærent,sit ne verū,ne cui negēt. Etenim vereor ne aut celatū me,illis ipsis non honestū:aut inuitatum refugisse,mihi sit turpissimum.Quæ enim res vnquam,pro sancte Iupiter,nõ modo in hac vrbe,sed in omnibus terris est gesta maior? quæ gloriosior? quæ commendatior hominū memoriæ sempiternæ ? In huius metu cõsilij societatē, tāquam in equum Troianū cum principibus includis? nõ recuso . Ago etiam gratias,quoquo animo facis. Tāta enim res est, vt inuidiam istam,quam tu in me vis concitare , cum laude non cõparē.Quid enim beatius illis,quos tu expulsos à te prædicas & relegatos? qui locus est aut tam desertus aut tam inhumanus,qui illos,quò accesserint , nõ affari atque appetere

facti clarißimos viros Resp. auctores. Ego te dico tantum gaudere: fecisse non arguo. Respondi maximis criminibus: nunc etiam reliquis respōdendum est. Castra mihi Pompeij atque omne illud tempus obiecisti. quo quidem tempore si (vt dixi) meum consilium auctoritásque valuisset, tu hodie egeres, nos liberi essemus, Resp. non tot duces & exercitus amisisset. Fateor enim me cum, ea quæ acciderūt, prouiderem futura, tanta in mæstitia fuisse, quanta ceteri optimi ciues, si idem prouidissent, fuissent. Dolebam, dolebam P.C. Remp. quondam vestris meísque consiliis conseruatam, breui tempore esse perituram. Neque vero eram tam indoctus ignarúsque rerum, vt frāgerer animo, propter vitæ cupiditatem: quæ me manēs conficeret angoribus: dimissa, molestiis omnibus liberaret. Illos ego præstantißimos viros, lumina Reip. videre volebam, tot consularis, tot pretorios, tot honestißimos senatores: omnē præterea florem nobilitatis ac iuuentutis. tum optimorum ciuium exercitus: qui si viuerēt, quāuis iniqua condicione pacis, (mihi enim omnis pax cum ciuibus bello ciuili vtilior videbatur) Remp. hodie teneremus. Quæ sententia si valuisset, ac non ij maxime, quorū ego vitæ cōsulebā, spe victoriæ elati obstitißēt, vt alia omittā, tu certe nūquā in hoc ordine, vel potius nūquā in hac vrbe mansisses. At vero Cn. Pōpeij voluntatē à me abalienabat oratio mea. An ille quēquàm plus dilexit? cū vllo aut sermones, aut cōsilia contulit sæpius? quod quidem erat magnum, de summa Rep. dissentientis, in eadem consuetudine amicitiæ permanere. sed & ego, quid ille: & contra ille, quid ego sentirem & spectarem, videbat. Ego incolumitati ciuium primū, vt postea dignitati possemus: ille præsēti dignitati potius

consulebat. quòd autē habebat vterque quid sequeretur, idcirco tolerabilior erat nostra dissensio. Quid vero ille singularis vir ac pæne diuinus de me senserit, sciūt qui eū de Pharsalica fuga Paphū persecuti sunt. numquā ab eo mētio de me nisi honorifica, nisi plena amicissimi desiderij: cū me vidisse plus fateretur, se sperasse meliora. & eius viri nomine me insectari audes, cuius me amicū, te sectorē esse fateare? Sed omittatur bellū illud, in quo tu nimiū felix fuisti. Ne iocis quidem respondebo, quibus me in castris vsum esse dixisti. Erāt quidē illa castra plena curæ: verūtamen homines, quāuis in turbidis rebus sint: tamen, si modo homines sunt, interdum animis relaxantur. Quòd autē idem mæstitiam meā reprehendit, idem iocos: magno argumēto est, me in vtroque fuisse moderatū. Hereditates mihi negasti venire. Vtinam hoc tuum verum crimen esset: plures amici mei & necessarij viuerēt, sed qui istuc tibi venit in mentem? ego enim amplius H-S ducenties acceptum hereditatibus retuli. quāquā in hoc genere fateor feliciorem esse te. me nemo, nisi amicus fecit heredem, vt cum illo commodo, si quod erat, animi quidam dolor iungeretur. te is quem tu vidisti numquā, L. Rubrius Casinas fecit heredē. & quidem vide, quàm te amarit is, qui, albus aterne fueris, ignorans, fratris filiū præteriit: Q. Fufii honestissimi equitis Romani, suique amicissimi, quem palam heredem semper factitarat, ne nomen quidem perscripsit: te quē numquam viderat, [struck-through word] certe numquam salutauerat, fecit heredem. Velim mihi dicas, nisi molestum est, L. Turselius qua facie fuerit. qua statura. quo municipio qua tribu. nihil scio, inquies, nisi quæ prædia habuerit. Igitur fratrem exheredans, te faciebat heredem? In multas præ-

præterea pecunias alienißimorũ hominũ vi eiectis veris heredibus, tamquã heres esset, inuasit. Quamquã hoc maxime admiratus sum, mentionem te hereditatum ausum esse facere, cum ipse hereditatẽ patris nõ adisses. Hæc vt colligeres homo amẽtißime, tot dies in aliena villa declamasti? quamquã tu quidẽ (vt tui familiarißimi dictitant) vini exhalãdi, nõ ingenij acuendi causa declamas. At vero adhibes ioci causa magistrũ suffragio tuo & cõpotorũ tuorũ rhetorẽ: cui cõceßisti, vt in te, quæ vellet, diceret. salsum omnino hominẽ: sed materia facilis est, in te & in tuos dicta dicere. Vide autẽ quid intersit inter te & auum tuũ. Ille sensim dicebat, quod causæ prodesset: tu cursim dicis aliena. At quanta merces rhetori data est? Audite, audite P.C. & cognoscite Reip. vulnera. duo millia iugerũ campi Leontini Sex. Clodio rhetori aßignasti, & quidẽ inmunia, vt populi R. tãta mercede nihil sapere disceres. num etiã hoc homo audacißime ex Cæsaris cõmentariis? Sed dicã alio loco de Leontino agro, & de Cãpano, quos iste agros ereptos Reip. turpißimis possessoribus inquinauit. Iam enim, quoniã criminibus eius satis respondi, de ipso emẽdatore & correctore nostro quædã dicenda sunt. Nec enim omnia effundã: vt si sæpius decertãdũ sit, vt erit, semper nouus veniã: quã facultatẽ mihi multitudo istius vitiorum peccatorumq; largitur. Visne igitur te inspiciamus à puero? sic opinor. à principio ordiamur. Tenésne memoria prætextatum te decoxisse? Patris, inquies, ista culpa est. concedo. etenim est pietatis plena defensio. illud tamẽ audaciæ tuæ, quòd sedisti in quatuordecim ordinibus: cũ esset lege Roscia decoctoribus certus locus cõstitutus: quamuis quis fortunæ vitio, non suo, decoxisset. Sumsisti virilẽ, quam

d statim muliebrem togam reddidisti: primo vulgare scortum: certa flagitij merces, nec ea parua. Sed cito Curio interuenit, qui te à meretricio quæstu abduxit: & tamquam stolã dedisset, in matrimonio stabili & certo locauit. Nemo vmquã puer emtus libidinis causa tam fuit in domini potestate, quã tu in Curionis. Quoties te pater eius domu sua eiecit? quoties custodes posuit, ne limẽ intrares? cũ tu tamẽ nocte socia, hortãte libidine, cogẽte mercede, per tegulas dimitterere? quæ flagitia domus illa diutius ferre non potuit. Scísne me de rebus mihi notissimis dicere? Recordare tẽpus illud, cũ pater Curio mœrẽs iacebat in lecto: filius se ad pedes meos prosternẽs, lacrimans, te mihi cõmendabat, orabat vt se cõtra suũ patrẽ, si sestertium sexagies peteret, defenderẽ. tantum enim se pro te intercessisse dicebat. Ipse autẽ amore ardens confirmabat, quòd desideriũ tui discidij ferre nõ posset, se in exiliũ iturũ. Quo tẽpore ego quanta mala florentissimæ familiæ sedaui, vel potius sustuli? patri persuasi, vt æs alienũ filij dissolueret: redimeret adulescentẽ summa spe & animi & ingenij præditum, rei familiaris facultatibus, eumq; non modo tua familiaritate, sed etiã cõgressione patrio iure & potestate prohiberet. Hæc tu cũ per me acta meminisses: nisi illis quos videmus, gladiis confideres, maledictis me prouocare ausus esses? Sed iam stupra & flagitia omittamus sunt quædã quæ honeste nõ possum dicere. Tu autem eo liberior, quòd ea in te admisisti, quæ à verecundo inimico audire nõ posses. Sed reliquum vitæ cursum videte: quẽ quidẽ celeriter perstringam: Ad hæc enim quæ in ciuili bello, in maximis Reip. miseriis fecit, & ad ea quæ quotidie facit, festinat animus: quæ, peto, vt quãquã multo notiora vobis, q̃ mihi sunt, tamẽ vt faci-

tis,attente audiatis.Debet enim talibus in rebus excitare animos,nō cognitio solū rerū, sed etiam recordatio : etsi incidamus,opinor,media, ne nimis sero ad extrema veniamus. Intimus erat in tribunatu Clodio:qui sua erga me beneficia commemorat,eius omnium incendiorum fax: cuius etiā domi iam tū quiddā molitus est.quid dicā,ipse optime intelligit.Inde iter Alexandriā, cōtra senatus auctoritatē, contra remp.& religiones.Sed habebat ducē Gabiniū,quicū quiduis rectissime facere posset.Qui tū inde reditus? aut qualis? prius in vltimā Galliā ex Aegypto q̃ domū.Quę autē erat domus?suā enim quisque domū tum obtinebat, nec erat vsquam tua.Domū dico?quid erat in terris,vbi in tuo pedem poneres?prӕter vnū Misenū, quod cum sociis tāquam Sisaponem tenebas. Venisti è Gallia ad quӕsturam petendam. Aude dicere, te prius ad patrē tuū venisse,quàm ad me.Acceperam iam ante Cӕsaris litteris,vt mihi satisfieri paterer à te.itaque ne loqui quidē sum te passus de gratia. Postea sum cultus à te,tu à me obseruatus in petitione quӕsturӕ. Quo quidem tēpore P. Clodium, approbante populo R. in foro es conatus occidere.cumq; eam rem tua sponte conarere, non impulsu meo:tamen ità prӕdicabas te nō existimare,nisi illum interfecisses,vnquam mihi pro tuis in me iniuriis satis esse facturum.In quo demiror,cur Milonem impulsu meo rem illam egisse dicas,cum te vltro mihi idē illud deferentē nūquam sim adhortatus: quamquam si in eo perseuerares, ad tuam gloriā rem illam referri malebam, quā̄ ad meā gratiam.quӕstores factus:deinde cōtinuo sine S. C. sine sorte, sine lege ad Cӕsarem cucurristi.Id enim vnum in terris, egestatis, ӕris alieni,nequitiӕ,perditis vitӕ rationibus per-

✓ an. V. C. 704. 105 labantem

fugium esse ducebas. Ibi te cum & illius largitionibus, & tuis rapinis expleuisses (si hoc est explere, quod statim effundas) aduolasti egens ad tribunatũ, vt in eo magistratu, si posses, viri tui similis esses. Accipite nunc quæso non ea quæ ipse in se atque in domesticum dedecus inpure & intemperanter, sed quæ in nos, fortunásque nostras id est vniuersam Remp. impie ac nefarie fecerit. ab huius enim scelere omnium malorum principium natum reperietis. Nam cum L. Lentulo, C. Marcello Consulibus, Kal. Ian. labẽtem & prope cadentem Remp. fulcire cuperetis: ipsíque C. Cæsari, si sana mente esset, consulere velletis: tum iste venditum atque emancipatum tribunatum consiliis vestris opposuit, ceruicésque suas ei subiecit securi, qua multi minoribus in peccatis occiderunt. In te M. Antoni id decreuit senatus & quidem incolumis, nondum tot luminibus extinctis, quod in hostem togatũ decerni est solitũ more maiorum. Et tu apud Patres conscriptos contra me dicere ausus es, cum ab hoc ordine ego conseruator essem, tu hostis Reip. iudicatus? Commemoratio illius tui sceleris intermissa est, non memoria deleta. Dum genus hominum, dum populi R. nomen extabit (quod quidem erit si per te licebit, sempiternum) tua illa pestifera intercessio nominabitur. Quid cupide à senatu, quid temere fiebat, cum tu vnus adulescẽs vniuersum ordinem decernere de salute Reip. prohibuisti? neque id semel, sed sæpius. neque tu tecum de senatus auctoritate agi passus es. Quid autẽ agebatur, nisi ne delere & euertere Remp. funditus velles? cũ te neque principes ciuitatis rogãdo, neque maiores natu monendo, neque frequens senatus agendo, de vendita atque addicta sententia mouere potuit. Tum illud

multis ante tentatis necessario tibi vulnus inflictum, quod paucis ante te, quorum incolumis fuit nemo. Tū contra te dedit arma hic ordo cōsulibus reliquísque imperiis & potestatibus, quæ non effugisses, nisi te ad arma Cæsaris contulisses. Tu, tu inquā M. Antoni princeps C. Cesari omnia perturbare cupienti causam belli cōtra patriam inferendi dedisti. Quid enim aliud ille dicebat? quā causam dementißimi sui consilii & facti afferebat, nisi quòd intercesßio neglecta, ius tribunicium sublatū, circūscriptus à senatu esset Antonius? Omitto quàm hæc falsa, quàm leuia, præsertim cū omnino nulla causa iusta cuiquā esse poßit cōtra patriā arma capiēdi. Sed nihil de Cæsare. Tibi certe cōfitēdū est causam perniciosißimi belli in persona tua cōstitisse. O miserū te, si hęc intelligis, miseriorē si nō intelligis, hoc literis mādari, hoc memoriæ prodi, huius rei ne posteritatē quidē omniū sæculorū vmquā inmemorē fore. Cōsules ex Italia expulsos, cūq; his Cn. Pōpeiū, quod imperii populi R. decus ac lumē fuit, omnis cōsulares qui per valetudinē exsequi cladem illam fugámque potuissent: prætores, prætorios, tribunos plebis, magnam partem senatus, omnem subolem iuuētutis, vno verbo Remp. expulsam atque exterminatam suis sedibus. Vt igitur in seminibus est causa arborum & stirpiū: sic huius luctuosißimi belli semē tu fuisti. Doletis tris exercitus populi R. interfectos? interfecit Antonius. Desideratis clarißimos ciuis? eos quoque vobis eripuit Antonius. Auctoritas huius ordinis afflicta est? afflixit Antonius. omnia denique quæ postea vidimus, quid autē mali nō vidimus? si rectè ratiocinabimur, vni accepta referemus Antonio. vt Helena Troianis, sic iste huic Reip. causa belli, causa pestis atq; exitii fuit.

Reliquæ partes tribunatus principio similes. omnia perfecit: quæ senatus, salua Rep. ne fieri possent, perfecerat. cuius tamen scelus in scelere cognoscite. Restituebat multos calamitosos. in his patrui nulla mētio. si seuerus, cur non in omnis? si misericors, cur non in suos? sed omitto ceteros. Liciniū Denticulam de alea condēnatum collusorē suum restituit: quasi vero ludere cum condemnato non liceret: sed vt quod in alea perdiderat, beneficio legis dissolueret. Quā attulisti rationē populo R. cur enim restitui oporteret? absentē credo in reos relatū: rē indicta caussa iudicatā: nullum fuisse de alea lege iudicium: vi oppressum & armis. Postremo quod de patruo tuo dicebatur, pecunia iudiciū esse corruptū. nihil horū. At vir bonus & Rep. dignus: nihil id quidē ad rem. ego tamen, quoniam condēnatum esse pro nihilo vis, si ita esset, ignoscerem. hominem omnium nequißimum, qui non dubitaret vel in foro alea ludere, hunc lege quæ est de alea condemnatum, qui in integrum restituit, is non apertißime studium suum ipse profitetur? In eodem vero tribunatu, cum Cæsar in Hispaniā proficiscēs, huic cōculcandam Italiam tradidisset, quæ fuit eius peragratio itinerū? lustratio municipiorū? Scio me in rebus celebratißimis sermone omniū versari: eaq́ quæ dico, dicturúsque sum notiora omnibus esse qui in Italia tū fuerūt, quàm mihi qui nō fui. notabo tamen singulas res, etsi nullo modo poterit oratio mea satisfacere vestræ scientiæ. Etenim quod vmquam in terris tātū flagitiū extitisse auditū est? tantā turpitudinē? tantū dedecus? Vehebatur in eßedo trib. pl. lictores laureati antecedebāt, inter quos aperta lectica mima portabatur, quā ex oppidis municipales homines honesti obuiā necessario prodeūtes, nō vero illo & mimico no

mine, sed Voluniã cõsalutabãt. Sequebatur rheda cũ lenonibus, comites nequißimi: reiecta mater amicã impuri filii tã quã nurũ sequebatur. O miseræ mulieris fœcunditatẽ calamitosam. Horũ flagitiorum iste vestigiis omnia municipia, præfecturas, colonias, totã denique Italiã inpreßit. Reliquorũ factorũ eius P.C. difficilis est sane reprehẽsio, & lubrica. versatus in bello est. saturauit se sãguine dißimillimorũ sui ciuiũ: fuit felix, si potest vlla esse in scelere felicitas. Sed quoniã veteranis cautũ esse volumus: quãquã dißimilis est mili tũ causa & tua: illi secuti sunt, tu quæsisti ducẽ: tamen ne apud illos me in inuidiã voces, nihil de genere belli dicam. Victor, Thessalia Brũdisiũ cũ legionibus reuertisti. ibi me nõ occidisti: magnũ beneficiũ: potuisti enim, fateor. quãquã nemo erat eorum qui tunc tecum fuerunt, qui mihi non censeret parci oportere. Tanta enim est caritas patriæ, vt vestris etiã legionibus sanctus eßẽ quòd eã à me seruatã esse meminissent. sed fac te dedisse mihi, quòd nõ ademisti: meq; à te habere vitam, quia à te non sit erepta. Licuit ne mihi per tuas cõtumelias hoc tuũ beneficiũ sic tueri, vt tuebar: presertim cũ te hæc auditurum videres? Venisti Brũdisiũ, in sinum quidẽ & in cõplexũ tuæ mimulæ. quid est? nũ mẽtior? quàm miserum est id negare non posse, quod sit turpißimũ cõfiteri. si te municipiorum nõ pudebat, ne veterani quidem exercitus? quis enim miles fuit, qui Brundisii illam nõ viderit? quis, qui nescierit venisse eã tot dierum tibi viam gratulatũ? quis qui non indoluerit tã sero se, quàm nequã hominẽ secutus esset, cognoscere? Italiæ rursus percursatio, eadẽ comite mima: in oppida militũ crudelis & misera deductio: in vrbe auri & argenti maximeque vini fœda direptio. Acceßit, vt Cæsare

ignaro, cum esset ille Alexandriæ, beneficio amicorum eius magister equitum constitueretur. tũ existimauit se suo iure cum Hippia viuere, & equos vectigalis Sergio mimo tradere, tum sibi non hanc, quam nũc male tuetur, sed M. Pisonis domum, vbi habitaret, legerat. Quid ego istius decreta, quid rapinas, quid hereditatum possessiones datas, quid ereptas proferam? cogebat egestas: quò se verteret non habebat. nondum ei tanta à L. Rubrio, non à L. Turselio hereditas venerat. nondum in Cn. Pompeii locum, multorúmque aliorum, qui aberant, repentinus heres successerat. erat ei viuendum latronum ritu, vt tantum haberet, quantùm rapere potuisset. Sed hæc quæ robustioris inprobitatis sunt, omittamus: loquamur potius de nequissimo genere leuitatis. Tu istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate, tantũ vini in Hippiæ nuptiis exhauseras, vt tibi necesse esset in populi Romani conspectu vomere postridie. O rem non modo visu fœdam, sed etiam auditu. Si inter cenã in ipsis tuis inmanibus illis poculis hoc tibi accidisset, quis nõ turpe duceret? in cœtu vero populi Romani negotium publicum gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum & totum tribunal impleuit. Sed hoc ipse fatetur esse in suis sordibus: veniamus ad splendidiora. Cæsar Alexandria se recepit, felix, vt sibi quidem videbatur: mea autẽ sententia, nisi qui Reipublicæ sit felix, felix esse nemo potest. hasta posita pro æde Iouis Statoris bona Cn. Pompeii (miserum me, consumtis enim lacrimis, tamen infixus animo heret dolor) bona, inquam, Cn. Pompeii Magni voci acerbissimę subiecta præconis. una in illa re seruitu-

tis

tis oblita ciuitas ingemuit, seruientibúsque animis, cum omnia metu tenerentur, gemitus tamen populi R. liber fuit. expectantibus omnibus, quísnam esset tam impius, tam demens, tam diis hominibúsque hostis, qui ad illud scelus sectionis auderet accedere, inuentus est nemo, præter Antonium: præsertim cum tot essent circum hastam illam, qui alia omnia auderent. vnus inuentus est, qui id auderet, quod omnium fugisset & reformidasset audacia. Tantus igitur te stupor oppreßit, vel (vt verius dicam) tantus furor, vt primũ cum sector sis isto loco natus, deinde cum Pompeij sector, non te execratum populo R. nõ detestabilem, non omnis tibi deos, nõ omnis homines & esse inimicos, & futuros scias? At quàm insolenter statim helluo inuasit in eius viri fortunas, cuius virtute terribilior erat populus R. exteris gentibus, iustitia carior? In eius igitur viri copias cũ se subito ingurgitauisset, exultabat gaudio persona de mimo, modo egens, repẽte diues. sed vt est apud poëtam nescio quẽ, Male parta, male dilabuntur. Incredibile, ac simile portenti est, quonã modo illa tã multa, quàm paucis non dico mensibus, sed diebus effuderit. maximus vini numerus fuit, permagnũ optimi pondus argenti, pretiosa vestis multa, & lauta supellex, & magnifica multis locis: non illa quidem luxuriosi hominis, sed tamen abundantis. Horũ paucis diebus nihil erat. Quæ Charybdis tam vorax? Charybdin dico? quæ si fuit, animal vnũ fuit. Oceanus medius fidius vix videtur tot res tam dißipatas, tã distãtibus in locis positas, tam cito absorbere potuisse. Nihil erat clausum, nihil obsignatũ, nihil scriptum: apothecæ totæ nequißimis hominibus cõdonabantur: alia mimi rapiebãt, alia mimæ: domus erat aleatoribus re-

*ferta:plena ebriorũ.totos dies potabatur. atque id locis pluribus.ſuggerebãtur etiã ſæpe(nõ enim ſemper iſte felix)dãna aleatoria·cõchyliatis Cn.Põpeij periſtromatis ſeruorũ in cællis lectos ſtratos videres.Quamobrẽ deſinite mirari hæc tam celeriter eſſe conſumta: nõ modo vnius patrimonium, quãuis ~~amplißimũ~~,vt illud fuit,ſed vrbes & regna celeriter tanta nequitia deuorare potuiſſet.At ~~eiuſdem ædis~~ etiã & hortos.O audaciã inmanẽ.tu etiã ingredi illam domũ auſus es?tu illud ſanctißimũ limen intrare?tu illarũ ædiũ diis penatibus os inportunißimũ oſtendere?quã domũ aliquãdiu nemo aſpicere poterat,nemo ſine lacrimis præterire, hac te in domo tandiu diuerſari non pudet?in qua,quãuis nihil ſapias,tamẽ nihil tibi poteſt eſſe iucundũ.An tu illa in veſtibulo roſtra,ſpolia cũ aſpexiſti, domũ tuã te introire putas? fieri nõ poteſt.quãuis enim ſine mẽte,ſine ſenſu ſis vt es, tamen & te & tua & tuos noſti.Nec vero te vmquã,neque vigilantẽ,neq; in ſomnis credo poſſe mẽte conſiſtere. Neceſſe eſt,quamuis ſis , vt es,violentus & furens,cum tibi obiecta ſit ſpecies ſingularis viri,perterritũ te de ſomno excitari, furere etiam ſæpe vigilantem.Me quidẽ miſeret parietũ ipſorum atque tectorũ.quid enim vmquam domus illa viderat, niſi pudicũ?quid niſi ex optimo more,& ſanctißima diſciplina?fuit enim ille vir P.C.ſicut ſcitis,cũ foris clarus, tum domi admirandus:neque rebus externis magis laudandus, quàm inſtitutis domeſticis.huius in ſedibus pro cubiculis ſtabula,pro*tricliniis popinæ ſunt.etſi iam negat. nolite quærere.frugi factus eſt.Mimam illam ſuã ſuas res ſibi habere iußit.ex duodecim tabulis clauis ademit,exegit.quàm porro ſpectatus ciuis,quàm probatus, cuius ex omni vita nihil eſt*

honestius, quàm quòd cum mima fecit diuortium? At quàm crebro vsurpat, & cõsul & Antonius? hoc est dicere, & cõsul, & inpudicissimus: & cõsul, & homo nequissimus. quid enim est aliud Antonius? nã si dignitas significaretur in nomine, dixisset credo aliquando auus tuus se & consulem & Antoniũ. numquid dixit? dixisset etiam collega meus, patruus tuus, nisi tu es solus Antonius. Sed omitto ea peccata, quæ non sunt earum partium propria, quibus tu Remp. vexauisti, ad ipsas tuas partis redeo, id est ad ciuile bellũ, quod natum, cõflatum, susceptũ opera tua est. Cui bello cum propter timiditatem tuã, tum propter libidines defuisti. gustaras ciuilem sanguinem, vel potius exsorbueras: fueras in acie Pharsalica antesignanus: L. Domitium clarissimũ & nobilissimũ virũ occideras: multosq; præterea qui è prælio effugerãt, quos Cæsar, vt nõnullos, fortasse seruasset, crudelissime persecutus trucidaras: quibus rebus tantis, talibus gestis, quid fuit causæ, cur in Africã Cæsarẽ non sequerere, cũ præsertim belli pars tanta restaret? Itaq; quẽ locũ apud ipsum Cæsarẽ post eius ex Africa reditum obtinuisti? Quo numero fuisti? cuius tu imperatoris quæstor fueras, dictatoris magister equitum, belli princeps, crudelitatis auctor, prædæ socius, testamento, vt dicebas ipse, filius, appellatus es de pecunia, quã pro domo, pro hortis, pro sectione debebas. Primo respondisti plane ferociter: &, ne omnia videar contra te, propemodum æqua & iusta dicebas. A me C. Cæsar pecuniã? cur potius quàm ego ab illo? an sine me ille vicit? at ne potuit quidem. ego ad illum belli ciuilis causam attuli: ego leges perniciosas rogaui: ego arma contra consules imperatorésque populi R. contra senatum populúmque Romanum, cõtra deos patrios,

arásq; & focos, contra patriã tuli. num sibi soli vicit? quorũ facinus est cõmune, cur nõ sit eorũ præda cõmunis? Ius postulabas: sed quid ad rem? plus ille poterat. itaque excussis tuis vocibus & ad te, & ad prædes tuos milites misit: cũ repẽte à te præclara illa tabula prolata, qui risus hominũ de te erat? tantã esse tabulã, tam varias, tã multas possessiones. ex quibus preter partem Miseni nihil erat, quod is qui auctionaretur, posset suum dicere. auctionis vero miserabilis aspectus, vestis Põpeij nõ multa, eáq; maculosa: eiusdem quædã argentea vasa collisa: sordidata mãcipia: vt doleremus quicquã esse ex illis reliquiis, quod videre possemus. Hãc tamen auctiõnem heredes L. Rubrij decreto Cæsaris prohibuerunt. herebat nebulo: quò se verteret, non habebat. quin his ipsis temporibus domi Cæsaris percussor ab isto missus, deprehensus dicebatur esse cum sica: de quo Cæsar in senatu aperte in te inuehens, questus est. Proficiscitur in Hispaniam Cæsar, paucis tibi ad soluẽdum propter inopiam tuam, prorogatis diebus. ne tum quidẽ sequeris. tam bonus gladiator, rudẽ tam cito accepisti? Hũc igitur quisquã, qui in suis partibus, id est, in suis fortunis tam timidus fuerit, pertimescat? Profectus est aliquando tandẽ in Hispaniã: sed tuto, ut ait, peruenire non potuit. quonam modo igitur Dolabella peruenit? Aut non suscipiẽda fuit ista causa Antoni, aut cũ suscepisses, defendẽda vsq; ad extremũ. Ter depugnauit Cæsar cũ ciuibus, in Thessalia, Africa, Hispania. Omnibus affuit his pugnis Dolabella, in Hispaniensi etiam vulnus accepit. si de meo iudicio quæris, nollem: sed tamen consilium à primo reprehendendum, laudanda constantia. Tu vero quid es? Cn. Pompeij liberi primum patriã repetebant. Esto, fue-

rit hæc partium causa communis. repetebant præterea deos patrios, aras, focos, larem suum familiarem, in quæcunque tu inuaseras. hæc cum peterent armis ij quorum erant legibus: etsi in rebus iniquissimis quid potest esse æqui? tamẽ quẽ erat æquissimum, contra Cn. Pompeij liberos pugnare? quẽ? te sectorem. An tu Narbone mensas hospitum conuomeres, Dolabella pro te in Hispania dimicaret? Qui vero Narbone reditus? etiam quærebat, cur ego ex ipso cursu tam subito reuertissem. Exposui nuper patribus conscriptis causam reditus mei. Volui si possem etiã ante Kal. Ian. prodesse Reip. nam quod quærebas, quomodo redissem: primum luce, non tenebris. deinde cum calceis & toga, nullis nec caligis, nec lacerna. At etiã aspicis me, & quidẽ vt videris, iratus. ne tu mecũ iam in gratiã redeas, si scias, quàm me pudeat nequitiæ tuæ, cuius teipsum non pudet. Ex omnium omnibus flagitiis nullum turpius vidi, nullũ audiui, quàm quòd qui magister equitum fuisse tibi viderere, in proximum annum consulatum peteres, vel potius rogares. per municipia, coloniásque Galliæ, quà nos tum cum consulatus petebatur, non rogabatur, petere consulatum solebamus, cum caligis & lacerna cucurristi. At videte leuitatem. Cum hora diei fere decima ad Saxa Rubra venisset, delituit in quadã cauponula: atque ibi se occultans, perpotauit ad vesperam: inde cisio celeriter ad vrbem aduectus, domum venit capite inuoluto. Ianitor. Quis tu? A Marco tabellarius. cõfestim ad eam, cuius causa venerat: eique epistolam tradidit: quam cum illa legeret, flens: (erat enim scripta amatorie) caput autem litterarum, sibi cum illa mima posthac nihil futurum: omnem se amorem abiecisse illinc, atque in hanc trãs-

fudisse. cum mulier fleret vberius, homo misericors ferre non potuit: caput aperuit, in collũ inuasit. O hominẽ nequã, quid enim aliud dicam? magis proprie nihil aliud possum dicere. Ergo vt te catamitum necopinato cũ ostendisses, præter spem mulier aspiceret: idcirco vrbem terrore nocturno, Italiã multorum dierum metu perturbasti? Et domi quidẽ causam amoris habuit: foris etiam turpiorem, ne L. Plancus prædes tuos venderet. Productus autẽ in concionem à tribuno pl. cũ respondisses te rei tuæ causa venisse, populũ etiam dicacẽ in te reddidisti. Sed nimis multa de nugis: ad maiora veniamus. Cæsari ex Hispania redeũti, obuiã longissime processisti: celeriter isti, redisti, vt cognosceret te, si minus fortem, attamẽ strenuũ. factus es ei rursus nescio quomodo familiaris. Habebat hoc omnino Cæsar: quẽ plane perditũ ære alieno, egentemq́, si eundẽ nequã hominẽ audacémq; cognouerat hũc in familiaritatẽ libentissime recipiebat. His igitur rebus præclare cõmendatus, iussus es renuntiari cõsul: & quidem cũ ipso. nihil queror de Dolabella, qui tũ est inpulsus, inductus, elusus. Qua in re, qua fuerit vterque vestrũ perfidia in Dolabellam, quis ignorat? Ille induxit, vt peteret: promissum & receptũ interuertit, ad séq; transtulit: tu eius perfidiæ voluntatẽ tuam adscripsisti. Veniunt Kal. Ian. cogimur in senatũ: inuectus est copiosius multo in istũ & paratius Dolabella, q̃ nunc ego. Hic autẽ iratus, quæ dixit dij boni? cum primũ Cæsar ostendisset, se prius quàm proficisceretur, Dolabellam consulẽ esse iussurum: quẽ negat regem, qui & faceret semper eiusmodi aliquid, & diceret. Sed cũ Cæsar ita dixisset, tum hic bonus augur eo se sacerdotio præditum esse dixit, vt comitia auspiciis vel impedire vel vitiare posset:

idque se facturum esse asseuerauit. In quo primum incredibilem stupiditatem hominis cognoscite. Quid enim? istud quod te sacerdotij iure facere posse dixisti, si augur non esses, & consul esses, minus facere potuisses? Vide ne etiam facilius. nos enim nuntiationem solum habemus, consules & reliqui magistratus etiam spectionem. Esto hoc inperite: (nec enim est ab homine numquam sobrio postulanda prudẽtia) sed videte inpudentiã. multis ante mẽsibus in senatu dixit, se Dolabellæ comitia, aut prohibiturum auspiciis, aut id facturum esse quod fecit. quisquã ne diuinare posset, quid vitij in auspiciis futurum sit, nisi qui de cælo seruare cõstituit? quod neque licet comitiis per leges, & si qui seruauit, non comitiis habitis, sed priusquã habeantur, debet nuntiare. verũ implicata insciẽtia, inpudentia est. nec scit quod augurem, nec facit quod pudentẽ decet. Atque ex illo die recordamini eius vsque ad idus Martias consulatũ. Quis vmquam apparitor tam humilis? tã abiectus? nihil ipse poterat, oĩa rogabat, caput in auersam lecticam inserens, beneficia quæ venderet, à collega petebat. Ecce Dolabellę comitiorum dies: sortitio prærogatiuæ: quiescit. renuntiatur: tacet: prima classis vocatur: renuntiatur: deinde ita vt assolet, suffragia. tum secunda classis vocatur. quæ omnia sunt citius facta, quàm dixi. Cõfecto negotio bonus augur, C. Læliũ diceres, Alio die, inquit. O inpudentiam singularẽ. quid videras? quid senseras? quid audieras? neque enim te de cælo seruasse dixisti, nec hodie dicis. Id igitur obuenit vitium, quod tu iam Kal. Ian. futurum esse prouideras, & tanto ante prædixeras. Ergo hercle magna, vt spero, tua potius quàm Rei. calamitate ementitus es auspicia: obstrinxisti religione pop. R. Augur auguri, consul

consuli obnũtiauisti. Nolo plura, ne acta Dolabellæ videar conuellere: quæ necesse est aliquando ad nostrum collegium deferantur. Sed arrogãtiã hominis, insolentiámq; cognoscite. Quandiu tu voles, vitiosus consul Dolabella: rursus cum voles, saluis auspiciis creatus. si nihil est, cum augur his verbis nũtiat, quibus tu nuntiasti: cõfitere te, cũ, alio die, dixeris, sobrium nõ fuisse. sin est aliqua vis in istis verbis, ea quæ sit, augur à collega requiro. Sed ne forte ex multis rebus gestis M. Antonii rem vnam pulcherrimam transiliat oratio, ad Lupercalia veniamus. non dißimulat P. C. apparet esse commotum: sudat, pallet: quidlibet, modo ne nausiet, faciat. quod in porticu Minucia fecit. Quæ potest esse turpitudinis tãtæ defensio? cupio audire: vt uideã, vbi rhetoris tanta merces, vbi cãpus Leontinus appareat. Sedebat in rostris collega tuus, amictus toga purpurea, in sella aurea, coronatus: ascendis, accedis ad sellam: (ita eras Lupercus, vt te consulem esse meminisse deberes) diadema ostẽdis. gemitus toto foro. Vnde diadema? nõ enĩ abiectũ sustuleras, sed attuleras domo meditatũ & cogitatũ scelus. Tu diadema inponebas cũ plangore populi: ille cũ plausu reiiciebat. Tu ergo vnus scelerate inuentus es, qui cum auctor regni esses, eum quem collegam habebas, dominum habere velles: & idem tentares, quid populus Rom. ferre & pati posset. At etiam misericordiam captabas: supplex te ad pedes abiiciebas: quid petens? vt seruires? tibi vni peteres, qui ita à puero vixeras, vt omnia paterere, vt facile seruires. A nobis populóque R. mandatũ id certe nõ habebas. O præclarã illam eloquẽtiam tuam. cum es nudus concionatus. quid hoc turpius? quid fœdius? quid suppliciis omnibus dignius? num expectas dum

te stimulis fodiamus?hæc te,si vllam partē habes sensus,lacerat,hæc cruentat oratio. Vereor ne inminuam summorū virorum gloriam:dicam tamen dolore cōmotus.Quid indignius,quàm uiuere eum, qui inposuerit diadema , cum omnes fateantur iure interfectum esse qui abiecerit? At etiam inscribi iussit in fastis,ad Lupercalia, C. Cæsari Dictatori perpetuo M.Antonium consulē populi iussu regnum detulisse:Cæsarē vti noluisse.Iam iam minime miror , te otium perturbare,non modo vrbem odisse,sed etiam lucē:cum perditissimis latronibus non solum de die,sed etiam in diem viuere.Vbi enim tu in pace consistes? qui locus tibi in legibus & in iudiciis esse potest?quæ tu quantū in te fuit, dominatu regio sustulisti. Ideóne L. Tarquinius exactus Sp. Cassius, Melius, M. Manlius necati : vt multis post sæculis à M.Antonio,quod fas non est, rex Romæ constitueretur? Sed ad auspicia redeamus. de quibus rebus idibus Martiis fuit in senatu Cæsar acturus: quæro , tum tu quid egisses? Audiebam quidem te paratum venisse, quòd me de ementitis auspiciis,quibus tamē parere necesse erat,putares esse dicturum.Sustulit illum diem fortuna populi Romani. num etiam tuum de auspiciis iudiciū interitus Cæsaris sustulit? Sed incidi in id tempus , quod iis rebus in quas ingressa erat oratio,præuertēdū est.Quæ tua fuga?quæ formido præclaro illo die ? quæ propter conscientiam scelerum desperatio vitæ?cū ex illa fuga,beneficio eorū,qui te (si sanus esses) saluum esse voluerunt,clam te domum recepisti. O mea frustra semper verissima auguria rerū futurarū. Dicebam illis in Capitolio liberatoribus nostris,cum me ad te ire vellēt,vt ad defendendam Remp. te adhortarer : quoad metueres,

omnia te promissurum: simul ac timere desiisses, similē te futurum tui. Itaque cū ceteri consulares irent redirent, in sententia māsi: neque te illo die neque postero vidi: neque vllam societatem optimis ciuibus cum importunißimo hoste fœdere vllo confirmari posse credidi. Post tertium diem veni in ædē Telluris, equidem inuitus, cum omnes aditus armati obsiderēt. qui tibi dies ille M. Antoni fuit? quamquam mihi subito inimicus extitisti, tamen me tui miseret, quòd tibi inuideris. Qui tu vir, dij immortales, & quātus fuisses, si illius diei mētem seruare potuisses? Pacem haberemus, quæ erat facta per obsidem puerum nobilem M. Antonij filium, M. Bābalionis nepotem. quanquam te bonum timor faciebat non diuturnus magister officij: inprobum fecit ea, quæ, dum timor abest, à te non discedit, audacia. etsi tum cum optimum te putabant, me quidem dissentiente, funeri tyranni, si illud funus fuit, sceleratißime præfuisti. Tua illa pulchra laudatio, tua miseratio, tua cohortatio: tu illas faces incēdisti; & eas quibus semustulatus ille, & eas quibus incēsa L. Bellieni *domus deflagrauit. Tu illos impetus perditorum hominū, & ex maxima parte seruorum, quos nos vi manúque repulimus, in nostras domos inmisisti. Idem tamen, quasi fuligine abstersa, reliquis diebus in Capitolio preclara S.C. fecisti, ne qua post idus Martias immunitatis tabula, né ve cuius beneficij figeretur. Meminisli ipse de exsulibus: scis de inmunitate quid dixeris. Optimū vero quòd dictaturæ nomen in perpetuum de Rep. sustulisti. Quo quidē facto tantum te cepisse odiū regni videbatur, vt eius omne nomē propter proximū dictatoris metum tolleres. Constituta Resp. videbatur aliis, mihi vero nullo modo, qui omnia te gubernā-*

te naufragia metuebã. Num me igitur fefellit? aut num diutius sui potuit esse dißimilis? inspectantibus vobis toto Capitolio tabulæ figebantur. Neque solum singulis veniebãt immunitates, sed etiam populis vniuersis. Ciuitas non iam singillatim, sed prouinciis totis dabatur. Itaq; si hæc manẽt quæ stante Rep. manere non possunt, prouincias vniuersas. P.C. perdidistis. Neque vectigalia solum, sed etiam imperium populi R. huius domesticis nundinis diminutum est. Vbi est septies millies sestertium, quod in tabulis quæ sunt ad Opis, patebat? funestæ illius quidem pecuniæ, sed tamẽ quæ nos, si iis quorum erat non redderetur, à tributis posset vindicare. Tu autem quadringenties sestertium, quod idibus Martiis debuisti, quonam modo à te Kal. Apr. debere desiisti? Quid ego de commentariis infinitis, quid de innumerabilibus chirographis loquar? sunt ea quidem innumerabilia, quæ à diuersis emebantur non insciente te. sed vnum egregium de rege Deiotaro populi R. amicißimo decretum in Capitolio fixum: quo proposito nemo erat, qui in ipso dolore risum posset continere. Quis enim cuiquam inimicior, quàm Deiotaro Cæsar? æque atque huic ordini, vt equestri, vt Maßiliensibus, vt omnibus quibus Remp. populi R. caram esse sentiebat *. Is igitur à quo viuo nec præsens nec absens quicquã æqui boní ve inpetrauit, apud mortuum factus est gratus. compellarat hospitem præsens, conputarat, pecuniam imperarat, in eius tetrarchia vnũ ex Græcis comitibus suis collorat: Armeniã abstulerat à senatu datã. Hæc viuus eripuit, reddit mortuus. At quibus verbis? modo æquum sibi videri, modo nõ iniquum. mira verborũ cõplexio. at ille nũquam (semper enim absenti affui Deiotaro) quicquam sibi, quod

nos pro illo postularemus, æquum dixit videri. Syngrafa H-S centies per legatos viros bonos, sed timidos & imperitos, sine nostra, sine reliquorum hospitum regis sententia facta in gynæceo, quo in loco plurimæ res venierũt & veneunt: qua syngrafa quid sis acturus, meditere cẽseo. Rex enim ipse sua sponte, nullis commentariis Cæsaris, simul atque audiuit eius interitum, suo marte res suas reciperauit. Sciebat homo sapiens ius semper hoc fuisse, vt quæ tyranni eripuissent, ea, tyrannis interfectis, ij quibus erepta essent, reciperarent. Nemo igitur iurisconsultus, ne iste quidem, qui tibi vni est iureconsultus, per quem hæc agis, ex ista syngrafa deberi dicit pro iis rebus, quæ erant ante syngrafam reciperatæ. non enim à te emit, sed prius quàm tu suum sibi vẽderes, ipse possedit. Ille vir fuit. nos quidem contemnendi, qui auctorem odimus, acta defendimus. Quid ego de cõmentariis infinitis, quid de innumerabilibus chirographis loquar? Quorũ etiam imitatores sunt, qui ea tãquam gladiatorum libellos palam venditẽt. Itaque tãti aceruì nummorum apud istum construuntur, vt iam expendantur, non numerentur pecuniæ. At quàm cæca auaritia est? nuper fixa tabula est, qua ciuitates locupletißimæ Cretensium vectigalibus liberantur: statuitúrque ne post M. Brutum procos. sit Creta prouincia. Tu mentis es cõpos? tu non constringendus? an Cæsaris decreto, Creta post M. Bruti decessum potuit liberari: cum Creta nihil ad Brutum, Cæsare viuo pertineret? At huius vẽditione decreti, ne nihil actum putetis, prouinciam Cretam perdidistis. Omnino nemo vllius rei fuit emtor, cui defuerit hic venditor. Et de exulibus legẽ quam fixisti, Cæsar tulit? Nullius insector calamitatem: tantum

*queror,primum eorũ reditus inquinatos,quorũ causam Cæsar dißimilem iudicauerit. Deinde nescio cur nõ reliquis idẽ tribuas:neq; enim plus q̃ tres aut quattuor reliqui sunt, qui in simili calamitate sint. Cur tua misericordia simili nõ fruũtur?cur eos habes in loco patrui?de quo ferre,cum de reliquis ferres,noluisti:quẽ etiã ad censurã petendã inpulisti, eãque petitionẽ cõparasti,quæ & risus hominũ, & querelas moueret. Cur autem ea comitia nõ habuisti?an quia tribunus pl. fulmẽ sinistrũ nuntiabat?cum tua quid interest,nulla auspicia sunt:cum tuorũ,tum sis religiosus.quid?*eundẽ in Septẽuiratum nõne destituisti?interuenit enim.cum metuisti,credo,ne saluo capite negare nõ posses.omnibus eum cõtumeliis onerasti,quẽ patris loco,si vlla in te pietas esset, colere debebas:filiã eius sororẽ tuã eiecisti, alia conditione quæsita & ante perspecta. nõ est satis.probri insimulasti pudicißimam feminã.quid est quod addi poßit?contẽtus eo non fuisti. frequentißimo senatu Kal. Ian. sedẽte patruo,hãc tibi esse cum Dolabella causam odij ausus es dicere,quòd ab eo sorori & vxori tuæ stuprũ oblatũ esse cõperisses. quis interpretari potest,inpudẽtiorne,qui in senatu,an inprobior qui in Dolabellã:an inpurior, qui patruo audiente:an crudelior,qui in illã miserã tam spurce,tã impie dixeris?Sed ad chirographa redeamus.quæ tua fuit cognitio?acta enim Cæsaris pacis causa cõfirmata sunt à senatu. Quæ quidẽ Cæsar egisset, nõ ea quæ qu[illegible] Cæsarẽ egisse dixisset Antonius. Vnde ista erũpunt? quo auctore proferuntur?si sunt falsa,cur approbãtur?si vera,cur veneunt?At sic placuerat,vt Kal. Iun. de Cæsaris actis cum cõsilio cognosceretis.quod fuit cõsiliũ?quẽ vmquam conuocasti?quas Kal. Iunias expectasti? an eas ad quas te*

pera gratis veteranorũ coloniis,stipatũ armis rettulisti?O præclarã illam percursationẽ tuã mense Aprili atq; Maio:tũ cũ etiam Capuã coloniã deducere conatus es. queadmodũ illinc abieris,vel potius pæne nõ abieris,scimus.cui tu vrbi minitaris.vtinã conere,vt aliquando illud,pæne tollatur. At q̃ nobilis est tua illa peregrinatio? quid prandiorũ apparatus? quid furiosam vinolentiã tuã proferã? tua ista detrimenta sunt:illa nostra.Agrũ Cãpanũ,qui cum de vectigalibus eximebatur,vt militibus daretur,tamẽ infligi magnũ Reip.vulnus putabamus,hunc tu cõprãsoribus tuis & collusoribus diuidebas.mimos dico & mimas P.C.in agro Cãpano collocatos.Quid iã quærar de agro Leõtino?quoniam quidẽ hæ quondã arationes Campani & Leõtini in P.R.patrimonio grãdiferæ & fructuosæ ferebãtur.Medico tria millia iugerũ.quid si te sanũ fecisset?rhetori duo.quid si te disertũ facere potuisset?Sed ad iter,Italiãq; redeamus. Deduxisti coloniã Casilinũ,quò Cæsar ante deduxerat.Cõsuluisti me per litteras de Capua tu quidẽ,sed idẽ de Casilino respondissẽ,posses ne vbi colonia esset,eò coloniã nouã iure deducere.negaui in eam coloniam quæ esset auspicato deducta,dum esset incolumis,coloniã nouã iure deduci : colonos nouos adscribi posse, rescripsi.Tu autem insolentia elatus,omni auspiciorum iure turbato,Casilinũ coloniã deduxisti,quò erat paucis annis ante deducta,vt vexillum tolleres,vt aratrum circumduceres:cuius quidem vomere portam Capuæ pæne perstrinxisti, vt florentis coloniæ territorium minueretur. Ab hac religionum perturbatione aduolas in M.Varronis sanctißimi atque integerrimi viri fundum Casinatem.Quo iure?quo ore? eodem inquies,quo in heredum L. Rubrij . quo in heredum

L. Turselij prædia, quo in reliquas innumerabiles possessiones. & si ab hasta. valeat hasta: valeãt tabulæ, modo Cæsaris, nõ tuæ: quibus debuisti, non quibus tu te liberauisti. Varronis quidẽ Casinatem fundũ quis veniisse dicit? quis hastã istius venditionis vidit? quis vocem præconis audiuit? misisse dicis Alexandriã, qui emeret à Cæsare. ipsum enim expectare magnum fuit. quis vero audiuit vnquã (nullius autẽ salus curæ pluribus fuit) de fortunis Varronis rem vllam esse detractam? quid si etiam scripsit ad te Cæsar vt redderes? quid satis potest dici de tanta impudentia? Remoue gladios parumper illos, quos videmus: iam intelliges aliam causam esse hastæ Cæsaris: aliã confidentiæ & temeritatis tuę. Non enim te dominus modo illis sedibus, sed quiuis amicus, vicinus, hospes, procurator arcebit. At quàm multos dies in ea villa turpissime es perbacchatus? ab hora tertia bibebatur, ludebatur, vomebatur. O tecta ipsa misera, quàm dispari domino: (quãquam quomodo iste dominus?) sed tamẽ quã ab dispari tenebantur? studiorũ enim suorũ M. Varro voluit esse illud, non libidinum diuersorium. quę in illa villa antea dicebantur? quæ cogitabantur? quæ litteris mandabãtur? iura P. R. monimenta maiorum, omnis sapiẽtiæ ratio, omnisq; doctrinæ At vero te inquilino (non. n. domino) personabant omnia vocibus ebriorum: natabant pauimenta vino: madebant parietes: ingenui pueri cum meritoriis, scorta inter matresfamilias versabãtur. Casino salutatũ veniebant: Aquino, Interamna: admissus est nemo. iure id quidem in homine enim turpissimo obsolescebant dignitatis insignia. Cum inde Romã proficiscens, ad Aquinum accederet, obuiam ei processit (vt est frequens municipiũ) magna sane multitudo. at iste operta lectica latus per oppidum est vt mortuus. Stulte

Aquinates, ſed tamen in via habitabant. quid Anagnini? qui cum eſſent deuij, deſcenderunt, vt iſtũ tamquam ſi eſſet conſul, ſalutarent. incredibile dictu, ſed tum nimis inter omnes conſtabat, neminem eſſe reſalutatũ: præſertim cum duos ſecum Anagninos haberet, Muſtelam & Laconem. quorum alter gladiorum eſt princeps, alter poculorũ. Quid ego illas iſtius minas, cõtumeliáſque cõmemorẽ, quibus inuectus eſt in Sidicinos? vexauit Puteolanos, quòd C. Caßium, & Brutos patronos adoptaſſent, magno quidẽ ſtudio, iudicio, beniuolentia, caritate: non vt te, vt Baſilum, vi & armis, & alios veſtri ſimiles, quos clientis nemo habere velit, non modo illorũ cliens eſſe. Interea dum tu abes, qui dies ille collegæ tui fuit, cũ illud quod tu venerari ſolebas, buſtum in foro euertit? qua re tibi nuntiata, vt conſtabat inter eos qui vna fuerunt, concidiſti. quid euenerit poſtea, neſcio. metum credo valuiſſe & arma. Collegam quidem de cælo detraxiſti, effeciſtíque, non tu quidem etiam nunc vt ſit ſimilis tui, ſed certe vt dißimilis eſſet ſui. Qui vero inde reditus Romã? quæ perturbatio totius vrbis? memineramus L. Cinnã nimis potentem, Sullã poſtea dominantẽ, modo regnantem Cæſarem videramus: erant fortaſſe gladij, ſed abſconditi, nec ita multi. Iſta vero quæ & quanta barbaria eſt? agmine quadrato cum gladiis ſequuntur ſcutati milites: ſcutorum lecticas portari videmus. Atque his quidẽ iam inueteratis P.C. cõſuetudine obduruimus. Kal. Iun. cum in ſenatũ, vt erat cõſtitutum, venire vellemus, metu perterriti repente diffugimus. At iſte, qui ſenatu nõ egeret, neque deſiderauit quẽquã, & potius diſceſſu noſtro lætatus eſt: ſtatimq́ illa mirabilia facinora effecit: qui chirographa Cæſaris defendiſſet lucri ſui cauſa, is leges Cæſaris, eáſque præclaras, vt Rẽp. cõcute-

re posset, euertit. numerum annorum prouinciis prorogauit. Idémque cum actorum Cæsaris defensor esse deberet, & in publicis & in priuatis rebus acta Cæsaris rescidit. In publicis actis nihil est lege grauius. In priuatis firmißimum est testamentum. Leges alias sine promulgatione sustulit. alias vt tolleret promulgauit. Testamentum irritum fecit, quod etiam infimis ciuibus semper obtentum est. signa, tabulas, quas populo Cæsar vna cum hortis legauit, eas hic partim in hortos Põpeii deportauit, partim in villam Scipionis. Et tu in Cæsaris memoria diligẽs? tu illum amas mortuum? Quẽ is honorem maiorem consecutus erat, quàm vt haberet puluinar, simulacrum, fastigium, flaminem? Est ergo flamẽ vt Ioui, vt Marti, vt Quirino, sic diuo Iulio M. Antonius. Quid igitur cessas? cur non inaugurare? sume diẽ. vide qui te inauguret. Collegæ sumus, nemo negabit. O detestabilẽ hominẽ, siue quòd tyranni sacerdos es, siue quòd mortui. Quæro deinceps, nũ hodiernus dies qui sit, ignores. nescis heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuisse? te autẽ ipsũ ad populum tulisse, vt quintus præterea dies Cæsari tribueretur? cur non sumus prætextati? cur honorem Cæsari tua lege datũ deseri patimur? an supplicationes addendo diem contaminari passus es: puluinaria noluisti? Aut vndique religionem tolle, aut vsquequaque cõserua. Quæres: placeátne mihi, puluinar esse, fastigium, flaminẽ: mihi vero nihil istorũ placet. Sed tu, qui acta Cæsaris defendis, quid potes dicere, cur alia defendas, alia non cures? nisi forte vis fateri, te omnia quæstu tuo, non illius dignitate, metiri. Quid ad hæc tandẽ? expecto enim eloquẽtiam. disertißimũ cognoui auum tuũ: at te etiã apertiorẽ in dicendo. Ille numquam nudus est

cõcionatus: tuũ hominis simplicis pectus vidimus. Respõdebisne ad hæc? aut omnino hiscere audebis? ecquid reperies ex tam longa oratione, cui respondere confidas? Sed præterita omittamus. hunc vnum diem, vnum inquam hodiernum diem, hoc punctum temporis, quo loquor, defende si potes. cur armatorum corona senatus septus est? cur me tui satellites cum gladiis audiunt? cur valuæ concordiæ non patent? cur homines omnium gentium maxime barbaros Ityreos cum sagittis deducis in forum? Præsidij sui causa se facere dicit. Nõne igitur millies perire est melius, quàm in sua ciuitate sine armorum præsidio nõ posse viuere? Sed nullum est istud (mihi crede) præsidium. caritate & beniuolentia ciuium septum oportet esse, non armis. eripiet, & extorquebit tibi ista populus Romanus: vtinã saluis nobis: sed quoquo modo nobiscum egeris, dum istis consiliis vteris, nõ potes (mihi crede) esse diuturnus. Etenim ista tua minime auara coniux, quam ego sine contumelia describo, nimium debet diu populo R. tertiam pensionem. Habet populus R. ad quos gubernacula Reipublicæ deferat, qui vbicunque terrarum sunt, ibi est omne Reipublicæ præsidium, vel potius ipsa Respublica: quæ se adhuc tantummodo vlta est, nondum reciperauit. Habet quidem certe Resp. adulescentes nobilis paratosq; defensores. quàm volent illi cedant, otio consulentes, tamen à Rep. reuocabuntur. Et nomen pacis dulce est, & ipsa res salutaris. sed inter pacem & seruitutem plurimum interest. pax est tranquilla libertas: seruitus postremum malorum omnium, non modo bello, sed morte etiam repellendum. Quòd si seipsos illi nostri liberatores è conspectu nostro abstulerunt, at exemplum facti reliquerunt. illi quod nemo

*fecerat, fecerunt. Tarquiniū Brutus bello est persecutus, qui tum rex fuit, cùm esse Romæ licebat. Sp. Caßius, Sp. Melius, M. Manlius propter suspicionem regni appetendi sunt necati. Hi primi cum gladiis, non in regnum appetentem, sed in regnantem impetum fecerūt: quod cum ipsum factum per se præclarum atque diuinum est, tum expositū ad imitandum: præsertim cum illi gloriam consecuti sint, quæ vix cælo capi posse videatur. Etsi enim satis in ipsa conscientia pulcherrimi facti fructus erat, tamē mortali inmortalitatem non arbitror esse contēnendā. Recordare igitur illum M. Antoni diem, quo dictaturam sustulisti: pone ante oculos lętitiam senatus, populique Ro. confer cū hac*in manum latione tua, tuorúmque: tū intelliges quantum inter laudem & lucrum intersit. Sed nimirum, vt quidam morbo aliquo & sensus stupore suauitatem cibi non sentiunt: sic libidinosi auari, facinerosi, veræ laudis gustatum non habent. Sed si te laus allicere ad recte faciendum non potest, ne metus quidem à fœdißimis factis potest auocare? Iudicia non metuis? si propter innocentiam, laudo: si propter vim, non intelligis, qui isto modo iudicia non timeat, ei quid timendum sit. Quòd si non metuis viros fortis, egregiósque ciuis, quòd à corpore tuo prohibentur armis, tui te, mihi crede, diutius non ferent. Quæ est autem uita, dies & noctes timere à suis? nisi vero aut maioribus habes beneficiis obligatos, quàm ille quosdam habuit ex iis, à quibus est interfectus, aut tu es vlla re cum eo comparandus. fuit in illo ingenium, ratio, memoria, litteræ, cura, cogitatio, diligentia: res bello gesserat, quamuis Reip calamitosas, attamē magnas. Multos annos regnare est meditatus: magno labore, multis periculis quod cogi-*

tatæ, effecerat: muneribus, monimentis, congiariis, epulis, multitudinē inpcritā deleniebat: suos præmiis, aduersarios clemētiæ specie deuinxerat. Quid multa? attulerat iam liberæ ciuitati partim metu, partim patientia, consuetudinē seruiendi. Cum illo ego te dominādi cupiditate cōferre possum, ceteris vero rebus nullo modo cōparandus es. Sed ex plurimis malis, quæ ab illo Reip. sunt inusta, hoc tamen boni est, quod didicit iam populus R. quantum cuique crederet, quibus se committeret, à quibus caueret. Hæc non cogitas, nec intelligis satis esse viris fortibus didicisse, quā sit re pulchrū, beneficio gratum, fama gloriosum, tyrannum occidere? an cum illum homines non tulerint, te ferent? certatim posthac (mihi crede) ad hoc opus curretur, neq; occasiōis tarditas expectabitur. Respice quæso aliquando Remp. M. Antoni: quibus ortus sis, non quibuscum viuas, considera. mecum vt voles, cum Rep. redi in gratiam. Sed de te tu videris. ego de me ipso profitebor. defendi Remp. adulescens, non deseram senex: contemsi Catilinæ gladios, non pertimescam tuos. quinetiam corpus libēter obtulerim, si repræsentari morte mea libertas ciuitatis potest: vt aliquando dolor populi R. pariat, quod iamdiu parturit. Etenim si abhinc annos prope viginti hoc ipso in templo negaui posse mortem inmaturam esse consulari, quanto verius nunc negabo seni? Mihi vero P. C. iam etiam optanda mors est, perfuncto rebus iis, quas adeptus sum, quásque gessi. Duo modo hæc opto: vnū, vt moriens populum R. liberū relinquam: hoc mihi maius à dis inmortalibus dari nihil potest: alterum, vt ita cuique eueniat, vt de Rep. quisque mereatur.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA TERTIA

ad ſenatum, à M. Antonio Mureto emendata.

SERIVS omnino P. C. quàm tempus Reip. poſtulabat, aliquãdo tamen cõuocati ſumus, quod flagitabã equidem quotidie: quippe cum bellum nefarium contra aras & focos, cõtra vitam fortunáſq; noſtras, ab homine profligato ac perdito nõ cõparari, ſed geri iam viderem. Expectãtur Kal. Ian. quas nõ expectat Antonius, qui in prouinciã D. Bruti ſummi & ſingularis viri, cũ exercitu inpetũ facere conatur. ex qua ſe inſtructũ & paratũ ad vrbẽ venturũ eſſe minitatur. Quæ eſt igitur expectatio? aut que vel minimi dilatio tẽporis? quãquam enim adſunt Kal. Ian. tamen breue tempus longum eſt imparatis. Dies enim affert, vel hora potius, niſi prouiſum eſt, magnas ſæpe clades. certus autem dies non vt ſacrificij, ſic conſilij expectari ſolet. Quòd ſi aut Kalendæ Ian. fuiſſent eo die, quo primum ex vrbe fugit Antonius:

aut hæ nõ essent expectatæ, bellum iam nullum haberemus. auctoritate enim senatus, cõsensúque populi R. facile hominis amẽtis fregissemus audaciã: quod confido equidem consules designatos, simul vt magistratum inierint, esse facturos. sunt enim optimo animo, summo consilio, singulari concordia. Mea autem festinatio non solũ victoriæ auida est, sed etiam celeritatis. Quo enim vsque tantum bellum, tam crudele, tam nefarium priuatis consiliis propulsabitur? cur non quamprimũ publica accedit auctoritas? C. Cæsar adulescens, pæne potius puer, incredibili ac diuina quadã mente atque virtute, tum cum maxime furor arderet Antonij: cúmque eius à Brundisio crudelis & pestifer reditus timeretur: nec postulantibus, nec cogitantibus, nec optantibus quidem nobis (quia fieri posse non videbatur) firmissimũ exercitum ex inuicto genere veteranorum militum comparauit, patrimoniúmque suum effudit: quãquam non sum vsus eo verbo, quo debui: non enim effudit, sed in salute Reip. collocauit. Cui quamquam gratia referri tãta non potest, quãta debetur: habenda tamen est tanta, quantam maximam animi nostri capere possunt. Quis enim est tam ignarus rerum, tam nihil de Rep. cogitans, qui hoc nõ intelligat, si M. Antonius à Brũdisio cum iis copiis, quas se habiturũ putabat, Romam, vt minabatur, venire potuisset, nullum genus eum crudelitatis præteriturum fuisse? quippe qui in hospitis tectis Brundisii fortissimos viros, optimósque ciues iugulari iusserit: quorũ ante pedes eius morientiũ sanguine os vxoris respersum esse cõstabat. Hac ille crudelitate inbutus, cũ multo bonis omnibus veniret iratior, quàm illis fuerat quos trucidarat, cui tandẽ nostrũ, aut cui omnino bono pepercisset?

qua peste priuato consilio Remp.(neque enim fieri potuit aliter) Cæsar liberauit: qui nisi in hac Rep. natus esset, Remp. scelere Antonij nullã haberemus. Sic enim perspicio, sic iudico: nisi vnus adulescens illius furentis impetus, crudelissimósque conatus cohibuisset, Remp. funditus interituram fuisse. Cui quidem hodierno die P. C. (nunc enim primum ita conuenimus, vt illius beneficio possemus quæ sentiremus, libere dicere) tribuenda est auctoritas, vt Remp. nõ modo à se susceptam, sed etiã à nobis cõmendatam possit defendere. nec vero de legione Martia (quoniã longo interuallo loqui nobis de Rep. licet) sileri potest. Quis enim vnus fortior, quis amicior vmquam Reip. fuit, quàm legio Martia vniuersa? quæ cũ hostẽ populi R. M. Antoniũ iudicasset, comes eius esse amentiæ noluit. reliquit cõsulem: quod profecto non fecisset, si eum consulem iudicauisset: quem nihil aliud agere, nihil moliri, nisi cædẽ ciuiũ atque interitũ ciuitatis videret. Atque ea legio consedit Albæ. quam potuit vrbem eligere, aut opportuniorẽ ad res gerundas, aut fideliorem, aut fortiorum virorum, aut amiciorum pop. Ro. ciuium? Huius legionis virtutẽ imitata quarta legio, duce L. Egnatuleio Quæstore ciui optimo & fortissimo, C. Cæsaris auctoritatẽ atq; exercitum persecuta est. Faciundũ est igitur nobis P. C. vt ea quæ sua sponte clarissimus adulescẽs atque omniũ præstantissimus gessit & gerit, hæc auctoritate nostra cõprobentur, veteranorúmq; fortissimorũ virorũ, tum legionis Martiæ, quartæq; mirabilis consensus ad Rẽp. reciperandã laudetur & testimonio nostro cõfirmetur: eorumque cõmoda, honores, præmia, cum consules designati magistratum inierint, curæ nobis fore, hodierno die spõdeamus. Aque ea quidẽ quæ dixi

de Cæsare deq; eius exercitu, iamdiu nota sunt nobis. virtute enim admirabili Cæsaris, constantiaq; militum veteranorũ, legionũque earum quæ optimo iudicio auctoritatem nostrã libertatémque po. Ro. virtutem Cæsaris secutæ sunt, à ceruicibus nostris est depulsus Antonius. Sed hæc, vt dixi, superiora. Hoc vero recens edictũ Bruti, quod paulo ante propositum est, certe silentio non potest præteriri: pollicetur enim se prouinciam Galliam retenturum in senatus populiq; R. potestate. O ciuem natũ Reip. memorẽ sui nominis, imitatorẽque maiorũ neque enim Tarquinio expulso, maioribus nostris tã fuit optãda libertas, quã est, repulso Antonio, retinẽda nobis. Illi regibus parere iã à condita vrbe didicerãt: nos post reges exactos seruitutis obliuio ceperat. Atque ille quem maiores nostri non tulerunt, non crudelis, non impius, sed superbus est habitus & dictus. Quod nos vitium in priuatis sæpe tulimus, id maiores nostri ne in rege quidem ferre potuerunt. L. Brutus regẽ superbũ nõ tulit: D. Brutus sceleratum atque impium regnare patietur? quid Tarquinius tale, qualia innumerabilia & facit & fecit Antonius? Senatũ etiam Reges habebant: nec tamen vt Antonio senatum habenti, in cõsilio regis versabantur barbari armati. seruabant auspicia reges, quæ hic consul augúrque neglexit: neque solũ legibus contra auspicia ferendis, sed etiã collega vna ferente, quem ipse ementitis auspiciis vitiosum fecerat. Quis autem rex vnquam fuit tam insignite inpudẽs, vt haberet omnia commoda, beneficia, iura regni venalia? quam hic inmunitatem, quam ciuitatem, quod præmium non vel singulis hominibus, vel ciuitatibus, vel vniuersis prouinciis vendidit? Nihil humile de Tarquinio, nihil sordidum accepimus.

At vero huius domi inter quasilla pendebatur aurum, numerabatur pecunia: vna in domo omnes, quorũ intererat, totum imperiũ pop. R. nũdinabantur. Supplicia vero in ciuis R. nulla Tarquinii accepimus. At hic & Suessæ iugulauit eos, quos in custodiã dederat: & Brundisii trecẽtos fortissimos viros, ciuisque optimos trucidauit. Postremo Tarquinius pro populo R. bellũ gerebat tũ, cũ est expulsus: Antonius contra populũ exercitũ educebat tũ, cũ à legionibus omnibus relictus nomẽ Cæsaris exercitúmq; pertimuit: neglectísq; sacrificiis sollẽnibus, ante lucẽ ea vota, quæ nũquam solueret, nuncupauit. & hoc tẽpore in prouinciam populi R. conatur inuadere. Maius igitur à D. Bruto beneficiũ populus R. & habet & expectat, q̃ maiores nostri acceperunt à L. Bruto principe huius maxime conseruandi generis & nominis. Cũ autẽ omnis seruitus est misera, tũ vero intolerabile est seruire inpuro, inpudico, effeminato, nũquam, ne in metu quidem sobrio. Hunc igitur qui Gallia prohibet, priuato præsertim consilio, iudicat verissiméque iudicat, non esse consulem. Faciendũ est igitur nobis, P. C. vt D. Bruti priuatum consilium auctoritate publica cõprobemus. Nec uero M. Antonium Cos. post Lupercalia putare debuistis. Quo enim ille die populo R. inspectante, nudus, vnctus, ebrius concionatus est & id egit, vt collegæ diadema imponeret: eo die se nõ modo consulatu, sed etiam libertate abdicauit. Esset enim ipsi certe statim seruiendũ, si Cæsar ab eo regni insigne accipere voluisset. Hũc igitur ego consulem, hunc ciuem Romanũ, hunc liberũ, hũc denique hominẽ putẽ, qui fœdo illo & flagitioso die & quid pati Cæsare viuo posset, & quid eo mortuo consequi ipse cuperet, ostendit? Nec vero de virtute, constantia,

grauitate prouinciæ Galliæ taceri potest. Est enim ille flos Italiæ, illud firmamentũ imperij populi R. illud ornamẽtũ dignitatis. Tantus autem est consensus municipiorũ, coloniarumque prouinciæ Galliæ, vt omnes ad auctoritatem huius ordinis, maiestatémque populi R. defendendã cõspiraſſe videantur. Quamobrẽ tribuni plebis, quãquã vos nihil aliud nisi de præsidio, vt senatum tuto consules Kal. Ian. habere poſſent, retulistis: tamen mihi videmini magno cõsilio atque optima mente potestatẽ nobis de tota Rep. feciſſe dicẽdi. Cũ enim tuto senatũ haberi sine præsidio non poſſe iudicauistis, tũ statuistis, etiam intra muros Antonii scelus audaciãque versari. Quãobrem omnia mea sententia cõplectar, vobis, vt intelligo, non inuitis: vt & præstantiſſimis ducibus à nobis detur auctoritas, & fortiſſimis militibus spes ostẽdatur premiorum, & iudicetur nõ verbo, sed re, nõ modo non consul, sed etiã hostis Antonius. Nã si ille cos. fustuarium meruerunt legiones, quæ consulem reliquerunt: sceleratus Cæsar: Brutus nefarius, qui contra consulem priuato consilio exercitus cõparauerunt. Sin autẽ militibus exquirẽdi sunt honores noui, propter eorum diuinum atque inmortale meritum, ducibus autem ne referri quidem potest gratia: quis est qui eum hostem non existimet, quem qui armis persequantur, conseruatores Reip. iudicantur? At quàm contumeliosus in edictis? quàm barbarus? quàm rudis? Primum in Cæsarem maledicta congeſſit, depromta ex recordatione inpudicitiæ & stuprorum suorum. Quis enim hoc adulescente castior? quis modestior? quod in iuuentute habemus illustrius exemplum veteris sanctitatis? quis autem illo qui maledicit inpurior? Ignobilitatẽ obiicit C. Cæsaris filio, cuius etiã natu

*ra pater, si vita suppeditasset, cõsul factus esset. Aricina mater. Trallianã, aut Ephesiã putes dicere. videte quàm despiciamur omnes, qui sumus de municipiis, id est, omnes plane: quotus enim quisque nostrũ nõ est? quod autẽ municipiũ non cõtemnit is, qui Aricinũ tãto opere despicit, vetustate antiquissimũ, iure fœderatum, propinquitate pæne finitimũ, splẽdore municipũ honestissimum? Hinc Voconiæ, hinc Atiniæ leges, hinc multæ sellæ curules, & patrum memoria & nostra: hinc equites R. lautissimi & plurimi & honestissimi. Sed si Aricinã vxorem nõ probas, cur probas Tusculanã? quamquã huius sanctissimæ feminæ atque optimæ pater M. Attius Balbus in primis honestus, prætorius fuit: tuæ cõiugis, bonæ feminæ, locupletis quidẽ certè, Bambalio quidam pater, homo nullo numero. nihil illo contemtius, qui propter hesitantiam linguæ, stuporémque cordis, cognomen ex cõtumelia traxit. At auus huius nobilis: Tuditanus nempe ille, qui cum palla & cothurnis nummos populo de rostris spargere solebat. Vellem hanc contemtionem pecuniæ suis reliquisset. habetis nobilitatem generis gloriosam. Qui autem euenit, vt tibi * Iulia natus ignobilis videatur, cum tu eodem materno genere soleas gloriari? quæ porro amentia est, eum dicere aliquid de vxorum ignobilitate, cuius pater Numitoriam Fregellanam proditoris filiam habuerit vxorẽ, ipse ex libertini filia susceperit liberos? Sed hoc clarissimi viri viderint, L. Philippus, qui habet Aricinã vxorem: C. Marcellus, qui Aricinæ filiam: quos certe scio dignitatis optimarum feminarum non pænitere. Idem etiam Q. Ciceronem fratris mei filiũ cõpellat edicto: nec sentit amens commendationem esse conpellationem suam. Quid enim accidere*

huic adulescenti potuit optatius, quàm cognosci ab omnibus Cæsaris consiliorum esse socium, Antonij furoris inimicum? At etiam gladiator ausus est scibere, hunc de patris & patrui parricidio cogitasse. O admirabilē inpudentiam, audaciā, temeritatem, in eum adulescentem hoc scribere audere, quē ego & frater meus propter eius suauissimos atque optimos mores, præstantissimúmque ingeniū certatim amamus, omnibúsque horis, oculis, auribus, complexu tenemus? Nam me iisdem edictis nescit, lædat an laudet: cum idem supplicium minatur optimis ciuibus, quod ego de sceleratissimis ac pessimis sumserim, laudare videtur, quasi imitari velit: cū autē illā pulcherrimi facti memoriā refricat, tū à à sui similibus inuidiā aliquam in me cōmoueri putat. Sed ipse quid fecit? cū tot edicta proposuisset, edixit, vt adesset senatus frequens a.d. viij. Kal. Decembr. eo die ipse non affuit. At quomodo edixit? hæc sunt, vt opinor, verba in extremo: Si quis non affuerit, hunc omnes existimare poterunt & interitus mei & perditissimorum consiliorum auctorem fuisse. Quæ sunt perdita consilia? an ea quæ pertinent ad libertatem populi R. reciperandam? quorū consiliorum Cæsari me auctorem & hortatorem & esse & fuisse fateor: quāquā ille non eguit cōsilio cuiusquā: sed tamen, currentem, vt dicitur, incitaui. Nam interitus quidem tui quis bonus non esset auctor, cum in eo salus & vita optimi cuiusque, libertas populi Rom. dignitásque consisteret? Sed cum tam atroci edicto nos concitauisset, cur ipse non affuit? num putatis aliqua re tristi & seuera? vino atque epulis retentus est: si illæ epulæ potius quàm popinæ nominādæ sunt. Diem edicti obire neglexit, & ante diem quartum Kalen. Decemb.

Decemb. distulit, adesse in Capitolio iussit: quod in templum ipse nescio qua per gallorum cuniculū ascendit: conuenerunt corrogati, & quidem ampli quidam homines, sed immemores dignitatis suæ. Is enim erat dies, ea fama, is, qui senatum vocarat, vt turpe senatori esset, nihil timere. Ad eos tamen ipsos qui conuenerant, ne verbum quidem ausus est facere de Cæsare, cum de eo constituisset ad senatum referre. scriptam attulerat consularis quidam sententiam. quid est aliud de eo referre non audere, qui contra se consulem exercitum duceret, nisi seipsum hostem iudicare? necesse erat enim alterum esse hostem: nec poterat aliter de aduersariis ducibus iudicari. Si igitur C. Cæsar hostis, cur consul nihil refert ad senatum? sin ille à senatu notandus non fuit, quid potest dicere, quin cum de illo tacuerit, se hostem confessus sit? quem in edictis Spartacum appellat, hunc in senatu ne inprobum quidē dicere audet. At in rebus tristißimis quātos excitat risus? sententiolas edicti cuiusdam memoriæ mandaui, quas videtur ille peracutas putare. ego autē, qui intelligeret quid dicere vellet, adhuc neminem inueni. ANVLLA CONTVMELIA EST QVAM FACIT DIGNVS? Primum quid est DIGNVS? nam etiam malo digni multi, sicut ipse: an quam facit is, qui cum dignitate est? quæ autem potest esse maior? quid est porro facere cōtumeliam? quis sic loquitur? Deinde, NEC TIMOR QVEM DENVNTIAT INIMICVS. quid ergo? ab amico timor denuntiari solet? horum similia deinceps. nónne satius est mutum esse, quàm quod nemo intelligat dicere? En cur màgister eius ex oratore arator factus sit, poßideat in agro publico campi

Leontini duo milia iugerum inmunia, vt hominem stultum magis etiam infatuet mercede publica. Sed hæc leuiora fortasse. Illud quæro, cur tam subito mansuetus in senatu fuerit, cum in edictis tam ferus fuisset. quid autem attinuerit, L. Cassio tribuno plebis fortissimo & cõstantissimo ciui mortem denuntiare, si in senatum venisset: D. Carfulenum bene de Rep. sentientem, à senatu vi & minis mortis expellere. Ti. Canutium, à quo erat honestissimis contionibus & sæpe & iure contentionibúsq; vexatus, non templo solum, verum etiam aditu prohibere Capitolij. cui S.C. ne intercederent verebatur? de supplicatione credo M. Lepidi clarissimi viri: atque id erat periculum, de cuius honore extraordinario quotidie aliquid cogitabamus, ne eius vsitatus honos inpediretur. Ac ne sine causa videretur edixisse, vt senatus adesset, cum de Rep. relaturus fuisset, allato nuntio de legione quarta, mente concidit: & fugere festinãs, S.C. de supplicatione per discessionem fecit, cum id factum esset antea numquam. Quæ vero profectio postea? quod iter paludati? quæ vitatio oculorum, lucis, vrbis, fori? quàm misera fuga? quàm fœda? quàm turpis? præclara tamen S. C. illo ipso die, vespertina: prouinciarum religiosa sortitio: diuina vero opportunitas, vt quæ cuique apta esset, ea cuique obueniret. Præclare igitur facitis tribuni plebis, qui de præsidio consulũ senatúsque referatis: meritóque vestro maximas gratias vobis omnes & agere & habere debemus. Qui enim carere periculo possumus in tanta hominum cupiditate & audacia? ille autem homo afflictus & perditus, quæ de se expectat iudicia grauiora quàm amicorum suorum? familiarissimus eius, mihi homo coniunctus, L. Lentulus, & P.

Naso omni carẽs cupiditate, nullam se habere prouinciam, nullam Antonij sortitionem fuisse iudicauerunt. Quod idẽ fecit L. Philippus vir patre, auo, maioribúsque suis dignißimus. in eadem sentẽtia fuit homo summa integritate atque innocentia Mã. Turranius. idem fecit Sp. Oppius. ipsi etiã qui amicitiã M. Antonij veriti, plus ei tribuerũt, quàm fortasse vellent, M. Piso, meus necessarius, & vir & ciuis egregius, paríque innocentia M. Vehilius, senatus auctoritati se obtemperaturos esse dixerunt. Quid ego de L. Cinna loquar? cuius spectata multis magnísque rebus singularis integritas, minus admirabilem fecit huius honestißimi facti gloriam, qui omnino prouinciã neglexit: quã item magno animo & constanti C. Cestius repudiauit. Qui sunt igitur reliqui, quos sors diuina delectet? L. Antonius, & M. Antonius. O felicem vtrumque: nihil enim maluerunt. C. Antonius Macedoniam. hunc quoque felicem: hanc enim habebat semper in ore prouinciam. C. Caluisius Africam. nihil felicius: modo enim ex Africa decesserat, & quasi diuinans se rediturum, duos legatos Vticæ reliquerat. Deinde M. Iccius Siciliã. Q. Caßius Hispaniam. nõ habeo quid suspicer. duarum credo prouinciarum sortes minus diuinas fuisse. O C. Cæsar (adulescentem appello) quam tu salutem Reip. attulisti? quàm inprouisam? quàm repentinam? qui enim hæc fugiens fecerit, quid faceret insequens? etenim in cõtione dixerat, se custodẽ fore vrbis, seque vsque ad Kalend. Mai. ad vrbem exercitum habiturum. O præclarum custodem ouium (vt aiunt) lupum. custós ne vrbis, an direptor & vexator esset Antonius. Et quidem se introiturũ in vrbem dixit, exiturúmque cùm vellet. Quid illud? nónne audiente

populo, sedens pro æde Castoris dixit, nisi qui vicisset, victurum neminem? Hodierno die primum P.C. longo interuallo in possessionem libertatis pedem ponimus: cuius quidem ego, quoad potui, non modo defensor, sed etiam cõseruator fui: cùm autem id facere nõ possem, quieui: nec abiecte, nec sine aliqua dignitate, casum illum temporum & dolorem tuli: hanc vero tæterrimam beluam quis ferre potest, aut quomodo? quid est in Antonio præter libidinẽ, crudelitatẽ, petulantiam, audaciam? ex his totus vitiis cõglutinatus est. nihil apparet in eo ingenuũ, nihil moderatũ, nihil pudens, nihil pudicum. Quapropter quoniã res in id discrimẽ adducta est, vtrũ ille pœnas Reip. luat, an nos seruiamus: aliquãdo per deos immortales P.C. patrium animum, virtutémque capiamus: aut libertatem propriam Romani & generis & nominis reciperemus, aut mortẽ seruituti anteponamus. Multa quæ in libera ciuitate ferẽda non essent, tulimus & perpessi sumus: alij spe forsitã reciperandæ libertatis, alij viuẽdi nimia cupiditate. Sed si illa tulimus, quæ necessitas ferre coegit, quæ vis quædã pæne fatalis, quæ tamẽ ipsa nõ tulimus: etiã ne huius inpuri latronis feremus tæterrimũ crudelissimúmque dominatũ? quid hic faciet, si poterit, iratus, qui cũ suscensere nemini posset, omnibus bonis fuerit inimicus? quid hic victor non audebit, qui nullam adeptus victoriam, tanta scelera post Cæsaris interitũ fecerit? refertã eius domũ exhauserit? hortos cõpilauerit? ad se ex his omnia ornamenta trãstulerit? cædis & incẽdiorũ causam quæsierit ex funere? duobus aut tribus senatusconsultis bene & è rep. factis, reliquas res ad lucrũ prædamq; reuocauerit, uendiderit immunitates, ciuitates liberauerit, prouincias vniuersas

ex imperij Po.Ro. iure sustulerit, exules reduxerit, falsas leges C. Cæsaris nomine, & falsa decreta in æs incidenda, & in Capitolio figenda curauerit? earũque rerum omnium domesticum mercatũ instituerit? pop. R. leges impo suerit? armis & præsidiis populũ, & magistratus foro exclu serit? senatũ stiparit armatis? armatos in cella Concordiæ, cum senatum haberet, incluserit? ad legiones Brundisium cucurrerit? ex his optime sentientis centuriones iugulauerit? cum exercitu Romã sit ad interitũ nostrũ, & ad disperditionẽ vrbis venire conatus? atque is ab hoc inpetu abstractus, cõsilio & copiis Cæsaris, & consensu veteranorũ, virtute legionũ, ne fortuna quidem fractus minuit audaciã: nec ruere demens, nec furere desinit. in Galliã mutilatum ducit exercitũ, cum vna legione, & ea vacillante. L. fratrẽ expectat, quo neminem reperire potest sui similiorem. Ille autẽ ex myrmillone dux, ex gladiatore inperator, quas facit strages, vbicumque posuit vestigiũ? cædit greges armẽtorũ, reliquique pecoris quodcũque nactus est: epulantur milites: ipse autem se, vt fratrẽ imitetur, obruit vino: vastãtur agri, diripiũtur villæ, matresfamiliæ, virgines, pueri ingenui abripiũtur, militibus tradũtur. Hæc eadẽ quacunque exercitũ duxit, fecit M. Antonius. His vos tæterrimis fratribus portas aperietis? hos vnquã in vrbem recipietis? non, tempore oblato, ducibus paratis, animis militum incitatis, populo R. conspirante, Italia tota ad libertatem reciperandam excitata, deorum inmortalium beneficio vtemini? nullũ erit tempus hoc amisso: à tergo, à fronte, à lateribus tenebitur, si in Galliã venerit. nec ille armis solum sed etiam decretis nostris vrguẽdus est magna vis est, magnũ numen vnum & idem sentientis senatus. Videtis ne refer-

fatum extremum Reip. venit, quod gladiatores nobiles faciunt, vt honeste decũbant: faciamus nos principes orbis terrarum gentiúmque omnium, vt cum dignitate potius cadamus, quàm cum ignominia seruiamus. Nihil est detestabilius dedecore: nihil fœdius seruitute. ad decus & libertatem nati sumus: aut hæc teneamus, aut cũ dignitate moriamur. Nimium diu teximus quid sentiremus. nunc iam apertum est: omnes iam patefecerunt, in vtranque partem quid sentiant, quid velint. Sunt impii ciues: sed pro caritate Reip. nimiũ multi: cõtra multitudinẽ bene sentiẽtiũ admodũ pauci: quorum opprimendorum dii inmortales incredibilem Pop. R. potestatem & fortunam dederũt. Ad ea enim præsidia quæ habemus, iam accedent consules summa prudẽtia, virtute, concordia, multos menses de publica libertate commentati atque meditati. His auctoribus & ducibus, diis iuuantibus, nobis vigilantibus, & multum in posterum prouidentibus, pop. R. consentiente erimus profecto liberi breui tempore. iucundiorem autẽ faciet libertatem seruitutis recordatio. Quas ob res quod tribuni pl. verba fecerunt, vt senatus Kal. Ian. tuto haberi, sentẽtiæq́; de summa Rep. libere dici poßint, de ea re ita censeo, vti C. Pansa, A. Hirtius cos. designati, dent operã vt senatus Kal. Ian. tuto haberi poßit: quódque edictũ D. Bruti imperatoris, cos. designati, propositum sit, senatum existimare, D. Brutum imperatorem consulem designatum optime de Remp. mereri, cum senatus auctoritatem populíque Rom. libertatem imperiúmque defendat: quódque prouinciam Galliam citeriorem optimorum & fortißimorum virorum, amicorum Pop. Rom. ciuium exercitúq́;, in senatus potestate retineat:

id eum, exercitúmque eius, municipia, colonias prouinciæ Galliæ, rectè atque ordine, exq́; Rep. fecisse, & facere. Senatum ad summam Remp. pertinere arbitrari, à D. Bruto & L. Planco imperatoribus cos. designatis, itémque à ceteris qui prouincias obtinent, obtineri ex lege Iulia, quoad ex S. C. cuique eorum successum sit. eósque dare operam, vt eę prouinciæ atque exercitus, in senati populíque R. potestate, præsidióque Reip. sint: cúmque opera, virtute consilio C. Cæsaris, summóque consensu militum veteranorũ, qui eius auctoritatẽ secuti Reip. præsidio sunt & fuerunt, & à grauißimis periculis populus R. defensus sit, & hoc tempore defendatur: cúmque legio Martia Albæ constiterit, in municipio fidelißimo, & fortißimo seséq; ad senatus auctoritatem, populíque R. libertatem cõtulerit: quòd pari consilio, eadémque virtute legio quarta vsa L. Egnatuleio duce, quæstore optimo ciue egregio, senatus auctoritatem populíque R. libertatẽ defendat ac defenderit: senatui magnæ curæ esse ac fore: vt pro tantis eorum in Remp. meritis, honores eis habeãtur, gratiæque referantur: senatui placere, vti C. Pansa, A. Hirtius cos. designati cum magistratum inissent, si eis videretur, primo quoque tempore de his rebus ad hunc ordinem referrent, ita vt è Rep. fidéque sua videretur.

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA QVARTA ad Quirites, à M. Antonio Mureto emendata.

FRequentia vestrum incredibilis, Quirites, contióque tanta quantam meminisse non videor, & alacritatẽ mihi summam defendendæ reip. affert, & spem reciperandæ. quãquam animus mihi quidem numquam defuit, tempora defuerunt: quæ simul ac primum aliquid lucis ostendere visa sunt, princeps vestræ libertatis defendendæ semper fui: quod si id ante facere conatus essem, nunc facere nõ possem. hodierno enim die, Quir. ne mediocrem rem actam arbitremini, fundamẽta sunt iacta reliquarũ actionum. nam est hostis à senatu, nondum verbo appellatus, sed re iam iudicatus Antonius. Nunc vero multo sum erectior, quòd vos quoque hostem illum esse tanto cõsensu, tantóq; clamore approbauistis. neque enim Quirites fieri potest, vt non aut ij sint impij qui contra consulem exercitũ conparauerunt: aut ille hostis, contra quẽ iure arma

ſumta ſunt. Hanc igitur dubitationem quamquam nulla erat, tamen ne qua poſſet eſſe, ſenatus hodierno die ſuſtulit. C. Cæſar, qui Rempublicā libertatémque veſtram ſuo ſtudio, conſilio, patrimonio denique tutatus eſt & tutatur, maximis ſenatus laudib. ornatus eſt. Laudo, laudo vos Quir. cum gratiſſimis animis proſequimini nomen clariſſimi adoleſcentis, vel pueri potius. ſunt enim facta eius inmortalitatis, non ætatis. multa memini, multa audiui, multa legi: nihil ex omnium ſæculorum memoria tale cognoui. qui, cū ſeruitute premeremur, & in dies malum creſceret, præſidij nihil haberemus, capitalem & peſtiferum à Brundiſio M. Antonij reditum timeremus: hoc inſperatum omnibus conſilium, incognitum certe, reperit, vt exercitum inuictum ex paternis militibus conficeret, Antoniíque furorem crudeliſſimis conſiliis incitatum à pernicie Reipublicæ auerteret. Quis eſt enim, qui hoc non intelligat, niſi Cæſar exercitum parauiſſet, non ſine exitio noſtro futurum Antonij reditum fuiſſe? Ita enim ſe recipiebat ardēs odio veſtri, cruentus ſanguine ciuium Romanorum, quos Sueſſæ, quos Brundiſii occiderat, vt nihil niſi de populi R. pernicie cogitaret. Quod autem erat præſidium ſalutis, libertatiſque veſtræ, ſi C. Cæſaris fortiſſimorum ſui patris militum exercitus non fuiſſet? cuius de laudibus & honoribus, qui ei pro diuinis & inmortalibus meritis diuini inmortaléſque debentur, mihi ſenatus aſſenſus paulo ante decreuit, vt primo quoque tempore referretur. Quo decreto, quis non perſpicit, Antonium hoſtem eſſe iudicatum? quem enim appellare poſſumus eum, contra quem qui exercitus ducunt, iis ſenatus arbitratur ſingulares exquirendos honores? Quid legio Mar-

tia? quæ mihi videtur diuinitus ab eo ipso deo traxisse nomẽ, à quo pop. Rom. generatum accepimus: non ipsa suis decretis, prius quàm senatus, hostem iudicauit Antonium? nam ille si non hostis, hos qui cõsulẽ reliquerunt, hostes necesse est iudicemus. Præclare & loco Quirites reclamatione vestra factum pulcherrimum Martialium conprobauistis: qui se ad senatus auctoritatem, ad libertatem vestram, ad vniuersam Rempublicam contulerunt: hostem illum & latronem & parricidã patriæ reliquerunt: nec solum id animose & fortiter, sed considerate etiam, sapientérque fecerunt. Albæ constiterunt in vrbe opportuna, munita, propinqua, fortissimorum virorum, fidelissimorum ciuium atque optimorum. Huius Martiæ legionis, legio quarta imitata virtutem duce L. Egnatuleio, quem senatus merito paulo ante laudauit, C. Cæsaris exercitum persecuta est. Quæ expectas M. Antoni iudicia grauiora? Cæsar fertur in cælum, qui contra te exercitum comparauit: laudantur exquisitissimis verbis legiones, quæ te reliquerunt, quæ à te arcessitæ sunt: quæ essent, si te consulem quàm hostem maluisses, tuæ: quarum legionum fortissimum verissimúmque iudicium confirmat senatus, conprobat vniuersus populus R. nisi forte vos Quirites consulem, non hostem iudicatis Antonium. Sic arbitrabar Quirites vos iudicare, vt ostenditis. quid? municipia, colonias præfecturas, num aliter iudicare censetis? omnes mortales vna mente cõsentiunt: omnia arma eorũ qui hæc salua velint, contra illam pestẽ esse capienda. Quid D. Bruti iudiciũ Quirites quod ex hodierno eius edicto perspicere potuistis: num cui tandem contẽnendum videtur? Recte & vere negastis Quir. est enim quasi deorum inmor-

talium beneficio & munere datum Reipublicæ Brutorum *genus & nomen ad libertatem pop. Rom. uel constituendam, vel recipiendam. Quid igitur D. Brutus de M. Antonio iudicauit? Excludit prouincia, exercitu obsistit, Galliam totam hortatur ad bellũ, ipsam sua sponte, suóque iudicio excitatam. Si consul Antonius, Brutus hostis: si conseruator Reipublicæ Brutus, hostis Antonius. num igitur vtrum horum sit, dubitare possumus? Atqui vt vos vna mente vnáque voce dubitare vos nunc negastis, sic modo decreuit senatus, D. Brutum optime de Republica mereri, cum senatus auctoritatem, populíque Rom. libertatem imperiúmque defenderit. A quo defenderit? nempe ab hoste. quæ est enim alia laudanda defensio? Deinceps laudatur prouincia Gallia, meritóque ornatur verbis amplissimis ab senatu, quòd resistat Antonio: quem si consulem illa prouincia putaret, neque eum reciperet, magno scelere se adstringeret. Omnes enim in consulis iure & imperio debent esse prouinciæ. Negat hoc D. Brutus imperator, consul designatus, natus Reip. ciuis, negat Gallia, negat cuncta Italia, negat senatus, negatis vos. Quis illum igitur consulem nisi latrones putant? quamquam ne ij quidem ipsi quod loquuntur, id sentiunt: nec à iudicio omnium mortalium, quãuis impij nefariíque sint, sicut sunt, dissentire possunt: sed spes rapiendi atque prædandi occæcat animos eorum: quos non bonorum donatio, non agrorum assignatio, non illa infinita hasta satiauit: qui sibi vrbem, qui bona & fortunas ciuium ad prædam proposuerunt: qui dum hic sit, quod rapiant, quod auferant, nihil sibi defuturum arbitrantur. quibus M. Antonius (o dij immortales auertite & dete-*

stamini quæso hoc omen) vrbem se diuisurum esse promisit. Ita vero Quirites vt precamini eueniat: atque huius amentiæ pœna in ipsum familiámque eius recidat. quod ita futurum esse confido. iam enim non solum homines, sed etiã deos inmortales ad Rempublicã conseruandam arbitror consensisse. Si enim prodigiis atque portentis dii inmortales nobis futura prædicunt: ita sunt aperte pronũtiata, vt & illi pœna, & libertas nobis appropinquet: siue tantus consensus omnium sine inpulsu deorum esse non potuit, quid est quod de voluntate cælestium dubitare poßimus? Reliquum est Quirites, vt vos in ista sententia, quam præ vobis fertis, perseueretis. Faciam igitur vt imperatores instructa acie solẽt: quãquam paratißimos milites ad præliandum videant, vt eos tamen adhortentur: sic ego vos ardentes & erectos ad libertatem reciperandam cohortabor. Non est, non est vobis Quirites cum eo hoste certamen, cum quo aliqua pacis condicio esse poßit. neque enim ille seruitutem vestram, vt antea, sed iam iratus sanguinem concupiscit: nullus ei ludus videtur esse iucundior, quàm cruor, quàm cædes, quam ante oculos trucidatio ciuium. Non est vobis res Quirites cum scelerato homine ac nefario, sed cum inmani tætráque belua: quæ quoniam in foueam incidit, obruatur. si enim illinc emerserit, nullius supplicii crudelitas erit recusanda. sed tenetur, premitur, vrguetur nunc iis copiis, quas iam habemus: mox iis, quas paucis diebus noui consules conparabunt. Incumbite in causam Quirites, vt facitis: numquam maior consensus vester in vlla causa fuit: numquam tam vehementer cum senatu consociati fuistis. nec mirum. agitur enim non qua cõdicione victuri, sed uicturi

Siue

ne ſimus, an cum ſupplicio ignominiáque perituri. Quamquam mortem quidem omnibus natura propoſuit, crudelitatem mortis & dedecus virtus propulſare ſolet: quæ propria eſt Romani generis & ſeminis. hanc retinete quæſo Quirites, quam vobis tamquam hereditatem maiores veſtri reliquerunt. quamquam alia omnia falſa, incerta ſunt, caduca, mobilia: virtus eſt vna altiſſimis defixa radicibus, quæ numquam vlla vi labefactari poteſt, numquam demoueri loco. Hac virtute maiores veſtri, primum vniuerſam Italiam deuicerunt: deinde Karthaginem exciderunt: Numantiam euerterunt: potentiſſimos reges, bellicoſiſſimas gentes in ditionem huius imperij redegerunt. Ac maioribus quidem veſtris Quirites cum eo hoſte res erat, qui haberet Rempublicam, curiam, ærarium, conſenſum & concordiam ciuium: rationem aliquam, ſi ita res tuliſſet, pacis & fœderis. hic veſter hoſtis veſtram Rempublicam oppugnat, ipſe habet nullam: ſenatum, id eſt orbis terræ conſilium delere geſtit: ipſe conſilium publicum nullum habet. ærarium veſtrum exhauſit, ſuum non habet: nam concordiam ciuiũ qui habere poteſt, nullam cum habeat ciuitatem? pacis vero quæ poteſt cum eo eſſe ratio, in quo eſt incredibilis crudelitas, fides nulla? Eſt igitur Quirites populo Romano victori omnium gentium, omne certamen cum excurſore, cũ latrone, cum Spartaco. Nam quòd ſe ſimilem Catilinæ eſſe gloriari ſolet, ſcelere par eſt, induſtria inferior. Ille cum exercitum nullum habuiſſet, repente conflauit: hic eũ ipſum exercitum, quem accepit, amiſit. Vt igitur Catilinã diligentia mea, ſenatus auctoritate, veſtro ſtudio & virtute fregiſtis: ſic Antonii nefarium latrocinium veſtra cum ſenatu

concordia tanta, quanta numquam fuit, felicitate & virtute exercituum ducúmque vestrorum, breui tempore oppressum esse audietis. Equidem quantum cura, labore, vigiliis, auctoritate, consilio niti atque efficere potero, nihil prætermittam quod ad libertatem vestram pertinere arbitrabor. neq; enim id pro vestris in me amplissimis beneficiis sine scelere facere possum. Hodierno autem die primum referente viro fortissimo uobísque amicissimo hoc M. Seruilio, collegísque eius ornatissimis viris, optimis ciuibus, longo interuallo me auctore & principe ad spem libertatis exarsimus.

FINIS.

IN M. ANTONIVM
PHILIPPICA QVINTA
ad Senatum, à M. Antonio Mureto emendata.

NIHIL vnquam longius his Kal. Ian. mihi visum est, Patres Conscripti, quod idem intelligebam per hos dies vnicuique vestrum videri. qui enim bellum cum Republica gerunt, hunc diem non expectabant: nos autem tum, cum maxime consilio vestro subuenire communi saluti oporteret, in senatum non vocabamur. Sed querelam præteritorum dierum sustulit oratio cõsulum: qui ita locuti sunt, vt magis exoptatæ Kalẽdæ. Ian. quàm seræ esse videantur. Atque vt oratio consulum animum meum erexit, spémque attulit, non modo salutis cõseruandæ, verum etiam dignitatis pristinæ reciperandæ: sic me perturbasset eius sententia, qui primus rogatus est, nisi vestræ virtuti constantiæque cõfiderem. hic enim vobis Patres Conscripti dies illuxit, hæc potestas data est, vt quãtum virtutis, quantum constantiæ, quantũ grauitatis in huius or-

dinis consilio esset, pop. Rom. declarare possetis. Recordamini qui dies nudiustertius decimus fuerit, quantus consensus vestrum, quanta virtus, quanta constantia, quantam sitis à pop. Rom. laudem, quantam gloriam, quantam gratiam consecuti. Atque illo die P. C. ea constituistis, vt vobis iam nihil sit integrum, nisi aut honesta pax, aut bellum necessarium. Pacem vult M. Antonius? arma ponat, roget, deprecetur: neminem æquiorem quàm me reperiet: cui, dum se ciuibus impiis commēdat, inimicus quàm amicus esse maluit. Nihil est profecto quod dari possit bellum gerenti: erit fortasse aliquid, quod concedi possit roganti. Legatos vero ad eum mittere de quo grauissimum & seuerissimum iudicium nudiustertius decimus feceritis, nō iam leuitatis est, sed (vt quod sentio, dicam) demētiæ. Primum eos duces laudauistis, qui contra illum bellum priuato consilio suscepissent: deinde milites veteranos, qui cum ab Antonio in colonias essent deducti, illius beneficio libertatem pop. Rom. anteposuerunt. Quid legio Martia? quid quarta? cur laudatur? si enim consulem suum reliquerunt, vituperandæ sunt: si inimicum pop. Rom. iure laudantur. Atqui cum consules nondum haberetis, decreuistis, vt & de præmiis militum, & de honoribus imperatorum primo quoque tempore referretur. placet eodem tempore præmia constituere eis qui contra Antonium arma ceperunt, & legatos ad Antonium mittere? vt iam pudendum sit honestiora esse legionum decreta, quàm senatus. Siquidem legiones decreuerunt senatum defendere contra M. Antonium: senatus decernit, legatos ad Antonium. vtrum hoc est confirmare militum animos, an debitare virtutem?

hoc dies duodecim profecerunt, vt quem nemo præter Cotylam tum inuentus sit qui defenderet, is habeat iam patronos etiam consulares? qui vtinam omnes ante me sententiã rogarentur. quamquam suspicor quid dicturi sint quidam eorum, qui post me rogabuntur. facilius contradicerem, si quid videretur. Est enim opinio decreturum aliquem M. Antonio illam vltimam Galliam, quam Plancus obtinet. Quid est aliud omnia ad bellum ciuile hosti arma largiri? primum neruos belli, pecuniam infinitam, qua nunc eget: deinde equitatum quantum velit. equitatum dico? dubitabit credo gentis barbaras secum adducere. hoc qui non videt, excors: qui cum videt, decernit, impius. Tu ciuem sceleratum & perditum, Gallorum & Germanorum exercitu, pecunia, peditatu, equitatu, copiis instrues? Nullæ istæ excusationes sunt: meus amicus est: sit patriæ prius. meus cognatus: an potest cognatio vlla propior esse quàm patriæ? in qua etiam parentes continentur. mihi pecuniam tribuit: cupio videre qui id audeat dicere. quid autem agatur, cum aperuero, facile erit statuere, quã sententiam dicatis, aut quam sequamini. Agitur vtrum M. Antonio facultas detur opprimendæ Reipublicæ, cædis faciendæ, bonorum diripiendorum, vrbis, agrorum, suis latronibus condonandi, populi R. seruitute opprimendi: an horum nihil ei facere liceat. dubitate quid agatis. At non cadunt hæc in Antonium. hoc ne Cotyla quidem dicere auderet. quid enim in eum non cadit? qui cuius acta se defendere dicit, eius eas leges peruertit, quas maxime laudare poteramus. Ille paludis siccare voluit: hic omnem Italiam moderato homini L. Antonio diuidendam dedit. Quid? hanc legem pop. Rom.

accepit? quid? per auspicia ferri potuit? sed augur verecundus, sine collegis de auspiciis. quamquam illa auspicia non egent interpretatione. Ioue enim tonante, cum populo agi non esse fas, quis ignorat? Tribuni plebis tulerunt de prouinciis contra acta Cæsaris, ille biennij, iste sexennij. num etiam hanc legem populus Romanus accepit? quid? promulgata fuit? quid? nónne ante lata, quàm scripta est? nónne ante factum vidimus, quàm futurum quisquam est suspicatus? vbi lex Cæcilia & Didia? vbi promulgatio trinundinum? vbi pœna recenti lege Iunia & Licinia? poßúntne hæ leges ratæ esse sine interitu legum reliquarum? eccui potestas in forum insinuandi fuit? quæ porro illa tonitrua? quæ tẽpestas? vt si auspicia M. Antonium non mouerent, sustinere tamen eum, ac ferre posse tantam vim tempestatis, imbris ac turbinum, mirum videretur. Quam legem igitur se augur dicit tulisse, non modo tonante Ioue, sed prope cælesti clamore prohibente, hanc dubitabit contra auspicia latam confiteri? quid? quòd cum eo collega tulit, quem ipse fecit sua nuntiatione vitiosum, nihil ne ad auspicia bonus augur pertinere arbitratus est? Sed auspiciorum nos fortasse erimus interpretes, qui sumus eius collegæ. num ergo etiam armorum interpretes erimus? primum omnes fori aditus ita sunt septi, vt etiam si nemo obstaret armatus, tamen nisi septis reuulsis introiri in forum nullo modo posset. sic vero erant disposita præsidia, vt quomodo hostium aditus vrbe prohibentur, ita castellis & aggeribus, ab ingreßione fori populum tribunósque plebis propulsari videres. Quibus de causis eas leges quas M. Antonius tulisse dicitur, omnes censeo per vim & contra auspicia

puto legendum: ille biennij: iste sexennij nisi forte, iste, referatur ad Antonium, vt ille ad Caesarem.

operibus

latas, iisq; legibus pop.R.non teneri. Si quam legem de actis Cæsaris confirmandis, déue dictatura in perpetuũ tollenda, déve colonis in agros deducendis tulisse M. Antonius dicitur, easdem leges de integro, vt populum teneant, saluis auspiciis ferre placet. Quamuis enim res bonas vitiose, per vimque tulerit, tamen hæ leges non sunt habendæ: omnísque audacia gladiatoris amentis, auctoritate nostra repudianda est. Illa vero dißipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo est, per quã septies millies sestertiũ falsis perscriptionibus, donationibúsque auertit vt portenti simile videatur, tantam pecuniam populi R. tam breui tempore perire potuisse. Quid illi inmanes quæstus? ferendi ne? quos M. Antonij tota exhausit domus. decreta falsa vendebat: regna, ciuitates, inmunitates, in æs (accepta pecuvia) iubebat incidi. hæc se ex cõmẽtariis Cæsaris, quorũ ipse auctor erat, agere dicebat: calebãt in interiore ædiũ parte totius Reipublicæ nundinæ: mulier sibi felicior quàm viris auctionem prouinciarum regnorúmque faciebat, restituebantur exules quasi lege, sine lege: quæ nisi auctoritate senatus rescindentur, quoniam ingreßi in spem Reipublicæ reciperãdæ sumus, imago nulla liberæ ciuitatis relinquetur. Neque solum cõmentariis commenticiis chirographísque venalibus innumerabilis pecunia congesta in illam domum est, cum quæ vẽdebat Antonius ea se ex actis Cæsaris agere diceret: sed senatus etiã cõsulta pecunia accepta falsa referebat: syngraphæ obsignabantur, senatusconsulta numquam facta ad ærarium referebantur. Huius turpitudinis testes erant etiam exteræ nationes. Fœdera interea facta, regna data, populi prouinciæque liberatæ: earúmque ipsarũ rerũ falsæ tabulæ, gemente populo R.

toto capitolio figebantur. Quibus rebus tanta pecunia vna in domo coaceruata est, vt si hoc genus in vnum redigatur: non sit pecunia populo Romano defutura. legem etiam iudiciariam tulit, homo castus atque integer, iudiciorum & iuris auctor, in quo nos fefellit. antesignanos & manipulares & alaudas iudices se constituisse dicebat. at ille legit aleatores, legit exsules, legit Græcos. O consessum iudicum præclarum. O dignitatem consilii admirandam. auet animus apud consilium illud pro reo dicere. Cydam Cretensem, portentum insulæ, hominem audacissimum & perditissimum. sed fac ita non esse. num latine scit? nũ est ex iudicũ genere & forma? num quod caput est, leges nostras moresve nouit? nũ deniq; homines? est enim Creta vobis notior, quàm Roma Cydæ. Dilectus autem & notatio iudicum etiam in nostris ciuibus haberi solet. Cortynium vero iudicem quis nouit? aut quis nosse potuit? Nã Lysiaden Atheniensem plærique nouimus. est enim Phędri philosophi nobilis filius, homo præterea festiuus, vt ei cum Curio consessore eodẽ & collusore facillime possit conuenire. Quæro igitur, si Lysiades citatus iudex non responderit, excusetúrque Areopagites esse, nec debere eodem tempore Romæ & Athenis res iudicare, accipiétne excusationem is qui quæstioni præerit, Græculi iudicis modo palliati, modo togati? an Atheniensium antiquissimas leges negliget? Qui porro ille consessus, dij boni? Cretensis iudex, isque nequissimus. quemadmodum ad hunc reus alleget? quomodo accedat? dura natio est. At Athenienses misericordes. puto ne Curium quidem esse crudelem, qui periculum fortunæ quotidie faciat. Sunt item lecti iudices, qui fortasse excusabuntur: habẽt enim legitimam

xcusationem, exilii causa solum vertisse, nec esse postea restitutos. hos ille demens iudices legisset: horum nomina ad ærarium detulisset: his magnam partem Reipublicæ credidisset, si vllam speciem Reipublicæ cogitauisset? Atque ego de notis iudicibus dixi: quos minus nostis, nolui nominare. saltatores, citharistas, totum denique comisationis Antonianæ chorum in tertiam decuriam iudicum scitote esse ~~collectum~~. Em causam, cur lex tam egregia, támque præclara, maximo imbri, tempestate, ventis, procellis, turbinibus, inter fulmina & tonitrua ferretur: vt eos iudices haberemus, quos hospites habere nemo velit. scelerum magnitudo, conscientia maleficiorum, direptio eius pecuniæ, cuius ratio in æde Opis confecta est, hanc tertiam decuriam excogitauit: nec ante turpes iudices quæsiti, quàm honestis iudicibus nocentium salus desperata est. Sed illud os, illam impuritatem cœni ~~fecisse~~, vt hos iudices legere auderet, quorum lectione duplex inprimeretur Reipublicæ dedecus. vnum, quòd tam turpes iudices essent: alterum, quòd patefactum cognitúmque esset, quàm multos in ciuitate turpes haberemus. Hanc ergo & reliquas eiusmodi leges, etiam si sine vi, saluis auspiciis essent rogatæ, censerem tamen abrogandas. Nunc vero cur abrogandas censeam, quas iudico non rogatas? An illa non grauißimis ignominiis, monimentisque huius ordinis ad posteritatis memoriam sunt notanda, quòd vnus M. Antonius in hac vrbe post conditam vrbem palàm secum habuerit armatos? quod neque reges nostri fecerunt, neque ii qui regibus exactis regnum occupare voluerunt. Cinnam memini, vidi Syllam, modo Cæsarem: hi enim tres post ciuitatem à L. Bruto liberatam plus potue-

conie- fuisse

runt, quàm vniuersa Respublica. Nō possū affirmare nullis telis eos stipatos fuisse. hoc dico, nec ita multis & occultis. At hanc pestem agmen armatorum sequebatur: Classitius, Mustela, Tiro, gladios ostentātes, sui similes greges ducebant per forum: certum agminis locum tenebant barbari sagittarij. Cum autem erat ventū ad ædem Concordiæ, gradus conplebantur, lecticæ collocabantur: non quo ille scuta vellet occulta esse, sed ne familiares, si scuta ipsi ferrent, laborarent. Illud vero tæterrimum auditu, non modo aspectu, in cælla cōcordiæ collocari armatos, latrones, sicarios: de templo carcerem fieri: apertis valuis Concordiæ, cum inter subsellia senatus versarentur latrones, Patres conscriptos sententias dicere. Hic etiam, nisi venirem, Kalendis Septemb. fabros se missurum, & domum meam disturbaturum esse dixit. Magna res, credo, agebatur. de supplicatione referebatur. Veni postridie. ipse non venit. locutus sum de Republica minus equidem libere, quàm mea consuetudo: liberius tamen, quàm periculi minæ postulabant. At ille homo vehemens & violentus, qui hanc consuetudinem libere dicendi excluderet: (fecerat enim hoc idem maxima cum laude L. Piso XXX. diebus ante me) inimicitias mihi denūtiauit: adesse in senatu iussit XIII. Kalendas Octobris. ipse interea septemdecim dies, de me in Tiburtino Scipionis declamitauit, sitim quærens. hæc enim ei causa esse declamandi solet. Cum is dies quo me adesse iusserat, venisset: tū vero agmine quadrato in ædem Cōcordiæ venit, atque in me absentē orationem ex ore inpurissimo euomuit. quo die si per amicos mihi cupiēti in senatū venire licuisset, cædis initiū fecisset à me. sic enim statuerat. Cum autem semel gladium

ſcelere inbuiſſet, nulla res ei finem cædendi, niſi defatigatio & ſatietas, attuliſſet. Etenim aderat L. frater gladiator Aſiaticus, qui myrmillo Mylaſis depugnarat: ſanguinem noſtrum ſitiebat, ſuum in illa gladiatoria pugna multum profuderat. hic pecunias noſtras æſtimabat, poſſeßiones notabat & vrbanas & ruſticas: huius mendicitas auiditati coniuncta in fortunas noſtras imminebat: diuidebat agros quibus & quos volebat: nullus aditus erat priuato, nulla æquitatis deprecatio: tantum quiſque habebat poſſeſſor, quantum reliquerat diuiſor Antonius. Quæ quamquam, ſi leges irritas feceritis, rata eſſe non poſſunt, tamen ſeparatim ſuo nomine notanda eſſe cenſeo: iudicandúmque nullos ſeptemuiros fuiſſe, nihil placere ratum eſſe, quod ab iis actum diceretur. M. vero Antonium quis eſt qui ciuem poßit iudicare potius quàm teterrimum & crudelißimum hoſtem? qui pro æde Caſtoris ſedens, audiente pop. Rom. dixerit, niſi victorem victurum neminem? Num putatis P. C. dixiſſe eum minacius, quàm facturum fuiſſe? quid vero, quod in cõcione dicere auſus eſt, ſe cum magiſtratu abiſſet, ad vrbem futurum cum exercitu, introiturum quotieſcumque vellet: quid erat aliud, niſi denuntiare Pop. Rom. ſeruitutem? Quod autem eius iter Brũdiſium? quæ feſtinatio? quæ ſpes? niſi vt ad vrbem, vel potius in vrbem exercitum maximum adduceret? qui autem dilectus centurionum? quæ effrenatio inpotentis animi? Cum eius promißis legiones fortißimæ reclamaſſent, domum ad ſe venire iußit centuriones, quos bene de Republica ſentire cognouerat, eóſque ante pedes ſuos vxoríſque ſuæ, quam ſecum grauis imperator ad exercitum duxerat, iugulari coegit. Quo animo hunc

M

populationes? vastationes? cædes? rapinas? quas non faciebat Hannibal, quia multa ad vsum reseruabat. Hæc qui in horam viuerent, non modo de fortunis & de bonis ciuiũ, sed ne de vtilitate quidem sua cogitauerunt. Ad hunc (dî boni) Legatos mitti placet? norunt isti homines formam Reipublicæ, iura belli, exempla maiorum? cogitant quid P. R. maiestas, quid senatus seueritas postulet? Legatos decernitis: si vt deprecere, contemnet: si vt imperes, non audiet. denique quamuis seuera legatis mandata dederimus, nomẽ ipsum legatorum, hunc quem videmus, populi R. restinguet ardorẽ: municipiorum, atque Italiæ frãget animos. vt omittam hæc, quæ magna sunt, certe ista legatio moram & tarditatem afferet bello. Quamuis dicant (quod quosdam audio dicturos) Legati proficiscantur, bellum nihilominus paretur: tamen legatorum nomen ipsum & animos hominũ, & belli celeritatẽ morabitur. Minimis momentis P. C. maximæ inclinationes tẽporum fiunt, cũ in omni casu Reipublicæ, tum in bello, & maxime ciuili, quod opinione plerũque & fama gubernatur. nemo quæret, quibus cum mãdatis legatos miserimus: nomen ipsum legationis vltro missæ timoris esse signum videbitur. Recedat à Mutina, designat oppugnare Brutum: decedat ex Gallia: non est verbis rogandus, cogendus est armis. Nõ enim ad Hannibalẽ mittimus: vt à Sagũto recedat: ad quem miserat olim senatus P. Valerium Flaccum, & Q. Bebium Tampilum: qui, si Hãnibal non pareret, Karthaginem ire iußi sunt. nostros legatos quò iubebimus ire, si non paruerit Antonius? ad nostrum ciuem mittimus, ne imperatorem, ne coloniam pop. Romani oppugnet. Itáne vero hoc per legatos rogandũ est?

quid intereſt per deos immortales, vtrum hanc vrbem oppugnet, an huius vrbis propugnaculum, coloniam pop. Ro. præſidij cauſa collocatam? Belli Punici ſecundi quod contra maiores noſtros Hannibal geſsit, cauſa fuit Sagunti oppugnatio. recte ad eum legati miſsi. mittebantur ad Pœnum, mittebantur pro Hannibalis hoſtibus, noſtris ſociis. Quid ſimile tandem? nos ad ciuem mittimus, ne imperatorem pop. Romani ne exercitum, ne coloniam circumſedeat, ne oppugnet, ne agros depopuletur, ne ſit hoſtis? Age, ſi paruerit, hoc ciue vti aut volumus, aut poſſumus? Ante diẽ. XIII. Kallend. Ian. decretis veſtris eum concidiſtis: conſtituiſtis vt hæc ad vos Kalend. Ian. referrentur, quæ referri videtis, de honoribus, & præmiis bene de Republica meritorum, & merentium: quorum principem iudicaſtis eum, qui fuit, C. Cæſarem, qui M. Antonij impetus nefarios ab vrbe in Galliam auertit: deinde milites veteranos, qui primi Cæſarem ſecuti ſunt: tũ illas cæleſtes diuináſque legiones, Martiam & quartã, cõprobatis: quibus cum conſulẽ ſuum non modo reliquiſſent, ſed bello etiam perſequerẽtur, honores & præmia ſpopondiſtis, eodémque die D. Bruti præſtantiſsimi ciuis edicto allato atque propoſito, factum eius collaudaſtis: quódque ille bellũ priuato conſilio ſuſceperat, id vos auctoritate publica conprobaſtis. Quid igitur illo die aliud egiſtis, niſi vt hoſtem iudicaretis Antonium? his veſtris decretis aut ille vos æquo animo aſpicere poterit: aut vos illum ſine dolore ſummo videbitis? Excluſit illũ à Republica, diſtraxit, ſegregauit, non ſolum ſcelus ipſius, ſed etiam (vt mihi videtur) fortuna quædam Reipublicæ. qui ſi legatis paruerit, Romámque redierit: vnquam perditis ciuibus

vexillum quò concurrant, defuturum putatis? sed hæc minus vereor. sunt alia, quæ magis timeā & cogitē. nūquā parebit ille legatis. noui hominis insaniam, arrogantiā: noui perdita cōsilia amicorū, quibus ille est deditus. Lucius quidē frater eius, vt pote qui peregre depugnarit, familiā ducit. sit per se ipse sanus, quod numquam erit, per hos esse tamen ei non licebit. Teretur interea tempus, belli apparatus refrigescent. vnde est adhuc bellū tractū, nisi ex rei tardatione & mora? vt primū post discessum latronis, vel potius desperatā fugā, libere senatus haberi potuit, semper flagitaui, vt conuocaremur. quo die primum conuocati sumus, cum designati consules non adessent, ieci sententia mea, maximo vestro cōsensu fundamenta Reipublicæ, serius omnino, quàm decuit: nec enim ante potui. sed tamen si ex eo tempore dies nullus intermissus esset, bellū profecto nullum haberemus. Omne malum nascens, facile opprimitur: inueteratum, fit plærūque robustius. Sed tum expectabantur Kalend. Ian. fortasse non recte. Verum præterita omittamus. etiam ne hanc moram afferemus, dum proficiscantur legati? dum reuertantur? quorum expectatio dubitationem belli afferet. Bello autem dubio, quod potest studium esse dilectus? Quamobrem P.C. legatorum mentionem nullam censeo faciendam: rem administrandam arbitror, sine vlla mora, & confestim gerendam censeo, tumultum decerni, iustitium edici, saga sumi dico oportere, dilectum haberi. sublatis vacationibus in vrbe & in Italia, præter Galliam, tota. Quæ si erunt facta, opinio ipsa & fama nostræ seueritatis obruet scelerati gladiatoris amentiam: sentiet sibi bellum cum Republica esse susceptum: experietur consentientis senatus neruos at-

que vires.nam nunc quidem partium contentionem esse dictitat.quarum partium?alteri victi sunt; alteri sunt è mediis C.Cæsaris partibus. Nisi forte Cæsaris partes à Pansa & Hirtio consulibus, & à filio C. Cæsaris oppugnari putamus.Hoc vero bellum non est ex dissensione partium,sed ex nefaria spe perditissimorum ciuium excitatum, quibus bona fortunæque nostræ notatæ sunt,&iã ad cuiusqueopinionem distributæ.Legi epistolam Antonij, quam ad quendam septemuirum,capitalem hominem, collegam suum miserat. Quid concupiscas, tu videris.quod concupiueris, certe habebis. Em ad quem legatos mittamus:cui bellum moremur inferre.qui ne sorti quidẽ fortunas uostrasdestinauit: sed libidini cuiusque nos ita addixit, vt ne sibi quidẽ quicquam integrum,quod non alicui promissum iam sit,relique rit.cum hoc P.C. bello, bello inquam certandum est, idq́ue confestim.legatorum tarditas repudianda est. Quapropter ne multa nobis quotidie decernenda sint, consulibus totam Rempublicam commendandam censeo:iisq; permittẽdum, vt Rempublicam defendant,prouideántque, ne quid Respublica detrimenti accipiat: censéoque vt iis qui in exercitu Antonij sunt, ne sit ea res fraudi, si ante Kalend. Feb. ab eo discesserint. Hæc si censueritis, patres conscripti, breui tempore libertatem populi Rom. auctoritatémque vestram reciperabitis.sin autem lenius agetis,tamen eadẽ,sed fortasse serius decernetis.de Rep.quoad retulistis, satis decreuisse videor.Altera res est de honoribus:de quibus deinceps intelligo esse dicendum. Sed qui ordo in sententiis rogandis seruari solet,eundem tenebo in viris fortibus honorãdis.à Bruto igitur consule designato more maiorum capiamus exor-

dium: cuius, vt superiora omittam, quæ sunt maxima illa quidem, sed adhuc hominum magis iudiciis, quàm publice laudata, quibusnam verbis eius laudes huius ipsius temporis consequi possumus? neque enim vllam mercedem tanta virtus, præter hanc laudis gloriæque desiderat. qua etiam si careat, tamen sit seipsa contenta. quanquam in memoria gratorum ciuium, tanquam in luce posita lætetur. laus igitur iudicij testimonijque vestri tribuenda Bruto est. quamobrem his verbis P.C. Senatusconsultum faciendum censeo. Cum D. Brutus imper. cos. designatus, prouinciam Galliam in senatus, populique R. potestate teneat: cúmque exercitum tantum, tam breui tempore, summo studio municipiorum coloniarúmque prouinciæ Galliæ optime de Republica meritæ, merentísque conscripserit, conpararit, id eum recte & ordine exque Republica fecisse, idque D. Bruti præstantissimum meritum in Rempublicam senatui populóque Roma. gratum esse & fore. Itaque senatum populúmque Roma. existimare D. Bruti imp. cos. designati opera, consilio, virtute incredibilique studio & consensu prouinciæ Galliæ, Reipublicæ difficillimo tempore esse subuentum. Huic tanto merito Bruti P.C. tantóque in Rempublicam beneficio, quis est tantus honos, qui non debeatur? nam si M. Antonio patuisset Gallia, si oppressis municipiis, & coloniis inparatis, in illam vltimam Galliam penetrare potuisset: quantus Reipublicæ terror inpenderet? dubitaret, credo, homo amentissimus atque in omnibus consiliis præceps & deuius, non solum cum exercitu suo, sed etiam cum omni inmanitate barbariæ bellum inferre nobis, vt eius furorem ne Alpium quidem muro cohibere possemus. Hæc igitur habenda gra-

tia est D. Bruto, qui illum nondum interposita auctoritate nostra, suo consilio atque iudicio, non vt consulem recepit, sed vt hostē arcuit: Galliam, séque obsideri, quàm hanc urbem maluit. Habeat ergo huius tanti facti, támque praeclari, decreto vestro testimonium sempiternum: Galliáque, quae semper praesidet, atque praesedit huic imperio, libertatique communi, merito veréque laudetur, quòd se suásque vires non tradidit, sed opposuit Antonio. Atque etiā M. Lepido pro eius egregiis in Remp. meritis decernēdos honores quàm amplissimos censeo. semper ille populum Romanum liberum voluit, maximúmque signum illo die dedit voluntatis & iudicii sui, cum Antonio diadema Caesari inponente, se auertit, gemitúque & maestitia declarauit, quantum haberet odium seruitutis quàm pop. Roma. liberum cuperet: qui illa quae tulerat, temporum magis necessitate, quàm iudicio tulisset. Quāta vero is moderatione vsus sit, in illo tempore ciuitatis, quod post mortem Caesaris cōsecutum est, quis nostrū obliuisci potest? Magna haec, sed ad maiora properat oratio. quid enim, o dij inmortales, admirabilius omnibus gētibus, quid optatius populo Romano accidere potuit, quàm, cum bellum ciuile maximum esset, cuius belli exitum omnes timeremus, sapientia etiā id potius extingui, quàm armis, ferróque rem in discrimen adducere? Quod si eadem ratio Caesaris fuisset in illo tetro miseróque bello: vt omittam patrē, duos Cn. Pompeij summi & singularis viri filios incolumes haberemus. quibus certe pietas fraudi esse nō debuit. vtinam omnes M. Lepidus seruare potuisset. facturum fuisse declarauit in eo quod potuit, cum Sex. Pompeium restituit ciuitati, maximum ornamentum Reipublicae, clarissimum monimen-

nimentum clementiæ ſuæ: grauis illa fortuna populi Romani, graue fatũ. Pompeio enim patre (quod imperij populi R. lumen fuit) extincto, interfectus eſt patris ſimillimus filius. ſed omnia mihi videntur deorum inmortalium iudicio expiata, Sex. Pompeio Reipublicæ conſeruato. Quam ob cauſam iuſtam atque magnam, & quod periculoſiſſimum ciuile bellum maximúmque, humanitate & ſapienpientia ſua M. Lepidus ad pacem concordiámque conuertit: S. C. his verbis cenſeo perſcribendum. Cum à M. Lepido imp. pontifice max. ſæpenumero Reſpublica *& bene & feliciter geſta ſit, populúſque R. intellexerit ei dominatum regium maxime diſplicere: cúmque eius opera, virtute, conſilio, ſingularíque clementia & manſuetudine, bellum acerbiſſimum ciuile ſit reſtinctũ, Sextuſque Pompeius, Cn. F. Magnus huius ordinis auctoritate ab armis diſceſſerit, & à M. Lepido imp. pont. max. ſumma ſenatus, populíque Rom voluntate ciuitati reſtitutus ſit: ſenatum populúmque R. pro maximis plurimíſque in Rempubliblicam M. Lepidi meritis, magnam ſpem in eius virtute, auctoritate, felicitate reponere, otij, pacis, concordiæ, libertatis: eiúſque in R. P. meritorum, ſenatum populúmque R. memorem fore, eíque ſtatuam equeſtrem inauratam in Roſtris, aut quo alio loco in foro vellet, ex huius ordinis ſententia ſtatui placere. Qui honos P. C. mihi maximus videtur: primum, quia iuſtus eſt (non enim ſolum datur propter ſpem temporum reliquorum, ſed pro ampliſſimis meritis redditur*) nec vero cuiquam poſſumus commemorare hunc honorem à ſenatu tributum iudicio ſenatus ſoluto & libero. Venio ad C. Cæſarem P. C. qui niſi fuiſſet, quis noſtrum*

esse potuisset? aduolabat ad vrbem à Brundisio homo inpotentissimus, ardens odio, animo hostili in omnis bonos, cum exercitu Antonius. Quid huius audaciæ & sceleri poterat opponi? nondum vllos duces habebamus, non copias: nullũ erat consilium publicum, nulla libertas: dãdæ ceruices erant crudelitati nefariæ: fugã quærebamus omnes, quæ ipsa exitum non habebat. Quis tum nobis, quis populo R. obtulit hũc diuinum adulescentem deus? qui, cum omnia ad perniciem nostram pestifero illi ciui paterent, subito præter spem omnium exortus, prius confecit exercitum, quem furori M. Antonij opponeret, quàm quisquam hoc eum cogitare suspicaretur. Magni honores habiti Cn. Pompeio, cum esset adulescens, & quidem iure: subuenit enim Reip. sed ætate multo robustior, & militum ducem quærentium studio paratior, & in alio genere belli. non enim omnibus Sullæ causa grata: declarat multitudo proscriptorum, tot municipiorum maximæ calamitates. Cæsar autem annis multis minor veteranos cupientis iam requiescere armauit: eam complexus est causam, quæ esset senatui, quæ populo, quæ cunctæ Italiæ, quæ diis hominibusque gratissuma. Et Pompeius ad L. Sullæ maxumũ imperiũ victoremq́ exercitũ accessit: Cæsar se ad neminẽ adiunxit, ipse princeps exercitus faciendi, & præsidij conparandi fuit. Ille in aduersariorũ partibus agrum Picenum habuit inimicum: hic ex Antonii amicis, sed amicioribus libertati, contra Antonium confecit exercitum. Illius opibus Sulla regnauit: huius præsidio Antonij dominatus oppressus est. Demus igitur imperium Cæsari: sine quo res militaris administrari, teneri exercitus, bellum geri non potest: sit proprat. eo iure, quo qui optimo.

qui honos quamquam est magnus illa ætati, tamen ad necessitatem rerum gerendarum, non solum ad dignitatem valet. Itaque illa quæramus, quæ vix hodierno die cõsequemur. Sed sæpe spero fore huius adulescentis ~~hortandi~~ honorandique & nobis & populo R. potestatem. hoc autem tempore ita censeo decernendum. Quod C. Cæsar C.F. pontifex, proprætor, summo Reipublicæ tempore milites & veteranos ad libertatem populi R. cohortatus sit, eósque conscripserit, quódque legio Martia quartáque summo studio, optimóque in Rempublicam consensu, C. Cæsare duce & auctore Rempublicam, libertatem pop. Rom. defendant, defenderint: & quod C. Cæsar proprætor Galliæ prouinciæ cum exercitu subsidio profectus sit, equites, sagittarios, elephãtos in suam populíque R. potestatem redegerit: difficillimóque Reipublicæ tempore saluti dignitatíque populi R. subuenerit: ob eas causas senatui placere, C. Cæsarem, C. F. pontificem, proprӕt. senatorem esse, sententiámque loco prætorio dicere: eiúsque rationem, quemcũque magistratum petet, ita haberi, vt haberi per leges liceret, si anno superiore quæstor fuisset. Quid est enim P. C. cur eũ nõ quãprimũ amplißimos honores capere cupiamus? Legibus enim annalibus cũ grandiorẽ ætatẽ ad consulatũ cõstituebant, adulescentiæ temeritatem verebantur. C. Cæsar ineunte ætate docuit, ab excellẽti eximiáque virtute progressum ætatis expectari non oportere. Itaque maiores nostri veteres illi admodum antiqui, leges annalis non habebãt: quas multis post annis attulit ambitio, vt gradus eßent petitionis inter æquales. Ita sæpe magna indoles virtutis prius quàm Reipublicæ prodesse potuisset, extincta est. At vero apud

ornandi

Versus pentameter.

antiquos Rulli, Decij, Coruini, multíque alij, recentiore autem memoria superior Africanus, T. Flamininus, admodũ adulescentes consules facti, tantas res gesserunt, vt Pop. Ro. imperium auxerint, nomen ornauerint. Quid Macedo Alexander, cum ab ineunte ætate res maximas gerere cœpisset, nónne tertio & XXX. anno mortem obiit? quæ est ætas nostris legibus, decem annis minor, quàm consularis. ex quo iudicari potest, virtutis esse, quàm ætatis cursum celeriorem. Nam quòd ij qui Cæsari inuident, simulant se timere: ne verendum quidem est, vt tenere se possit, vt moderari, ne honoribus nostris elatus, intemperantius suis opibus vtatur. Ea natura rerum est P.C. vt qui sensum veræ gloriæ ceperit, quique se ab senatu, ab equitibus Romanis, populóque R. vniuerso senserit ciuem carum haberi, salutarémque reipublicæ, nihil cum hac gloria comparandum putet. vtinam C. Cæsari (patri dico) contigisset adulescenti, vt esset senatui atque optimo cuique carissimus. quod cum consequi neglexisset, omnem vim ingenij, quæ summa fuit in illo, in populari leuitate consumsit. Itaque cum respectum ad senatum & ad bonos non haberet, eam sibi viã ipse patefecit ad opes suas amplificandas, quã virtus liberi populi ferre non posset. Eius autem filij longe sane diuersa ratio est: qui cũ omnibus est, tum optimo cuiq; carissimus. in hoc spes libertatis posita est, ab hoc accepta iã salus, huic summi honores & exquiruntur, & parati sunt. Cuius igitur singularẽ prudẽtiam admiramur, eius stultitiã timemus? quid enim stultius, quàm inutilem potẽtiam, inuidiosas opes, cupiditatem dominandi præcipitem & lubricã anteferre veræ, graui, solidæ gloriæ? an qui hoc vidit puer: si ætate processerit,

*non videbit? At est quibusdam inimicus clarissimis atque optimis ciuibus. nullus iste timor esse debet. omnes Cæsar inimicitias Reipublicæ condonauit, hanc sibi iudicem cõstituit, hanc moderatricem omnium*atque factorum. ita enim ad Remp. accessit, vt eam confirmaret, non vt euerteret. omnis habeo cognitos sensus adulescentis: nihil est illi Republica carius. nihil vestra auctoritate grauius, nihil bonorum virorum iudicio optatius, nihil vera gloria dulcius. Quamobrem ab eo non modo nihil timere, sed maiora & meliora expectare debetis: neque in eo qui ad D. Brutum obsidione liberandum profectus sit, timere, ne memoria maneat domestici doloris, quæ plus apud eum possit quàm salus ciuitatis. Audebo etiam obligare fidem meam P. C. vobis populóque Rom. quod profecto cum me nulla vis cogeret, facere non auderem, pertimescerémque in re maxima periculosam opinionem temeritatis. promitto, recipio, spõdeo P.C.C. Cæsarem talem semper fore ciuẽ, qualis hodie sit, qualemque eũ maxime velle esse, & optare debemus. Quæ cum ita sint, de Cæsare satis hoc tempore dictum habebo. Nec vero de L. Egnatuleio fortissimo & constantissimo ciui, amicissimóq; Reipublicæ silendum arbitror: sed tribuendum testimonium virtutis egregiæ. Quòd is legionem quartam ad Cæsarem adduxerit, quæ præsidio consulibus, senatui, populóque Romano Reique pub. esset: ob eam causam placere, vti L. Egnatuleio triennium ante legitimum tempus magistratus petere, capere, gerere liceat. In quo P.C. non tantum commodum tribuitur L. Egnatuleio, quantus honos. in tali enim re satis est nominari. De exercitu autem C. Cæsaris ita censeo decernundum, senatui placere, militibus veteranis, qui Cæ-*

*saris Pontificis * auctoritatémque huius ordinis defenderint atque defendant, iis liberísque eorum militiæ vacationem esse: vtique C. Pansa, A. Hirtius consules, alter ambóue cognoscerent, qui ager iis coloniis esset, quò milites veterani deducti essent, qui contra legem Iuliam possideretur, vt is militibus veteranis diuideretur. de agro Cāpano separatim cognoscerēt, iniréntque rationem de commodis militum veteranorum augendis, legioníque Martiæ, & legioni quartæ, & iis militibus qui de legione secunda, & XXXV. ad C. Pansam, A. Hirtium consules venissent, suáque nomina edidissent: quod iis auctoritas senatus populique Romani libertas carissima sit & fuerit, vacationem militię ipsis, liberísque eorum esse placere, extra tumultum Gallicum, Italicumque: eásque legiones bello confecto missas fieri placere: quantámque pecuniam militibus earum legionum in singulos C. Cæsar pontifex propræt. pollicitus sit, tantam dari placere: vtique C. Pansa, A. Hirtius consules alter ambóue curationem agri habeant, qui sine iniuria priuatorum diuidi possit: eúmque militibus legionis Martiæ & legionis quartæ ita darent, assignarent, vt quibus amplissime dati, assignati essent. Dixi ad ea omnia consules de quibus rettulistis: quæ si erunt sine mora maturéque decreta, facilius apparabitis ea quæ tempus & necessitas flagitat. celeritate autem opus est: qua si essemus vsi, bellum, vt sæpe dixi, nullum haberemus.*

dedissent

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA SEXTA ad Quirites, à M. Antonio Mureto emendata.

AVDITA vobis esse arbitror Quirites quæ sint acta in senatu, quæ fuerit cuiusque sententia. res enim ex Kalend. Ian. agitata, paulo ante confecta est: minus quidem illa seuere quàm decuit, non tamen omnino dissolute. mora est allata bello, nõ causa sublata. Quamobrẽ quod quæsiuit ex me P. Appuleius homo & multis officiis mihi & summa familiaritate coniunctus, & vobis amicißimus, ita respondebo: vt ea quibus nõ interfuistis, nosse poßitis. Causa fortißimis optimisque consulibus Kal. Ian. de Rep. primum referendi fuit, ex eo quod XIII. Calend. Ian. senatus me auctore decreuit. Eo die primum Quirites fundamenta iacta sunt Reipublicæ. Fuit enim longo interuallo ita liber senatus, vt vos aliquando liberi essetis. Quo quidem tempore, etiã si ille dies vitæ finem mihi allaturus esset, satis magnum ceperam fructum, cũ vos

vniuersi vnamente atque voce iterum à me conseruatā esse Rempublicam conclamastis. Hoc vestro iudicio tanto támque præclaro excitatus, ita Kalend. Ian. veni in senatum, vt meminissem, quam personam impositam à vobis sustinerem. Itaque bellum nefarium illatum Reipublicæ cum viderem, nullam moram interponendam insequendi M. Antonium putaui, hominémque audacißimum, qui multis nefariis rebus ante commißis, hoc tempore imperatorem populi R. oppugnaret: coloniam vestram fidißimam, fortißimámque obsideret, bello censui persequendum: tumultum esse decerni, iustitium edici, saga sumi dixi placere: quo omnes acrius grauiúsque incumberent ad vlciscēdas Reip. iniurias, si omnia grauißimi belli insignia suscepta à senatu viderēt. Itaque hæc sententia sic per triduum valuit, vt quamquam discessio facta non esset, tamē præter paucos homines, omnes mihi assensuri viderentur. Hodierno autē die nescio qua lis obiecta re, remißior senatus fuit. nam plures eam sententiā secuti sunt, vt quantum senatus auctoritas, vestérque consensus apud Antonium valiturus esset, per legatos experiremur. Intelligo quirites à vobis hanc sententiam repudiari, neque iniuria. ad quem enim legatos? ad eum ne, qui pecunia publica dißipata atque effusa, per vim, & contra auspicia inpositis Reipublicæ legibus, fugata contione, obsesso senatu, ad opprimendam Rempublicam Brundisio legiones accerserit? ab iis relictus, cum latronum manu in Galliam irruperit? Brutū oppugnet? Mutinā circumsedeat? quæ vobis potest cum hoc gladiatore cōdicionis, æquitatis, legationis esse communitas? quāquam Quirites nō est illa legatio, sed denuntiatio belli, nisi paruerit. Ita enim est decretum, vt si

legati ad Hannibalē mitterentur. mittuntur enim qui nūtient, ne oppugnet consulem designatum, ne Mutinam obsideat, ne prouinciam depopuletur, ne dilectus habeat, sit in senatus populique R. potestate. Facile vero huic denuntiationi parebit, vt in patrum conscriptorum atque in vestra potestate sit, qui in sua numquam fuerit. Quid enim ille vmquam arbitrio suo fecit? semper eò tractus, quò libido rapuit, quò leuitas, quò furor, quò vinolentia. semper eum duo dissimilia genera tenuerunt, lenonū & latronū. ita domesticis stupris, forensibus parricidiis delectatur, vt mulieri citius auarissimæ paruerit, quàm senatui populóque R. Itaque quod paulo ante feci in senatu, faciam apud vos. testificor, denuntio, ante prædico, nihil M. Antoniū eorum quæ sunt legatis mādata facturum, vastaturum agros, Mutinam obsessurum, dilectus quà possit habiturum. Is est enim ille qui semper senatus iudicium & auctoritatem, semper voluntatem vestram potestatémque cōtemserit. An ille id faciat quod paulo ante decretum est, vt exercitum citra flumen Rubiconem, qui finis est Galliæ, educeret, dum ne propius vrbem Romā CC. mil. admoueret? huic denuntiationi ille pareat? ille se fluuio Rubicone CC. mil. circumscriptum esse patiatur? non is est Antonius. nam si esset, non cōmisisset vt ei senatus tanquam Hannibali initio belli Punici denuntiaret, ne oppugnaret Sagūtum. Quod vero ita auocatur à Mutina, vt ab vrbe tamquam pestifera flamma arceatur, quam habet ignominiam? quod iudicium senatus? quid, quòd à senatu dantur mandata legatis, vt D. Brutum, milités que eius adeant, iísque demonstrent summa in Remp. merita, beneficiáque eorum grata esse senatui po-

pulóque R. iisque eam rem magnæ laudi, magnóque honori fore? passurum ne censetis Antonium introire Mutinam legatos? exire inde tuto? numquam patietur, mihi credite. noui violentiam, noui impudentiam, noui audaciam. Nec vero de illo sicut de homine aliquo debemus, sed vt de importunissima belua cogitare. Quæ cum ita sint, non omnino dissolutum est, quod decreuit senatus. habet atrocitatis aliquid legatio. vtinam nihil haberet moræ. Nàm cum plerisque in rebus gerendis tarditas & procrastinatio odiosa est, tum hoc bellum indiget celeritatis. succurrendum est D. Bruto, omnes vndique copiæ colligendæ: horam eximere nullam in tali ciue liberando sine scelere possumus. An ille non potuit, si Antonium consulem, si Galliam Antonij prouinciam iudicasset, legiones Antonio & prouinciam tradere? domũ redire? triumphare? primus in hoc ordine, quoad magistratum iniret, sententiam dicere? quid negotij fuit? sed cum se Brutum esse meminisset, vestræque libertati natum, non otio suo, quid egit aliud, nisi vt pæne corpore suo Gallia prohiberet Antonium? Ad hunc vtrum legatos, an legiones ire oportebat? Sed præterita omittamus. properẽt legati, quod video esse facturos: vos saga parate. est enim ita decretum, vt si ille auctoritati senatus non paruisset, ad saga iretur. ibitur. non parebit. nos amissos tot dies rei gerendæ queremur. Non metuo Quirites, ne cum audierit Antonius, me hoc in senatu & in cõcione confirmasse, numquam illum futurum in senatus potestate, refellendi mei causa, vt ego nihil vidisse videar, vertat se, & senatui pareat. nũquam faciet: non inuidebit huic meæ gloriæ: malet me sapiẽtem à vobis, quàm se modestum existimari.

Quid? ipse si velit, num etiã L. fratrẽ passurũ arbitramur? nuper quidem dicitur ad Tibur (vt opinor) cum ei labare M. Antonius videretur, mortem fratri esse minitatus. Etiam ne ab hoc myrmillone Asiatico, senatus mandata, legatorum verba audientur? nec enim secerni à fratre poterit, tanta præsertim auctoritate. nam hic inter illos Africanus est: pluris habetur quàm L. Trebellius, pluris quàm T. Plancus adulescẽs nobilis. Plancũ qui omnibus sententiis maximo vestro plausu cõdemnatus, nescio quomodo se coniecit in turbam, atque ita mæstus rediit, vt retractus, non reuersus videretur, sic contemnit, tanquã si illi aqua & igni interdictum sit. aliquando negat ei locum esse oportere in curia, qui incenderit curiam. Nam Trebellium valde iã diligit: oderat tum cum ille tabulis nouis aduersabatur. iam fert in oculis, postquam ipsum Trebellium vidit sine tabulis nouis saluum esse non posse. audisse enim vos arbitror Quirites, quod etiam videre potuistis, quotidie sponsores & creditores L. Trebellij cõuenire. O fides. hoc enim opinor Trebellium sumsisse cognomen. quæ potest esse maior fides, quàm fraudare creditores? domo profugere? propter æs alienum ire ad arma? ubi plausus ille in triumpho est, sæpe ludis? vbi ædilitas delata summo studio bonorum? quis est qui hunc nõ casu existimet recte fecisse? nequitia est, scelere. Sed redeo ad amores, deliciásque vestras L. Antonium, qui vos omnes in fidem suam recepit. negatis? numquisnam est vestrum, qui tribum nõ habeat? certe nemo. atqui illum quinque & triginta tribus patronum adoptarunt. rursus reclamatis. Aspicite à sinistra illam equestrem statuam inauratam, in qua quid inscriptum est? QVINQVE ET*

TRIGINTA TRIBVS PATRONO. populi R. igitur est patronus L. Antonius. malam quidem illi pestem. clamori enim vestro assentior: non modo hic latro, quem clientem habere nemo velit, sed quis vmquam tantis opibus, tantis rebus gestis fuit, qui se populi R. victoris dominique omnium gentium patronũ dicere auderet? In foro L. Antonij statuam videmus: sicut illam Q. Tremellij, qui Ernicos deuicit ante Castoris. O inpudentiam
671 incredibilem, tantum ne sibi sumsit, quia Mylasis Myrmillo Thracem iugulauit familiarem suum? quonam modo istum ferre possemus, si in hoc foro spectantibus vobis depugnasset? Sed hæc vna statua, altera ab equitibus R. equo publico, qui item ascribunt, PATRONO. quem vmquã iste ordo patronum adoptauit? si quemquam, debuit me: sed me omitto. quem censorem? quem imperatorem? agrum iis diuisit. O sordidos, qui acceperunt: inprobum, qui dederit. Statuerunt etiam tribuni militares, qui in exercitibus Cæsaris duobus fuerunt. Quis est iste ordo? multi fuerunt multis in legionibus per tot annos: iis quoque diuisit semurium. Campus Martius restabat, nisi prius cũ fratre fugisset. Sed hæc agrorum aßignatio paulo ante Quirites L. Cæsaris clarissimi viri & præstantißimi senatoris sententia dissoluta est. huic enim assensi, septemuirum acta sustulimus. Iacent beneficia Nuculæ, friget patronus Antonius. nam possessores animo æquiore discedent: nullam inpensam fecerant, nondum instruxerant: partim, quia non confidebãt, partim quia non habebant. Sed illa statua palmaris, de qua, si meliora tempora essent, non poßem sine risu dicere. L. ANTONIO IANI MEDII PATRO-

NO. Itáne? Ianus medius in L. Antonii clientela sit? quisvmquam in illo Iano inuentus est, qui L. Antonio mille nummum ferret expēsum? Sed nimis multa de nugis: ad causam bellumq́ redeamus: quāquam non alienum fuit personas quasdam à vobis recognosci: vt quibuscum bellum gereretur, possetis taciti cogitare. Ego autē vos hortor Quirites, vt etiam si melius aliud fuit, tamen legatorum reditum expectetis animo æquo. celeritas detracta de causa est, boni tamen aliquid accessit ad causam. cum enim legati renuntiarint, quod certe renuntiabunt: non in vestra potestate, non in senatus esse Antonium: quis erit tam inprobus ciuis, qui illum ciuem habendum putet? nunc enim sunt pauci illi quidē, sed tamen plures quàm Rep. dignum est, qui ita loquantur: Ne legatos quidem expectabimus? Istam certe vocem, simulationémque clementiæ extorquebit iis res ipsa publica. Quo etiam, vt confitear vobis Quirites, minus hodierno die cōtendi, minus laboraui, vt mihi senatus assentiens tumultum decerneret, saga sumi iuberet. malui viginti diebus post, sententiam meā laudari ab omnibus, quàm à paucis hodie vituperari. Quapropter Quirites expectate legatorum reditum, & paucorum dierum molestiā deuorate. qui cum redierint, si pacem afferent, cupidum me: si bellum, prouidū iudicatote. An ego nō prouideam meis ciuibus? nō dies noctésque de vestra libertate, de Reip. salute cogitem? Quid enim nō debeo vobis Quirites? quē vos hominē à se ortū, hominibus nobilissimis omnib' honoribus prætulistis? an ingratus sum? quis minus? qui partis honoribus, eosdē gessi in foro labores, quos petēdis. rudis in Republica? quis exercitatior? qui viginti iā annos bellū gerā cū inpiis ciuibus.

Quamobrem Quirites consilio quantum potero, labore plus pæne quàm potero excubabo, vigilabóque pro vobis. etenim quis est ciuis, præsertim hoc gradu quo me vos esse voluistis, tam oblitus beneficii vestri, tam inmemor patriæ, tam inimicus dignitati suæ, quem non excitet, non inflammet tantus iste vester consensus? Multas magnásque habui consul contiones, multis interfui: nullam vmquam vidi tantam, quanta nunc vestrum est. vnum sentitis omnes, vnum studetis: M. Antonii conatus auertere à Republica, furorem extinguere, opprimere audaciam. idem volunt omnes ordines: eodem incumbunt municipia, coloniæ, cuncta Italia. Itaque senatum bene sua sponte firmum, firmiorem vestra auctoritate fecistis. venit tempus Quirites serius omnino, quàm dignum populo R. fuit: sed tamen ita maturum, vt differri iam hora non poßit. Fuit aliquis fatalis casus (vt ita dicam) quem tulimus, quoquo modo ferendus fuit. nunc si quis erit, erit voluntarius. Populo R. seruire fas non est: quem dij inmortales omnibus gentibus inperare voluerunt. res in extremum est adducta discrimen: de libertate decernitur. aut vincatis oportet Quirites, quod profecto & pietate vestra, & tanta concordia consequemini: aut quiduis potius, quàm seruiatis. Aliæ nationes seruitutem pati possunt, populi Romani est propria libertas.

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA SEPTIMA in senatu, à M. Antonio Mureto emendata.

PARVIS de rebus, sed fortasse necessariis cõsulimur P. C. de Appia via, & de moneta consul: de Lupercis trib. pl. refert. quarum rerum etsi facilis explicatio videtur: tamen animus aberrat à sententia, suspensus curis maioribus. adducta est enim. P. C. res in maximum periculum, & in extremum pæne discrimen. non sine causa legatorum istam missionem semper timui: numquam probaui: quorum reditus quid sit allaturus, ignoro. expectatio quidem quantum afferat languoris animis, quis non videt? non enim se tenent ij qui senatum dolent ad auctoritatis pristinæ spem reuirescere, coniunctum huic ordini populum R. *conspirantem Italiam, paratos exercitus, expeditos duces: iam nuc fingunt Antonij responsa, eadémque defendunt. alij postulare illum, vt omnes exerci-* nunc

P

tus dimittantur. scilicet legatos ad eum misimus, non vt pareret, & dicto audiens esset huic ordini, sed vt condiciones ferret, leges inponeret, referare nos exteris gentib. Italiam iuberet: se præsertim incolumi, à quo maius periculũ, quã ab vllis nationibus extimescendum est. Alij, remittere eum nobis Galliam citeriorem, illam vltimã postulare. præclare: ex qua non legiones solum, sed etiam nationes ad vrbem conetur adducere. Alij nihil eũ iam nisi modeste postulare. Macedoniam suam vocat omnino: quoniam C. frater est inde reuocatus. Sed quæ prouincia est, ex qua illa fax excitare non poßit incendium? Itaque iidem quasi prouidi ciues & senatores diligentes bellicũ me cecinisse dicunt. Suscipiunt vt patris patrocinium. nonne sic disputant? Inritari Antonium nõ oportuit: nequã est homo ille, atque confidens. multi præterea inprobi, quos quidem à se primũ numerare possunt, qui hæc loquuntur: eos esse cauendos denũciant. vtrum igitur in nefariis ciuibus vlciscendis, cum poßis, an pertimescendis, diligentior cautio est? Atque hæc illi loquuntur, qui quondam propter leuitatem populares habebantur. ex quo intelligi potest, animo illos abhorruisse semper ab optimo ciuitatis statu, nõ volũtate fuisse populares. qui enim euenit, vt qui in rebus inprobis populares fuerint, iidẽ in re vna maxime populari, quòd eadem salutaris Reip. sit, inprobos se, quàm populares esse malint? me quidẽ semper (vt scitis) aduersatũ multitudinis temeritati, hæc fecit præclarißima causa popularem. Et quidem dicuntur, vel potius ~~iidem ipsi se~~ dicũt cõsulares, quo nomine nemo est dignus, nisi qui tanti honoris nomen potest sustinere. faueas tu hosti? ille litteras ad te

mittat de sua spe rerum secundarum? eas tu lætus proferas? recites? describendas etiam des inprobis ciuibus? augeas furorem, animos, bonorum, spem virtutémque debilites? & te consularē, aut senatorem, aut denique ciuē putes? Accipiet in optimam partem C. Pansa fortißimus cōsul atque optimus: etenim dicam animo amicißimo. hunc ipsum mihi hominem familiarißimū, nisi talis consul esset, vt omnes vigilias, curas, cogitationes in Reipublicæ salute defigeret, consulem non putarem. quamquam nos ab ineunte illius ætate vsus, consuetudo, studiorum etiam honestißimorum societas, similitudóque deuinxit: eiusdemq; cura incredibilis in asperrimis belli ciuilis periculis, perspecta, docuit, non modo salutis, sed etiā dignitatis meæ fuisse fautorē: tamen eundem (vt dixi) nisi talis consul esset, negare esse consulem auderē. idem non modo consulē esse dico, sed etiā memoria mea præstantißimum atque optimum consulem: non quia non pari virtute & voluntate alij fuerint, sed tantam causam non habuerunt, in qua & virtutem & volūtatem suā declararent. Huius magnitudini animi, grauitati, sapientiæ tempestas est oblata formidolosißimi temporis. tum autē illustratur consulatus, cum gubernauit Rempublicam si nō optabili, at necessario tempore: magis autem necessarium P.C. nullum tēpus vmquam fuit. Itaque ego ille qui semper auctor pacis fui, cuíque pax, præsertim ciuilis, quamquam omnibus bonis, tamen in primis fuit optabilis: omne enim curriculum industriæ nostræ, in foro, in curia, in amicorum periculis propulsandis elaboratum est: hinc honores amplißimos, hinc mediocres opes, hinc dignitatem, si quam habemus,

eorū augeas

quin

et virtute

consecuti sumus: ego itaque pacis (vt ita dicam) alũnus, qui quãtuscunque sum (nihil enim mihi arrogo) sine pace ciuili certe nõ fuissem: periculose dico: quemadmodum accepturi P.C. sitis, horreo: sed pro mea perpetua cupiditate, vestrae dignitatis retinendae & augendae quaeso oróque vos P.C. vt primo etsi erit vel acerbum auditu, vel incredibile à M. Cicerone esse dictum, accipiatis sine offensione, quod dixero: né ve id prius quàm quale sit explicauero, repudietis. Ego ille (dicã saepius) pacis semper laudator, semper auctor, pacem cũ M. Antonio esse nolo. magna spe ingredior in reliquã orationẽ P.C. quoniã periculosissimũ locũ silẽtio sum praeteruectus. Cur igitur pacem nolo? quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest. quae tria dum explico, peto à vobis P.C. vt eadem benignitate, qua soletis, mea verba audiatis. quid est inconstantia, mobilitate, leuitate cũ singulis hominibus, tum vero vniuerso senatui turpius? quid porro inconstantius, quàm quem modo hostem nõ verbo, sed re multis decretis iudicaritis, cum hoc subito pacem velle coniungi? nisi vero cũ C. Caesari meritos quidẽ illi honores & debitos, sed tamen immortales & singulares decreuistis, vnam ob causam, quòd contra M. Antonium exercitum conparauisset, non hostem Antonium iudicauistis. nec tum hostis est à vobis iudicatus Antonius, cum laudati sunt auctoritate vestra veterani milites, qui Caesarem secuti essent: nec tum hostem Antonium iudicastis, cum fortissimis legionibus, quòd illum qui consul appellabatur, cum esset hostis, reliquissent, vacationes, pecunias, agros spopondistis. quid? cum Brutum omine quodam illius generis & nominis natum ad Rempu-

blicam liberandam exercitúmque eius pro libertate popu. Roma. bellum gerentem cũ Antonio, prouinciámque fidelißimam atque optimã Galliám laudibus amplißimis affecistis, tum non hostem iudicastis Antoniũ? quid? cum decreuistis vt cos. alter ambóue ad bellum proficiscerentur: quod erat bellũ, si hostis Antonius non erat? quo igitur profectus est, vir fortißimus, meus collega & familiaris A. Hirtius consul? at qua inbecillitate? qua macie? sed animi vires, corporis infirmitas non retardauit. æquum, credo putauit, vitam, quam popu. Rom. votis retinuisset, pro libertate popu. Roma. in discrimen adducere. Quid? cum dilectus haberi tota Italia iußistis, cum vacationes omnes sustulistis, tum ille hostis non est iudicatus? armorum officinas in vrbe videtis, milites cum gladiis sequuntur consulem: præsidio sunt specie Cõsuli, re & veritate nobis: omnes sine vlla recusatione, summo etiam cum studio nomina dãt, parent auctoritati vestræ. non est iudicatus hostis Antonius? At legatos misimus. heu me miserum, cur senatum cogor, quem laudaui semper, reprehendere? quid? vos censetis P. C. legatorum mißionẽ populo R. vos probasse? non intelligitis, non auditis meam sententiam flagitari? cui cum pridie frequentes essetis assensi, postridie ad spem estis inanem pacis deuoluti. Quàm turpe est porro legiones ad senatum legatos mittere, senatum ad Antonium? quamquam illa legatio non est: denuntiatio est paratum illi exitium, nisi paruerit huic ordini. quid refert? tamen opinio est grauior. missos enim legatos omnes vident, decreti vestri non omnes verba nouerunt. Retinenda est igitur vobis constantia, grauitas, perse-

uerantia: repetenda est vetus illa seueritas. siquidem auctoritas senatus, decus, honestatem, laudē, dignitatemq; desiderat, quibus hic ordo nimium caruit diu: sed erat tunc excusatio oppressis: misera illa quidem, sed tamen iusta: nunc nulla est. Liberati regio dominatu videbamur: multo postea grauius vrguebamur armis domesticis. ea ipsa depulimus nos quidem: extorquenda sunt. quod si non possumus facere (dicā quod dignū est senatore, & R. homine) moriamur. Quāta enim erit illa Reip. turpitudo, quantum dedecus, quanta labes, dicere in hoc ordine sententiam M Antonium cōsulari loco? cuius, vt omittam innumerabilia scelera vrbani consulatus, in quo pecuniam publicam maximam dissipauit, exsules sine lege restituit, vectigalia diuendidit, prouincias de pop. Rom. imperio sustulit, regna addixit pecunia, leges ciuitati per vim imposuit, armis aut obsedit, aut exclusit senatum: vt hæc inquam omittam, ne hoc quidem cogitatis, eum, qui Mutinam coloniam firmissimam oppugnarit, imperatorem populi R. cōsulem designatū obsederit, depopulatus agros sit, hunc in eum ordinem recipi, à quo toties ob has ipsas causas hostis iudicatus sit: quàm fœdū, flagitiosumque sit? satis multa de turpitudine. Dicā deinceps, quod proposui, de periculo: quod etsi minus est fugiendum, quàm turpitudo, tamen offendit animos maioris partis hominum magis. Poteritis igitur exploratam habere pacem, cum in ciuitate Antoniū videbitis, vel potius Antonios? nisi forte contemnitis Lucium. ego ne Caiū quidem: sed vt video dominabitur Lucius. est enim patronus xxxv. tribuum, quarum sua lege, qua cum C. fratre magistratū partitus est

suffragium sustulit. patronus centuriarum equitum R. quas item sine suffragio esse voluit: patronus eorum, qui tribuni militares fuerunt: patronus Iani medii. O dij, quis huius potentiam poterit sustinere? præsertim cum eosdē ministros in agros etiam deduxerit. quis vnquam omnes tribus? quis equites Romanos? quis tribunos militares? Gracchorum potentiam maiorem fuisse arbitramini, quàm huius gladiatoris futura sit? quem gladiatorem non ita appellaui, vt interdum etiam M. Antonius gladiator appellari solet: sed vt appellant ij qui plane & latine loquūtur. Myrmillo in Asia depugnauit: cum ornasset Thraecidicis comitē & familiarē suum, illum miserum fugientem iugulauit. luculentam tamen ipse plagam accepit: vt declarat cicatrix. qui familiarē iugularit, quid hic occasione data faciet inimico? & qui illud animi causa fecerit, quid prædæ causa, facturum putatis? non rursus inprobos decuriabit? non solicitabit rursus agrarios? non quæret vrbe expulsos? M. vero Antonius non is erit, ad quē omni motu cōcursus fiat ciuium perditorum? Vt nemo sit alius, nisi ij qui vna sunt, & ij qui hic ei nūc aperte fauēt, parum ne erunt multi? præsertim cū bonorū præsidia discesserint: illi parati sint ad nutum futuri. Ego vero metuo si hoc tēpore consilii lapsi erimus, ne illi breui tempore nimis multi nobis esse videātur. Nec ego pacē nolo, sed pacis nomine bellum obuolutū reformido. quare si pace frui volumus, bellum gerendū est: si bellum omittimus, pace numquā fruemur. est autem vestri consilii P.C. in posterum quàm longissime prouidere. idcirco in hac custodia & tāquā specula collocati sumus, vt vacuū omni metu pop. R. nostra vigilia &

prospicientia redderemus. Turpe est summo cõsilio orbis terræ, præsertim in re tam perspicua, consilium intelligi defuisse. Eos cos. habemus, eam pop. Rom. alacritatem, eum consensum Italiæ, eos duces, eos exercitus, vt nullam calamitatem Resp. accipere poßit, sine culpa senatus. Equidem non deero: monebo, prædicam, denuntiabo, & testabor semper deos hominésque, quid sentiã: nec solum fidem meam, quod fortasse videtur satis esse (sed in principe ciui nõ satis est) curam, consilium, vigilantiámque præstabo. Dixi de periculo: docebo ne coamentari quidem posse pacem: de tribus enim quæ proposui, hoc extremũ est. Quæ potest pax esse M. Antonio primũ cũ senatu? quo ore ille vos poterit, quibus vicissim vos illum oculis intueri? quis vestrum illũ, quem ille vestrum non oderit? age, vos ille solum, & vos illum. quid ii qui Mutinam circũsedent, qui in Gallia delectus habent, qui in nostras fortunas imminẽt, amici nobis vnquam erũt? aut nos illis? an equites R. amplectetur? occulta enim fuit eorũ volũtas iudiciúmque de M. Antonio, qui frequentißimi in gradibus concordiæ steterunt: qui vos ad libertatem recuperandam excitauerunt: arma, saga, bellum flagitauerũt: me vna cum pop. R. in contionem vocauerũt: hi Antonium diligent? cum his pacem seruabit Antonius? Nam quid ego de vniuerso pop. R. dicam? qui pleno ac referto foro bis me vna mente atque voce in contionem vocauit, declarauítque maximam libertatis recuperãdæ cupiditatem. Itaque quod erat optabile antea, vt pop. Rom. comitem haberemus: nunc habemus ducem. quæ est igitur spes, qui Mutinam circumsedent, imperatorem pop. Rom. exercitúmque oppugnant, iis

pacem

pacem cum populo R. esse posse? An cum municipiis pax erit? quorũ tanta studia cognoscuntur in decretis faciendis, militibus dandis, pecuniis pollicẽdis, vt in singulis oppidis curiam pop. Ro. non desideretis. Laudandi sunt ex huius ordinis sententia Firmani, qui principes pecuniæ pollicẽdæ fuerunt: respondendum honorifice est Marrucinis, qui ignominia notandos cẽsuerunt eos, si qui militiam subterfugissent. hæc iam tota Italia fiunt. magna pax Antonio cum iis, his item cũ illo. quæ potest maior esse discordia? in discordia autẽ pax ciuilis esse nullo pacto potest. vt omittã multitudinẽ, L. Nasidio equiti Romano, homini in primis ornato atque honesto, ciuique semper egregio, cuius ego excubias & custodias mei capitis cognoui in consulatu meo: qui vicinos suos non cohortatus est solum vt milites fierent: sed etiam facultatibus suis subleuauit: huic inquam tali viro, quem nos senatuscõsulto collaudare debemus, poterítne esse pacatus Antonius? quid C. Cesari, qui illũ vrbe: quid D. Bruto, qui Gallia prohibuit? Iam vero ipse se placabit & leniet prouinciæ Galliæ, à qua exclusus et repudiatus est? omnia videbitis P. C. nisi prospicitis, plena odiorum. plena discordiarũ, ex quibus oriuntur bella ciuilia. Nolite igitur velle, quod fieri non potest: & cauete per deos inmortales P. C. ne spe præsentis pacis, perpetuam pacem amittatis. Quorsum hæc omnis spectat oratio? quid enim legati egerint nondũ scimus. at vero excitati, erecti, parati, armati animis tamẽ esse debemus: ne blanda, aut supplici oratione, aut æquitatis simulatione fallamur. omnia fecerit oportet, quæ interdicta & denũtiata sunt, prius q̃ aliquid postulet: Brutum exercitúmque eius

71.

expulsus F. ex.

oppugnare, vrbes & agros prouinciæ Galliæ populari destiterit ad Brutum adeundi legatis potestatem fecerit: exercitum citra flumen Rubiconē eduxerit, nec propius vrbē millia passuum ducenta admouerit: fuerit in senatus populique R. potestate. hæc si fecerit, erit integra potestas nobis deliberandi: si senatui non paruerit, non illi senatus, sed ille populo Romano bellum indixerit. Sed uos moneo P.C. libertas agitur populi Romani quę est commendata vobis: vita & fortunę optimi cuiusque, quò cupiditatem infinitam cum inmani crudelitate iampridem intendit Antonius: auctoritas vestra, quam nullam habebitis, nisi nunc tenueritis: tætram & pestiferam beluam ne inclusam, & cōstrictā dimittatis, cauete. Teipsum Pansa moneo: quamquam non eges consilio, quo vales plurimū, tamen etiā summi gubernatores in magnis tempestatibus à vectoribus admoneri solent: hunc tuum tantum apparatum, támque præclarum ne ad nihilum recidere patiare. tempus habes tale, quale nemo habuit vmquam. Hac grauitate senatus, hoc studio equestris ordinis, hoc ardore populi Romani potes in perpetuum Rempublicam metu & periculo liberare. Quibus de rebus refers P. Seruilio assentior.

FINIS.

IN M. ANTONIVM
PHILIPPICA OCTAVA,
à M. Antonio Mureto emendata.

CONFUSIUS hesterno die est acta res C. Pansa, quàm postulabat institutum consulatus tui. Parũ mihi visus es eos, quibus cedere non soles, sustinere. Nam cum senatus ea virtus fuisset, quæ solet, & cum re viderent omnes esse bellum, quidámque id verbum remouendum arbitrarentur. tua voluntas in discessione fuit ad lenitatem propensior. Victa igitur est propter verbi asperitatẽ te auctore, nostra sententia: vicit L. Cæsaris amplissimi viri, qui verbi atrocitate demta, oratione fuit, quàm sententia lenior. quanquam is quidem antequam sententiã diceret, propinquitatem excusauit. Idem fecerat me consule in sororis viro, quod hoc tempore in sororis filio fecit: vt & luctu sororis moueretur, & saluti populi Rom. prouideret. Atque ipse tamen Cæsar præcepit vobis quodãmodo P.C. ne sibi assentiremini, cum ita dixit, Aliã sententiã se dictu-

rum fuisse, eámque se ac Republica dignam, nisi propinquitate inpediretur. Ergo ille auunculus. num etiam vos auunculi, qui illi estis assensi? At in quo fuit cõtrouersia? belli nomen in sententia ponendum quidam non putabant, tumultum appellare malebant: ignari non modo rerum, sed etiam verborum. Potest enim esse bellum sine tumultu: tumultus sine bello esse nõ potest. Quid est enim tumultus, nisi perturbatio tanta, vt maior timor oriatur? vnde etiam nomen ductum est tumultus. Itaque maiores nostri tumultum Italicum, quòd erat domesticus: tumultum Gallicum, quòd erat Italiæ finitimus: præterea nullum tumultum nominabant. Grauius autem esse tumultũ, quàm bellum, hinc intelligi licet, quod bello [illegible] vacationes valent, tumultu non valent. Ita fit, quemadmodũ dixi, vt bellum sine tumultu possit, tumultus sine bello esse nõ possit. Etenim cum inter bellũ & pacẽ medium nihil sit, necesse est tumultum si belli non sit, pacis esse. quo quid absurdius dici aut existimari potest? Sed nimis multa de verbo: rem potius videamus P.C. quã quidem intelligo verbo fieri interdũ deteriorem solere. Nolumus hoc bellũ videri. quã igitur municipiis & coloniis ad excludendum Antonium auctoritatem damus? quam, vt milites fiant sine vi? sine multa? studio, & voluntate? quam vt pecunias in Rempublicam polliceantur? Si enim belli nomen tollitur; municipiorum studia tollũntur: consensus pop. Rom. qui iam descendit in causam, si nos languescimus, debilitetur necesse est. Sed quid plura? D. Brutus oppugnatur non est bellum? Mutina obsidetur: ne hoc quidem bellũ est? Gallia vastatur: quæ potest pax esse certior? Illud vero quis

potest bellum esse dicere? Consulem fortißimum virum cum exercitu misimus: qui cum esset infirmus ex graui diuturnóque morbo, nullam putauit sibi excusationem esse oportere, cum ad Reipublicæ præsidium vocaretur. C. quidem Cæsar nõ expectauit nostra decreta, præsertim cum illud esset ætatis: bellum contra Antonium sua sponte suscepit. decernendi enim tempus nondum erat: belli autem gerendi tempus si prætermisisset, videbat Republica oppressa nihil posse decerni. Ergo illi nunc, & eorum exercitus in pace versantur. Nõ est hostis is, cuius præsidium Claterna deiecit Hirtius: non est hostis, qui consuli armatus obsistit, designatum Cos. oppugnat: nec illa hostilia verba, nec bellica, quæ paulo antè ex collegæ litteris Pansa recitauit. Deieci præsidiũ, Claterna potitus sum, fugati equites, prælium commissum, occisi aliquot. quæ pax potest esse maior? dilectus tota Italia decreti sublatis vacationibus: saga cras sumentur, consul se cum præsidio descensurum dixit. Vtrum hoc bellum non est? etiam tantum bellum, quantum nunquã fuit. Ceteris enim bellis maximéque ciuilibus, contentionem Reipublicæ causa faciebat. Sulla cum Sulpicio de iure legum, quas per vim Sulla latas esse dicebat. Cinna cum Octauio de nouorum ciuium suffragiis: rursus cum Mario & Carbone Sulla, ne dominarentur indigni, & vt clarißimorum hominum crudelißimam puniretur necem. Horum omnium bellorũ causæ ex Reipublicæ cõtentione natæ sunt. de proximo bello ciuili nõ libet dicere: ignoro causam: detestor exitũ. Hoc bellum quintum ciuile geritur, atque omnia in nostrã ætatem inciderunt. Primum nõ modo non in dissensione & discor-

dia ciuium, ſed in maxima conſenſione, incredibilíque concordia: omnes idem volunt, idem defendunt, idem ſentiunt. Cum omnes dico, eos excipio, quos nemo ciuitate dignos putat. Quæ eſt igitur in medio belli cauſa poſita? nos deorum immortalium templa, nos muros, nos domicilia, ſedéſque Populi Ro. penates, aras, focos, ſepulchra maiorum: nos leges, iura, libertatem, coniuges, liberos, patriam defendimus: contra M. Antonius id molitur, id pugnat, vt hæc omnia perturbet, euertat, prædam Reipublicæ cauſam belli putet, fortunas noſtras partim diſsipet, partim diſpertiat parricidis. In hac tam diſpari ratione belli miſerrimum illud eſt, quòd ille latronibus ſuis pollicetur primum domos: vrbem enim ſe diuiſurum cõfirmat: deinde omnibus portis, quò velint, deducturum: omnes Caſones, omnes Saxæ, ceteræque peſtes quæ ſequuntur Antonium, ædes ſibi optimas, hortos, Tuſculana, Albana definiunt: atque etiam homines agreſtes (ſi homines ſunt illi, ac non pecudes potius) inani ſpe ad aquas vſque & Puteolos prouehuntur. Ergo habet Antonius, quod ſuis polliceatur. Quid nos? num quid tale habemus? Dij meliora. id enim ipſum agimus, ne quis poſthac eiuſmodi quicquam poſsit polliceri. inuitus dico, ſed dicendũ eſt. Haſta Cæſaris P.C. multis inprobis & ſpem affert, & audaciam. viderunt enim ex mẽdicis fieri repente diuites. itaq; ſemper haſtã videre cupiunt ij, qui noſtris bonis imminẽt, quibus omnia pollicetur Antonius. Quid nos noſtris exercitibus? quid pollicemur? multo meliora atque maiora. ſcelerum enim promiſsio, & iis qui expectãt, pernicioſa eſt, & iis qui promittunt. Nos libertatem noſtris militibus, iu-

ra, leges, iudicia, imperium orbis terræ, dignitatem, pacem, otium pollicemur. Antonij igitur promissa cruenta, tætra, scelerata, diis hominibúsque inuisa, nec diuturna, neque salutaria: nostra cõtra, honesta, integra, gloriosa, plena lætitiæ, plena pietatis. Hic mihi etiam Q. Fufius vir fortis ac strenuus, amicus meus, pacis commoda commemorat: quasi vero, si laudanda pax esset, ego id æque commode facere non possem. semel enim pacem defendi: non semper otio studui: quod cum omnibus bonis vtile est, tũ præcipue mihi. Quem enim cursum industria mea tenere potuisset sine forensibus causis, sine legibus, sine iudiciis? quæ esse nõ possunt ciuili pace sublata. Sed quæso Calene, quid? tu seruitutem pacẽ vocas? Maiores quidem nostri non modo vt liberi essent, sed etiam vt imperarent, arma capiebant: tu arma abiicienda censes, vt seruiamus. Quæ causa iustior est belli gerendi, quàm seruitutis depulsio? in qua etiãsi nõ sit molestus dominus, tamen est miserrimũ posse, si velit. immo aliæ causæ iustæ: hæc necessaria est. nisi forte ad te hoc non putas pertinere, quòd te socium fore speras dominationis Antonij. In quo bis laberis. primum, quòd tuas rationes communibus interponis: deinde quòd quicquã stabile in regno, aut iucũdum putas. nõ si tibi antea profuit, semper proderit. Quinetiam de illo homine queri solebas: quid te facturum de belua putas? Atque vis eum te esse qui semper pacem optaris, semper omnis ciuis saluos volueris: honesta oratio, sed ita si bonos & vtilis & è rep. ciuis: sin eos qui natura ciues sunt, voluntate hostes, saluos velis: quid tandem interest inter te & illos? Pater quidem tuus, quo vtebar sene adulescens, homo

ſeuerus & prudens, primas omnium ciuium P. Naſicæ, qui Tiberium Gracchum interfecit, dare ſolebat. eius virtute, conſilio, magnitudine animi, liberatam Rempublicam arbitrabatur. Quid? nos à patribus num aliter accepimus? Ergo is tibi ciuis, ſi temporibus illis fuiſſes, non probaretur, quia non omnes ſaluos eſſe voluiſſet. Quòd L. Opimius conſul verba fecit de Republica de ea re ita cenſuerunt, vti L. Opimius conſul Rempublicam defenderet. Senatus hæc verbis, Opimius armis. Num igitur eum, ſi tum eſſes, temerarium ciuem, aut crudelem putares? aut Q. Metellum, cuius quatuor filij conſulares? P. Lētulum principem ſenatus? complures alios ſummos viros, qui cum L. Opimio conſule armati Gracchum in Auentinum perſecuti ſunt? quo in prœlio Lentulus graue vulnus accepit: interfectus eſt Gracchus, & M. Fuluius conſularis, eiúſque duo adoleſcentuli filij. illi igitur viri vituperandi. non enim ciues omnis ſaluos eſſe voluerunt. Ad propiora veniamus. C. Mario, L. Valerio, conſulibus, ſenatus Rempublicam defendendam dedit: L. Saturninus tribunus plebis, C. Glaucia prætor eſt interfectus. omnes illo die Scauri, Metelli, Claudij, Catuli, Scæuolæ, Craßi, arma ſumſerunt: num aut conſules illos, aut clariſſimos viros vituperandos putas? Ego Catilinam perire volui. num tu qui omnes ſaluos vis, Catilinam ſaluum eſſe voluiſti? Hoc intereſt Calene, inter meam ſententiam & tuā: ego nolo quemquā ciuem committere, vt morte multandus ſit: tu etiam ſi commiſerit, conſeruãdum putas. In corpore ſi quid eiuſmodi eſt, quod reliquo corpori noceat, id vri ac ſecari patimur, vt

membrum aliquod potius, quàm totum corpus intereat: sic in Reipublicæ corpore, vt totum saluum sit, quicquid est pestiferum, amputetur. Dura vox: multo illa durior, Salui sint inprobi, scelerati, inpij: deleantur innocentes, honesti, boni, tota Respublica. vno in homine. Q. Fufi fateor te vidisse plus quàm me. ego P. Clodiũ arbitrabar perniciosum ciuẽ, sceleratum, libidinosum, inpium, audacem, facinerosum: tu contra, sanctum, ~~temperatum,~~ innocentem, modestũ, retinendum ciuem & optandum. in hoc vno te plurimum vidisse, me multum errasse concedo. Nam quod me tecum iracunde agere dixisti solere: non est ita. vehementer me agere fateor, iracunde nego: omnino irasci amicis non temerè soleo, ne si merentur quidem. Itaque sine verborum contumelia à te dissentire possum, sine animi summo dolore non possum. parua est enim mihi tecum, aut parua de re dissensio: ego huic videlicet faueo, tu illi. immo vero ego D. Bruto faueo, tu M. Antonio. ego conseruare coloniam populi Romani cupio, tu expugnari studes. an hoc negare potes, qui omnes moras interponas, quibus infirmetur Brutus, melior fiat Antonius? quousque enim pacem dicis velle te? res geritur, conductæ vineæ sunt. pugnatur acerrimè. Qui intercurrerent, misimus tres principes ciuitatis: hos contemsit, reiecit, repudiauit Antonius: tu tamen permanes constantissimus defensor Antonij. Et quidem quo melior senator videatur, negat se illi amicum esse debere. cum suo magno beneficio esset, venisse eum contra se. vide quãta caritas sit patriæ: cum homini sit iratus, tamen Reipublicæ causa defendit Antonium. Ego te, cum in Massiliensis

tam es acerbus Fufi, non animo æquo audio. quouſque enim Maßiliam expugnabis? ne triumphus quidẽ finem facit belli? per quem lata eſt vrbs ea, ſine qua numquã ex tranſalpinis gentibus maiores noſtri triumpharunt? quo quidem tempore populus Roma. ingemuit. quamquam proprios dolores ſuarum rerum omnes habebant, tamen huius ciuitatis fideliſsimæ miſerias nemo erat ciuis, qui à ſe alienas arbitraretur. Cæſar ipſe, qui illis fuerat iratiſsimus, tamẽ propter ſingularem eius ciuitatis grauitatem & fidem, quotidie aliquid iracũdiæ remittebat: te nulla calamitate ciuitas ſatiare tam fidelis poteſt. Rurſus iam me iraſci fortaſſe dices, ego autem ſine iracũdia dico omnia, nec tamen ſine dolore. Neminem illi ciuitati inimicũ eſſe arbitror, qui amicus ſit huic ciuitati. Excogitare quæ tua ratio ſit Calene non poſſum. antea deterrere te, ne popularis eſſes, non poteramus: exorare nunc, vt [redacted] ſis popularis, nõ poſſumus. Satis multa cum Fufio, ac ſine odio omnia, nihil ſine dolore. Credo autem qui generi querelam moderate ferat, æquo animo laturum amici. Venio ad reliquos conſularis, quorum eſt nemo (iure meo hoc dico) qui non mecum habeat aliquam coniunctionem gratiæ, alij maximam, alij mediocrem, nemo nullam. quàm heſternus dies nobis (conſularibus dico) turpis illuxit? iterũ legatos? quid ſi ille faceret inducias? ante conſules oculóſque legatorum tormentis Mutinam verberauit: opus oſtendebat munitionémque legatis: ne punctum quidem temporis, cum legati adeſſent, oppugnatio reſpirauit. Ad hunc legatos? cur? an vt eorum reditu vehementius pertimeſcatis? Equidem cum antea legatos decerni non cenſuiſſem, hoc

me tamen consolabar, quòd cum illi ab Antonio contempti & reiecti reuertissent, renuntiaßéntque senatui non modo illum è Gallia non discesßisse, uti censuissemus, sed ne à Mutina quidem recesßisse, potestatem sibi D. Bruti conueniendi non fuisse, fore vt omnes inflammati odio, excitati dolore, armis, equis, viris D. Bruto subueniremus. nos etiam languidiores facti sumus, postquam Antonij non solum audaciam & scelus, sed etiam insolentiam superbiámque perspeximus. Vtinam L. Cæsar valeret, Ser. Sulpicius viueret: multo melius hæc causa ageretur à tribus, quã nunc agitur ab vno. dolenter hoc dicam potius, quàm contumeliose. deserti, deserti inquam sumus P. C. à principibus. sed vt sæpe iam dixi, omnes in tanto periculo, qui recte & fortiter sentient, erunt consulares. Animum nobis afferre legati debuerunt, timorem attulerunt: quanquam mihi quidem nullum. quamuis de illo ad quem misßi sunt, bene existiment: à quo etiam mandata acceperunt. Pro dij immortales, vbi est ille mos, virtúsque maiorum? C. Popillius apud maiores nostros, cum ad Antiochum regem legatus missus esset, & verbis senatus nuntiasset, vt ab Alexandrea discederet, quam obsidebat: cum tempus ille differret, virgula stantem circumscripsit: dixítque se renunciaturum senatui, nisi prius sibi respondisset, quid facturus esset, quàm ex illa circumscriptione exisset. præclare. senatus enim faciem secum attulerat, auctoritatémque Reipublicæ: cui qui non paret, non ab eo mandata accipienda sunt, sed ipse repudiandus. An ego ab eo mandata acciperem, qui senatus mandata contemneret? aut ei cum senatu quicquã

commune iudicarem, qui imperatorem populi Rom senatu prohibente obsideret? At quæ mandata? qua arrogantia? quo stupore? quo spiritu? Cur autem ea legatis nostris dabat? cum ad nos Cotylam mitteret ornamentum atque arcem amicorum suorum, hominem ædilicium: si verè tum fuit ædilis, cum eum iussu Antonij in conuiuio serui publici loris ceciderunt. At quàm modesta mandata? ferrei sumus P. C. qui quicquam huic negemus. VTRANQVE PROVINCIAM, inquit, REMITTO, EXERCITVM DEPONO, PRIVATVS ESSE NON RECVSO. Hæc sunt enim verba. redire ad se videtur. OMNIA OBLIVISCOR, IN GRATIAM REDEO. Sed quid adiungit? SI LEGIONIBVS MEIS SEX, SI EQVITIBVS, SI COHORTI PRÆTORIÆ PRÆDAM AGRVMQVE DEDERITIS. His etiam præmia postulat, quibus vt ignoscatur, si postulet, inpudentissimus iudicetur? Addit præterea, vt quos ipse cum Dolabella dederit agros, teneāt ij quibus dati sint Hic est Cāpanus ager & Leōtinus, quæ duo maiores nostri annonæ perfugia ducebāt. Cauet mimis, aleatoribus, lenonibus: Cafoni etiam & Saxæ cauet, quos centuriones pugnaces, & lacertosos inter mimorū & mimarū greges collocauit. Postulat præterea vt chirograforū sua & cōmentariorū collegæq; sui decreta maneant. Quid laborat? vt habeat quod quisque mercatus est: si quid accepit, habeat qui vendidit? & ne tāgantur rationes ad Opis, id est, ne [redacted] septies millies reciperetur: ne fraudi sit septēuiris quod egissent. Nucula hoc credo admonuit. verebatur

fortasse, ne amitteret tantas clientelas. Caueri etiā vult iis qui secum sint, quicquid contra leges commiserint. Mustelæ & Titoni prospicit: de se nihil laborat. Quid enim cōmisit vnquam? num aut pecuniam publicam attigit, aut hominē occidit, aut secum habuit armatos? Sed quid est, quod de iis laboret? Postulat enim ne sua iudiciaria lex abrogetur: quo impetrato, quid est quod metuat? an ne suorū aliquis à Cyda, Lysiade, Curio condēnetur? Neq; tamē nos vrget māda tis pluribus: remittit aliquātū & ~~laxat~~. GALLIAM, inquit, TOGATAM REMITTO, COMATAM POSTVLO. Otiosus videlicet esse mauult. Cum sex legionibus, inquit, híſq; suppletis ex D. Bruti exercitu, nō modo ex dilectu suo: tandiúq; vt obtineat, dū M. Brutus, C. Cassius cōsules próue cos. prouincias obtinebūt: huius comitiis C. frater eius: est enim iam annus, vt repulsam tulit. IPSE AVTEM VT QVINQVENNIVM, inquit, OBTINEAM. At istud vetat lex Cæsaris, & tu acta Cæsaris defendis. Hæc tu mandata L. Piso & tu L. Philippe principes ciuitatis nō dico ~~æquo~~ animo ferre, verū auribus accipere potuistis? Sed, vt suspicor, terror erat quidā: nec vos vt legati apud illū fuistis, nec vt consulares: nec vos vestrā, nec Reip. dignitatē tenere potuistis: & tamen nescio quo pacto, sapiētia quadā credo, quod ego nō possem, nō nimis irati reuertistis. vobis M. Antonius nihil tribuit clarissimis viris, legatis pop. Ro. nos quid non legato M. Antonii Cotylæ cōcessimus? cui portas huius vrbis patere ius nō fuit, huic hoc templum patuit, huic aditus in senatū ~~erat~~: hic hesterno die sentētias nostras in codicillos, & omnia verba referebat: huic etiam se summis honoribus vsi contra dignita-

relaxat.

*

fuit:

tem suam venditabant. O dij immortales, quàm magnum est personam in Republica tueri principis? quæ non animis solum debet, sed etiam oculis seruire ciuium. domum recipere legatum hostium, in cubiculum admittere, etiam seducere, hominis est nihil de dignitate, nimium de periculo cogitantis. Quod autem est periculum? nam si maximum in discrimē venitur, aut libertas parata victori est, aut mors proposita victo: quorum alterum optabile est, alterum effugere nemo potest. turpis autem fuga mortis omni est morte peior. Nam illud quidem non adducor vt credam, esse quosdam qui inuideant alicuius constantiæ, qui labori: eius perpetuā in Republica adiuuanda voluntatem & à senatu & populo Romano probari moleste ferant. Omnes quidem id facere debebamus: eáque erat, nō modo apud maiores nostros, sed etiam nuper summa laus cōsularium: vigilare, cogitare, adesse animo, semper aliquid pro Republica, aut cogitare, aut facere, aut dicere. Ego P. C. Q. Scæuolam augurem memoria teneo bello Marsico, cū esset summa senectute & perdita valetudine, quotidie simul atque luceret, facere omnibus conueniendi sui potestatem: neque eum quisquam illo bello vidit in lecto: senexque debilis primus veniebat in curiam. Huius industriam maxime quidem vellem vt imitarentur ij, quos oportebat: secūdo autem loco, ne alterius labori inuiderent. Etenim P. C. cum in spem libertatis sexennio post sumus ingressi, diutiúsque seruitutē perpessi, quàm captiui frugi & diligentes solent: quas vigilias, quas sollicitudines, quos labores liberandi pop. R. causa recusare debemus? Equidem P. C. quāquam hoc honore vsi, togati solēt esse cum est in sagis ciuitas: statui tamen à vobis ceterísque

ciuibus in tanta atrocitate temporis, tantáque perturbatione Reip. non differre vestitu. Non enim ita gerimus nos hoc bello consulares, vt æquo animo populus R. visurus sit nostri honoris insignia: cum partim è nobis ita timidi sint, vt omnem populi R. beneficiorum memoriam abiecerint: partim ita à Rep. auersi, vt huic se hosti fauere præ se ferant: legatos nostros ab Antonio despectos esse & irrisos facile patiantur: legatum Antonij subleuatum velint. hunc enim reditu ad Antonium prohiberi negabant oportere, & in eodem excipiendo sententiam meam corrigebant. quibus geram morem. redeat ad imperatorem suum Varius: sed ea lege, ne vmquam Romam reuertatur. Ceteris autem, si errorem suum deposuerint, & cum rep. in gratiam redierint, veniam & inpunitatem dandam puto. Quas ob res ita cēseo, eorum qui cum M. Antonio sunt, qui ab armis discesserint, & aut ad Pansam, aut ad Hirtium consules, aut ad D. Brutum imperatorem cos. designatum, aut ad C. Cæsarem propr. ante idus Martias adierint, iis fraudi ne sit, quòd cum M. Antonio fuerint. Si quis eorum qui cum M. Antonio sunt, fecerit, quod honore, præmióue dignum esse videatur, vti C. Pansa, A. Hirtius cos. alter ambóue, si eis videbitur, de eius honore præmióue, primo quoque die ad senatum referant: Si quis ~~post hac~~ ad Antonium profectus post hoc senatusconsult. *esset, præter L. Varium, senatum existimaturum eum contra Remp. fecisse.*

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA NONA, à M. Antonio Mureto emendata.

Vellem dij immortales feciſſent P.C. vt viuo potius Ser. Sulpicio gratias ageremus, quàm honores mortuo quæreremus. Nec verò dubito, quin ſi ille vir legationem renuntiare potuiſſet, reditus eius & vobis gratus fuerit, & Reip. ſalutaris futurus. nō quo L. Philippo & L. Piſoni aut ſtudium aut cura defuerit in tanto officio, tantóque munere: ſed cum Ser. Sulpicius ætate illis anteiret, ſapientia omnibus, ſubito ereptus totam legationem orbam & debilitatam reliquit. Quòd ſi cuiquam iuſtus honos habitus eſt in morte legato, in nullo iuſtior quàm in Ser. Sulpicio reperietur. Ceteri qui in legatione mortem obierunt, ad incertum vitæ periculum ſine vllo mortis metu profecti ſunt. Ser. Sulpicius cum aliqua perueniendi ad M. Antonium ſpe profectus eſt, nulla reuertendi. Qui cum ita affectus eſſet,

vt si ad grauem valetudinem labor accessisset, sibi ipse diffideret: non recusauit quo minus vel extremo spiritu, si quã opem Reipublicæ afferre posset, experiretur. Itaque illum non vis hiemis, non niues, non longitudo itineris, non asperitas viarum, non morbus ingrauescens retardauit. Cúmque iam ad congressum colloquiúmque eius peruenisset, ad quẽ erat missus, in ipsa cura ac meditatione obeundi sui muneris excessit è vita. Vt igitur alia, sic hoc Pansa præclare, quòd & nos ad honorandum Ser. Sulpiciũ cohortatus es, & ipse multa copiose de ipsius laude dixisti: quibus à te dictis nihil præter sententiam dicerem: nisi P. Seruilio respondendum putarem, qui hunc honorem statuæ nemini tribuendum cẽsuit, nisi ei qui ferro esset in legatione interfectus. Ego autẽ P. C. sic interpretor sensisse maiores nostros, vt causam mortis censuerint, non genus esse quærendum. Etenim cui legatio ipsa mortis causa fuisset, eius monimentum exstare voluerunt, vt in bellis periculosis obirent homines legationis munus audacius. Non igitur exempla maiorum quærenda, sed consilium est eorũ, à quo ipsa exempla nata sunt, explicandum. Lar Tolumnius rex Veientum quatuor legatos populi R. Fidenis interemit, quorum statuæ steterunt vsque ad meam memoriam in Rostris. iustus honos. iis enim maiores nostri, qui ob Rempublicam mortem obierant, pro breui vita diuturnam memoriam reddiderunt. Cn. Octauij clari & magni viri, qui primus in eam familiam, quæ postea viris fortissimis floruit, attulit consulatum, statuam videmus in Rostris. nemo tum nouitati inuidebat, nemo virtutem non honorabat. At ea fuit legatio Octauij,

in qua periculi suspicio non subesset. Nam cum esset missus à senatu ad animos regum perspiciendos, liberorúmque populorum, maximéque vt nepotem regis Antiochi, eius qui cum maioribus nostris bellum gesserat, classes habere, elephantos alere prohiberet, Laudiceæ in gymnasio à quodam Leptine est interfectus. reddita est ei tamen à maioribus statua pro vita, quæ multos per annos progeniem eius honestaret, nunc ad tantæ familiæ memoriam sola restaret. Atqui & huic & Tullo Cluuio & L. Roscio & Sp. Antio, & C. Fulcinio qui à Veientium rege cæsi sunt, non sanguis qui profusus est in morte, sed ipsa mors ob Rempublicam habita, honori fuit. Itaque P. C. si Ser. Sulpicio casus mortem attulisset, dolerem quidem tanto Reipublicæ vulnere, mortem vero eius non monimentis, sed luctu publico esse honorandam putarem. Nunc autem quis dubitat, quin ei vitam abstulerit ipsa legatio? secum enim ille mortem extulit, quam, si nobiscum remansisset, sua cura, optimi filij, fidelissimæque coniugis diligentia vitare potuisset. At ille cum videret, si vestræ auctoritati non paruisset, dissimilem se futurum sui: sin paruisset, munus sibi illud pro Republica susceptum, vitæ finem fore: maluit in maximo Reipublicæ discrimine mori, quàm minus, quàm potuisset videri, Reipublicæ profuisse. Multis illi in vrbibus quà iter faciebat, reficiendi se & curandi potestas fuit: aderat & hospitum inuitatio liberalis pro dignitate summi viri, & eorum hortatio, qui vna erant missi ad requiescendum, & vitæ suæ consulendum. At ille properans festinánsque manda-

obita

ta vestra conficere cupiens, in hac constantia morbo aduersante perseuerauit. Cuius cum aduentu maxime perturbatus esset Antonius, quod ea quæ sibi iussu vestro denũtiarentur, auctoritate erant & sententia Ser. Sulpicij constituta: declarauit quàm odisset senatum, cum auctorem senatus extinctum læte atque insolenter tulit. Non igitur magis Octauium Leptines, nec Veientium rex eos, quos modo nominaui, quam Ser. Sulpicium occidit Antonius. Is enim profecto mortem attulit, qui causa mortis fuit. Quocirca etiã ad posteritatis memoriã pertinere arbitror, extare quod fuerit de hoc bello iudicium senatus. Erit enim statua ipsa testis bellum tam graue fuisse, vt legati interitus honoris memoriam consecutus sit. Quòd si excusationem Ser. Sulpicij P. C. legationis obeundæ recordari volueritis, nulla dubitatio relinquetur, quin honore mortui, quam iniuriam fecimus, sarciamus. Vos enim P. C. (graue dictu est, sed dicendum tamen) vos inquam Ser. Sulpicium vita priuastis. Quem cum videretis se magis morbo, quam oratione excusantem, non vos quidem crudeles fuistis (quid enim minus in hunc ordinem conuenit?) sed cum speraretis nihil esse quod non illius auctoritate & sapientia effici posset, vehementius excusationi obstitistis: atque eũ qui semper vestrum consensum grauißimum iudicauisset, de sententia deiecistis. vt verò Pansæ consulis acceßit cohortatio grauior, quàm aures Ser. Sulpicij ferre didicissent, tũ vero denique filium méque seduxit, atque ita locutus est, vt auctoritatem vestram vitæ se diceret anteferre. Cuius nos virtutem admirati, non ausi sumus aduersari voluntati eius. mouebatur

ſingulari pietate filius: non multum perturbationi eius meus dolor concedebat. ſed vterque noſtrũ cedere cogebatur magnitudini animi orationíſque grauitati: cum quidẽ ille maxima laude, & gratulatione omnium veſtrum pollicitus eſt, ſe quod velletis eſſe facturum: neque eius ſententiæ periculum vitaturum, cuius ipſe auctor fuiſſet. quem exſequi mãdata veſtra properantem mane poſtridie proſecuti ſumus. qui quidem diſcedens mecum ita locutus eſt, vt eius oratio omen fati videretur. Reddite igitur P. C. ei vitã, cui ademiſtis. Vita enim mortuorũ, in memoria eſt poſita viuorum. perficite, vt is quem vos ad mortem inſcij miſiſtis, immortalitatem habeat à vobis. cui ſi ſtatuam in Roſtris decreto veſtro ſtatueritis, nulla eius legationis poſteritatem obſcurabit obliuio. Nam reliqua Ser. Sulpicij vita erit multis præclaríſque monimentis ad omnem memoriam commendata. ſemper illius grauitatem, conſtantiam, fidem, præſtantiam, in Rep. tuenda, curam atque prudentiam omnium mortalium fama celebrabit. Nec vero ſilebitur admirabilis quædã & incredibilis, ac pæne diuina eius in legibus interpretandis, æquitate explicanda ſcientia. omnes ex omni ætate qui in hac ciuitate intelligentiam iuris habuerunt, ſi vnum in locũ conferantur, cum Ser. Sulpicio non ſint comparandi. Neque enim ille magis iuriſconſultus quàm iuſtitiæ fuit. Ita ea quæ proficiſcebantur à legibus & à iure ciuili, ſemper ad facilitatem æquitatémque referebat: neque inſtituere litiũ actiones malebat, quàm controuerſias tollere. ergo hoc ſtatuæ monimento non eget: habet alia maiora. hæc enim ſtatua honeſtæ mortis teſtis erit: illa, memoria vitæ glorioſæ: vt hoc

magis monimentum grati senatus, quàm clari viri futurum sit. Multum etiam valuisse ad patris honorem pietas filij videbitur: qui quamquam afflictus luctu non adest, tamen sic animati esse debetis, vt si ille adesset: est enim ita affectus, vt nemo vmquam vnici filij morte magis doluerit, quàm ille mæret patris. Equidem etiam ad famam Ser. Sulpicij filij arbitror pertinere, vt videatur honorem debitū patri præstitisse, quamquam nullum monimentum clarius Ser. Sulpicius relinquere potuit, quàm effigiem morum suorum, virtutis, constantiæ, pietatis, ingenij, filium. cuius luctus aut hoc honore vestro, aut nullo solatio leuari potest. Mihi autem recordanti Ser. Sulpicij multos in nostra familiaritate sermones, gratior illi videtur (siquis est sensus in morte) aënea statua futura, & ea pedestris, quàm inaurata equestris, qualis L. Syllæ prima statua est. mirifice enim Seruius maiorum continentiam diligebat: huius sæculi insolentiam vituperabat. Vt igitur si ipsum consulam quid velit: sic pedestrem ex ære statuam, tamquam ex eius auctoritate & voluntate decerno. quæ quidem magnum ciuium dolorem, & desiderium honore monimenti minuet & leniet. atque hanc meam sententiam P. C. P. Seruilij sententia conprobari necesse est, qui sepulcrum publice decernendum Ser. Sulpicio censuit: statuam non censuit. Nam si mors legati sine cæde atque ferro nullum honorem desiderat, cur decernit honorem sepulturæ, qui maximus haberi potest mortuo? Sin id tribuit Ser. Sulpicio, quod non est datum Cn, Octauio: cur quod illi datum est, huic dandum esse non censet? Maiores quidem nostri statuas multis decreuerunt, sepul-

cta paucis. sed statuæ intereunt tempestate, vi, vetustate: sepulcrorum autem sanctitas in ipso solo est, quod nulla vi moueri, neque deleri potest. Atque vt cetera estinguuntur, sic sepulchra sanctiora fiunt vetustate. Augeatur igitur isto etiam honore is vir, cui nullus honor tribui non debitus potest: grati simus in eius morte decoranda, cui nullam aliam gratiam referre iam possumus. notetur etiam M. Antonij nefarium bellum gerentis scelerata audacia. his enim honoribus habitis Ser. Sulpicio, repudiatæ reiectæque legationis ab Antonio manebit testificatio sempiterna. Quas ob res ita censeo: Cum Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus difficillimo Reip. tempore graui periculosóque morbo affectus, auctoritatem senatus, salutémque populi R. vitæ suæ præposuerit: contráque vim grauitatémque morbi contenderit, vt in castra M. Antonij, quò senatus eum miserat, perueniret: ipse cum iam prope castra venisset, vi morbi oppressus, vitam amiserit maximo Reipublicæ tempore: eiúsque mors consentanea vitæ fuerit sanctissime honestissiméque actæ: in qua sæpè magno vsui Reip. Ser. Sulpicius & priuatus, & in magistratibus fuerit: cum talis vir ob Remp. in legatione mortem obierit: senatui placere Ser. Sulpicio statuam pedestrem aeneam in Rostris ex huius ordinis sententia statui, circúmque eam statuam locum ludis gladiatoribúsque liberos posterósque eius quaqua versus pedes quinque habere, quòd is ob Remp. mortem obierit, eámque causam in basi inscribi: vtique C. Pansa, A. Hirtius consules, alter, ambóve, si eis videatur, quæstoribus vrbis imperent, vt eã basim statuámque faciẽdam, & in Rostris

ſtatuendam locent, quantíque locauerint, tantam pecuniam redemtori attribuendam ſoluendámque curent: cúmque antea ſenatus auctoritatem ſuam in virorum fortium funeribus ornamentíſque oſtenderit, placere eum quàm ampliſsime ſupremo ſuo die efferri. & cum Ser. Sulpicius, Q. F. Lemonia Rufus ita de Republica meritus ſit, vt iis ornamentis decorari debeat, ſenatum cenſere, atque è Republica exiſtimare, ædiles curules edictum quod de funeribus habeant, Ser. Sulpicij, Q. F. Lemoniæ Rufi funeri mittere, vtique locum ſeculchro in campo Eſquilino. C. Panſa conſul, ſeu quo in loco videbitur, pedes triginta quoquo verſus aſsignet, quò Ser. Sulpicius inferatur: quod ſepulchrum ipſius, liberorum poſterorúmque eius eſſet, vti quod optimo iure publice ſepulchrum datum eſſet.

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA DECIMA.

à M. Antonio Mureto emendata.

MAximas tibi Pansa gratias omnes & habere & agere debemus: qui, cum hodierno die senatum te habiturum nō arbitraremur: ut M. Bruti præstantissimi ciuis litteras accepisti, ne minimam quidē moram interposuisti, quin quamprimum maximo gaudio & gratulatione frueremur. cum factum tuum gratū omnibus debet esse: tum vero oratio, qua recitatis litteris usus es. declarasti enim verum esse id quod ego semper sensi, neminem alterius, qui suæ cōfideret, virtuti inuidere. Itaque mihi qui plurimis officiis sum cum Bruto, & maxima familiaritate coniunctus, minus multa de illo dicenda sunt: quas enim ipse mihi partis sumseram, eas præcepit oratio tua. sed mihi P. C. necessitatem attulit paulo plura dicendi sententia eius qui rogatus est ante me, à quo ita sæpe dissentio, ut iam verear, ne (id

quod fieri minime debet) minuere amicitiam nostrã videatur perpetua dissensio. Quæ est enim ista tua ratio Calene? quæ mens? qui numquam post Kalend. Ian. idem censueris, quod is qui te sententiã prius rogat: numquam tam frequẽs senatus fuerit, cum vnus aliquis tuam sententiã secutus sit? cur semper tui dißimiles defendis? cur cum te & vita & fortuna tua ad otium & ad dignitatem inuitet: ea probas, ea decernis, ea sentis, quæ sunt inimica & otio cõmuni & dignitati tuæ? nã vt superiora omittã, hoc certe, quod mihi maximã admirationem mouet, nõ tacebo. Quod est tibi cũ Brutis bellum? cur eos, quos omnes pæne venerari debemus, solus oppugnas? alterum circumsederi non moleste fers, alterum tua sententia spolias iis copiis, quas ipse suo labore & periculo ad Reipublicæ non ad suum præsidium per se nullo adiuuãte perfecit? Quis est iste tuus sensus? quæ cogitatio? Brutos vt non probes, Antonios probes? Quos omnes carißimos habẽt, tu oderis: quos acerbißime omnes oderũt, tu constantißime diligas? Amplißimæ tibi fortunæ sunt, summus honoris gradus: filius (vt audio & spero) natus ad laudem, cui cum Reipublicæ causa faueo, tum etiam tua. Quæro igitur, eum Bruti ne similem malis an Antonij? ac permitto vt de tribus Antoniis eligas quem velis. Di meliora, inquies. cur igitur non eis faues, eos laudas, quorum similem tuum filium esse vis? simul enim & Reip. consules, & propones illi exempla ad imitandum. hoc vero Q. Fufi cupio sine offensione nostræ amicitiæ, sic tecum, vt à te dissentiens senator queri. Ita enim dixisti, & quidem de scripto: nam te inopia verbi lapsum putarem, nisi tuàm in

dicendo facultatem nossem: Litteras Bruti recte & ordine scriptas videri. quid est aliud, librarium Bruti laudare, non Brutum? Vsum in Rep. Calene magnum iam habere & debes & potes. quando ita decerni vidisti? aut quo S. C. huius generis (sunt enim innumerabilia) bene scriptas litteras, decretum à senatu? Quod verbum tibi nõ excidit (vt sæpe fit) fortuitu: scriptum, meditatum, cogitatum attulisti. Hanc tibi consuetudinem plerisque in rebus bonis obtrectandi, si qui detraxerit, quid tibi, quod sibi quisquã velit, non relinquetur? Quãobrem collige te, placáque animum istum aliquando, & mitiga: audi viros bonos quibus multis vteris: loquere cũ sapiẽtissimo homine genero tuo sæpius, quàm tu ipse tecũ: tum denique amplissimi honoris nomen obtinebis. An vero hoc pro nihilo putas, in quo equidẽ pro amicitia tuã vicem dolere soleo: efferri hoc foras, & ad pop. Rom. aures peruenire, ei qui primus sentẽtiam dixerit, neminem assensum? quod etiam hodie futurũ arbitror, Legiones abducis à Bruto. quas? nempe illas quas ille à C. Antonij scelere auertit, & ad Remp. sua auctoritate traduxit. Rursus igitur vis illum nudatum atque solũ ab Rep. relegatum videri? vos autẽ P. C. si M. Brutũ prodideritis & deserueritis, quem tandem ciuem vmquam ornabitis? cui fauebitis? nisi forte eos qui diadema inposuerint cõseruandos, eos qui regni nomẽ sustulerint deserẽdos putatis. Ac de hac quidẽ diuina atq; immortali laude Bruti silebo, quæ gratissima memoria omniũ ciuiũ inclusa, nõdũ publica auctoritate testata est. tantã ne patientiã dij boni, tantã moderationem, tantã in iniuria trãquillitatem & modestiã? qui cum præ-

tor vrbanus esset, vrbe caruit: ius non dixit, cum omne ius populi R. reciperauisset: cúmque concursu quotidiano bonorum omnium, qui admirabilis ad eum fieri solebat, præsidióque Italiæ cunctæ septus posset esse, absens iudicio bonorũ defensus esse maluit, quàm præsens manu: qui ne Apollinares quidem ludos pro sua populíque R. dignitate apparatos, præsens fecit, ne quam viam patefaceret sceleratissimorum hominum audaciæ. quãquam qui vmquã aut ludi, aut dies lætiores fuerũt, quàm cum in singulis versibus populus R. maximo clamore & plausu Bruti memoriam prosequebatur? corpus aberat liberatoris: libertatis memoria aderat, in qua Bruti imago cerni videbatur. At hunc iis ipsis ludorum diebus videbã in insula clarissimi adulescentis Luculli propinqui sui, nihil nisi de pace & cõcordia ciuium cogitãtem. eundem vidi postea Veliæ cedentem Italia, ne qua orietur belli ciuilis causa propter se. O spectaculum illud non modo hominibus, sed vndis ipsis & litoribus luctuosum: cedere è patria seruatorem eius, manere in patria perditores. Cassij classis paucis post diebus consequebatur: vt me puderet P.C. in eam vrbẽ redire, ex qua illi abirent. Sed quo cõsilio redierim, initio audistis: post estis experti. Expectatum igitur tempus à Bruto est. nã quoad vos omnia pati vidit, vsus est ipse incredibili patientia: posteaquam vos ad libertatẽ sensit erectos, præsidia vestræ libertati parauit. At cui pesti, quantæque restitit? Si enim C. Antonius quod animo intenderat, perficere potuisset aut potius, nisi eius sceleri virtus M. Bruti obstitisset, Macedoniam, Illyricum, Græciam perdidissemus. esset vel receptaculum pulso Antonio,

vel agger oppugnandæ Italiæ Græcia: quæ quidem nunc M. Bruti imperio, auctoritate, copiis non instructa solum, sed etiam ornata, tendit dexteram Italiæ, suúmque ei præsidium pollicetur. Quod qui ab illo abducit exercitũ, & respectum pulcherrimum, & præsidium firmißimum adimit Reipublicæ. Equidem cupio hæc quamprimũ Antoniũ audire, vt intelligat nõ D. Brutũ, quem vallo circũsedeat, sed se ipsum obsideri. Tria tenet oppida toto in orbe terrarũ: habet inimicißimam Galliam: eos etiam quibus confidebat, alienißimos transpadanos: Italia omnis infesta est: exteræ nationes à primo ore Græciæ vsque ad Ægyptum optimorum & fortißimorum ciuium imperiis & præsidiis tenentur. Erat ei spes vna in C. Antonio, qui duorum fratrum ætatibus medius interiectus, vitiis cũ vtroque certabat. qui tamquam extruderetur à senatu in Macedoniam, & non contra prohiberetur proficisci, ita cucurrit. Quæ tempestas, dij immortales, quæ flãma, quæ vastitas, quæ pestis Græciæ fuisset, nisi incredibilis ac diuina virtus furentis hominis conatum atque audaciam compreßisset? Quæ celeritas illa Bruti? quæ cura? quæ virtus? etsi ne C. quidem Antonij celeritas contemnenda est: quam nisi in via caducæ hereditates retardassent, volasse eum, non iter fecisse diceres. alios ad negotium publicum ire cum cupimus, vix solemus extrudere: hunc retinentes extrusimus. At quid ei cum Apollonia? quid cum Dyrrhachio? quid cum Illyrico? quid cum P. Vatinij imperatoris exercitu? Succedebat (vt ipse dicebat) Hortensio, certi fines Macedoniæ, certa condicio, certus, si modo erat vllus, exercitus: cum Illyrico vero, &

Cauſ. ∴ *

cum Vatinij legionibus quid erat Antonio? at ne Bruto quidem. id enim fortasse quispiam improbus dixerit. omnes legiones, omnes copiæ quæ vbique sunt, reip. sunt: neque enim eæ legiones quæ M. Antonium reliquerunt, Antonij potius quàm Reipublicæ fuisse dicentur. omne enim & exercitus & imperij ius amittit is, qui eo imperio & exercitu Rempublicam oppugnat. Quod si Respublica iudicaret, aut si omne ius decretis eius statueretur, Antoniòne an Bruto legiones pop. Rom. adiudicaret? alter aduolarat subito ad direptionem pestémque sociorum, vt quocumque iret, omnia vastaret, diriperet, auferret: exercitu populi R. contra ipsum populum R. vteretur: alter verò etiam sibi legem statuerat, vt quocumque venisset, lux venisse quædã & spes salutis videretur. denique alter ad euertendã Rempublicã præsidia quærebat: alter ad conseruãdam. Nec verò hoc nos magis videbamus quàm ipsi milites, à quibus tãta in iudicando prudentia non erat postulanda. cum VII. cohortibus esse Apolloniæ scribit Antonium: qui iam aut captus est (quod dij dent) aut certe homo verecũdus in Macedoniam non accedit, ne contra Senatum fecisse videatur. Dilectus habitus in Macedonia est summo Q. Hortensij studio & industria. cuius animum egregium dignúmque ipso & maioribus eius ex Bruti literis perspicere potuistis. Legio quam L. Piso ducebat Legatus Antonij, Ciceroni se filio meo tradidit. Equitatus qui in Suriam ducebatur bipertito, alter eum quæstorem à quo ducebatur, reliquit in Thessalia, seséque ad Brutum contulit: alterum in Macedonia Cn. Domitius adulescens summa virtute, grauitate, cõ-

stantia à legato Syriaco abduxit. P. autẽ Vatinius, qui antea iure laudatus à nobis, & hoc tempore merito laudadus est, aperuit Dyrrhachij portas Bruto, & exercitũ tradidit. Tenet igitur populus R. Macedoniam, tenet Illyricũ, tuetur Graciam: nostræ sunt legiones, nostra leuis armatura, noster equitatus, maximéque noster est Brutus, sempérque noster, cùm sua excellentissima virtute Reip. natus, tum fato quodam paterni materníque generis & nominis. Ab hoc igitur quisquam bellum timet? qui antequam nos id coacti suscepimus, in pace iacere, quàm in bello vigere maluit. quãquam ille quidem numquam iacuit: neque hoc cadere verbum in tantam virtutis præstãtiam potest. erat enim in desiderio ciuitatis, in ore, in sermone omnium. Tantum autẽ aberat à bello, vt cũ cupiditate libertatis Italia arderet, defuerit ciuiũ studiis potius, quàm eos in armorũ discrimen adduceret. Itaq; illi ipsi, si qui sunt, qui tarditatẽ Bruti reprehẽdant, tamen eiusdem moderationẽ patientiámque mirãtur. Sed iam video quid loquãtur. neq; enim id occulte faciunt, timere se dicũt quomodo ferãt veterani, exercitũ Brutũ habere: quasi vero quicquã intersit inter A. Hirtij, C. Pansæ, D. Bruti, C. Cæsaris, & hunc exercitũ M. Bruti. Nam si quattuor exercitus ij, de quibus dixi, propterea laudantur, quòd pro Po. Ro. libertate arma ceperunt, quid est cur hic M. Bruti exercitus nõ in eadem causa reponatur? At enim veteranis suspectũ est nomẽ M. Bruti. magis ne quàm Decimi? Equidẽ nõ arbitror. etsi enim Brutorũ cõmune factũ, & laudis societas æqua est. Decimo tamen iratiores erãt ij, qui id factũ dolebant, quo minus ab eo rem illam dicebant

et
ſter
viro
ijdem.

fieri debuiſſe. Quid ergo nunc agũt tot exercitus, niſi vt obſidione D. Brutus liberetur? qui autẽ hos exercitus ducũt? hi credo qui C. Cæſaris res actas euerti, qui cauſam veteranorum prodi volunt. ſi ipſe viueret Cæſar, acrius credo acta ſua defenderet, quam vir fortiſſimus defendit Hirtius. aut amicior cauſæ quiſquã poteſt inueniri, quàm filius. At horũ alter nondum ex longinquitate grauiſſimi morbi recreatus, quicquid habuit virium, id in eorum libertatẽ defendendã contulit, quorum votis iudicauit ſe à morte reuocatum: alter virtutis robore firmior quàm ætatis, cum iſtis ipſis veteranis ad D. Brutum liberandum eſt profectus. ergo illi certiſſimi, iidémque acerrimi Cæſaris actorum patroni, pro D. Bruti ſalute bellum gerunt, quos veterani ſequuntur. de libertate enim populi R. non de ſuis commodis armis decernẽdum vident. Quid eſt igitur cur iis qui D. Brutum omnibus opibus conſeruatum velint, M. Bruti ſit ſuſpectus exercitus? An vero ſi quid eſſet quod à M. Bruto timẽdum videretur, Panſa id non videret? aut ſi videret, non laboraret? quis aut ſapientior ad coniecturam rerum futurarum, aut ad propulſandum metum diligentior? Atqui huius animum erga M. Brutum ſtudiúmque vidiſtis: præcepit oratione ſua quid decernere nos de Bruto, quid ſentire oporteret: tantúmque abfuit vt periculoſum Reipub. M. Bruti putaret exercitum, vt in eo firmiſſimum Reip. præſidium & grauiſſimum poneret. Scilicet hoc Panſa aut non videt (hebeti enim ingenio eſt) aut negligit. quæ enim Cæſar egit, ea rata eſſe non curat: de quibus confimandis & ſanciendis legem comitiis centuriatis ex auctoritate noſtra

laturus est. Desinant igitur, aut ij, qui non timent simulare se timere, & prospicere Reip. aut ij, qui omnia verentur, nimium esse timidi: ne illorum simulatio, horum obsit ignauia. Quae (malum) est ista ratio, semper optimis causis veteranorum nomen opponere? quorum etiam si amplecterer virtutem (vt facio) tamen si essent arrogantes, non possem ferre fastidium. An nos conantis seruitutis vincula rumpere, impediet, si quis veteranos nolle dixerit? non sunt enim credo innumerabiles, qui pro communi libertate arma capiant: nemo est praeter veteranos milites vir, qui ad seruitutem propulsandam ingenuo dolore excitetur. potest igitur stare Resp. freta veteranis sine magno subsidio iuuentutis? quos quidem vos libertatis adiutores complecti debetis, seruitutis auctores sequi nō debetis. Postremo (erūpat enim aliquando vera & me digna vox) si veteranorū nutu mētes huius ordinis gubernantur, omniáque ad eorū voluntatem nostra dicta facta referuntur, optanda mors est, quae ciuibus R. semper fuit seruitute potior. Omnis est misera seruitus: sed fuerit quaedam necessaria: ecquodnā principium putatis libertatis capessendae? an cum illum necessarium & fatalem paene casum non tulerimus, hunc feremus voluntarium? tota Italia desiderio libertatis exarsit. seruire diutius non potest ciuitas: serius populo R. hunc vestitū atque arma dedimus, quàm ab eo flagitati sumus. Magna nos quidem spe & prope explorata libertatis causam suscepimus: sed vt concedam incertos exitus esse belli, Martémque communē: tamen pro libertate vitae periculo decernēdum est. non enim in spiritu vita est: sed ea nulla est omnino seruienti. Omnes

nationes seruitutem ferre possunt, nostra ciuitas non potest: nec vllam aliam ob causam, nisi quod illæ laborem, dolorémque fugiunt: quibus vt careant, omnia perpeti possunt: nos ita à maioribus instituti atque imbuti sumus, vt omnia consilia atque facta ad dignitatem & ad virtutem referremus. ita præclara est recuperatio libertatis, vt ne mors quidẽ sit in repetẽda libertate fugienda. Quòd si immortalitas cõsequeretur præsentis periculi fugam, tamen eò magis ea fugienda videretur, quo diuturnior seruitus esset. Cum vero dies & noctes omnia nos vndique fata circunstent, non est viri, miniméq; Romani, dubitare eum spiritum, quem naturæ debeat, patriæ reddere. Concurritur vndique ad cõmune incendium restinguendũ: veterani primi Cæsaris auctoritatem secuti, conatum Antonij repulerunt: post eiusdem furorem Martia legio fregit, quarta afflixit: sic à suis legionibus condemnatus irrupit in Galliam, quam sibi armis animísque infestam inimicámque cognouit. Hunc A. Hirtij, C. Cæsaris exercitus insecuti sunt. Post Pansæ dilectus vrbem totámque Italiam erexit: vnus omnium est hostis: quamquam habet secum L. fratrem carissimum populo R. ciuem, cuius desideriũ ferre diutius ciuitas nõ potest. Quid illa tætrius belua? quid immanius? qui ob eam causam natus videtur, ne omniũ mortalium turpissimus esset M. Antonius. Est vna Trebellius, qui iam cum tabulis nouis redit in gratiã: T. Plancus, cæteri pares: qui id pugnant, id agunt, vt cõtra Remp. restituti esse videantur: solicitant homines imperitos, Saxa & Caso, ipsi rustici atque agrestes: qui hanc Remp. nec viderunt vnquam, nec videre constitutã volũt:

qui non Cæsaris, sed Antonij acta defendunt: quos auertit agri Campani infinita possessio: cuius eos non pudere demiror, cum videant se mimos & mimas habere vicinos. Ad has pestes opprimendas, quid est cur moleste feramus quòd M. Bruti accessit exercitus? inmoderati credo hominis & turbulenti: videte, ne nimiũ pæne patientis: etsi in illius viri consiliis atque factis, nec nimium, nec parum vmquam fuit. Omnis volũtas M. Bruti, P.C. omnis cogitatio, tota mens, auctoritatem senatus, libertatem populi Romani intuetur: hæc habet proposita: hæc tueri vult: tentauit quid patientia proficere posset: nihil cum proficeret, contra vim vi experiundum putauit. Cui quidem P.C. vos idem tribuere hoc tẽpore debetis, quod a.d. XIII. Kal. Ian. D. Bruto & C. Cæsari me auctore tribuistis, quorum priuatum de Rep. consilium & factũ auctoritate vestra est comprobatum atque laudatũ. quod idem in M. Bruto facere debetis, à quo insperatum & repentinũ Reip. præsidium, legionũ, equitatus, auxiliorum magnæ & firmæ copiæ cõparatæ sunt. adiungendus est Q. Hortensius, qui cum Macedoniã obtineret, adiutorem se Bruto ad comparãdum exercitum fidissimum & constantissimũ præbuit. nam de M. Appuleio separatim censeo referendum: cui testis est per litteras Brutus, eum principem fuisse ad conatũ exercitus comparandi. quæ cum ita sint: Quòd C. Pansa consul verba fecit de litteris, quæ à Q. Cæpione Bruto procons. allatæ, & in hoc ordine recitatæ sunt, de ea re ita censeo, Cum Q. Cæpionis Bruti proconsulis opera, consilio, industria, virtute, difficillimo Reipub. tempore prouincia Macedonia, Illyricum, cuncta

Græcia, legiones, exercitus, equitatus in consulum, senatus, populíque R. potestate sint: id Q. Cæpionem Brutum procos. bene & è Rep. pro sua, maiorúmque suorum dignitate consuetudinéq; Reip. bene gerendæ fecisse, eámque rē senatui populóque R. gratam esse & fore: vtique Q. Cæpio Brutus procos. prouinciam Macedoniā, Illyricum, cunctámq; Græciam tueatur, defendat, custodiat, incolumémque conseruet: eíque exercitui quem ipse constituit, comparauit, præsit, pecuniáque ad rem militarem, si qua opus sit, quæ publica sit, & exigi poßit, vtatur: exigat: pecuniásque à quibus videatur, ad rem militarem mutuas sumat: frumentum imperet: operámque det, vt cum suis copiis quam proxime Italiam sit. Cúmque litteris Q. Cæpionis Bruti procos. intellectum sit, Q. Hortensij procos. opera & virtute vehementer Rempublicam adiutam, omniáque eius & consilia cum consiliis Q. Cæpionis Bruti procos. coniuncta fuisse, eámque rem magno vsui Reip. fuisse, Q. Hortensiū procos. recte & ordine éxque Rep. fecisse: senatuíque placere Q. Hortensium procos. cum quæstoribus próue quæstoribus & legatis suis prouinciam Macedoniam obtinere, quoad ei ex S.C. successum sit.

FINIS.

IN M. ANTONIVM
PHILIPPICA VNDECIMA.
à M. Antonio Mureto emendata.

MAgno in dolore P.C. vel mærore potius, quem ex crudeli & miserabili morte C. Trebonij optimi ciuis, moderatissimíque hominis accepimus: inest tamen aliquid quod Reipub. profuturum putem. perspeximus enim quanta in iis qui contra patriam scelerata arma ceperunt, inesset inmanitas. nam duo hæc capita nata sunt post homines natos tæterrima & spurcissima, Dolabella & Antonius: quorum alter effecit, quod optarat: de altero patefactum est, quid cogitaret. L. Cinna crudelis, C. Marius in iracundia perseuerans, L. Sylla vehemens: neque vllius horum in vlciscendo acerbitas progressa vltra mortem est; quæ tamen pœna in ciuis nimis crudelis putabatur. Ecce tibi geminum in scelere par: inusitatum, inauditum, ferum, barbarū. Itaq; quorum summū quoddam inter ipsos odium bellúmque me-

ministis, eosdem postea singulari inter se consensu & amore deuinxit inprobissimæ naturæ & turpissimæ vitæ similitudo. Ergo id quod fecit Dolabella, in quo potuit, multis idem minatur Antonius: sed ille cum procul esset à consulibus, exercitibúsque nostris, neque dum senatum cum populo R. conspirasse sensisset, fretus Antonij copiis, ea scelera suscepit, quæ Romæ iam suscepta arbitrabatur à socio furoris sui. Quid ergo hunc aliud moliri, quid optare censetis? aut quam omnino causam esse belli? omnes qui libere de Rep. sensimus, qui dignas nobis sententias diximus, qui populum R. liberum esse voluimus, statuit ille quidem non inimicos, sed hostis: maiora tamen in nos quàm in hostem supplicia meditatur: mortem naturæ pœnam putat esse: iracundiæ tormenta atque cruciatum. Qualis igitur hostis habendus est is, à quo victore si cruciatus absit, mors in beneficij parte numeretur? Quamobrem P.C. quamquã hortatore non egetis (ipsi enim vestra sponte exarsistis ad libertatis recuperandæ cupiditatem) tamen eo maiore animo studióque libertatẽ defendite, quo maiora proposita victis supplicia seruitutis videtis. In Galliã inuasit Antonius, in Asiã Dolabella, in alienã vterque prouinciam. alteri se Brutus obiecit: impetũque furentis, atq; omnia diuexare & diripere cupientis, vitæ suæ periculo colligauit, progressu arcuit, à reditu refrænauit, obsideri se passus, ex vtraque parte constrinxit Antonium. alter in Asiam irrupit. cursim, vt in Syriã. patebat via certa neque longa. quid opus fuit cum legione præmisso Marso nescio quo Octauio scelerato latrone atque egente? qui popularetur agros, vexaret vrbes, nõ ad

ſpem cõſtituendæ rei familiaris, quam tenere eum poſſe negãt qui norũt: mihi enim hic ſenator ignotus eſt: ſed ad præſentem paſtum mendicitatis ſuæ. conſecutus eſt Dolabella nulla ſuſpitione belli: quis enim id putaret? ſecutæ collocutiones familiariſsimæ cum Trebonio, conplexúſque ſummæ beneuolentiæ falſi indices extiterũt in amore ſimulato: dextræ, quæ fidei teſtes eſſe ſolebant, perfidia ſunt & ſcelere violatæ. Nocturnus introitus Smyrnam, quaſi in hoſtium vrbem, quæ eſt fideliſsimorum antiquiſsimorũque ſociorum: oppreſſus Trebonius: ſi vt ab eo qui aperte hoſtis eſſet, incautus: ſi vt ab eo qui ciuis etiam tum ſpeciẽ haberet, miſer. Ex quo nimirum documentum nos capere fortuna voluit, quid eſſet victis extimeſcendum. conſularem hominem, cõſulari imperio prouinciam Aſiam obtinẽtem Samario exuli tradidit: interficere captum ſtatim noluit, ne nimis credo in victoria liberalis videretur: cum verborum cõtumeliis optimum virũ inceſto ore laceraſſet, tum verberibus ac tormentis quæſtionem habuit pecuniæ publicæ, idq́ue per biduum. Poſt ceruicibus fractis caput abſcidit, idq; adfixum geſtari iuſsit in pilo: reliquũ corpus tractum atque laniatũ abiecit in mare. Cum hoc hoſte bellandum eſt, cuius tæterrima crudelitate omnis barbaria ſuperata eſt. quid loquar de cæde ciuium Romanorũ? de direptione fanorũ? quis eſt qui pro rerũ atrocitate deplorare tãtas calamitates queat? & nũc tota Aſia vagatur, volitat vt rex: nos alio bello diſtineri putat: quaſi vero nõ vnum idémque bellum ſit cõtra hoc iugũ impiorũ nefarium. Imaginem M. Antonij crudelitatis in Dolabella cernitis: ex hoc illa efficta eſt: ab hoc Dolabellæ

F. p.

Samario

ſcelerum præcepta ſunt tradita: nũ leniorem quàm in Aſia Dolabella fuit, in Italia ſi liceat, fore putatis Antoniũ? mihi quidẽ & ille peruenisse videtur, quoad progredi potuerit feri hominis amentia: neq; Antonius vllius ſupplicij adhibendi, ſi poteſtatem habeat, vllam eſſe partem relicturus. Ponite igitur ante oculos P. C. miſeram quidem illam & flebilem ſpeciem, ſed ad incitandos animos veſtros neceſſariam, nocturnũ impetum in vrbem Aſiæ clariſsimã, irruptionem armatorum in Trebonij domum, cũ miſer ille prius latronum gladios videret, quàm quæ res eſſet, audiſſet: furentis introitum Dolabellæ, vocem inpuram, atque os illud infame, vincla, verbera, eculeum, tortorem, carnificemq́ue Samarium, quæ tuliſſe illum fortiter & patiẽter ferunt. Magna laus, meóque iudicio omnium maxima. eſt enim ſapientis, quicquid homini accidere poſsit, id præmeditari, ferundum modice eſſe ſi euenerit ~~eſſe~~. maioris eſt omnino conſilij prouidere, ne quid tale accidat: ſed animi non minoris, fortiter ferre, ſi euenerit. At Dolabella quidem tam fuit inmemor humanitatis (quamquam eius numquam particeps fuerit) vt ſuam inſatiabilem crudelitatem exercuerit, non ſolum in viuo, ſed etiam in mortuo: atque in eius corpore lacerando atque vexando, cum animum ſatiare non poſſet, oculos pauit ſuos. O multo miſerior Dolabella quàm ille, quem tu miſerrimum eſſe voluiſti. Dolores Trebonius pertulit magnos. multi ex morbi grauitate maiores, quos tamen non miſeros, ſed laborioſos ſolemus dicere. Longus fuit dolor bidui. at compluribus annorum ſæpe multorum. nec vero grauiora ſunt carnificum cruciamenta, quàm interdum tormenta

morborum. Alia sunt, alia inquam, ò perditissimi homines & amentissimi, multo miseriora. Nam quo maior vis est animi quàm corporis, hoc sunt grauiora ea quæ concipiuntur animo, quàm illa quæ corpore: miserior igitur qui suscipit in se scelus, quàm is qui alterius facinus subire cogitur. Cruciatus est à Dolabella Trebonius. & quidem à Karthaginiensibus Regulus. in qua re cũ crudelissimi Pœni iudicati sint in hoste, quid in ciue de Dolabella iudicandum est? an vero hoc conferendum est? aut dubitãdum vter miserior sit: is ne cuius mortẽ senatus populúsque Rom. vlcisci cupit: an is qui cunctis senatus sententiis hostis est iudicatus? nam ceteris quidem vitæ partibus quis est, qui possit sine maxima contumelia conferre vitam Trebonij cum Dolabellæ? alterius consilium, ingenium, humanitatẽ, innocentiam, magnitudinem animi in patria liberanda, quis ignorat? alteri à puero pro deliciis crudelitas fuit. deinde ea libidinum turpitudo, vt in hoc sit semper ipse lætatus, quod ea faceret, quæ sibi obiici ne ab inimico quidem possent verecundo. Et hic (dij immortales) aliquando fuit meus: occulta enim erant vitia non inquirenti: neque nunc fortasse alienus ab eo essem: nisi ille vobis, nisi mœnibus patriæ, nisi huic vrbi, nisi diis penatibus, nisi aris & focis omnium nostrũ, nisi denique naturæ & humanitati inuentus esset inimicus. à quo admoniti diligentius & vigilãtius caueamus Antonium. Etenim Dolabella non ita multos secum habuit notos atque insignis latrones: at videtis quos & quàm multos habeat Antonius. Primum L. fratrẽ, quam facẽ dij immortales? quod facinus? quod scelus? quem gurgitem? quã

Trebonij

voraginem? quid eum non ſorbere animo, quid non haurire cogitatione, cuius ſanguinē non bibere cenſetis? in cuius poſ-ſeſsiones atque fortunas non inpudentiſsimos oculos ſpe & mente defigere? Quid Cenſorinum? qui ſe verbo prætorem eſſe urbanum cupere dicebat, re certe noluit. quid Beſtiam? qui conſulatum in Bruti locū ſe petere profitetur. atque hoc quidem deteſtabile omē auertat Iuppiter. quàm abſurdum autem, qui prætor populi Ro. fieri non potuerit, petere eum conſulatum? niſi forte damnationem pro prætura putat. Alter Cæſar vopiſcus ille ſummo ingenio, ſumma potentia, qui ex ædilitate conſulatum petit. ſoluatur legibus: quanquam leges eum nō tenent. propter eximiam, credo, dignitatem. at hic me defendente quinquies abſolutus eſt: ſexta palma urbana etiam in gladiatore difficilis. ſed hæc iudicū culpa, nō mea eſt. Ego defendi fide optima: illi debuerunt clariſsimum & præſtantiſsimum ſenatorem in ciuitate retinere. qui tamen nunc nihil aliud agere videtur, niſi vt intelligamus illos, quorum res iudicatas irritas fecimus, bene & è Rep. iudicauiſſe. neque hoc in hoc vno eſt. ſunt alij in eiſdem caſtris honeſte condemnati, turpiter reſtituti. quod horum conſilium, qui omnibus bonis hoſtes ſunt, niſi crudeliſsimum putatis fore? Accedit Saxa neſcio quis, quem nobis Cæſar ex vltima Celtiberia tribunum pleb. dedit: caſtrorum antea metator, nunc (vt ſperat) vrbis: à qua cum ſit alienus, ſuo capiti, ſaluis nobis, ominetur. Cum hoc veteranus Caſo, quo neminem veterani peius oderunt. His quaſi præter dotem, quam in ciuilibus malis acceperant, agrum Campanum eſt largitus Antonius, vt haberent reliquorum nutriculas præ-

diorum: quibus vtinam contenti ~~esse possent~~: ferremus, etsi tolerabile non erat: sed quiduis patiendum fuit, vt hoc tæterrimum bellum non haberemus. Quid illa castrorum M. Antonij lumina, nōne ante oculos proponitis? primum duos collegas Antoniorum & Dolabellæ, Nuculam & Lentonem, Italiæ diuisores, lege ea quam senatus per vim latam iudicauit: quorum alter commentatus est mimos, alter egit tragœdiam. Quid dicam de Apulo Domitio? cuius modo bona proscripta vidimus. tanta procuratorū est neglegētia. At hic nuper sororis filio infudit venenum, non dedit. Sed nō possunt nō prodige viuere, qui nostra bona sperāt, cū effundāt sua. Vidimus etiā P. Decij auctionem clarissimi viri, qui maiorū suorū exēpla persequens, pro alieno se ære deuouit: emptor tamen in ea auctione inuētus est nemo. O hominem ridiculū, qui se exire ære alieno putaret posse, cū vēderet aliena. Nam quid ego de Trebellio dicā? quem vltæ videntur furiæ debitorū. vindicem enim nouarū tabularum nouam tabulā vidimus. quid de Planco? quē præstātissimus ciuis Aquila, Pollētia expulit, & quidē crure fracto. quod vtinam illi ante accidisset, ne huc redire potuisset. Lumē & decus illius exercitus pæne præterij, T. Anniū Cimbrū Lysidici filiū, Lysidicū ipsum, Græco verbo, quoniā omnia iura dissoluit: nisi forte iure Germanū Cimber occidit. Cū hanc & huius generis copiam tantā habeat Antonius, quod scelus omittet: cum Dolabella tantis se obstrinxerit parricidiis, nequaquā pari latronū manu & copia? Quapropter vt inuitus sæpe dissensi à Q. Fufio, ita sum eius sentētiæ libenter assensus, ex quo iudicare debetis me nō cum homine solere,

ſed cum cauſa diſsidere. Itaque non aſſentior ſolū, ſed etiam gratias ago Q. Fuſio. dixit enim ſeueram, grauem, Rep. dignam ſentētiam: iudicauit hoſtē Dolabellam, bona eius cēſuit publice poſsidenda. quò cū addi nihil poſſet, quid enim atrocius potuit, quid ſeuerius de genero? dixit tamen, ſi quis eorū, qui poſt ſe rogati eſſent, grauiorē ſentētiam dixiſſet, in eam ſe iturū. quam ſeueritatē quis poteſt nō laudare? Nunc quoniā hoſtis iudicatus eſt Dolabella, bello eſt perſequēdus. neq; enim quieſcet. habet legionē, habet fugitiuos, habet ſceleratam impiorū manum: eſt ipſe cōfidens, impotens, gladiatorio generi mortis addictus. Quamobrem quoniam Dolabella heſterno die hoſte decreto bellū gerundum eſt, imperator eſt deligendus. duæ dictæ ſunt ſentētiæ: quarum neutrā probo. Alterā, quia ſemper, niſi cum eſt neceſſe, periculoſam arbitror: alterā, quia alienā his temporibus exiſtimo. Nam extraordinariū imperium populare atque ventoſum eſt, minime noſtræ grauitatis, minime huius ordinis. Bello Antiochino magno & graui cum L. Scipioni P. F. obueniſſet Aſia, parúmque in eo putaretur eſſe animi, parum roboris, ſenatúſque ad collegam eius C. Lælium huius ſapientis patrem negotium deferret: ſurrexit P. Africanus frater maior L. Scipionis, & illam ignominiam à familia deprecatus eſt: dixítque & in fratre ſuo ſummam virtutem eſſe, ſummúq; conſilium, neque ſe ei legatum id ætatis, iiſque rebus geſtis defuturū. quod cum ab eo eſſet dictum, nihil eſt de Scipionis prouincia cōmutatum: nec plus extraordinarium imperium ad id bellum quæſitum, quàm duobus antea maximis Punicis bellis, quæ à conſulibus aut à dictatoribus geſta &

[prouincia Asia obuenisset F.]

confecta sunt: quàm Purrhi, quàm Philippi, quàm post Achaico bello, quàm Punico tertio ad quod pop. Rom. ita ipse sibi dilegit idoneum ducem P. Scipionem, vt eum tamen bellum gerere consulem vellet. Cum Aristonico bellum gerundum fuit P. Licinio L. Valerio, consulibus. rogatus est populus; quem id bellum gerere placeret. Crassus consul pōtifex maximus Flacco collegæ flamini Martiali multam dixit, si à sacris discessisset, quam multam populus Roma. remisit: pontifici tamen flaminem parere iussit: sed ne tum quidem pop. Rom. ad priuatum detulit bellum. quamquam erat Africanus, qui anno antea de Numantinis triumphauerat, qui cum longe omnes belli gloria & virtute superaret, duas tamen tribus solas tulit. Itaque populus Ro. consuli potius Crasso, quàm priuato Africano bellum gerendum dedit. De Cn. Pompeij imperiis summi viri atque omnium principis trib. pl. turbulenti tulerunt. nam Sertorianum bellum à senatu priuato datum est, quia cōsules recusabāt, cum L. Philippus pro consulibus eum se mittere dixit, non proconsule. Quæ igitur hæc comitia? aut quam ambitionem constantissimus & grauissimus ciuis L. Cæsar in senatum introduxit? clarissimo viro atq; innocentissimo decreuit imperium: priuato tamen: in quo maximum nobis onus imposuit. assensus ero: ambitionē induxero in curiam. negaro: videbor suffragio meo, tanquā comitiis, honorem homini amicissimo denegasse. Quòd si comitia placet in senatu haberi, petamus, ambiamus, tabella modo detur nobis, sicut populo data est. cur committis Cæsar, vt aut præstantissimus vir, si tibi non sit assensum, repulsam tulisse videatur: aut

vnuſquiſque noſtrũ præteritus ſi cum pari dignitate ſimus, eodem honore digni non putemur? Atenim (nam id exaudio) C. Cæſari adoleſcenti imperium extraordinarium mea ſententia dedi. Ille enim mihi præſidium extraordinarium dederat. cum dico mihi, ſenatui dico, populóque R. à quo Reſp. præſidium ne cogitatum quidem tantũ haberet, vt ſine eo ſalua eſſe non poſſet: huic extraordinarium imperium non darem? aut exercitus adimendus, aut imperium dandũ fuit. Quæ eſt enim ratio, aut qui poteſt fieri vt ſine imperio teneatur exercitus? Non igitur quod ereptũ non eſt, id exiſtimandũ eſt datum. eripuiſſetis C. Cæſari P. C imperium, niſi dediſſetis milites veterani qui illius auctoritatem, imperium, nomen ſecuti, pro Rep. arma ceperant, volebãt ſibi ab illo imperari: legio Martia & legio quarta ita ſe cõtulerãt ad auctoritatem ſenatus & Reip. dignitatem, vt depoſcerent imperatorem & ducem C. Cæſarem. Imperiũ Cæſari belli neceſsitas, faſces ſenatus dedit. otioſo vero, nihil agẽti, priuato, obſecro te L. Cæſar (cum peritiſsimo homine mihi res eſt) quando imperiũ ſenatus dedit? Sed de hoc quidẽ hactenus, ne refragari homini amiciſsimo ac de me optime merito videar: ſi quis poteſt refragari non modo non petenti, verum etiam recuſanti. Illa vero P. C. aliena conſulũ dignitate, aliena temporum grauitate ſententia eſt, vt conſules Dolabellæ perſequendi cauſa Aſiam & Suriam ſortiantur. Dicam cur inutile Reip. ſed prius quàm turpe conſulibus ſit, videte. cum conſul deſignatus obſideatur, cum in eo liberando ſalus ſit poſita Reip. cúmque à Rep. peſtiferi ciues, patricidǽque deſciuerint: cúmque id bellum geramus,

quo bello de dignitate, de libertate, de vita decernamus; si in potestatem quis Antonij venerit, proposita sint tormenta atque cruciatus: cúmque earum rerum omnium decertatio consulibus optimis & fortißimis commissa & commendata sit: Asiæ & Syriæ mentio fiet, vt aut suspitioni crimẽ, aut inuidiæ materiã dedisse videamur? At vero ita decernunt, vt liberato Bruto: id enim restabat, vt relicto, deserto, prodito. Ego vero mentionem prouinciarum factam dico alienißimo tempore: quãuis enim intentus animus tuus sit C. Pansa, sicut est, ad virum fortißimum & omnium clarißimum liberandum, tamen rerum natura cogit te necessario referre animũ aliquando ad Dolabellam persequendũ, & partẽ aliquam in Asiam & Syriam deriuare curæ & cogitationis tuæ. Si autẽ fieri posset, vel plures te animos habere vellẽ, quos omnes ad Mutinã intenderes. quod quoniam fieri non potest, istoc animo, quem habes præstantißimum atque optimũ, nihil te volumus nisi de Bruto cogitare. Facis tu id quidem, & eò maxime incumbis: duas tamen res, magnas præsertim, non modo agere vno tempore, sed nec cogitando quidẽ explicare quisquam potest. incitare & inflammare tuum istud præstantißimũ studium. non ad aliam vllа ex parte curã transferre debemus. Adde istuc sermones hominũ, adde suspiciones, adde inuidiam. imitare me, quẽ tu semper laudasti: qui instructam ornatámque à senatu prouinciam deposui. vt incẽdium patriæ omissa omni cogitatione restinguerem. nemo erit, præter vnum me (quicum profecto, si quid interesse putasses tua, pro summa familiaritate nostra cõmunicasses) qui credat te inuito prouinciam

tibi esse decretam. Hanc quæso pro tua singulari sapientia reprime famam, atque effice, ne id quod non curas, cupere videare. Quod quidem eo vehementius tibi laborandũ est, quia in eandem cadere suspicionem collega vir clarissimus non potest. nihil horum scit, nihil suspicatur: bellum gerit, in acie stat: de sanguine & spiritu decertat, ante prouinciam sibi decretam audiet, quàm potuerit tempus ei rei datum suspicari. Vereor ne exercitus quoque nostri, qui non dilectus necessitate, sed voluntariis studiis se ad Rempublicam contulerunt, tardentur animis, si quicquam aliud à nobis, nisi de instanti bello cogitatum putabunt. Quòd si prouinciæ consulibus expetendæ videntur, sicut sæpe multis clarissimis viris expetitæ sunt: reddite prius nobis Brutum lumen & decus ciuitatis: qui ita conseruandus est, vt id signum, quod de cælo delapsum Vestæ custodiis continetur: quo saluo, salui sumus futuri. tunc vel in cælum (si fieri poterit) vos humeris nostris tollemus: prouincias certe dignissimas vobis deligemus. nũc quod agitur agamus: agitur autem, liberi ne viuamus, an mortem obeamus, quæ certe seruituti anteponenda est. Quid si etiam affert tarditatem ista sententia ad Dolabellam persequendum? quando enim veniet consul? an id expectamus, quo ne vestigium quidẽ Asiæ ciuitatũ atq; vrbium relinquatur? At mittent aliquẽ de suo numero. valde mihi probari potest, qui paulo ante clarissimo viro priuato imperium extra ordinem nõ dedi. At hominem dignum mittent. nũ P. Seruilio digniorẽ? at eum quidẽ ciuitas non habet. Quod ergo ipse nemini putat dandũ, ne à senatu quidẽ, id ego vnius iudicio delatũ comprobẽ? Expedito no-

*bis homine & parato P.C. opus est: & eo qui imperiũ legitimũ habeat: q̃ præterea auctoritatẽ, nomẽ, exercitũ, perspectũ animũ in Rep. liberãda. Quis igitur is est? *aut M. Brutus, aut C. Cassius, aut vterq;. Decernerẽ plane, sicut multa, consulẽ alterũ, ambósve, ni Brutũ colligassemus in Græcia: & eius auxiliũ ad Italiã vergere, quã ad Asiã maluissemus: nõ vt eò ex acie respectũ haberemus, sed vt ipsa acies subsidiũ haberet etiã trãsmarinũ. Præterea P.C. M. Brutũ retinet etiã nũc C. Antonius, qui tenet Apolloniã magnã vrbẽ & grauẽ: tenet opinor Byllidẽ, tenet Amantiã, instat Epiro, vrget Illyricũ, habet aliquot cohortes, habet equitatũ: hinc si Brutus erit traductus ad aliud bellũ, Græciã certe amiserimus. Est autẽ etiam de Brũdisio atq; illa ora Italiæ prouidendũ: quamquã miror tamdiu morari Antoniũ. solet enim accipere ipse manicas, nec diutius obsidionis metũ sustinere. quod si cõfecerit Brutus, & intellexerit plus se Reip. profuturũ, si Dolabellã persequatur, quàm si in Græcia maneat: aget ipse per sese, vt adhuc quoq; fecit, neq; in tot incendiis, quibus cõfestim succurrendũ est, expectabit senatũ. Nam & Brutus & Cassius multis iam in rebus ipse sibi senatus fuit. necesse est enim in tanta cõuersione & perturbatione omniũ rerũ, tẽporibus potius parere, quàm moribus. Nec enim nunc primũ aut Brutus aut Cassius salutẽ libertatémque patriæ, legem sanctissimam & morem optimum iudicauit. Itaq; si ad nos nihil referretur de Dolabella persequendo, tamen ego pro decreto putarem, cum essent tales virtute, auctoritate, nobilitate summi viri: quorum alterius iam notus nobis est exercitus, alterius auditus. Nõ igi-*

tur Brutus expectauit decreta nostra, cum studia nosset: neque enim est in prouinciam suam Cretam profectus, in Macedoniam alienā aduolauit: omnia sua putauit, quæ vos vestra esse velletis: legiones conscripsit nouas, excepit veteres: equitatum ad se abduxit Dolabellæ, atq; eum nōdum tanto patricidio oblitum, hostem sua sentētia iudicauit. nam ni ita esset, quo iure equitatum à cōsule abduceret? Quid? C. Caßius pari magnitudine animi & cōsilij præditus, nónne eo ex Italia consilio profectus est, vt prohiberet Syria Dolabellā? qua lege? quo iure? eo quod Iupiter ipse sanxit, vt omnia quæ Reipublicæ salutaria essent, legitima & iusta haberetur. Est enim lex nihil aliud, nisi recta & à numine deorū tracta ratio, imperās honesta, prohibens cōtraria. Huic igitur legi paruit Caßius, cum est in Syriam profectus, alienam prouinciam, si homines legibus scriptis vterentur: his vero oppreßis, suam lege naturæ. Sed vt ea vestra quoque auctoritate firmetur: censeo: cum P. Dolabella, quíque eius crudelißimi & tæterrimi facinoris ministri, socij, adiutores fuerunt, hostes P. Ro. à senatu iudicati sint: cúmque senatus P. Dolabellam bello persequendū censuerit: vt is qui omnia deorum hominúmq; iura nouo, inaudito, & inexpiabili scelere polluerit, nefarióque patriæ se parricidio obstrinxerit, pœnas diis hominibúsque meritas debitásque persoluat: senatui placere C. Caßium proconsulem prouinciam Syriam obtinere, vti qui eam optimo iure prouinciam obtinuerit, eum à Q. Marcio Crispo procōsule, L. Statio Murco procōsule, A. Alieno legato exercitus accipere, eósque ei tradere. Cúmque his copiis, & si quas præterea parauerit, bello P.

Dolabellam terra mariq; persequi. eius belli gerendi causa, quibus ei videatur naues, nautas, pecuniã, ceteraq; quæ ad bellũ gerendũ pertineãt: vt imperãdi in Syria, Asia, Bithynia, Põto ius potestatẽque habeat: vtq; quãcumque in prouinciã eius belli gerendi causa aduenerit, ibi maius imperiũ C. Cassij procos. sit. quã eius erit, qui eam prouinciam tum obtinebit, cum C. Cassius procos. in eam prouinciã venerit: regem Deiotarum patrem, & regem Deiotarũ filium, si vt multis bellis sæpenumero imperium P. Ro. iuuerint, item C. Cassium procos. copiis suis opibúsque iuuissent, senatui populóque R. gratum esse facturos: itémque si ceteri reges tetrarchæ, dynastæque fecissent, senatum populúmque R. eorũ officij non inmemorem futurũ: vtique C. Pansa, A. Hirtius consules, alter ambóve, si eis videretur, Rep. reciperata, de prouinciis consularibus, & prætoriis, ad hunc ordinem primo quoque tempore referant: interea prouinciæ ab iis quibus obtinentur, obtineantur, quoad cuique ex S. C. successum sit. Hoc S. C. ardentem inflammabitis, & armatum armabitis Cassium. nec enim animũ eius potestis ignorare, nec copias. animus is est quẽ videtis: copiæ, quas audistis, fortis & constantis viri, qui ne viuo quidem Trebonio Dolabellæ latrocinium in Syriam penetrare siuisset. Alienus familiaris & necessarius meus post interitum Trebonij profectus, ne dici quidẽ se legatum Dolabellæ volet. Est Q. Cæcilij Bassi priuati illius quidem, sed fortis & præclari viri robustus & victor exercitus: Deiotari regis & patris & filij, & magnus & nostro more instructus exercitus. summa in filio spes, summa ingenij indoles, summa virtus. quid

de patre dicam? cuius beniuolentia in populum R. est ipsius æqualis ætati: qui non solum socius imperatorum nostrorum fuit in bellis, sed etiam dux copiarũ suarũ. quæ de illo viro Sylla, quæ Muræna, quæ Seruilius, quæ Lucullus, quàm ornate, quàm honorifice, quàm grauiter sæpe in senatu prædicauerunt? Quid de Cn. Pompeio loquar? qui vnum Deiotarum in toto orbe terrarum ex animo amicum veréque beneuolum, vnũ fidelẽ Po. Ro. iudicauit. Fuimus imperatores ego & M. Bibulus in propinquis finitimísq; prouinciis: ab eodẽ rege adiuti sumus & equitatu & pedestribus copiis. secutũ est hoc acerbissimum & calamitosissimum ciuile bellum. in quo quid faciẽdum Deiotaro? quid omnino rectius fuerit, dicere nõ est necesse: præsertim cum cõtra ac Deiotarus sensit, victoria belli iudicarit. quo in bello si fuit error, cõmunis ei fuit cum senatu: sin recta sentẽtia, ne victa quidem causa vituperanda est. Ad has copias accedent alij reges, etiam dilectus accedẽt. neque vero classes deerunt, tanti Tyrij Cassium faciunt, tanti eius in Syria nomen atque Phœnice est. Paratum habet imperatorem C. Cassium P. C. Resp. contra Dolabellam: nec paratũ solum, sed peritum atque fortem. magnas ille res gessit ante Bibuli summi viri aduentũ, cum Parthorum nobilissimos duces, maximásque copias fudit, Syriámq; inmani Parthorũ impetu liberauit. maximam eius & singularem laudem prætermitto. cuius enim prædicatio nondum omnibus grata est, hanc memoriæ potius, q̃ vocis testimonio cõseruemus. Animaduerti P. C. dici iam à quibusdam, exornari etiam nimium à me Brutum, nimium Cassium ornari: Cassio vero sententia

mea dominatum & principatū dari. Quos ego orno? nempe eos qui ipsi sunt ornamenta Reip. Quid D. Brutum? nonne omnibus sententiis semper ornaui? num igitur reprehenditis? an Antonios potius ornarem, non modo suarum familiarum, sed Romani nominis probra atque dedecora? an Censorinum ornem, in bello hostem, in pace sectorem? an cetera ex eodem latrocinio naufragia colligam? Ego vero istos otij, concordiæ, legum, iudiciorum, libertatis inimicos tantum abest vt ornem, vt effici non possit, quin eos tam oderim, quàm Remp. diligo. Vide (inquit) ne veteranos offendas. hoc enim vel maxime exaudio. Ego autem veteranos tueri debeo, eos quidem quibus sanitas est, certe timere non debeo: eos vero veteranos, qui pro Rep. arma ceperunt, secutíque sunt C. Cæsarem auctoritate beneficiorum paternorum, hodiéque Remp. defendunt cum magno periculo, nō tueri solum, sed etiam augere commodis debeo: qui autem quiescunt, vt VI. & VIII. legio, in magna gloria & laude ponendos puto: comites vero Antonij qui postquam beneficia Cæsaris comederunt, consulem designatum obsederunt, huic vrbi ferrum ignémque minitãtur, Saxæ se & Caphoni tradiderunt ad facinus prædámq; natis. num quis est qui tuendos putet? ergo aut boni sunt, quos etiam ornare: aut quieti, quos conseruare debemus: aut impij, quorum contra furorem & bellum & iusta arma cepimus. Quorum igitur veteranorum animos ne offendamus veremur? eorúmne qui Brutum obsidione cupiunt liberare? quibus cum Bruti salus cara sit, qui possunt Cassij nomen odisse? an eorum, qui vtrisque armis vacant? non vereor ne acerbus ciuis quisquā

istorum sit, qui otio delectantur. Tertio vero generi non militum veteranorum, sed inportunissimorum hostium cupio quàm acerbissimũ dolorem inurere. quamquam P. C. quousque dicemus sententias veteranorum arbitratu? quod eorum tantum fastidium est, quæ tanta arrogantia, vt ad arbitrium eorum imperatorem etiam deligamus? Ego autem (dicendum est enim P. C. quod sentio) non tam veteranos intuendos nobis arbitror, quàm quid tirones milites flos Italiæ, quid nouæ legiones ad liberãdam patriam paratissimæ, quid cuncta Italia de vestra grauitate sentiat. Nihil enim semper floret, ætas succedit ætati. diu legiones Cæsaris viguerunt: nunc vigent Pansæ: vigent Hirtij: vigent Cæsaris filij: vigent Planci: vincunt numero, vincunt ætatibus, nimirum etiam auctoritate vincunt. id enim bellum gerũt, quod ab omnibus gentibus probatur. Itaque his præmia promissa sunt, illis persoluta. fruantur his illi: persoluantur his, quæ spopondimus. id enim deos immortales spero æquissimum iudicare. Quæ cum ita sint, eam quam dixi sententiã, vobis P. C. censeo comprobandam.

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA DVODECIMA,

à M. Antonio Mureto emendata.

ETsi minime decere videtur P.C. falli, decipi, errare eum, cui vos maximis sæpe de rebus assentiamini: consolor me tamen, quoniam vobiscũ pariter & vna cum sapientißimo consule erraui. nam cum duo consulares spem honestæ pacis nobis attulissent, quòd erant familiares M. Antonij, quòd domestici, nosse aliquod eius vulnus, quod nobis ignotum esset, videbantur. Apud alterum vxor, liberi: alter quotidie litteras mittere, accipere, aperte fauere Antonio. hi subito hortari ad pacem, quod iamdiu non fecissent, non sine causa videbantur. accesßit consul hortator. at quis consul? si prudentiam quærimus, qui minime falli posset, si virtutem, qui nullam pacem probaret, nisi Antonio cedente atque victo: si magnitudinem animi, qui præferret mortem seruituti. Vos autem P.C. non tam inmemores vestrorum

grauiſſimorum decretorum videbamini, quàm ſpe allata deditionis, quam amici pacem appellare mallent, de imponendis, non de accipiendis legibus cogitare. Auxerat autem meam quidem ſpem, credo item veſtram, quòd domum Antonij afflictam mæſtitia audiebam, lamentari vxorem. hic etiã fautores Antonij, quorũ in vultu habitãt oculi mei, triſtiores videbã. Quod ſi nõ ita eſt, cur à Piſone & à Caleno potiſſimum, cur hoc tempore, cur tam improuiſo, cur tã repente pacis eſt facta mentio? Negat Piſo ſe ſcire, negat audiſſe quicquam: negat Calenus rem vllam nouam allatã eſſe. atque id nunc negant, poſteaquam nos pacificatoria legatione implicatos putant. quid ergo opus eſt nouo conſilio, ſi in re nihil omnino noui eſt? Decepti, decepti inquam ſumus P. C. Antonij eſt acta cauſa ab amicis eius, non publica. quod videbam equidem, ſed quaſi per caliginem perſtrinxerat aciem animi D. Bruti ſalus. quod ſi in bello dari vicarij ſolerẽt, libẽter me, vt D. Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. Atque hac voce Q. Fufii capti ſumus: Ne ſi à Mutina quidem receſſerit, audiemus Antonium? ne ſi in ſenatus quidem poteſtate futurum ſe dixerit? durũ videbatur. itaque fracti ſumus. ceſſimus. recedit igitur à Mutina? neſcio. paret ſenatui? credo, inquit Calenus: ſed ita vt teneat dignitatẽ. Valde hercule vobis laborandũ eſt P. C. vt veſtrã dignitatem amittatis, quæ maxima eſt: Antonij, quæ neque eſt vlla, neque eſſe poteſt, retineatis: vt eam per vos recuperet, quam per ſe perdidit. Si iacens id nobiſcum ageret, audirem fortaſſe. quanquam: ſed hoc malo dicere, audirem. inſtanti reſiſtendum eſt, aut concedenda vna cum di-

gnitate libertas. At non est integrum. constituta legatio est. Quid autem non integrum est sapienti, quod restitui potest? cuiusuis est hominis errare: nullius nisi insipientis, in errore perseuerare. Posteriores enim cogitationes (vt aiunt) sapientiores solent esse. Discussa est illa caligo, quam paulo ante dixi: diluxit, patet, videmus omnia: neque per nos solum, sed admonemur à nostris. attendistis paulo ante praestantissimi viri quae esset oratio. maestam inquit, domum offendi, coniugem, liberos: admirabantur boni viri, accusabãt amici, quòd spe pacis legationem suscepissem. nec mirum P. Seruili. tuis enim verissimis grauissimisque sententiis, omni est, non dico dignitate, sed etiam spe salutis spoliatus Antonius. ad eum te ire legatum quis non miraretur? de me experior: cuius idem consilium, quod tuum, sentio quàm reprehendatur. nos reprehendimur soli? Quid? vir fortissimus Pansa, sine causa paulo ante tam accurate locutus est, tam diu? quid egit, nisi vti falsam proditionis à se suspicionẽ depelleret? vnde autẽ est ista suspicio? ex pacis patrocinio repentino, quod subito suscepit eodem captus errore, quo nos. Quod si est erratum P.C. spe falsa atque fallaci, redeamus in viam. Optimus est portus pœnitẽti, mutatio cõsilij. Quid enim per deos immortales potest Reip. prodesse nostra legatio? prodesse dico? quid si etiam obfutura est? obfutura? quid si etiam nocuit atque obfuit? an vos acerrimã illam & fortissimam Po. Ro. libertatis recuperandae cupiditatẽ, non imminutam ac debilitatã putatis legatione pacis audita? quid municipia censetis? quid colonias? quid cunctam Italiam? futuram eodem studio quo contra commune incendium exar-

ferat? an non putamus fore vt eos pœniteat professos esse, & præ se tulisse odium in Antonium, qui pecunias polliciti sunt, qui arma, qui se totos & animis & corporibus in salutem Reip. contulerunt? quemadmodum vestrum consilium hoc Capua probabit, quæ tẽporibus his Roma altera est? Illa impios ciues iudicauit, eiecit, exclusit: illi, illi, inquã vrbi fortissimæ conanti è manibus est ereptus Antonius. Quid legionum nostrarum neruos, nónne his consilis incidimus? quis est enim, qui ad bellum inflammato animo futurus sit spe pacis oblata? ipsa illa Martia, cælestis & diuina legio hoc nuntio languescet & mollietur: atque illud pulcherrimum Martium nomen amittet: excident gladij, fluent arma de manibus. senatum enim secuta, non arbitrabitur se grauiori odio in Antonium esse debere, quàm senatum. Pudet huius legionis, pudet quartæ, quæ pari virtute nostram auctoritatem probans, non vt consulem & imperatorem suum, sed vt hostem & oppugnatorem patriæ reliquit Antonium: pudet optimi exercitus, qui coniunctus est ex duobus, qui iam lustratus, qui profectus ad Mutinã est: qui si pacis, id est timoris nostri nomen audiuerit, vt non referat pedem, insistet certe. quis enim reuocante, & receptui canente senatu properet dimicare? Quid autem hoc iniustius, quàm nos inscientibus iis qui bellum gerũt, de pace decernere? nec solum inscientibus, sed etiam inuitis? An vos A. Hirtium præclarissimum consulem, & C. Cæsarem deorum beneficio natũ ad hæc tempora, quorum epistolas spem victoriæ declarãtes in manu teneo, pacẽ velle censetis? vincere illi expetunt: pacísque dulcissimum & pulcherrimum nomen, nõ pactione,

ſed victoria concupierunt. Quid Galliam? quo tãdem animo hanc rem audituram putatis? illa enim huius belli propulſandi, adminiſtrandi, ſuſtinendi, principatũ tenet. Gallia D. Bruti nutum ipſum, ne dicam imperium ſecuta, armis, viris, pecunia belli principia firmauit: eadẽ crudelitati M. Antonij ſuum totum corpus obiecit: exhauritur, vaſtatur, vritur: omnis æquo animo belli patitur iniurias, dũmodo repellat periculum ſeruitutis. Et vt omittam reliquas partes Galliæ (nam ſunt omnes pares) Patauini alios excluſerunt, alios eiecerunt miſſos ab Antonio: pecunia, militibus, & quod maxime deerat, armis noſtros duces adiuuerũt. fecerunt idẽ reliqui, qui quondam in eadẽ cauſa erant, & propter multorũ annorũ iniurias alienati à ſenatu putabantur, quos minime mirum eſt cõmunicata cum his Rep. fideles eſſe, qui etiam expertes eius fidem ſuam ſemper præſtiterunt. His igitur omnibus victoriã ſpectantibus pacis nomen afferemus? id eſt deſperationem victoriæ? Quid ſi ne poteſt quidem vlla eſſe pax? quæ enim eſt conditio pacis, in qua ei cũ quo pacem facias, nihil concedi poteſt? Multis rebus à nobis eſt inuitatus ad pacẽ Antonius: bellum tamen maluit. miſſi legati, repugnante me, ſed tamen miſsi: delata mandata: non paruit. denuntiatum eſt ne Brutum obſideret, à Mutina diſcederet: oppugnauit etiam vehementius. & ad eũ legatos de pace mittemus, qui pacis nũtios repudiauit? Verecundiorémne corã putamus in poſtulando fore, quàm fuerit tum cùm miſit mandata ad ſenatum? Atqui cũ ea petebat, quæ videbantur improba omnino, ſed tamen aliquo modo poſſe concedi, nondũ erat veſtris tam grauibus, támque mul-

tis iudiciis ignominiísque cõcisus. Nunc ea petit, quæ dare nullo modo possumus, nisi prius volumus nos bello victos cõfiteri. Senatusconsulta falsa relata ab eo iudicauimus: num ea vera possumus indicare? Leges statuimus per vim & cõtra auspicia latas, iísque nec populũ, nec plebẽ teneri: nũ eas restitui posse censetis? Sestertiũ septies millies auertisse Antoniũ pecuniæ publicæ iudicauistis: nũ fraude poterit carere peculatus? Immunitates ab eo ciuitatibus, sacerdotia, regna venierunt: num figentur rursus eæ tabulæ, quas vos decretis vestris refixistis? Quòd si ea quæ decreuimus, obruere volumus, nũ etiã memoriã rerũ delere possumus? quando enim obliuiscetur vlla posteritas, cuius scelere in hac vestitus fœditate fuerimus? Vt cẽturionũ legionis Martiæ Brũdisii profusus sanguis eluatur, nũ elui prædicatio crudelitatis potest? vt media præteream, quæ vetustas tollet operũ circum Mutinam tætra monimenta, sceleris indicia, latrociniíque vestigia? Huic igitur inportuno atque inpuro parricidæ, quid habemus per deos immortales quod remittamus? An Galliam vltimam & exercitum? quid est aliud non pacem facere, sed differre bellum? nec solum prorogare bellum, sed concedere etiam victoriam? An ille non vicerit, si quacunque conditione in hanc vrbẽ cum suis armis venerit? Nunc omnia tenemus: auctoritate valemus plurimum: absunt tot perditi ciues nefarium secuti ducem: tamen eorum ora, sermones, qui in vrbe ex eo numero relicti sunt, ferre non possumus. quid censetis, cum tot vno tempore irruperint, nós arma posuerimus, illi non deposuerint, nónne vos vestris consiliis victos in perpetuum fore? Ponite ante oculos M. An-

tonium consularem, sperantem consulatum Lucium adiungite: supplete ceteros, neque nostri ordinis solum honores & imperia meditantes: nolite ne tirones quidem Numisios & Mustelas, Saxásue contemnere. cum iis facta pax, non erit pax, sed pactio seruitutis. L. Pisonis amplissimi viri praeclara vox à te nō solum in hoc ordine Pansa, sed etiā in contione iure laudata est. Excessurum se ex Italia dixit, deos penates & sedes patrias relicturum, si (quod dij omen auerterent) Rempub. oppressisset Antonius. Quaero igitur à te L. Piso, nónne oppressam Remp. putes, si tot, tā impij ciues, tam audaces, tam facinerosi recepti sint. Quos nondum tantis parricidiis contaminatos vix ferebamus, hos nunc omni scelere coopertos tolerabiles censes ciuitati fore? Aut isto tuo (mihi crede) consilio erit vtendum, vt cedamus, abeamus, vitā inopem & vagam persequamur: aut ceruices latronibus dandae, atque in patria cadendū est. Vbi sunt C. Pansa illae cohortationes pulcherrimae tuae, quibus à te excitatus senatus, inflammatus pop. Rom. non solum audiuit, sed etiā didicit, nihil esse homini Romano foedius seruitute? Idcircóne saga sumsimus, arma cepimus, iuuentutem omnem ex tota Italia excussimus, vt exercitu florentissimo & maximo Legati ad pacem mitterentur? si postulandam, quid timemus? si accipiendam, cur non rogamur? in hac ego legatione sim, aut ad id consilium admiscear, in quo, ne si dissensero quidem à ceteris, sciturus Po. Rom. sit? Ita fiet, vt si quid remissum, aut cōcessum sit, meo semper periculo peccet Antonius, cū ei peccandi potestas à me cōcessa videatur. Quod si habēda cum M. Antonij latrocinio pacis ratio fuit, mea ta-

men persona ad istam pacem conciliandam minime fuit deligenda. ego numquã legatos mittendos censui: ego ante legatorum reditũ ausus sum dicere, Pacem ipsam si afferrent, quoniam sub nomine pacis bellum lateret, repudiandam: ego princeps sagorum: ego semper illum hostem appellaui, cũ alij aduersarium: semper hoc bellum, cum alij tumultum: nec hæc in senatu solum, eadem ad populum semper egi. nec solũ in ipsum, sed in eius socios facinorum ministros & præsentis, & eos qui vna sunt, in totã denique M. Antonij domũ sum semper inuectus. Itaq; vt àlacres & læti spe pacis oblata, inter se impij ciues, quasi vicissent, gratulabantur: sic me iniquum eierabant, de me querebantur. diffidebant etiam Seruilio, meminerãt eius sententiis confixũ Antoniũ. L. Cæsarem fortem illum quidem & constantem senatorem, auũculum tamẽ, Calenum procuratorem, Pisonem familiarem, teipsum Pansa vehementissimum & fortissimum cõsulẽ factum iam putant leniorem: non quo ita sit, aut esse possit, sed mentio à te facta pacis, suspicionem multis attulit inmutatæ voluntatis. Inter has personas me interiectum amici Antonij moleste ferunt. quibus gerendus mos est, quoniam semel liberales esse cœpimus. proficiscantur legati optimis ominibus: sed ij proficiscantur, in quibus nõ offendatur Antonius. Quòd si de Antonio non laboratis, mihi certe P. C. consulere debetis: parcite oculis saltẽ meis & aliquã veniã iusto dolori date. quo enim aspectu videre potero, mitto hostem patriæ, ex quo mihi odium in illum cõmune vobiscum est: quomodo aspiciam mihi vni crudelissimum hostẽ, vt declarant eius de me acerbissimæ contiones? Adeo ne me

ferreum putatis, vt cum eo congredi, aut illum aſpicere poſſim? qui nuper cum in contione donaret eos, qui ei de parricidis audaciſſimi videbãtur, mea bona donare ſe dixit Petuſio Vrinati, qui ex naufragio luculenti patrimonij ad hæc Antoniana ſaxa proiectus eſt. An L. Antonium aſpicere potero? cuius ego crudelitatem effugere non potuiſſem, niſi me mœnibus & portis, & ſtudio municipij mei defendiſſe. Atque idem hic myrmillo Aſiaticus, latro Italiæ, collega Lẽtonis & Nuculæ, cum aquilæ primipili nummos aureos daret, de meis bonis ſe dare dixit. ſi enim de ſuis dixiſſet, ne aquilam quidem ipſam credituram putauit. Non ferent inquam oculi Saxam, Caſonem, non duo prætores, non tribunum pl. non duo deſignatos tribunos, non Beſtiam, non Trebellium, non T. Plancum. non poſſum animo æquo videre tot, tam inportunos, tam ſceleratos hoſtes: nec id fit faſtidio meo, ſed caritate Reip. Sed vincam animum, mihíque imperabo: dolorem iuſtiſſimum, ſi non potero frangere, occultabo. quid? vitæ cenſetíſne P.C. habendam mihi aliquam eſſe rationem? quæ mihi quidem minime cara eſt, præſertim cum Dolabella fecerit, vt optãda mors eſſet, modo ſine cruciatu atque tormentis: vobis tamen & po. Ro. vilis ſpiritus meus eſſe non debet. is enim ſum (niſi me forte fallo) qui vigiliis, curis, ſententiis, periculis etiam, quæ plurima adij propter acerbiſſimum omnium in me odium impiorum, perfecerim, vt non obſtarem reip. ne quid arrogantius videar dicere. Quod cum ita ſit, nihílne mihi de periculo meo cogitãdum putatis? hic cum eſſem in vrbe ac domi, tamen multa ſæpe tentata ſunt, vbi me non ſolum amicorum fidelitas, ſed

etiam vniuersæ ciuitatis oculi custodiunt. quid censetis, cum iter ingressus ero, longum præsertim, nullásne insidias extimescendas? Tres viæ sunt ad Mutinam quò festinat animus, vt quamprimũ illud pignus libertatis po. Ro. D. Brutũ aspicere possim, cuius in cõplexu libenter extremũ vitæ spiritum ediderim: cum omnes actiones horum mensum, omnes sententiæ meæ peruenerint ad eum exitũ, qui mihi fuit propositus. Tres ergo, vt dixi, viæ: à supero mari, Flaminia: ab infero, Aurelia: media, Cassia. Nunc quæso attendite, num aberret à coniectura suspicio periculi mei. Etruriam discriminat Cassia. Scimúsne igitur Pansa, quibus in locis nunc sit Lentonis Cesenij septemuiralis auctoritas? Nobiscum nec animo certe est, nec corpore: si autem aut domi est, aut nõ longe à domo, certe in Etruria est, id est in via. Quis igitur mihi præstat Lentonem vno capite esse contentum? Dic mihi præterea Pansa, Ventidius vbi sit. cui semper fui amicus, antequam ille Reip. boníque omnibus tam aperte est factus inimicus. Possum Cassiam vitare, tenere Flaminiã. Quid si Anconam, vt dicitur, Ventidius venerit? poterόne Ariminum tuto accedere? Restat Aurelia. hic quidem etiam præsidia habeo: possessiones enim sunt P. Clodij, tota familia occurret, hospitio inuitabit propter familiaritatem notissimam. Hisce ego me viis committam, qui Terminalibus nuper in suburbium, vt eodem die reuerterer, ire non ausus sum? domesticis me parietibus vix tueor sine amicorum custodiis. Itaque in vrbe maneo: si sic licebit, manebo. hæc mea sedes est: hæc vigilia, hæc custodia. hoc præsidium statiuum. teneant alij castra, regna, res bellicas, oderint hostem (nam hoc caput est) nos vt dicimus, sempér-

que fecimus, vrbem & res vrbanas vobiscum pariter tuebimur. Neque vero recuso munus hoc: quanquam populum Rom. video pro me recusare. nemo me minus timidus, nemo cautior. res declarat. vigesimus annus est, cum omnes scelerati me vnum petũt. itaque ipsi (ne dicam mihi) Reip. pœnas dederunt: me saluum adhuc Resp. conseruauit sibi. Timide hoc dicam: scio enim quiduis homini accidere posse: verumtamen semel circumsessus lectis valentissimorum hominum viribus cecidi sciens, vt honestissime possem exurgere. Possum ne igitur satis videri cautus, satis prouidus, si me huic itineri tam infesto, támque periculoso commisero? solam enim gloriam in morte debent hi qui in Repub. versantur, non culpæ reprehensionem, & stultitiæ vituperationem relinquere. quis bonus nõ luget mortem Trebonij? quis non dolet interitu talis & ciuis & viri? At sunt qui dicant (dure illi quidem, sed tamen dicunt) minus dolendũ: quòd ab homine inpuro nefarióque non cauerit. etenim qui multorum custodem se profiteatur, eum sapientes sui primũ capitis aiunt custodem esse oportere. Cum septus sis legibus & iudiciorum metu, non sunt omnia timenda, neque ad omnes insidias præsidia quærẽda. quis enim audeat luci? quis in militari via? quis bene comitatum? quis illustrem aggredi? Hæc neque hoc tempore, neque in me valent. non modo enim pœnam non extimescet, qui mihi vim attulerit, sed etiam gloriam sperabit à latronum gregibus, & præmia. Hæc ego in vrbe præuideo: facilis est circumspectus, vnde exeam, quò progrediar, quid ad dexteram, quid ad sinistram sit. num idem in Appennini tramitibus potero

facere? in quibus etiam si non erunt insidiæ, (quæ facillime esse poterunt) animus tamen erit solicitus, vt nihil possit de officiis legationis attendere. Sed effugi insidias, perrupi Appenninum. nempe in Antonij congressum colloquiúmque veniendum est. quinam locus capietur? si extra castra, ceteri viderint: ego mortem actutum futuram puto. noui hominis furorem, noui effrenatam violentiam: cuius acerbitas morum, immanitásque naturæ, ne vino quidem permista temperari solet. hic ira dementiáque inflammatus, adhibito fratre Lucio, tæterrima bellua, nũquam profecto à me sacrilegas manus atque impias abstinebit. Memini colloquia & cum acerrimis hostibus, & cum grauissime dissentientibus ciuibus. C. Pompeius Sexti filius consul me præsente, cum essem tiro in eius exercitu, cum P. Vectio Scatone duce Marsorum inter bina castra collocutus est. Quò quidẽ memini Sex. Pompeium fratrem consulis ad colloquium ipsum Roma venire, doctum virum atque sapientem: quem Scato cum salutasset, Quem te appellem, inquit? at ille, Voluntate hospitem, necessitate hostem. Erat in illo colloquio æquitas: nullus timor, nulla suberat suspicio, mediocre etiam odiũ. non enim vt eriperent nobis socij ciuitatem, sed vt in eam reciperentur, petebant. Sylla cum Scipione inter Cales & Teanum, cum alter nobilitatis florem, alter belli socios adhibuisset, de auctoritate senatus, de suffragiis populi, & de iure ciuitatis, legis inter se conditiones contulerunt. non tenuit omnino colloquium illud fidem: à vi tamen periculóque abfuit. Possumúsne igitur in Antonij latrocinio æque esse tuti, vt hi? non possumus: aut si ceteri possunt, me posse diffido.

Quòd si non extra castra congrediemur, quæ ad colloquium castra sumentur? in nostra ille numquam veniet: multo minus nos in illius: reliquum est, vt & accipiantur & remittantur postulata per litteras. ergo erimus in castris. mea ad omnia postulata vna sententia, quam cum hic vobis audientibus dixero, isse & redisse me putatote. Legationem cōfecero: omnia ad senatum mea sententia reiiciam, quæcunque postulabit Antonius. neque enim licet aliter, neque permissum est nobis ab hoc ordine, vt bellis confectis decem legatis permitti solet more maiorum, neque vlla omnino à senatu mandata accepimus. quæ cum agam in consilio, nōnullis (vt arbitror) repugnantibus, nónne metuendum est, ne imperita militū multitudo per me pacem distineri putet? Facite hoc meum consilium legiones nouas non improbare. nam Martiam, & quartam nihil præter dignitatem & decus comprobaturas esse certe scio quid? veteranos non veremur? nā timeri se, ne ipsi quidem volunt. sed quonam modo accipiēt seueritatem meam? multa enim falsa de me audierunt, multa ad eos improbi detulerunt, quorū commoda, vt vos optimi testes estis, semper sententia, auctoritate, oratione firmaui: sed credunt improbis, credunt turbulentis, credunt suis. Sūt autem fortes illi quidem: sed propter memoriam rerum quas gesserunt pro P. R. libertate, & salute Reip. nimis feroces, & ad suam vim omnia nostra consilia reuocantes. Horum ego cogitationes non vereor, impetum pertimesco. Hæc quoque pericula tanta si effugero, satis ne tutum reditum putatis fore? Cum enim & vestra auctoritate, & meo me more defendero, & meam fidem Reip. constantiámque

præstitero, tum erunt mihi non hi solum qui me oderunt, sed illi etiam qui inuidēt, extimescendi. Custodiatur igitur mea vita Reip. eáque quoad vel dignitas, vel natura patietur, patriæ reseruetur. mors autem necessitatem habeat fati: aut si ante oppetenda est, oppetatur cū gloria. Hæc cum ita sint, etsi hanc legationem Resp. vt leuissime dicam, non desiderat, tamē si tuto licebit ire, proficiscar. omnino P.C. totum huiusce rei consilium non periculo meo, sed vtilitate Reip. metiar. de qua mihi, quoniam liberum est spatium, multum etiam atque etiam considerandum puto, ídque potissimum faciendū, quod maxime interesse Reipublicæ iudicauero.

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA XIII.

à M. Antonio Mureto emendata.

A Principio huius belli P. C. quod cum impiis ciuibus cõsceleratísque suscepimus, timui ne condicio insidiosa pacis, libertatis reciperandæ studia restingueret. dulce enim etiam nomen est pacis, res vero ipsa cum iucunda, tum salutaris. nam nec priuatos focos, nec publicas leges, nec libertatis iura cara habere potest, quem discordiæ, quem cædes ciuium, quem bellum ciuile delectat: cúmque ex numero hominum eiiciendum, ex finibus humanæ naturæ exterminandum puto. Itaque siue Sulla, siue Marius, siue vterque, siue Octauius, siue Cinna, siue iterum Sulla, siue alter Marius & Carbo, siue qui alius ciuile bellum optauit, eum detestabilem ciuem Reip. natum iudico. Nam quid ego de proximo dicam? cuius acta defendimus, auctorem ipsum iure cæsum fatemur. Nihil igitur hoc ciue, nihil hoc homi-

ne tætrius si aut ciuis, aut homo habendus est, qui ciuile bellum cõcupiscit. Sed hoc primum videndũ est P.C. cum omnibus ne pax esse poßit: an sit aliquod bellũ inexpiabile, in quo pactio pacis, lex sit seruitutis. Pacem cum Scipione Sylla siue faciebat, siue simulabat: non erat desperandũ si côuenisset, fore aliquẽ tolerabilem statum ciuitatis. Cinna si cõcordiam cum Octauio cõfirmare voluisset, hominũ in Rep. sanitas remanere potuisset. Proximo bello si aliquid de summa grauitate Pompeius, multũ de cupiditate Cæsar remisisset, & pacem stabilem, & aliquã Rempublicã nobis habere licuisset. Hoc vero quid est? cum Antoniis pax potest esse? cũ Censorino, Vẽtidio, Trebellio, Bestia, Nucula, Munatio, Lẽtone, Saxa? exempli causa paucos nominaui, genus infinitũ inmanitatémque ipsi cernitis reliquorũ. addite illa naufragia Cæsaris amicorum, Barbas, Caßios, Barbatios. Polliones: addite Antonij collusores & sodales, Eutrapelũ, Melam, Cœlium, Craßicium, Tironem, Mustelam, Petusium: comitatũ relinquo, duces nomino. Huc accedũt Alaudæ, ceteríque veterani, seminarium iudicum tertiæ decuriæ: qui suis rebus exhaustis, beneficiis Cæsaris deuoratis, fortunas nostras concupiuerũt. O fidam dexteram Antonij, qua ille plurimos ciuis trucidauit. O ratum religiosúmq; fœdus, quod cum Antonio fecerimus: hoc si Marcus violare conabitur, Lucij eum sanctitas à scelere reuocabit. Illis locus si in hac vrbe fuerit, vrbi ipsi locus nõ erit. Ora vobis eorum ponite ante oculos, & maxime Antoniorum incessum, aspectum, vultum, spiritum, latera tegentis alios, sequentis alios, alios prægredientes amicos. quem vini anhelitum, quas cõ-

tumelias fore cẽsetis, mináſque verborum? niſi forte eos pax ipſa leniet: maximéque cum in hunc ordinem venerint, ſalutabunt benigne, comiter appellabunt vnumquemque noſtrum. Nõ recordamini per deos immortales quas in eos ſententias dixeritis? Acta Antonij reſcidiſtis, leges refixiſtis, per vim & contra auſpicia latas decreuiſtis, totius Italiæ delectus excitauiſtis: Collegam & ſocium ſcelerũ omnium hoſtem iudicauiſtis: cum hoc quæ pax eſſe poteſt? hoſtis ſi eſſet externus, tamen id ipſum vix talibus factis poſſet aliquo modo. Sed ſi maria, mõtes, regionũ magnitudines intereſſẽt, odiſſes eum, quẽ nõ videres. hi in oculis herebũt, & cũ licebit, in faucibus. quibus enim ſeptis tam inmanis beluas cõtinebimus? At incertus exitus belli eſt. Eſt omnino fortiũ virorũ, quales vos eſſe debetis, virtutẽ præſtare: tantum enim poſſunt: fortunæ culpã non extimeſcere. ſed quoniam ab hoc ordine nõ fortitudo ſolum, verumetiã ſapientia poſtulatur, quãquã vix videntur hæc poſſe ſeiungi, ſeiungamus tamẽ: fortitudo dimicare iubet, iuſtũ odium incẽdit, ad cõfligendũ impellit, vocat ad periculũ: quid ſapiẽtia? cautioribus vtitur cõſiliis, in poſterũ prouidet, eſt omni ratione protectior. quid igitur cenſet? parendum eſt enim, atque id optimum iudicãdum, quod ſit ſapientiſſime conſtitutum. ſi hoc præcipit, ne quid vita exiſtimẽ antiquius, ne decernam capitis periculo, fugiam omne diſcrimẽ: quæram ex ea, etiámne, ſi erit, cum id fecero, ſeruiendum? ſi annuerit, ne ego iſtam ſapientiam, quamuis ſit erudita, non audiam. ſin reſponderit, tu vero ita vitam corpúſque ſeruato, ita fortunas, ita rem familiarem, vt hæc libertate poſteriora ducas, itaque his vti velis,

si libera Rep. possis, nec pro his libertatem, sed pro libertate hæc proiicias, tanquam pignora iniuriæ: tum sapientiæ vocē audire videar, eique vti deo paream. Itaque si receptis illis esse possumus liberi, vincamus odiū, pacēque patiamur. sin otium incolumibus his esse nullum potest, lætemur decertandi oblatam esse fortunam. aut enim illis interfectis fruemur victrice Rep. aut oppressi (quod omen auertat Iuppiter) si non spiritu, at virtutis laude viuemus. At enim nos M. Lepidus Imperator iterum Pōtifex Maximus optime proximo ciuili bello de Rep. meritus ad pacem adhortatur. nullius apud me P. C. auctoritas maior est, quàm M. Lepidi, vel propter ipsius virtutem, vel propter familiæ dignitatē. Accedunt eodē multa priuata, magna eius in me merita, ac mea quædā officia in ipsum. maximū verò eius beneficiū numero, quòd hoc animo in Remp. est, quæ mihi vita mea semper fuit carior. Nam cum Magnū Pompeium clarissimum adulescētem, præstantissimi viri filium, auctoritate adduxit ad pacem, Rémque publicam sine armis maximo ciuilis belli periculo liberauit, tum me eius beneficio plus quàm pro virili parte obligatum puto. Itaque ei & honores decreui, quos potui amplissimos: in quibus vos mihi estis assensi. nec vmquā de illo & sperare optime, & loqui destiti. magnis & multis pignoribus M. Lepidū Resp. inligatum tenet. summa nobilitas est hominis, summi honores, amplissimum sacerdotium, plurima vrbis ornamēta, ipsius, fratris, maiorúmque monumēta, probatissima vxor, optatissimi liberi, res familiaris cum ampla, tū casta à cruore ciuili. nemo ab eo ciuis violatus, multi eius beneficio & misericor-

dia liberati. talis igitur vir & ciuis opinione labi potest, voluntate à Rep. dissidere nullo pacto potest. Pacem vult M. Lepidus. præclare, si talem potest efficere, qualē nuper effecit: qua pace Cn. Pompeij filium Resp. aspiciet, suóque sinu complexúque recipiet: neque solum illum, sed cum illo se ipsam sibi restitutam putabit. Hæc causa fuit, cur decerneretis statuam in Rostris cum inscriptione præclara, cur absenti triumphum: quanquam enim magnas res bellicas gesserat, & triumpho dignas, non erat tamen ei tribuendum, quod nec L. Æmilio, nec Æmiliano Scipioni, nec superiori Africano, nec Mario, nec Pompeio, qui maiora bella gesserūt: sed quòd silentio ciuile bellum confecerat, cum primū licuit, honores in eum maximos contulistis. Existimásne igitur M. Lepide, qualem Pompeium Resp. habitura sit ciuē, tales futuros in rep. Antonios? in altero pudor, grauitas, moderatio, integritas. in illis (& cum hos compello, prætereo animo ex grege latrocinij neminem) libidines, scelera, ad omne facinus immanis audacia. Deinde obsecro vos P. C. quis hoc vestrū nō videt, quod fortuna ipsa, quæ dicitur cæca, vidit? saluis enim actis Cæsaris, quæ cōcordiæ causa defendimus, Pompeio sua domus patebit, eamq; non minoris, quàm emit Antonius redimet: redimet inquā Cn. Pompeij domū filius. O rem acerbā. sed hæc satis diu multúmq; defleta sunt: decreuistis tantā pecuniam Pōpeio, quantā ex bonis patris in prædæ dissipatione inimicus victor redegisset. Sed hāc mihi dispensationem pro paterna necessitudine & coniunctione deposco. redimit hortos, ædes, vrbana quædā, quæ possidet Antonius: nā argentū, vestē, supellectilem vniuer-

ſam amittet æquo animo,quæ ille helluo diſsipauit. Albanum,Firmanũ à Dolabella reciperabit, etiam ab Antonio Tuſculanũ,híque qui nunc Mutinã oppugnant, D.Brutũ obſident,de Falerno Anſeres depellẽtur. Sunt alij plures for taſſe,ſed de mea memoria dilabuntur.ego etiã eos dico, qui hoſtiũ numero non ſunt,Põpeianas poſſeſsiones, quãti emerint,filio reddituros.Satis incõſiderati fuit,ne dicã audacis, rem vllã ex illis attingere:retinere vero quis poterit clariſsimo domino reſtituto? An is non reddet,qui domini patrimo nium circumplexus,quaſi theſaurum draco,Pompeij ſeruus, libertus Cæſaris,agri Lucani poſſeſsiones occupauit? Atque illud ſepties millies,quod adoleſcenti P. C. ſpopondiſtis, ita diſcribite,vt videatur à vobis Cn.Põpeij filius in patrimonio ſuo collocatus. Hæc ſenatus:reliqua Po.Ro. in ea familia,quam vidit ampliſsimã, perſequetur. in primis paternũ auguratus locum:in quo ego eum,vt quod à patre accepi,filio reddam,mea nominatione cooptabo.Vtrum igitur augurem Iouis Optimi Maximi, cuius interpretes internũtiiq; conſtituti ſumus: vtrum populus R. libentius ſanciet Pompeiũ,an Antoniũ? mihi quidem numine deorũ immortaliũ videtur hoc fortuna voluiſſe, vt actis Cæſaris firmis ac ratis,Cn.Pompeij filius poſſet & dignitatem, & fortunas patrias reciperare. Ac ne illud quidem ſilentio P. C. prætermittendum puto,quod clariſsimi viri legati L. Paullus,Q. Thermus,C.Fannius,quorum habetis cognitam voluntatẽ in rempublicam eámque perpetuam atque conſtantem, nũtiant ſe Pompeij conueniendi cauſa diuertiſſe Maſsiliam, eúmque cognouiſſe paratiſsimo animo, vt cũ ſuis copiis iret

ad Mutinã, ni vereretur veteranorũ animos offendere. Est vero eius patris filius, qui sapiẽter faciebat nõ minus multa, quàm fortiter. itaque intelligitis & animũ ei præsto fuisse, nec consilium defuisse. Atque etiam hoc M. Lepido prouidendum est, ne quid arrogantius, quàm eius mores ferunt, facere videatur. Si enim nos exercitu terret, nõ meminit, illum exercitum senatus populique Romani, atque vniuersæ reipublicæ esse, non suum. At vti potest pro suo. quid tum? omniáne viris bonis quæ facere possunt, faciẽda sunt? etiámne si turpia, si perniciosa erunt, si facere omnino non licebit? Quid autem turpius, aut fœdius, aut quod minus deceat, quàm contra senatum, contra ciuis, contra patriam exercitũ ducere? quid vero magis vituperandum, quàm id facere, quod non liceat? licet autem nemini contra patriam ducere exercitum. siquidem licere id dicimus, quod legibus, quod more maiorum, institutísque conceditur. Neque enim quod quisque potest, id ei licet: neque, si non obstatur, propterea etiam permittitur. Tibi enim exercitum Lepide, tamquã maioribus tuis, patria pro se dedit: hoc tu arcebis hostẽ, fines imperij propagabis, senatui populóque Ro. parebis, si quam ad aliam rem te forte traduxerit. Hæc si cogitas, es M. Lepidus, M. Lepidi pontificis maximi pronepos: sin hominibus tantũ licere iudicas, quantũ possunt, vide ne alienis exẽplis hísque recẽtibus vti, quàm & antiquis & domesticis malle videare. Quòd si auctoritatem interponis sine armis, magis equidem laudo: sed vide, ne hoc ipsum non sit necesse. Quãquã enim est tanta in te auctoritas, quanta debet in homine nobilißimo, tamẽ senatus se ipse nõ contemnit. nec vero fuit

vmquam grauior, cõſtantior, fortior. incenſi omnes rapimur ad libertatem reciperandam: non poteſt vllius auctoritate tantus ſenatus populíque Roma. ardor extingui. Odimus: irati pugnamus: extorqueri de manibus arma non poſſunt: receptui ſignum, aut reuocationem à bello audire non poſſumus: ſperamus optima: pati vel difficillima malumus quàm ſeruire. Cæſar confecit inuictum exercitum: duo fortiſsimi cõſules adſunt cum copiis, L. Planci cos. deſignati varia & magna auxilia nõ deſunt: de D. Bruti ſalute certatur. Vnus furioſus gladiator cum tæterrimorum latronum manu, contra patriam contra deos penatis, contra aras & focos, contra quatuor conſules gerit bellum. huic cedamus? huius cõditiones audiamus? cum hoc pacem fieri poſſe credamus? At periculum eſt, ne opprimamur. Non metuo, ne is qui ſuis ampliſsimis fortunis, niſi nobis ſaluis, frui non poteſt, prodat ſalutem ſuam. bonos ciuis primum natura efficit, adiuuat deinde fortuna. omnibus enim bonis expedit ſaluã eſſe Remp. ſed in iis qui fortunati ſunt, magis id apparet. Quis fortunatior Lepido, vt ante dixi? quis eodem ſanior? vidit eius mæſtitiam atque lacrumas populus Ro. Lupercalibus. vidit quàm abiectus quàm confectus eſſet, cum Cæſari diadema inponẽs Antonius, ſeruum ſe illius, quàm collegam eſſe malebat. q̃ui ſi reliquis flagitiis & ſceleribus ſe abſtinere potuiſſet, tamen vnum ob hoc factum dignum illum omni pœna putarem. Nam ſi ipſe ſeruire poterat, nobis dominum cur inponebat? & ſi eius pueritia pertulerat libidines eorum, qui erant in eum tyranni, etiámne in noſtros liberos dominum & tyrannum conparabat? Itaque illo interfecto, qua-

lem eũ in nos esse voluit, talis ipse in ceteros extitit. In qua enim barbaria quisquam tam tæter, tam crudelis tyrannus, quàm in hac vrbe armis barbarorum stipatus Antonius? Cæsare dominante veniebamus in Senatum, si non libere, attamen tuto. hoc archipirata, (quid enim dicam tyrãno?) hæc subsellia ab Ithyreis occupabãtur. Prorupit subito Brũdisium, vt inde agmine quadrato ad vrbem accederet: lautissimum oppidum, nunc municipium honestissimorum quõdam colonorum Suessam fortissimorum militum sanguine impleuit: Brũdisij in sinu non modo auarissimæ, sed etiã crudelissimæ vxoris delectos Martiæ legionis centuriones trucidauit. Inde se quo furore, quo ardore ad vrbem, id est ad cædem optimi cuiusque rapiebat? Quo tempore dij inmortales ipsi præsidium inprouisum, necopinantibus nobis obtulerunt. Cæsaris enim incredibilis ac diuina virtus latronis inpetus crudeles ac furibundos retardauit: quem tum ille demens lædere se putabat edictis: ignorans quæcunque falso diceret in sanctissimum adulescentem, ea vere recidere in memoriam pueritiæ suæ. Ingressus vrbem est, quo comitatu, vel potius agmine? cum dextra, sinistra, gemente populo R. minaretur dominis, notaret domos, diuisurum se vrbem palam suis polliceretur. Rediit ad milites. ibi pestifera illa Tiburte concio. inde ad vrbem cursus: senatus in Capitolium: parata de circumscribendo adulescente sententia cõsularis: cum repente (nam Martiam legionem Albæ cõsedisse sciebat) affertur ei de quarta nuntius. quo perculsus, abiecit cõsilium referendi ad senatum de Cæsare: egressus est nõ viis, sed tramitibus paludatus: eodémque die ipso innumerabilia

S.C. fecit quæ quidem omnia citius delata, quàm scripta sunt. Ex eo non iter, sed cursus & fuga in Galliam. Cæsarem sequi arbitrabatur cum legione Martia, cum quarta, cum veteranis, quorum ille nomen præ metu ferre non poterat. eíque in Galliam penetranti, D. se Brutus obiecit. qui se totius belli fluctibus circumiri, quàm illũ aut regredi, aut progredi maluit: Mutinámque illi exultanti, tanquam frænos furoris iniecit. quam cum operibus munitionibúsque sepsisset, nec eum florentissimæ coloniæ dignitas, neque cos. designati maiestas à parricidio deterreret: tum me, testor & vos & populum R. & omnis deos, qui huic vrbi præsident, inuito & repugnante, legati missi tres consulares ad latronem M. Antonium gladiatorum ducem. Quis tam barbarus vmquam? tam inmanis? tam ferus? non audiuit: non respondit: neque eos solum præsentis, sed multo magis nos, à quibus illi erant missi, spreuit, & pro nihilo putauit. Postea quod scelus, quod facinus parricida non edidit? circumsedit colonos vestros, exercitum populi R. imperatorem, cos. designatum: agros diuexat ciuium optimorum: hostis tæterrimus omnibus bonis cruces ac tormenta minitatur. Cum hoc M. Lepide pax esse quæ potest? cuius ne supplicio quidem vllo satiari videtur posse populus R. Quòd si quis adhuc dubitare potuit, quin nulla societas huic ordini populóque R. cum illa inportunissima bellua possit esse, desinat profectò dubitare, his cognitis litteris, quas mihi missas ab Hirtio cos. modo accepi. Eas dum recito, dúmque de singulis sententiis breuiter disputo P.C. vt adhuc fecistis, me attente audiatis. ANTONIVS HIR-

TIO ET CÆSARI. *Neque se imperatorem: neque Hirtium cõsulem, nec propr. Cæsarem. satis hoc quidem scite. deponere alienum nomen ipse maluit, quàm illis suum reddere.* COGNITA MORTE C. TRESBONII, NON PLVS GAVISVS SVM, QVAM DOLVI. *Videte quid se gauisum, quid se doluisse dicat: facilius de pace deliberabitis.* DEDISSE POENAS SCELERATVM CINERI ATQVE OSSIBVS CLARISSIMI VIRI, ET APPARVISSE NVMEN DEORVM INTRA FINEM ANNI VERTENTIS AVT IAM SOLVTO SVPPLICIO PARRICIDII, AVT INPENDENTE, LÆTANDVM EST. *O Spartace. quem enim te potius appellem? cuius propter nefanda scelera tolerabilis fuisse videtur Catilina: lætandum esse ausus es scribere Trebonium dedisse pœnas? sceleratum Trebonium? quo scelere? nisi quòd te idib. Mar. à debita tibi peste seduxit. Age: hoc lætaris. videamus quid moleste feras.* HOSTEM IVDICATVM HOC TEMPORE DOLABELLAM, EO QVOD SICARIVM OCCIDERIT: ET VIDERI CARIOREM POPVLO R. FILIVM SCVRRÆ, QVAM C. CÆSAREM PATRIÆ PARENTEM: INGEMISCENDVM EST. *Quid ingemiscis? hostem Dolabellam iudicatum? quid? te non intelligis, dile-*

ctu tota Italia habito, consulibus missis, Cæsare ornato, sagis denique sumtis, hostem iudicatum? quid est autem scelerate quòd gemas hostem Dolabellam iudicatum à senatu? quem tu ordinem omnino esse nullum putas. sed eam tibi causam belli gerendi proponis, vt senatum funditus deleas, reliqui boni & locupletes omnes summum ordinem subsequantur. At scurræ filium appellat. quasi vero ignotus nobis fuerit splendidus eques R. Treboni pater. Is autem humilitatem despicere audet cuiusquam, qui ex Fadia sustulerit liberos? ACERBISSIMVM VERO EST, TE A. HIRTI ORNATVM ET BENEFICIIS CÆSARIS, ET TALEM AB EO RELICTVM, QVALEM IPSE MIRARIS. *Equidem negare non possum à Cæsare Hirtium ornatum: sed illa omnia ornamenta in virtute & industria posita lucent. tu vero qui te ab eodem Cæsare ornatum negare non potes, quid esses, si tibi ille non tam multa tribuisset? ecquò te tua virtus prouexisset? ecquò genus? in lustris, popinis, alea, vino, tempus ætatis omne consumsisses: vt faciebas, cum in gremiis minarum, mentum, mentémque deponeres.* ET TE O PVER. *Puerum appellat, quē non modo virū, sed etiā fortißimū virum sentit & sentiet. est istuc quidē nomen ætatis, sed ab eo minime vsurpādum, qui suā amentiam puero huic præbet ad gloriā.* QVI OMNIA EIVS NOMINI DEBES. *debet vero, soluítque præclare. si enim ille patriæ parēs est, vt tu appellas, ego quid sentiam, videro: cur nō hic parēs verior, à quo certe vitā habemus è tuis facinorosißimis manibus ere-*

ptam? ID AGERE, VT IVRE DAMNATVS SIT DOLABELLA? Turpẽ vero actionem, qua defenditur amplißimi ordinis auctoritas contra crudelißimi gladiatoris amentiam. ET VT VENEFICA HÆC LIBERETVR OBSIDIONE. Veneficam audes appellare eum virũ, qui tuis veneficiis remedia inuenit? quem ita obsides noue Hannibal, aut si quis acutior imperator fuit, vt te ipse obsideas, neque te istinc, si cupias, poßis explicare. receßeris: vndiq; omnes insequentur. manseris: hærebis. nimirũ recte veneficã appellas, à quo tibi præsentẽ pestem vides cõparatã. VT QVAM POTENTISSIMVS SIT CASSIVS, ATQVE BRVTVS. Putes Censorinum dicere, aut Ventidium, aut etiam ipsos Antonios. cur autem nolint potentes esse non modo optimos & nobilißimos viros, sed secũ etiam in Reipublicæ defensione coniunctos? NIMIRVM EODEM MODO HÆC ASPICITIS, VT PRIORA. Quæ tandem? CASTRA POMPEII SENATVM APPELLATIS. An vero tua castra potius senatum appellaremus? in quibus tu es videlicet consularis, cuius totus consulatus est ex omni monumentorum memoria reuulsus: duo prætores sine causa diffisi se aliquid habituros: nos enim Cæsaris beneficia defendimus: prætorij, Philadelphus Annius, & innocẽs Gallius: * Ædilicij Coricus, laterum & vocis meæ Bestia & fidei patronus, fraudator creditorum Trebellius, & homo diruptus dirutúsque Q. Cælius: columénque amicorum Antonij, Cotula Va-

rius: quos Antonius deliciarum causa loris in conuiuio cædi iubebat à suis publice: Septemuirales Lēto, Nucula: tum deliciæ atque amores populi R. L. Antonius: tribunicij primum duo designati, Tullus Hostilius, qui suo iure in porta nomen inscripsit: qui cum prodere imperatorem suum non posset, reliquit. alter est designatus Viseius nescio quis, fortis (vt aiunt) latro, quem tamen temperantem fuisse ferunt Isauri balneatorem. Sequuntur alij tribunicij, T. Plancus in primis: qui si senatum dilexisset, numquam curiam incendisset. quo scelere damnatus, in eam vrbem rediit armis, à qua excesserat legibus. sed hoc ei cōmune cum plurimis dissimillimis: illud tamen verum, quod in hoc Planco prouerbij loco dici solet, perire eum non posse, nisi ei crura fracta essent: fracta sunt, & viuit. hoc tamen, vt alia multa, Aquilæ fertur acceptū. Est etiam ibi Decius, ab illis (vt opinor) Muribus Deciis. itaque munere Cæsaris, Deciorum quidem multo interuallo per hunc præclarum virum memoria renouata est. Saxam vero Decidium præterire quî possum, hominem deductum ex vltimis gentibus? vt eum tribu. ple. videremus, quem ciuem numquam videramus. Est quidem alter Saserna. sed omnes tamen tantam habent similitudinem inter se, vt in eorum prænominibus errem. Nec vero Exitius Philadelphi frater, quæstor prætermittendus est: ne si de clarissimo adolescente siluero, inuidisse videar Antonio. Est etiam Asinius quidam, senator voluntarius, lectus ipse à se. apertam curiam vidit post Cæsaris mortem. mutauit calceos, Pater conscriptus repente factus est. Non noui Sex. Albediū, sed tamen neminē tam maledicū offen-

di, qui illum negaret dignum Antonij senatu. Arbitror me aliquos praeteriisse: de iis tamen qui occurrebant, tacere non potui. Hoc igitur fretus senatu, Pompeianum senatum despicit, in quo decem fuimus consulares, qui si omnes viuerẽt, bellum omnino hoc non fuisset. auctoritati cessisset audacia. Sed quantum praesidij fuerit in ceteris, hinc intelligi potest, quòd ego vnus relictus è multis, contudi & fregi, adiuuantibus vobis, exultantis praedonis audaciam. Quod si fortuna nobis modo non eripuisset Ser. Sulpicium, eiúsque collegam ante M. Marcellum: quos ciues? quos viros? si duos consules amicissimos patriae, simul ex Italia eiectos, si L. Afranium summum ducem: si P. Lentulum ciuem cum in ceteris rebus, tum in salute mea singularem: si Bibulum, cuius est in remp. merito semper laudata constantia: si L. Domitium praestantissimum ciuem: si Appium Claudium pari nobilitate & voluntate praeditum: si P. Scipionem clarissimum virum, maiorúmque suorum simillimum Resp. tenere potuisset, certe his consularibus non esset Pompeianus despiciendus senatus. Vtrum igitur aequius, vtrum melius reip. fuit, Cn. Pompeium, an sectorem Cn. Pompeij viuere Antonium? Quid vero praetorios, quorũ princeps M. Cato idémque omnium gentium virtute princeps, quid reliquos clarissimos viros commemorem? nostis omnes. magis vereor ne longum me in enumerando, quàm ne ingratũ in praetereũdo putetis. Qui aedilicij? qui tribunitij? qui quaestorij? quid multa? talis senatorum & dignitas & multitudo fuit, vt magna excusatione opus iis sit, qui illa in castra non venerunt. Nunc reliqua attendite. VICTVM CICERO-

NEM DVCEM HABVISTIS. *Eo libentius ducem audio, quod certe ille dicit inuitus. nam de victo nihil laboro: fatum enim meũ est, sine Rep. nec vinci posse, nec vincere.* MACEDONIAM MVNITIS EXERCITIBVS. *Et quidem fratri tuo qui à vobis nihil degenerat, extorsimus.* AFRICAM COMMISISTIS VARO BIS CAPTO. *Hic cum C. fratre putat se litigare.* IN SYRIAM CASSIVM MISISTIS. *Non igitur sentis huic causæ orbem terræ parere? te extra munitiones tuas vestigium vbi imprimas non habere?* CASCAM TRIBVNATVM GERERE PASSI ESTIS. *Quid ergo? vt Marullum, vt Cæsetium à Rep. remoueremus, eũ, per quem, vt neque idem hoc posthac, neque multa huiusmodi accidere possent, consecuti sumus.* VECTIGALIA IVLIANA LVPERCIS ADEMISTIS. *Lupercorum mentionem facere audet: neque illius diei memoriã perhorrescit, quo ausus est obrutus vino, vnguentis oblitus, nudus gementem populum R. ad seruitutem cohortari.* VETERANORVM COLONIAS DEDVCTAS LEGE ET SENATVSCONSVLTO SVSTVLISTIS. *Nos sustulimus? an contra lege comitiis Centuriatis lata sanximus? Vide ne tu veteranos, tamen eos qui erant perditi, perdideris: in eúmque locum deduxeris, ex quo iam ipsi sentiunt se nũquam exituros.* MASSILIENSIBVS IVRE BELLI ADEMTA REDDITVROS VOS POLLICEMINI. *Nihil dispu-*

to de iure belli: magis facilis disputatio est, quàm necessaria. Illud tamen animaduertite P. C. quàm sit huic reip. natus hostis Antonius, qui tanto opere eam ciuitatem oderit, quã scit huic reip. semper fuisse amicissimam. NEMINEM POMPEIANVM QVI VIVAT, TENERE LEGE HIRTIA DIGNITATES. *Quìsquam iam legis Hirtiæ mentionem facit? cuius non minus arbitror latorem ipsum, quàm eos de quibus lata est, pænitere. omnino mea quidem sententia legem illam appellare fas non est: & vt sit lex, non debemus illam Hirtij legem putare.* APPVLEIANA PECVNIA BRVTVM SVBORNASTIS. *Quid si omnibus suis copiis excellentem virum resp. armasset? quem tandem bonum pæniteret? nec enim sine pecunia exercitum alere, nec sine exercitu fratrem tuum capere potuisset.* *SECVRI PERCVSSOS. PÆTVM ET MENEDEMVM CIVITATE DONATOS ET HOSPITES CÆSARIS LAVDASTIS. *Non laudamus, quod ne audiuimus quidem. valde enim nobis in tãta perturbatione reip. de duobus nequissimis Græculis cogitandum fuit.* THEOPOMPVM NVDVM, EXPVLSVM A TREBONIO CONFVGERE ALEXANDRIAM NEGLEXISTIS. *Magnum crimen senatus. de Theopompo summo homine neglemimus: qui vbi terrarum sit, quid agat, viuat denique, an mortuus sit, quis aut scit, aut curat?* SER. GALBAM EODEM PVGIONE SVCCINCTVM

Cc

IN CASTRIS VIDETIS. Nihil tibi de Galba respondebo fortißimo & constantißimo ciue. coràm aderit. præsens tibi & ipse & ille quem insimulas, pugio respõdebit. MILITES AVT MEOS, AVT VETERANOS CONTRAXISTIS, TAMQVAM AD EXITIVM EORVM QVI CÆSAREM OCCIDERANT: ET EOSDEM NECOPINANTES AD QVÆSTORIS SVI, AVT IMPERATORIS, AVT COMMILITONVM SVORVM PERICVLA IMPVLISTIS. Scilicet verba dedimus, decepimus: ignorabat legio Martia, quarta: ignorabant veterani quid ageretur. non illi senatus auctoritatem, aut libertatem populi R. sequebãtur? Cæsaris mortem vlcisci volebant, quam omnes fatalem fuisse arbitrabantur: te videlicet saluum, beatum, florentem esse cupiebant? O miser cum re, tum hoc ipso, quod non sentis quàm miser sis. Sed maximum crimen audite. DENIQVE QVID AVT NON PROBAVISTIS AVT FECISTIS? QVID FACIAT, SI REVIVISCAT, quis? credo enim afferet aliquod scelerati hominis exemplũ. CN. POMPEIVS IPSE? O nos turpis: Siquidem Cn. Pompeium imitaturi sumus. AVT FILIVS EIVS SI DOMI ESSE POSSIT. Poterit (mihi crede) nam paucis diebus, & domum & in hortos paternos inmigrabit. POSTREMO NEGATIS PACEM POSSE FIERI, NISI AVT EMISERO BRV-

'tos imitati.

TVM, AVT FRVMENTO IVVERO. *Alij istud negant. ego vero, ne si ista quidem feceris, vmquã tecũ pacem huic ciuitati futurã puto.* QVID HOC? PLACET NE VETERANIS ISTIS, QVIBVS ADHVC OMNIA INTEGRA SVNT? *Nihil vidi tam integrũ, quàm vt oppugnare imperatorem incipiant, quẽ tanto studio consensúq; defenderint.* QVONIAM VOS ASSENTATIONIBVS ET VENENATIS MVNERIBVS VENISTIS. *Deprauati aut corrupti sunt, quibus persuasum sit fœdißimum hostẽ iustißimo bello persequi.* AT MILITIBVS INCLVSIS OPEM FERTIS. NIHIL MOROR EOS SALVOS ESSE, ET IRE QVO LVBET: SI TAMEN PATIVNTVR PERIRE EVM, QVI MERVIT. *Quã benigne. itaq; vsi liberalitate Antonij milites imperatorẽ reliquerunt, & se ad hostẽ metu perterriti cõtulerunt: per quos si nõ stetisset, nõ Dolabella prius imperatori suo quàm Antonius etiã collegæ parentasset.* CONCORDIÆ FACTAM ESSE MENTIONEM SCRIBITIS IN SENATV: ET LEGATOS ESSE CONSVLARES QVINQVE. DIFFICILE EST CREDERE EOS, QVI ME PRÆCIPITEM EGERINT, ÆQVISSIMAS CONDICIONES FERENTEM, ET TAMEN EX HIS ALIQVID REMITTERE COGITANTEM, PVTARE ALIQVID

MODERATE AVT HVMANE ESSE FACTVROS. VIX ETIAM VERISIMILE EST, QVI IVDICAVERINT DOLABELLAM HOSTEM OB RECTISSIMVM FACINVS, EOSDEM NOBIS PARCERE POSSE IDEM SENTIENTIBVS. *Parúmne videtur omnium facinorum ſibi cum Dolabella ſocietatem initam confiteri? nónne cernitis ex vno fonte omnia ſcelera manare? Ipſe denique fatetur, hoc quidem ſatis acute, non poſſe eos qui hoſtem Dolabellam iudicauerint ob rectiſsimum facinus (ita enim videtur Antonio) ſibi parcere idem ſentienti. quid huic facias, qui hæc litteris memoriaq́ue mandarit, ita ſibi conueniſſe cum Dolabella, vt ille Trebonium, & ſi poſſet etiam Brutum, Caßium, diſcruciatos necaret, eadémq; inhiberet ſupplicia nobis? Conſeruãdus ciuis cum tam pio iuſtóque fœdere. Is etiam queritur conditiones ſuas repudiatas, æquas quidem & verecundas: vt haberet Galliam vltimam, aptiſsimam ad bellum renouandum inſtruendúmq; prouinciam: vt Alaudæ in tertia decuria iudicarent, id eſt vt perfugium ſcelerum eſſet cum turpiſsimis reipublicæ ſordibus: vt acta ſua rata eſſent, cuius nullum remanet conſulatus veſtigium. Cauebat etiam L. Antonio, qui fuerat æquiſsimus agri priuati & publici decempedator, Nucula & Lentone collega.* QVAMOBREM VOS POTIVS ANIMADVERTITE, VTRVM SIT ELEGANTIVS, ET PARTIBVS VTILIVS, TREBONII MORTEM

PERSEQVI, AN CÆSARIS: ET VTRVM SIT ÆQVIVS CONCVRRERE NOS, QVO FACILIVS REVIVISCAT POMPEIANORVM CAVSA, TOTIES IVGVLATA: AN CONSENTIRE, NE LVDIBRIO SIMVS INIMICIS. Si esset iugulata, nũquam exurgeret: quod tibi tuísque contingat. Vtrum, inquit, elegantius. atqui hoc bello de elegantia quæritur. Et partibus vtilius. partes, furiose, dicuntur in foro, in curia. Bellum contra patriam nefarium suscepisti, oppugnas Mutinam, circumsides cos. designatum, bellũ contra te duo Coss. gerunt, cúmque his proprææt. Cæsar, cuncta contra te Italia armata est: istas tu partes potius quàm à rep. defectionem vocas? Trebonij mortẽ, an Cæsaris persequi. Trebonij satis persecuti sumus, hoste iudicato Dolabella: Cæsaris mors facillime defenditur obliuione & silentio. Sed videte quid moliatur: cum mortem Cæsaris vlciscendam putat, mortem proponit non iis solum qui illam rem gesserunt, sed iis etiam si qui non moleste tulerunt. *QVIBVS VTRI NOSTRVM CECIDERINT, LVCRO FVTVRVM EST. QVOD SPECTACVLVM ADHVC IPSA FORTVNA VITAVIT, NE VIDERET VNIVS CORPORIS DVAS ACIES LANISTA CICERONE DIMICANTES: QVI VSQVE EO FELIX EST, VT EISDEM ORNAMENTIS DECEPERIT VOS, QVIBVS DE-*

CEPTVM CÆSAREM GLORIATVS EST. Pergit in mea maledicta: quasi vero ei pulcherrime priora processerint, quem ego iniustum verißimis maledictorum notis tradam hominum memoriæ sempiternæ. Ego lanista? & quidem non insipiens. deteriores enim iugulare cupio: meliores vincere. Vtri ceciderint, scribit lucro nobis futurum. O præclarum lucrum, quo te victore (quod dij omen auertant) beata mors eorum futura sit, qui è vita excesserint sine tormentis. A me deceptos ait eisdem ornamentis Hirtium & Cæsarem. quod quæso adhuc à me est tributũ Hirtio ornamentum? nam Cæsari plura & maiora debentur. Deceptum autem patrem à me Cæsarem dicere audes? tu, tu, inquam, illum occidisti Lupercalibus: cuius homo ingratißime flaminium cur reliquisti? Sed iam videte magni & clari viri admirabilem grauitatem atque constantiam. MIHI QVIDEM CONSTAT NEC MEAM CONTVMELIAM, NEC MEORVM FERRE, NEC DESERERE PARTIS QVAS POMPEIVS ODIVIT, NEC VETERANOS MOVERI SEDIBVS SVIS PATI, NEC SINGVLOS AD CRVCIATVM TRAHI, NEC FALLERE FIDEM, QVAM DEDI DOLABELLÆ. Omitto alia: fidem Dolabellæ sanctißimi viri deserere homo pius non potest. quã fidem? an optimi cuiusque cædis, vrbis & Italiæ partitionis, dandarum diripiendarúmque prouinciarum? nam quid

erat aliud, quod inter Antonium & Dolabellam inpurißimos parricidas fœdere ac fide sanciretur? NEC LEPIDI SOCIETATEM VIOLARE PIISSIMI HOMINIS. Tibi cum Lepido societas? aut cum vllo, non dicā bono ciue, sicut ille est, sed homine sano? Id agis, vt Lepidum aut inpium, aut insanū existimari velis. Nihil agis: quanquā affirmare de altero difficile est, de Lepido præsertim, quem ego metuam numquā, bene sperabo dum licebit. Reuocare te à furore Lepidus voluit, non adiutor esse dementiæ. tu porro ne pios quidem, sed piißimos quæris: & quod verbum omnino nullum in lingua Latina est, id propter tuam diuinam pietatem nouum inducis. NEC PLANCVM PRODERE PARTICIPEM CONSILIORVM. Plancū participem? cuius memorabilis ac diuina virtus lucem affert reip. nisi forte eum subsidio tibi venire arbitraris cum fortißimis legionibus, magno equitatu peditatúque Gallorum, quíque, nisi ante eius aduentum reip. pœnas dederis, ille huius belli feret principatum. Quamquā enim prima præsidia vtiliora reipublicæ sunt, tamen extrema sunt gratiora. Sed iam se colligit: & ad extremum incipit philosophari. SI ME RECTIS SENSIBVS EVNTEM DII INMORTALES (VT SPERO) ADIVVERINT, VIVAM LIBENTER. SIN AVTEM ALIVD ME FATVM MANET, PRÆCIPIO GAVDIA SVPPLICIORVM VESTRORVM. NAMQVE SI VICTI POM-

PEIANI TAM INSOLENTES SVNT, VICTORES QVALES FVTVRI SINT, VOS POTIVS EXPERIEMINI Præcipias licet gaudia: non enim tibi cum Pompeianis, ſed cum vniuerſa rep. bellũ eſt. omnes te dij, homines, ſummi, medij, infimi, ciues, peregrini, viri, mulieres, liberi, ſerui oderunt. ſenſimus hoc nuper falſo nuntio, vero propediem ſentiemus. quæ ſi tecum ipſe recolueris, æquiore animo & maiore conſolatione moriere. DENIQVE SVMMA IVDICII MEI SPECTAT HVC, VT MEORVM INIVRIAS FERRE POSSIM, SI AVT OBLIVISCI VELINT IPSI FECISSE, AVT VLCISCI PARATI SINT VNA NOBISCVM CÆSARIS MORTEM. Hac Antonij ſententia cognita, dubitaturos ne A. Hirtium C. Panſam conſules putatis, quin ad Antonium tranſeant? Brutum obſideant? Mutinam expugnare cupiant? Quid de Panſa & Hirtio loquar? Cæſar ſingulari pietate adulescens, poterit ſe tenere, quin D. Bruti ſanguine pœnas patrias perſequatur? Itaque fecerunt, vti his litteris lectis ad munitiones propius accederent. Quo maior adulescẽs Cæſar maioréque deorum inmortalium beneficio reipublicæ natus eſt, qui nulla ſpecie paterni nominis nec pietate abductus vmquam eſt. intelligit maximam pietatem conſeruatione patriæ contineri. Quòd ſi partium certamen eſſet, quarum omnino nomen extinctum eſt: Antonius ne potius & Ventidius partes Cæſaris defende-

rent, quàm primum Cæsar adulescens summa pietate & memoria parentis sui? deinde Pansa & Hirtius? qui quasi cornua duo tenuerunt Cæsaris, tum cum illæ vere partes vocabantur. hæ vero quæ sunt partes? cum alteris senatus auctoritas, populi R. libertas, reip. salus proposita sit: alteris cædes bonorum, vrbis, Italiæque partitio. Veniamus aliquando ad clausulam. LEGATOS VENIRE NON CREDO. bene me nouit. BELLVM QVO VENIAT. Proposito præsertim exemplo Dolabellæ. sanctiores erunt credo iure legati, quàm duo consules contra quos arma fert: quàm Cæsar, cuius patris flamen est: quàm cos. designatus, quem oppugnat: quàm Mutina, quam obsidet: quàm patria, cui ignem ferrúmque minitatur. CVM VENERINT, QVÆ POSTVLENT, COGNOSCAM. Quin tu abis in malam pestem, malúmq; cruciatum. ad te quisquam veniat nisi Ventidij similis? oriens incendium qui restinguerent, summos viros misimus. repudiasti. nunc in tantam flammam támque inueteratam mittamus? cum locum tibi reliquum nõ modo ad pacem, sed ne ad deditionem quidem feceris. Hanc ego epistolam Patres C. non quo illum dignum putarem recitaui, sed vt confessionibus ipsius omnia patefacta eius parricidia videretis. Cum hoc pacem M. Lepidus, vir ornatissimus omnibus & virtutis & fortunæ bonis, si hæc videret, denique aut vellet, aut fieri posse arbitraretur? prius vndis flamma, vt ait poeta nescio quis, prius denique omnia, quàm aut cum Antoniis resp. aut cum rep. Antonij redeant in gratiã. Monstra quædam sunt ista & portenta & prodigia reip.

moueri ſedibus huic vrbi melius eſt, atque in alias, ſi fieri poßit, terras demigrare, vnde Antoniorum nec facta, nec nomen audiat, quàm illos Cæſaris virtute eiectos, Bruti retentos, intra hæc mœnia videre. Optatißimum eſt vincere: ſecundum eſt nullum caſum pro dignitate & libertate patriæ non ferendum putare. quod reliquum eſt, non eſt tertiũ, ſed poſtremum omnium, maximam turpitudinem ſuſcipere vitæ cupiditate. Quæ cum ita ſint, de mandatis litteriſque M. Lepidi viri clarißimi, Seruilio aſſentior: & hoc amplius cenſeo, Magnum Pompeium Cn. F. pro patris, maiorúmque ſuorum animo, ſtudióque in rempublicam, ſuáque priſtina virtute, induſtria, voluntate feciſſe, quòd ſuam eorúmque, quos ſecum haberet, operam ſenatui populóque Romano pollicitus eſſet, eámque rem ſenatui populóque R. gratam acceptámque eſſe, eíque honori dignitatíque eam rem fore. Hoc vel coniungi cum hoc ſenatuſconſulto licet, vel ſeiungi poteſt, ſeparatímque perſcribi, vt proprio ſenatuſconſulto Pompeius collaudatus eſſe videatur.

FINIS.

IN M. ANTONIVM

PHILIPPICA XIIII, à M. Antonio Mureto emendata.

SI, vt ex litteris, quæ recitatæ sunt P. C. sceleratorum hostium exercitum cæsum fusúmque cognoui, sic id, quod & omnes maxime optamus, & ex victoria, quæ parta est, consecutum arbitramur, D. Brutum egressum iam Mutina esse cognouissem: propter cuius periculum ad saga issemus, propter eiusdem salutem redeundum ad pristinum vestitum sine vlla dubitatione cēserem. ante vero quā sit ea res quam auidissime ciuitas expectat, allata: lætitiæ vsus satis est, maximæ præclarissimæque pugnæ: reditum ad vestitum, confectæ victoriæ reseruate. confectio autem huius belli est D. Bruti salus. Quæ autem est ista sententia, vt in hodiernū diem vestitus mutetur, deinde cras sagati prodeamus? Nos vero cum semel ad eum, quem cupimus, optamúsque, vestitum redierimus, id agamus, vt eum in perpe-

tuum retineamus. nam hoc quidem cum turpe est, tũ ne diis quidem immortalibus gratum, ab eorundem aris, ad quas togati adierimus, ad saga sumẽda discedere. Atque animaduerto P.C. quosdam huic fauere sententiæ: quorum ea mẽs, ídque consilium est, vt cum videant illum gloriosissimum D. Bruto futurum diem, quo die propter eius salutẽ redierimus ad vestitum, hunc tantum ei fructum eripere cupiant, ne memoriæ posteritatíque prodatur, propter vnius ciuis periculum populum R. ad saga isse: propter eiusdem salutem redisse ad togas. tollite hanc: nullam tam prauæ sententiæ causam reperietis. Vos vero P.C. conseruate auctoritatem vestram, manete in sententia, tenete vestra memoria quod sæpe ostendistis, huius totius belli in vnius viri fortissimi & maximi vita positum esse discrimen. ad D. Brutũ liberandum legati missi principes ciuitatis, qui illi hosti ac parricidæ nunciarent, vt à Mutina discederet: eiusdẽ D. Bruti cõseruandi gratia Cos. sortiti: ad bellũ profectus A. Hirtius: cuius inbecillitatẽ valitudinis, animi virtus & spes victoriæ confirmauit: Cæsar, cũ exercitu per se cõparato tum primis pestibus remp. liberasset, ne quid postea sceleris oriretur, profectus est ad eundẽ Brutũ liberãdum, vicítque dolorem aliquẽ domesticum patriæ caritate. Quid C. Pãsa egit aliud, dilectibus habendis, pecuniis cõparandis, senatusconsultis faciendis grauissimis in Antonium, nobis cohortãdis, populo R. ad causam libertatis vocando, nisi vt D. Brutus liberaretur: à quo populus R. frequens ita salutem D. Bruti vna voce depoposcit, vt eam non solum commodis suis, sed etiã necessitati victus anteferret. quod sperare nos quidem

debemus P.C. aut inibi esse aut iam esse confectũ: sed spei fructum rei conuenit & euentui reseruari, ne aut deorum inmortalium beneficium festinatione præripuisse, aut vim fortunæ stultitia contemsisse videamur. Sed quoniam significatio vestra satis declarat, quid hac de re sentiatis, ad litteras veniam, quæ sunt à cõsulibus, & à proprætore missæ: si pauca ante, quæ ad ipsas litteras pertineant, dixero. Inbuti sanguine gladij P.C. legionum, exercituúmque nostrorũ, vel madefacti potius duobus consulum, tertio Cæsaris prœlio. si hostium fuit ille sanguis, summa militum pietas: nefarium scelus, si ciuium. Quousque igitur is, qui omnes hostes scelere superauit, nomine hostis carebit? nisi mucrones etiã nostrorum militum tremere vultis & dubitare vtrum in ciue an in hoste figantur. Supplicationem decernitis, hostẽ non appellatis. gratæ vero nostræ diis immortalibus gratulationes erunt, gratæ victimæ, cum interfecta sit ciuiũ multitudo. de improbis, inquit, & audacibus. nam sic eos appellat clarissimus vir. quæ sunt vrbanarum maledicta litiũ non iustæ belli internecini notæ. testamenta credo subiiciũt, aut eiiciunt vicinos, aut adolescentulos circunscribunt. His enim vitiis affectos & talibus, malos & audaces appellare consuetudo solet. bellum inexpiabile infert quatuor cos. vnus omnium latronum tæterrimus. gerit idem bellum cum senatu populóque R. omnibus (quanquam ruit ipse suis cladibus) pestẽ, vastitatem, cruciatũ, tormenta denuntiat: Dolabellæ ferũ & immane facinus, quod nulla barbaria posset agnoscere, id suo consilio factum esse testatur: quæque esset facturus in hac vrbe, nisi eum hic ipse Iuppiter ab hoc

templo atque mœnibus repulisset, declarauit in Parmēsium calamitate: quos optimos viros, honestissimósque homines maxima cum auctoritate huius ordinis populíque R. dignitate coniunctos, crudelissimis exemplis interemit propudiū illud & portentum L. Antonius, insigne odium omnium hominum, vel, si etiam dij oderint quos oportet, omnium deorum. Refugit animus P.C. eáque formidat dicere, quæ L. Antonius in Parmensium liberis & coniugibus effecerit. quas enim turpitudines Antonij libenter subierūt, easdem per vim lætantur aliis se intulisse. Sed vis calamitosa est, quam illis intulerunt: libido flagitiosa, qua Antoniorum oblita est vita. Est igitur quisquam, qui hostes appellare nō audeat, quorum scelere crudelitatem Carthaginensium victam esse fateatur? qua enim in vrbe tam inmanis Hannibal capta, quàm in Parma surrepta Antonius? nisi forte huius coloniæ, & ceterarum, in quas eodem est animo, non est hostis Antonius putandus. Si vero coloniarum & municipiorum sine vlla dubitatione hostis est: quid tandem huius censetis vrbis, quàm ille ad explendas egestates latrocinij sui concupiuit? quam iam peritus metator & callidus decempeda sua Saxa diuiserat. Recordamini per deos immortales P.C. quid hoc biduo timuerimus à domesticis hostibus, id est qui intra mœnia hostes sunt, rumoribus inprobissimis dissipatis. Quis liberos, quis coniugem aspicere poterat sine fletu? quis domum? quis tecta? quis larem familiarem? aut fœdissimam mortem omnes, aut miserabilem fugam cogitabant. Hæc à quibus timebantur, eos hostes appellare dubitamus? grauius si quis attulerit nomen, libenter

aſſentiar: hoc vulgari contentus vix ſum, leuiore non vtar. Itaque cum ſupplicationes iuſtiſsimas ex his litteris quæ recitatæ ſunt, decernere debeamus, Seruiliúſque decreuerit: augebo omnino numerum dierum, præſertim cum communiter tribus ducibus ſint decernendæ. Sed hoc primum faciam, vt imperatores appellem eos, quorum virtute, conſilio, felicitate maximis periculis ſeruitutis atque interitus liberati ſumus. Etenim cui viginti his annis ſupplicatio decreta eſt, vt non imperator appellaretur aut minimis rebus geſtis, aut plerunque nullis? Quamobrem aut ſupplicatio ab eo qui ante dixit decernenda non fuit: aut vſitatus honos peruulgatúſque tribuẽdus iis quibus etiam noui & ſingulares debẽtur. An ſi quis Hiſpanorũ aut Gallorum aut Thracum mille aut duo millia occidiſſet, eum hac conſuetudine quæ increbruit, imperatorẽ appellaret ſenatus: tot legionibus cæſis, tanta multitudine interfecta, hoſtiũ dico? ita inquã hoſtium: quãuis hoc iſti hoſtes domeſtici nolint: clariſsimis ducibus ſupplicationũ honorẽ tribuemus, imperatorium nomen adimemus? Quãto enim honore, lætitia, gratulatione in hoc templũ ingredi debent illi ipſi huius vrbis liberatores, cum heſterno die propter eorũ res geſtas me ouantẽ & prope triũphantẽ P. R. in Capitolium domo tulerit, domũ inde reduxerit? Is enim demum eſt mea quidẽ ſententia, iuſtus triumphus ac verus: cum bene de rep. meritis teſtimonium à cõſenſu ciuitatis datur. nã ſiue in cõmuni gaudio pop. R. vni gratulabãtur, magnũ iudicium: ſiue gratias agebant, eo maius: ſiue vtrumque, nihil magnificentius excogitari poteſt. Tu igitur ipſe de te, dixerit quiſpiam. & quidẽ inuitus: ſed in-

iuriæ dolor facit me præter consuetudinẽ gloriosum. Nónne satis est ab hominibus virtutis ignaris gratiam bene merentibus non referre, nisi etiam in eos, qui omnes suas curas in reip. salute defigunt crimen inuidiáque quæratur? Scitis enim per hos dies creberrimum fuisse sermonem, pridie Vin. qui dies hodie est, cum fascibus descensurum, quem? me imperatorem. credo hoc in gladiatorem, aut latronem, aut Catilinam esse confictum, non in eum, qui ne quid tale in rep. fieri posśit, effecerit. An vt ego qui Catilinam hæc molientem sustulerim, euerterim, afflixerim, ipse existerem repente Catilina? quibus auspiciis istos fasces augur acciperẽ? quatenus haberem? cui traderem? quemquámne fuisse tam sceleratum, qui hoc fingeret: tam furiosum, qui crederet? Vnde igitur ista suspicio? vel potius iste sermo? cum, vt scitis, hoc triduo vel quatriduo tristis à Mutina fama manaret, inflati lætitia, atque insolentia impiĳ ciues vnum se in locum, ad illam curiam suis potius, quàm reip. infelicem congregabãt. ibi cum consilium inirent de cæde nostra, partirentúrque inter se, qui Capitolium, qui ostia, qui vrbis portas occuparẽt: ad me concursum futurum ciuitatis putabant. quod vt cum inuidia mea fieret, & cum vitæ etiam periculo, famam istã fascium dissipauerunt: fasces ipsi ad me delaturi fuerunt. quod cum esset quasi mea voluntate factum, tum impetus conductorum hominum, quasi in tyrannum parabatur, ex quo cædes esset omnium vestrum consecuta. Quæ res patefecit P. C. sed suo tẽpore totius huius sceleris fons aperietur. Itaq; P. Appuleius trib. pl. meorũ omnium consiliorum periculorúmque iam inde à consulatu meo testis, conscius, adiu-

quem?

tor, dolorem ferre nō potuit: doloris mei concionē habuit maximam, populo R. vnū atque idem sentiente. In qua concione cū me pro summa nostra cōiunctione, & familiaritate liberare suspicione fascium vellet, vna voce cuncta cōcio declarauit, nihil esse à me vmquam de republica nisi optime cogitatum. Post hanc habitam concionem duabus tribúsue horis, optatissimi nuntij & litteræ venerunt: vt idē dies nō modo me iniquissima inuidia liberarit, sed etiam celeberrima populi R. gratulatione auxerit. Hæc interposui P.C. nō tam vt pro me dicerem (male enim mecum ageretur, si parū vobis essem sine defensione purgatus) quàm vt quosdam nimis ieiuno animo & angusto monerem, id quod semper ipse fecissem, vti excellētium ciuiū virtutem imitatione dignā, non inuidia putarent. Magnus est in rep. campus, (vt sapienter dicere Crassus solebat) multis apertus cursus ad laudem. Vtinam quidē illi principes viuerēt, qui me post meū consulatum (cum iis ipse cederem) principem non inuiti videbant. hoc vero tēpore in tanta inopia constantiū & fortium consularium, quo me dolore affici creditis? cum alios male sentire, alios nihil omnino curare videam, alios parū constanter in suscepta causa permanere, sententiámque suā non semper vtilitate reip. sed cum spe, tum timore moderari. Quod si quis de cōtentione principatus laborat, quæ nulla esse debet, stultissime facit, si vitiis cū virtute contendit. Vt enim cursu cursus: sic in viris fortibus virtus virtute superatur. Tu, si ego de rep. optime sentiā, vt me vincas, ipse pessime senties? aut si ad me bonorum concursum fieri videbis, ad te improbos inuitabis? nollem, primum reipub. causa

deinde etiã dignitatis tuæ. Sed ſi principatus ageretur, quẽ numquam expetiui, quid tãdem mihi eſſet optatius? ego enim malis ſententiis vinci nõ poſſum, bonis forſitan poſſum, & libenter. Hæc populum R. videre animaduertere, iudicare, quidam moleſte ferunt. poterátne fieri, vt non perinde homines de quoque, vt quiſque mereretur, iudicarent? Vt enim de vniuerſo ſenatu populus R. veriſsime iudicat, nullis reip. temporibus hunc ordinem firmiorem atque fortiorẽ fuiſſe: ſic de vnoquoque noſtrum, & maxime qui hoc loco ſententias dicimus, ſciſcitantur omnes, auent audire quid quiſque ſenſerit: ita de vnoquoque, vt quẽque meritum arbitrantur, exiſtimãt. memoria tenent, me ante diem XIII. Kalend. Ian. principem reuocandæ libertatis fuiſſe: me ex Kalend. Ian. ad hanc horam inuigilaſſe reip. meam domũ, meáſque aures dies & noctes omnium præceptis monitíſq; patuiſſe: meis litteris, meis nuntiis, meíſque cohortationibus omnes qui vbique eſſent, ad patriæ præſidiũ excitatos: meis ſententiis à Kalend. Ian. numquam legatos ad Antonium. ſemper illum hoſtem, ſemper hoc bellum: vt ego qui omni tempore veræ pacis auctor fuiſſem, huic eſſem nomini peſtiferæ pacis inimicus. Idem P. Ventidium, cum alij tribunum pl. voluiſſent: non ego ſemper hoſtem? has in ſentẽtias meas ſi conſules deſignati diſceſsionem facere voluiſſent, omnibus iſtis latronibus auctoritate ipſa ſenatus iampridem de manibus arma cecidiſſent. Sed quod tum nõ licuit P. C. id hoc tempore non ſolum licet, verumetiam neceſſe eſt, eos, qui re ſunt hoſtes, verbis notari: ſententiis noſtris hoſtes iudicari. Antea cum hoſtẽ aut bellum nominaſſem, ſemel & ſæpius

ſententiam meam de numero ſententiarũ ſuſtulerunt. quod in hac cauſa iam fieri nõ poteſt. Ex litteris enim C. Panſæ, A. Hirtij, conſulum, C. Cæſaris proprӕt. de honore diis immortalibus habendo, ſententias diximus: ſupplicationẽ modo qui decreuit, idem imprudens hoſtes iudicauit. numquã enim in ciuili bello ſupplicatio decreta eſt: decretam dico? ne victoris quidem litteris poſtulata eſt. Ciuile bellum conſul Sylla geſsit: legionibus in vrbem adductis, quos voluit, expulit: quos potuit, occidit: ſupplicationis mentio nulla. graue bellum Octauianum inſecutum eſt: ſupplicatio Cinnæ nulla victoris. Cinnæ victoriam imperator vltus eſt Sylla: nulla ſupplicatio decreta à ſenatu. Ad teipſum P. Seruili miſit vllas collega litteras de illa calamitoſa pugna Pharſalia? num te de ſupplicatione voluit referre? profecto noluit. At miſit poſtea de Alexandrea, de Pharnace. Pharſalicæ vero pugnæ ne triumphum quidem egit. eos enim ciues pugna illa ſuſtulerat, quibus nõ modo victoribus, ſed etiam viuis, & incolumis & florens ciuitas eſſe poſſet. Quod idem contigerat ſuperioribus bellis ciuilibus. nam mihi conſuli ſupplicatio nullis armis ſumtis, non ob cædem hoſtium, ſed ob conſeruationẽ ciuium, nouo & inaudito genere decreta eſt. Quamobrem aut ſupplicatio ob remp. pulcherrime geſtam poſtulantibus veſtris imperatoribus denegãda eſt: quod præter Gabinium contigit nemini: aut ſupplicatione decernenda, hoſtes eos, de quibus decernitis, iudicetis neceſſe eſt. quod ergo ille re, id ego etiam verbo, cum imperatores eos appello. hoc ipſo nomine & eos qui iam deuicti ſunt, & eos qui ſuperſunt, hoſtes iudico. Quomodo enim potius Panſam ap-

pellem? etsi habet honoris nomen amplissimi. quo Hirtium? est ille quidem consul: sed alterum nomen beneficij est populi R. alterum virtutis atque victoriæ. quid Cæsarem deorũ beneficio reip. procreatum, dubitem ne appellare imperatorem? qui primus inmanem & fœdam crudelitatem Antonij non solum à iugulis nostris, sed etiam à membris & visceribus auertit. Vnius autem diei quot & quantæ virtutes, dij immortales, fuerunt? Princeps enim omnium Pansa prælij faciendi, & cum Antonio confligendi fuit. dignus imperator legione Martia, digna legio imperatore: cuius si acerrimum impetum cohibere Pansa potuisset, vno prælio confecta res esset. Sed cum libertatis auida legio effrenatius in aciem hostium irrupisset: ipséque in primis Pansa pugnaret: duobus periculosis vulneribus acceptis, sublatus è prælio reip. vitam reseruauit. Ego vero hunc non solum imperatorem, sed etiam clarissimum imperatorẽ iudico: qui cum aut morte, aut victoria se satis facturum reip. spopondisset, alterum fecit: alterius dij immortales omen auertant. Quid dicam de Hirtio? qui re audita è castris duas legiones eduxit incredibili studio atque virtute, quartam illam quæ relicto Antonio se olim cum Martia legione coniunxit: & septimam, quæ constituta ex veteranis, docuit illo prælio militibus iis qui Cæsaris beneficia seruassent, senatus populíque R. carum nomen esse. his viginti cohortibus, nullo equitatu, Hirtius ipse aquilam quartæ legionis cum inferret, qua nullius pulchriorem speciem imperatoris accepimus, cum tribus Antonij legionibus equitatúque conflixit: hostésque nefarios huic Iouis optimi maximi, ceterísque deorum immor-

talium templis, Vrbis tectis, libertati populi R. nostræ vitæ sanguiníque imminentis prostrauit, fudit, occidit: vt cũ admodum paucis nocte tectus, metu perterritus princeps latronum, dúxque fugerit. O solem ipsum beatissimũ, qui antequã se abderet, stratis cadaueribus parricidarum, cũ paucis fugientem vidit Antoniũ. An vero quisquã dubitabit appellare Cæsarẽ imperatorẽ? ætas eius certe ab hac sententia neminẽ deterrebit, quãdoquidẽ virtute superauit ætatẽ. Ac mihi semper eo maiora beneficia C. Cæsaris visa sunt, quo minus erãt ab ætate illa postulanda. cui cũ imperiũ dabamus, eodem tempore & spem eius nominis deferebamus: quod, cum est secutus auctoritatẽ nostri decreti, rebus gestis suis comprobauit. Hic ergo adolescẽs maximi animi, vt verissime scribit Hirtius, castra multarum legionum paucis cohortibus tutatus est, secũdúmque prœliũ fecit. Ita triũ imperatorum virtute, consilio, felicitate, vno die, locis pluribus, resp. est conseruata. Decerno igitur eorum trium nomine L. dierum supplicationes: causas vt honorificentissimis verbis consequi potero, cõplectar ipsa sententia. est autẽ fidei pietatísque nostræ declarare fortissimis militibus quàm memores sumus, quamq́ue grati. Quamobrem promissa nostra atque ea quæ legionibus bello confecto tributuros nos spopondimus, hodierno senatusconsulto renouãda censeo. Æquum est enim militum, taliũ præsertim, honorem cõiungi. Atque vtinam P. C. ciuibus omnibus soluere nobis præmia liceret: quãquã nos ea quæ ꝓmisimus studiose cumulata reddemus. Sed id quidẽ restat (vt spero) victoribus, quibus senatus fides præstabitur, quam quidẽ cum difficillimo reip. tẽpore se-

cuti sunt, eos numquam oportebit consilij sui pœnitere. Sed facile est bene agere, cum iis, à quibus etiam tacentibus flagitari videmur. Illud admirabilius & maius, maximéque proprium senatus sapientis est, grata eorum virtutem memoria prosequi, qui pro patria vitam profuderunt. Quorum de honore vtinam mihi plura in mentem venirent: duo certe non præteribo, quæ maxime occurrũt: quorum alterum pertinet ad virorum fortißimorum gloriam sempiternam, alterum ad leniendum mærorem & luctum proximorum. Placet igitur mihi P. C. legionis Martiæ militibus, & eis qui vna pugnantes occiderunt, monumentum fieri quàm amplißimum. magna atque incredibilia sunt in remp. huius merita legionis. hæc se prima latrocinio abrupit Antonij, hæc tenuit Albam, hæc se ad Cæsarem contulit: hanc imitata quarta legio, parẽ virtutis gloriam consecuta est. quarta victrix desiderat neminem. ex Martia nõnulli in ipsa victoria conciderunt. O fortunata mors, quæ naturæ debita, pro patria est potißimum reddita. Vos vero patriæ natos iudico, quorum etiam nomen à Marte est: vt idem deus vrbem hanc gentibus, vos huic vrbi genuisse videatur. In fuga fœda mors est, in victoria gloriosa. etenim Mars ipse ex acie fortißimum quemque pignerari solet. Illi igitur impij quos cecidistis, etiam ad inferos pœnas parricidij luent: vos vero, qui extremum spiritum in victoria effudistis, piorum estis sedem & locum consecuti. Breuis autẽ vobis vita data est, at memoria bene redditæ vitæ sempiterna. quæ si non esset longior quàm hæc vita, quis esset tam amens qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem gloriám-

que contenderet? Actum igitur præclare vobiscum fortissimi dum vixistis: nunc vero etiam sanctissimi milites, quod vestra virtus nec obliuione eorum qui nunc sunt, nec reticētia posterorum insepulta esse poterit: cum vobis immortale monumentum suis manibus pæne senatus populusque R. extruxerit. Multi sæpe exercitus Punicis, Gallicis, Italicis bellis clari & magni fuerunt: nec tamen vllis tale genus honoris tributum est. Atque vtinam maiora possemus, quandoquidem à vobis maxima accepimus. Vos ab vrbe furentem Antonium auertistis, vos redire molientem repulistis. Erit igitur extructa moles opere magnifico, incisæq; litteræ diuinæ virtutis testes sempiternæ: numquámque de vobis, eorum qui aut videbunt vestrum monumentum, aut audient, gratissimus sermo conticescet. ita pro mortali conditione vitæ, immortalitatem estis consecuti. Sed quoniam P. C. gloriæ munus optimis & fortissimis ciuibus monumenti honore persoluitur, consolemur eorum proximos: quibus optima est hæc quidem consolatio: parentibus, quòd tanta reip. præsidia genuerunt: liberis, quòd habebunt domestica exēpla virtutis: coniugibus, quòd iis viris carebunt, quos laudare, quàm lugere præstabit: fratribus, quòd in se, vt corporū, sic virtutum, similitudinem esse confident. Atque vtinam his omnibus abstergere fletum sententiis nostris consultísque possemus, vel aliqua talis his adhiberi publice posset oratio, qua deponerent mærorem atque luctum: gauderéntque potius, cum multa & varia inpenderent hominibus genera mortis, id genus quod est pulcherrimum, suis obtigisse, eósq; nec inhumatos esse, nec desertos: quod tamen ipsum pro pa-

tria non miserandũ putatur: nec dispersis bustis humili sepultura crematos: sed contectos publicis operibus atque muneribus, eáque extructione, quæ sit ad memoriam æternitatis ara virtutis. Quamobrem maximũ quidem solatiũ erit propinquorum, eodem monumento declarari & virtutem suorum & pietatem, & senatus fidem, & crudelißimi memoriam belli, in quo nisi tanta militũ virtus extitisset, parricidio M. Antonij nomen populi R. occidisset. Atque etiam cẽseo P.C. quæ præmia militibus promisimus, nos rep. recuperata tributuros, ea viuis victoribúsque cumulate, cũ tempus venerit, persoluẽda. qui autẽ ex his, quibus illa promissa sunt, pro patria occiderunt, eorum parentibus, liberis, coniugibus, fratribus eadem tribuenda censeo. Sed vt aliquando sentẽtia complectar, ita censeo: Cum C. Pansa cos. imp. initium cum hostibus confligendi fecerit: quo prœlio legio Martia admirabili incredibilíque virtute libertatẽ populi R. defenderit: quod idẽ legiones tironũ fecerint: ipseq; C. Pansa cos. imp. cum inter media hostium tela versaretur, vulnera acceperit: cúmq; A. Hirtius cos. imp. prœlio audito & cognito, fortißimo præstantißimóque animo exercitum castris eduxerit, impetúmque in M. Antoniũ, exercitúmq; hostium fecerit, eiusque copias occisione occiderit, suo exercitu ita incolumi, vt ne vnum quidẽ militem desiderauerit: cúmque C. Cæsar propræt. imperator consilio diligentiáque sua castra feliciter defenderit, copiásque hostiũ, quæ ad castra accesserãt, profligarit, occiderit: ob eas res senatum existimare & iudicare, eorum trium imperatorum virtute, imperio, consilio, grauitate, constantia, magnitudine animi, fe-

licitate, populum R. fœdißima crudelißimáque seruitute liberatum: cúmque remp. vrbē, templa deorum immortaliū, bona fortunásque omnium, liberósque conseruarint dimicatione & periculo vitæ suæ: vti ob eas res bene, fortiter, feliciterque gestas, C. Pansa, A. Hirtius cos. imperatores, alter, amboue, aut si aberint, M. Cornutus prætor vrbanus supplicationes per dies L. ad omnia puluinaria cōstituat: cúmque virtus legionum digna clarißimis imperatoribus extiterit, senatum, quæ sit antea pollicitus legionibus, exercitibúsque nostris, ea summo studio republica recuperata persoluturum. cúmque legio Martia princeps cum hostibus conflixerit: atque ita cum maiore numero hostium contenderit, vt plurimos cæderent, caperent nonnullos: cúmque sine vlla retractatione pro patria vitam profuderint: cúmque simili virtute reliquarum legionum milites pro salute & libertate populi Romani mortem oppetiuerint: senatui placere, vt C. Pansa, A. Hirtius consules, imperatores, alter, ambóue, si eis videatur, iis qui sanguinem pro vita, libertate, fortunísque populi R. pro vrbe, templísque deorū immortalium profudissent, monumentū quàm amplißimū locandū, faciendū curent: ad eam rē pecuniam dare, attribuere, soluere iubeāt: vt extet ad memoriā posteritatis sempiternam, ad scelus crudelißimorum hostium, militúmq; diuinam virtutem: vtque quæ præmia senatus militibus ante constituit, ea soluantur eorum, qui hoc bello pro patria occiderūt, parentibus, liberis, coniugibus, fratribus: iísque tribuantur, quæ militibus ipsis tribui oporteret, si illi vixissent, qui morte vicerunt.

FINIS.

M. ANTONII Mureti in Ciceronis Phi- *LIPPICAS A SE INNV- meris prope locis emendatas Scholia*

AD

ADRIANVM TVRNEBVM.

PARISIIS,

Ex officina Gabriëlis Buon, in clauso Brunello, ad D. Claudij insigne.

1562.

CVM PRIVILEGIO.

M. ANTONII MVRETI IN CICERONIS Philippicas scholia.

GRÆCVM *etiam verbum.*) Quidā hoc loco interserant Græcam vocem *ἀμνηστίας*. ego summa fide optimi ac vetertimi libri scripturam expressi: quid autem de hoc loco sentirē, indicaui iampridem, cap.15. libri 11. variarum lectionum.

Summa constantia.) Non improbo equidē quod de hoc loco homini eruditissimo ac diligentissimo Ferrario visum est: sed tamen, cum voces illæ, quæ inter has interiectæ legebātur, ab optimo libro, sine vlla suspicione lituræ, abessent, cur nō eas expungerem, causæ nihil esse sum ratus.

Nisi collega abfuisset.) Vetus scriptura est, *Nisi conlega afuisset*. non est autem dubium, quin veteres, qui summo studio fugiebant asperitatem loquendi, quanquam, absum, aut interdum apsum, abes, aberam, dicerent: afui tamen, non, vt nunc, absui, & scriberent, & pronuntiarent. Sic in epistola ad Curionem. Ego te afuisse tamdiu à nobis. & alibi. Et afui proficiscens in Græciam. Ignorata autem hæc scribendi ratio multis mendis bonos scriptores cōtaminauit. Qualia & multa alias, & nuper vnum apud Tacitum animaduerti, cum eius annales ego & Iacobus Cananus Ferrariensis vir optimus & doctissimus, animi causa vna euolueremus. Vbi enim legitur: Piso, quanquam adfuturum se dixerat Cæsar, ob id magis agendum censebat: sine controuersia legendum est, afuturum.

Nam cum serperet in vrbe.) Optimus liber, in vrbem quod & verum puto. etsi, geminatis sine causa, consequentis vocis principibus litteris, hanc varietatem extitisse non iniuria fortasse aliquis suspicetur.

Agri Rhegini.) Regini, cōstantissime scriptum est in libro veteri, sine vlla aspirationis nota: idque magis è latina consuetudine videtur.

Non quo me ad tempus occursurum non putarem) Alij, occursurum putarem. perperam. hoc enim dicit, non eam sibi fuisse causam suscipiendæ tantæ celeritatis, quòd aliter se ad tempus occursurum non putaret: sed quòd reip. quamprimum gratulari cuperet.

Multa autem impendere videbantur.) Vetus liber, impendere videntur.

Huius tamen diei.) Tamen, positū est pro saltem, aut, si nihil aliud. vt sæpe alias. quod qui non viderant, sustulerant vocem illam, vt redundantem.

Hannibal) Ita omnes, quos ego quidem viderim, veteres libri. quorum consensum potius sequor, quàm Græcos, qui ex hoc, vt ex aliis multis nominibus, aspirationem detrahunt.

Qui hoc ei diceret) Hoc melius esse, viderat & Ferrarius: cuius coniecturā optimi libri auctoritas confirmauit.

Vt decernerentur supplicationes mortuo?) Antea, mortuorum. male. de vno enim Cæsare loquitur. neque satis latina oratio erat, quomodo antea legebatur.

Nihil dico cui) In vetere libro, *Qui*. Sed scribendi ratio antiqua est: vt in illo Virgilij: -qui non risere parentes. Sic infra, *Æcum*, pro, *Æquum*: & *locuntur*, pro, *loquuntur*.

Vt cuius sepulcrum) Liber vetus, sepulchrum. Sic & lachrimas sæpe in eo scriptum videas. puto autem hoc non superioris periodi membrum esse, sed plenam & absolutam comprehensionem, quæ per indignationem efferatur, hoc modo: Vt cuius sepulcrum nusquam extet, vbi parentetur, ei publice supplicetur? Ego vero & cetera.

Dicendi periculum) Ita etiam in optimo libro scriptum est. Sed alia manu ex, *dicendi*, factum est, *dicedendi*: nimirum ab aliquo, qui pro, dicendi, hoc loco substituere, discedendi, & stultitiam suam eius libri auctoritate tegere in animo haberet.

Quod idem non facere potuit) Antea legebatur: Quod idem facere non potuit: neque sane aliter est in optimo illo libro, quàm in peruulgatis. Si quis tamen sententiam accurate consideret, spero ei coniecturam nostram probatum iri. iam quantum intersit inter hæc duo, potuit non facere, &, non potuit facere, qui per se non videt, legat Aristotelem *περὶ ἑρμηνείας*.

Quod est lautius) Ita melius, quàm, vt antea, laudatius. Lautos autem vocabāt honestos ornatósque ciues. Terentius,

Omnes in lauta re, & bene parte aucta putant.

Negligimus ista) Vetus liber, neclegimus.

Et nimis antiqua & stulta ducimus) Ita & Græci loquuntur. Lucianus.

Λουκιανὸς τάδ᾽ ἔγραψε, παλαιά τε μωρά τε εἰδώς.

eadem ratione *ἀρχαίους* vocant homines simplices & minime malos. Plato in Hippia minore. *καὶ ἡγούμενον ἀρχαῖον εἶναι τὸν Ὀδυσσέα.* vbi parum vidit Ficinus, qui *ἀρχαῖον* interpretatus est, seniorem. Cicero pro Sex. Roscio. Homines antiqui, qui ex natura sua ceteros fingerent, crediderunt.

Vt sic irascatur, vt ciui) Si omnes etiam minimas mutationes minutatim persequi, & in earum ratione reddenda immorari velim, liber conscribendus fuerit iis ipsis, quas emendaui, orationibus maior. mihi autem eum per se molestum est ea scribere, quæ lectorem neque magnopere doceant, neque vlla voluptate permulceant: tum, vt in tribuendis beneficiis, ita in his quoque rebus videtur diligēs illa & accurata subductio angusti & exilis animi esse. Odiosus sit etiam amicus qui amico neque dare nisi ad calculum, & quicquid dederit, referre in libros rationum velit. Insigniores igitur modo locos notare animus est: qualem hunc esse ita confidimus, vt neminem nos iniquum industriæ nostræ iudicem eiuraturos profiteamur..

Sed iidem illi ita mecum) Vetus liber, ita mecum locuntur. Sed verbum id ab alio potius quopiam suppositum, quàm à Cicerone positum crediderim.

Credo enim vos nobiles homines) Quidam homo eruditus, in libro quem inscripsit lexicon Iuris ciuilis, affirmauit, nobilem à veteribus vocatum esse neminem,

nisi plebeium: in quo valde fallitur. Nullo enim discrimine & patricij & plebeii, quorum patres, aui, maiores clari atque honorati fuissent, nobiles vocabantur. nam locus Asconii, ex quo id aperte colligi dicit, nullo plane modo ipsius sententiam adiuuat. Sed ne quis scrupulus relinquatur, proferam locos aliquot, qui manifesto doceant, nobiles etiam patricios dici. primum igitur, ne longius abeam, videmus hic P. Cornelium Dolabellam nobilem vocari. In Miloniana ita de Clodio scriptum est: Homo enim nobilis in suis monumentis equitem R. occiderat. ac ne quis cauilletur eum adoptione plebeium factum: Clodia certe ipsius soror ad plebem nou transierat: quæ in M. Cælii defensione nobilis appellatur. totum locum describam, vt emendetur: nam in vulgatis libris deprauatus est. Vicinum adolescentulum aspexisti. candor huius te, & proceritas, vultus, oculique perculerunt. sæpius videre voluisti: non numquam in iisdem hortis. vis ô nobilis mulier illum filiumfamilias, patre parco ac tenaci, habere tuis copiis deuinctum? non potes. & in eadem oratione. Res est omnis in hac causa nobis iudices cum Clodia, muliere non solum nobili, sed etiam nota. Sic in epistola ad Ap. Clandiū. Liberalitas tua, vt hominis nobilissimi, latius in prouincia patuit. & ad Lentulū. In te enim homine omnium nobilissimo similia inuidorum vitia perspexi. Et Salustius in Iugurtha. Sylla patriciæ gentis nobilis fuit. Ad hæc argumenta si respōderit is, qui patricios à nobilium numero excludere voluit, cedam.

et in l. secunda De orig. iuris extat dict. Q. Mucij ad Ser. Sulpiciu, turpe esse patricio et nobili, et causas oranti ius in quo versaretur, ignorare.

Vrbe incendio & cædibus metu liberata) Hæc omnia verba in omnibus libris, qui ante hos editi sunt, desiderabantur.

Quanquam solent domestici deprauare non numquam) In aliis, Quanquam nihil est tam sanctum, quod non soleant domestici deprauare non numquam. quæ tam multa verba vnde fluxerint, satis admirari non queo. neque vero video quid hic loci sanctitas habeat: & violandi, non deprauandi verbo in iis quæ sancta sunt, vtendum putarem. Denique ego veterem scripturam fideliter expressi.

Et metui à ciuibus suis) In aliis hoc amplius, Quàm diligi malis. quæ verba cum abessent ab optimo libro, putaui adiecta esse ab aliquo, qui nō animaduerteret, hanc quoque particulam pendere ex illo quod antecessit, Gloriosum putes.

Parem ceteris) Antea, parem cum ceteris: quod latinum non puto.

Nec clarus nec tutus quisquam esse omnino potest) Ita conieci legendum è deprauatis veteris scripturæ vestigiis: quæ proponam: si quis forte ex iis verius aliquid eruere possit. Sunt igitur hæc. *Nec clarus nec vnctus quisquam esse omni potestate.* Ac fieri sane potest, vt de tribus postremis litteris duæ priores appingendæ sint principio sequentis comprehensionis, hoc modo: At populi quidem R. &c.

Quid populi versus?) Nimis profecto audacter corruperant hunc locum, qui pro *versus*, scripserāt *concursus*. neque enim cuiquam paulum modo versato in veteribus historiis obscurum esse potest, quemadmodum olim populus subitis & fusis ex tempore versibus animum erga magnos viros suum testari soleret.

Qui his ludis) Siue hoc à me, siue à librariis peccatum est, legi debet, *Qui suis ludis* & ita in veteribus libris legitur.

Tribueret absenti) Ita in illo omnium optimo libro scriptum reppereri, & postea, *leniret*: non, vt in aliis, tribuerit, &, lenierit. qui autem habent aures oratoriis numeris assuetas, non ambigent, vtro modo mollius ac suauius cadat oratio.

Quibus est ipse carissimus) Vocem, ipse, delet Ferrarius: idque se facere ait, omnibus antiquis libris auctoribus. ego eam in illo, qui mihi dux fuit ad hasce emendationes, repperi: neque tollendam iudicaui.

M. ANTONII MVRETI IN SECVNDAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

Q*Vonam meo fato*) Librarii errore factũ puto, vt in optimo illo libro, pro, fato, facto, legatur.

Cum ipsi recordemini) Vetus liber, *recordamini*. Idque verum censeo. ita enim sæpe optimos scriptores locutos animaduerti. quod autem Ferrarius coniunctim legit, vobiscum, mihi quidem nullo modo probatur.

Non virtutis spe) Ita melius, quàm, vt in aliis, specie. Virtutis enim spes in illa ætate commendatur. Cicero de rep. O Fanni: difficilis causa, laudare puerum. nõ enim res laudanda, sed spes est.

Qui cum hoc ipso tempore stent cum gladiis) Antea legebatur, hoc isto tempore: quod quidem ita ineptum est, (ignoscant optimi & doctissimi hominis Ferrarii manes) vt refutatione non indigeat. Vetustissimi libri scriptura est, *Qui cum oc ipsumo tempore stent cum gladiis in conspectu senatus*. vnde collegi, legendum, hoc ipso tempore. Venerat in mentem & alia coniectura, non inepte fortassis legi posse: Qui cum nunc ipsum (ô tempora) stent cum gladiis in conspectu senatus. vt propter indignitatem rei interiecisset illud, ô tempora. Vtrum igitur melius sit, alii iudicabunt.

Quo me teste conuincas?) In aliis, conuinces. Sed hoc nostrum quanto melius sit, quantòque elegantius, qui non videat, hebes admodum fuerit.

Cuius quidem te fatum sicuti C. Curionem manet) Non habeo dubium, quin legi debeat ita, vt in optimo libro scriptum est. Cuius quidem tibi fatum, sicuti C. Curioni manet. Sed nescio quomodo fit, vt quicquid paulo longius abusitata loquẽdi consuetudine discedit, id quorundam aures protinus repudient.

Quoniã id domi tua est) Non satis scio, quid hoc esse dicã, quod in optimo libro legitur: Quoniã id domus tuæ est nisi quicquid est, visum est tamẽ vt admonerẽ.

Ma. Glabrioni, Ma. Lepido) Inopia librariorũ hic peccatũ est: quòd ea nota carerent, qua Manii prænomen exprimitur. eorundẽ errore admissum est, quod statim sequitur, L. Vulcacio: vera enim scriptura, Vulcatio. Hęc addo subinuitus. Sed nolo, quantum id quidem à me præstari potest, cuiquam de meis libris errandi occasionem obiici.

Putate tum) Alii, Putatote eum. hoc quod nos scripsimus, è vetere libro expressum est.

Nihil referas, referas ad eos) Quanto sit hoc melius, quàm quod antea legebatur Nihil refers, ad eos refers: qui per se vident, me monitore non egent: qui non vident, eis nõ laboro. Itaque talia plurima sciens prudens prætermitto: quòd mihi, credo item ceteris, nihil æque displiceat, quàm charta verborum plena, rerum inanis.

Consensisse) Vetus liber, *consensissent*. mihi, ne quid dissimulem, non nihil suspectus est locus.

Operis subsecinis) Harum duarum vocum in optimo illo libro ne tenuissimum quidem vestigium est: quod tamẽ librarii culpa factum puto.

Nauis appulisset) Qui, naui, maluerat, non cogitarat, nauis, quarto casu dictum esse, pro, naues. nam quod de omnium veterũ librorum consensu dixerat, falsum est. Sed non habeo necesse omnia sigillatim persequi.

Ad recuperandam libertatem) Iusseram scribi, reciperandam: vt in vetere libro est: sed librarii nõ paruerunt. Porro vt, optimus, & optumus: lacrima, & lacruma: sic recipetare, & recuperare, veteres nullo discrimine dixerunt.

Se æmulum mearum laudium extitisse) Ne quis quid librarios insimulet: testor

hanc veteris libri scripturam esse.

Sed tamen hæc est summa) Liber vetus, hæc summast. sic alibi sæpissime.

Ne cui negent) Hoc quoque loco in vetere libro legitur, nequi negent: antiqua scribendi ratione, de qua iam diximus.

In huius me tu consilij societatem, &c.) Vel cæco, vt aiunt, appareat, quãto hoc loco melius sit quod nos, quàm quod alii ediderunt.

Vide quæso ne hereas) Vt heres, ita hereo, sine diphtongo in veteribus monimentis constanter scriptum legitur.

De summa republica dissentientis) Ita optimus liber, non, vt alii, de re dissidentes. Sic sæpe veteres loquebantur vt summam rem, aut summam rempublicam dicerent: pro quo nunc imperiti, summam reipublicæ. Virgilius. *Quo res summa loco Pãthu?* Plautus in Mercatore: *Vbi loci res summa nostra est publica?* Idem in Milite glorioso.

Is publice legatus Naupactum hinc fuit
Magnai reipublicai gratia.

quem locum fœdissime corrupit Ioachimus Camerarius: felicissime restituit Gabriel Faërnus. Cato libro septimo originum. Multa me dehortata sunt huc venire: anni, ætas, vox, vires, senectus. verum enimuero cum tantam rempublicam agi arbitrarer.

Ille singularis vir) Ingeniosissimi hominis Ferrarii cõiecturam liber omnium optimus comprobauit.

Ne nomen quidem perscripsit) Vetus liber: Q. Fufi, honestissimi equitis R. suique amicissimi, quem palam heredem semper factitarat: ne nominat quidem: te, quẽ numquam viderat, aut certe numquam salutauerat, fecit heredem. quæ scriptura si recte distinguatur, videatur fortasse vera. Suo quisque vtatur iudicio. mihi quidem, quod in vetere libro legitur, minime displicet.

Cui concessisti vt in te quæ vellet diceret) Alii, vt non modo in re, quæ vellet, sed in quem vellet, diceret. optimi quique & vetustissimi libri à nobis faciunt.

Vt populi Romani tanta mercede) Ita omnibus litteris scriptum est in illo numquam satis laudato libro. est autem ita dictum, tanta mercede, vt apud Catullum, magno cum pretio atque malo. exempla crebra sunt apud optimos vtriusque linguæ auctores.

Sumsisti virilem, quam statim muliebrem togam reddidisti) Aliud si nihil in hac oratione emendassem, quàm hunc locũ, operam tamen præclare à me positam iudicarem. quis est enim eorum, qui has litteras tractant, cui vnquam venerit in mẽtem, cum aliter legendum esse, quàm ita vti vulgo ante nos legebatur? *Sumsisti virilem togam, quam statim muliebrem stolam reddidisti.* quæ tamen scriptura quàm praua, quámque vitiosa sit, spero cogituros esse omnes, qui totam rem accurate consideraverint. Hoc enim ait Cicero, Antonium, vbi primum togam puram, seu quod idem est, virilem sumsit, (quod fieri solitum, cum pueri ad annum XVII peruenissent, omnes sciunt) primo quidem prostitisse ad libidinem omnium, & quasi diobolarem aliquam meretriculam, omnes omnium impuritates corpore suo excepisse: postea vero, repudiatis ceteris, vni Curioni morigerum atque obsequentem fuisse, vni fecisse copiam sui, cum ab eo prope in vxoris loco haberetur. Primum illud tempus notat, cum ait, *Sumsisti virilem, quam statim muliebrem togam reddidisti.* Quæ enim mulieres vulgo patebant, venalémque habebãt pudicitiam, eæ, ignominiæ causa, vt ab aliis internoscerentur, togam ferebãt, non, vt matronæ, stolam. Horatius *-quid inter*

Est in matrona, ancilla, pecces ne togata? Idem:

-atque etiam melius persæpe togata.

at de matrona loquens, stolam nominat.

- quid vis tibi? nunquid ego à te
Magno prognatum deposco consule cunnum,
Velatúmque stola, mea cum conferbuit ira? & in eadem Satyra,
Ad talos stola demissa, & circundata palla.

Sed & adulterii damnatæ inpudicitiam profiteri cogebantur, & togam gestare. vnde est illud Martialis:

Coccina famosæ donas, & ianthina mœchæ.
Vis, mage quæ meruit, mittere? mitte togam. & illud eiusdem:
Thelyn viderat in toga spadonem:
Damnatam Numa dixit esse mœcham.

Cum igitur toga meretricum esset, matronarum stola: constat, ad exprimendum illud tempus, quo Antonius meretricum more prostabat, stolæ nomen aptum nõ esse. at postea vbi tanquam nupsisse Curioni dicitur, & apposite in primis, & falsæ adhibitum est stolæ vocabulum. *Sed cito*, inquit, *Curio interuenit, qui te à meretricio quæstu abduxit, & tamquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo locauit.* Est autem hic locus in eo libro, qui nobis ad has emendationes dux fuit, ita vt eum ipsi edidimus, plane ac sine vlla vel minima lituræ suspicione scriptus.

Domu sua eiecit?) Et domu, & domo dicebant. Sed temeritas hominum omnia quæ paulo minus videbantur vsitata mutantium, priori illi vix vllum in veterum scriptis locum reliquit. Infra quoque oratione XIII ita scriptum est: *minaretur dominis, notaret domus, diuisurum se vrbem, palam suis polliceretur.*

itaque apud Bedam, domu, saepissime legitur.

Sestertium sexagies) In vetustis libris, sexagiens, quotiens, totiens, ceteráque ad eundem modum, per n litteram summo consensu scripta videas: vt interdum veniat in mentem subuereri, ne illo modo melius sit, quàm quomodo nunc scribimus. Sed rursus scrupulum obiicit, quòd in aliis quoque dictionibus video veteres, siue grammaticos, siue librarios libenter fecisse, vt inter litteras e & s interiicerent n, siquando illud, e, suapte natura longum esset. vt cum thensaurum pro thesauro scribebant. At contra *mesam* & *mesem* pro mensa & mense in antiquis marmoribus legere memini. Et sane eo modo Græci ὀρτήσιον vocant, qui est Latinis Hortensius: multáque alia ad eundem modum efferunt. Amplius igitur cogitandum, si cui modo ea res tanti est.

Tui discidij) Ita optimus liber: vt à discindendo ducatur.

In vltimam Galliam ex Ægypto) Vetus liber, ex Ægupto: eadem videlicet ratione, qua Purrhum, & Bruges, & Sullam, & talia priscos illos dixisse accepimus.

Aude dicere te prius ad patrem tuum venisse, quàm ad me) In eodem libro est, *ad parentem tuum.*

Tu à me obseruatus) Credo equidem hoc rectum esse: sed quia dubitare adhuc non nullos video: proponam scripturam veteris libri, corruptam illam quidem: sed quis præstare ausit, neminem ex ea quicquam melius excogitaturum? In eo igitur, pro *obseruatus*, legitur *onatus.*

Exsequi cladem illam, fugámque) Ita scribebant veteres, non vt nunc, exequi. Sed & Romæ in Capitolio multos vidi perantiquos lapides, in quibus scriptum est, Q. FABIVS MAXSVMVS.

Omnem subolem iuuentutis) Ita melius putaui, quàm quod erat in vetere libro, *sobolem.* non putarim autem, multum interesse, sobolem quis, an subolem dicat. scio enim, has litteras sæpe alteram in alterius locum substitui solitas. Marmura interdum scribebant, non marmora: & robor pro robur. sic in vetustissimis quibusque libris sæpius epistulam & adulescentem, quàm epistolam & adolescentem legas. sic et Beda tonicam pro tunica dicit.

Vt igitur in feminibus) Locum Demosthenis, ex quo hunc expressum putarem, indicaui cap 19 libri secundi variarum lectionum.

Quid autem mali non vidimus?) Liber vetus *quid autem mali vidimus?* quod fortassis verum sit, & ita dictum, vt illud in Verrem: Quid lacrimarũ putatis ipsum profudisse Neronem? & illud ex Andria: Dii boni, boni quid porto? & in heauton timorumeno potiant quid rerum?

Sequebatur rheda cum lenonibus) Nondum satis, verum vt fatear, constituere potui, de huius loci lectione Victorióne potius, an Ferrario assentiẽdum putem. Magna vtriusque eruditio, magna diligentia & accuratio, magna exercitatio in veterum scripti. sententiæ suæ rationes vterque probabiles affert: & nescio quomodo melius vterque, quantum ego quidem iudicare pössum, reprehendit aliena, quàm confirmat sua. Cum igitur in dubio esset animus, optimum factu esse duxi, veteris libri scripturam, vt erat, proponere. quanquam si alterius vtrius sententiam probare necesse sit, aliquanto equidem libentius Victorio accesserim.

Reiecta mater) Vetus liber: Recta mater.

Licuisne mihi) Ita legendum coniecerat Ferrarius: cuius coniecturam confirmauit antiquus liber.

Quam nequam hominem) Alii, quem hominem: Sed hoc multo melius.

Tum sibi non hanc, quam nunc male tuetur, sed M. Pisonis domum, vbi habitaret, legerat) Hæc omnia cum in omnibus inpressis libris desiderarentur, à me illius optimi, atque antiquissimi ope restituta sunt.

Negotium publicum gerens) Hoc loco in optimo libro scriptum est, negocium. ego tamen negotium, mutata vetere sententia, malo.

Cum omnia metu tenerentur) Hæc quoque in omnibus aliis editionibus omissa erant.

An tu illa in vestibulo rostra) Ita melius, opinor, quàm vt antea, illa vestibula, rostra.

Pro tricliniis popinæ sunt) Vt aliquid hoc loco deesse suspicer, facit, quod in optimo libro scriptum est hoc modo: *Pro tonclauibus popinæ tricliniissent*. itaque ideo asteriscum addidi.

Clauis ademit. Hunc locum explicauit Victorius capite secundo libri secundi variarum lectionum.

Dixisset, credo, aliquando auus tuus se & consulem & Antonium) Ita iudicaui legẽdum: cum in vetere libro esset. *sed & consulem & Antonium.* Nam illud *sed* putaui eadem ratione scriptum esse, qua *med* pro *me* sæpe apud Plautum legitur.

Testamento, vt dicebas ipse, filium) Hæc veteris libri scriptura est: nisi quod, *diceras*, habet, pro *dicebas*. Ferrarium autẽ, qui *testamenti* mauult legere, nihil moror.

Ad prædes tuos) Recte iudicarat Ferrarius ita legendum. & ita in optimo libro legitur.

Quin in his ipsis temporibus) Delendum est illud, *in*, auctore eodem illo libro.

Tamen quem erat æquissimum) Hic quoque vnus est ex iis locis, ex quibus de bonitate atque integritate illius libri quo vsus sum, existimari facile potest.

Funeri tyranni, si illud funus fuit) Idem significat, quod superiori oratione, cum insepultam sepulturam dixit, & paulo infra, cum semustulatum Cæsarem. Confer autem hunc locum cum aliis editionibus. facile, quid à nobis præstitum sit, intelliges.

Quid ego de commentariis infinitis, quid de innumerabilibus chirographis loquar?) Hæc ipsa verba repetita habes in ea pagina quæ proxime sequitur. Neque dubitassem ea hinc tollere atque expungere, si iudicio meo potius vti, quàm veteris libri auctoritati parere voluissem. nam mihi quidẽ hoc loco plane otiosa & superuaca-

nea videntur. eo magis quod plerique omnes veteres libri hac in parte mutili & deprauati repetiuntur. quod & Ferratrius testatum reliquit.

In eius tetrarchia vnum) Vox, vnum, aberat ab aliis libris: & in eisdem male scriptum erat, *tetrarchiam*. Hunc autem locum explicat Victorius cap. 23. libri tertii variarum lectionum.

Sine nostra) Ita aperte scriptum est in optimo libro: vt inanem esse coniecturam Ferrarii appareat.

Cum tua quid intersit) Non libenter facio vt operam meam vēditem: sed idem facere non possum, quin lectorem admoneam his & talibus locis, vt hāc editionem cum aliis conferat: quo magis intelligant omnes, non frustra à me librum illum, quo vsus sum, tam sæpe laudari.

Cum etiam Capuam coloniam deducere conatus es) In aliis omnibus libris vox *coloniam* desiderabatur.

Illinc abieris vel potius pæne non abieris) Ita iudicaui legendum è corruptis veræ scripturæ vestigiis, quæ hæc erant: *illim canieris, vel potius pæne non habueris.*

Cum hac in manum latione tua) Hæc scriptura est veteris libri: quā corruptam esse sentio: quomodo emendanda sit, dispicere equidem non queo.

Littera, cura) Ita est in optimo libro: vt constet vehementer falsos esse eos, qui hoc loco crediderunt legendum *litteratura*: & id nomen pro eruditione acceperunt.

M. ANTONII MVRETI IN TERTIAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

C*Ertus autem dies)* Mihi quidem nihil est exploratius, quàm hanc sententiam è Demosthenis Philippicis expressam esse: sed nunc non succurrit locus.

Nec optantibus) Manifesto falsum est, quod in aliis legitur *nec opinantibus*: quid enim est aliud, *nec opinantibus*, quàm *nec cogitantibus*?

Quis enim vnus fortior, quis amicior) Melius, quàm vt antea legebatur: Quis enim vnus fortior ac amicior. Sed hæc si, vt ante dixi, singillatim persequi cupiam, longus sim.

Cuius etiam natura pater) Alii, *Naturalis pater*, quod an latine satis dicatur, subdubito. Illo autem altero modo locutus est Terentius:

Natura tu illi pater es, consiliis ego.

Lautissimi, & plurimi, & honestissimi) Quod duæ postremæ voces à vetere libro abessent, librarii esse culpā existimaui.

Locupletis quidem certe) Vetus liber, *locuplentis*. quod quidem magis confirmat id quod supra dixi de aduerbiis toties, quoties, & similibus.

Bambalio quidam) Minime negligenda sunt, quæ de hoc nomine disputat Victorius capite quartodecimo libri septimidecimi variarum lectionum.

Vt tibi Iulia natus ignobilis videatur) Ita plane scriptum est in optimo libro, cuius auctoritas apud me quidem longe plurimum valet. neque tamen rationem vllam dispicere possum, qua hanc scripturam tuear. Octauianus enim, de cuius nobilitate hic agitur, non Iuliam, sed Attiam, vt notum est, matrem habuit. Itaque aut Iuliæ nepos, aut, vt Ferrario visum est, Iuliæ filia natus, aut, quod mihi aliquando in mentem venerat, Iulia prognatus legendum videretur. Verū enimuero totam rem accuratius consideranti, ita optime & facillime purgari videtur locus hic posse, si pro *natus* legamus *nata*. quo autem argumento mouear, vt ita credam, ex his quæ subiiciam intelligetur. Octauiano ignobilitatem obiecerat

Antonius. eam Cicero modis omnibus remouere conatur: atque ostẽdere, Octauianum neque paterna, neque materna stirpe ignobilem esse. Ad paternam quod attinet: patres Octauianus habuit duos, natura C. Octauium, adoptione Cæsarẽ. Ab hoc quidem posteriore ignobilis haberi non poterat. quid enim Cæsare nobilius? Itaque hoc primo argumento Cicero vtitur: idque, quia satis per se notum erat, vno verbo concludit, cum ait: *Ignobilitatem obiicit C. Cæsaris filio*. Sed & priorem illum nobilem fuisse confirmat ex eo, quòd, si vita suppeditasset, consul erat futurus. quod & Suetonius testatur his verbis. *Decedens Macedonia, prius quàm confiteri se candidatum consulatus posset, morte obiit repentina*. Inde transit Cicero ad matrem Octauiani, eámque nullo modo ignobilem fuisse confirmat. Exagitauerat eam Antonius, primum vt Aricinam. Hoc repellit Cicero, primum ita, vt municipium illud honestissimum esse, sempérque fuisse doceat, neque vlla re inferius Tusculo, vnde ipse Antonius vxorem habuerit Fadiam. ad postremum etiam addit, L. Philippum, & C. Marcellum, clarissimos viros, illum Aricinam vxorem, hũc Aricina natam habere. Ac ne quis putaret Atiam in municipio suo ignobilem fuisse, docet, eam quoque vtraque stirpe nobilem esse. Natam enim patre quidẽ, non Bambalione quopiam, aut diuisore, sed M. Attio Balbo, homine prætorio: matre vero Iulia C. Iulij Cæsaris sorore, id est ex eadem gente, ex qua matrem suam esse gloriaretur Antonius. Addit & alia, sed quæ necesse non sit persequi: hoc enim tantum docere volui, cum de Attia hic agatur, *nata*, non, *natus*, legendũ videri.

Et ante diem) Hic erratum est à librariis nostris. scribendum enim est, *& in ante diem*.

An vlla contumelia est) Hic quoque nescio quid eis in mẽtem venerit. scribendum enim, *Nulla contumelia est*. de hoc autem loco aperui alias quid mihi videretur.

M. Velleius) Vetus liber, *M. Vehilius*.

L. Antonius) Scribendum è vetere libro, *L. Annius*.

Nihil enim maluerunt) Ita plane: non, vt in aliis, mutauerunt. quæ autẽ maior felicitas, quàm cuique id quod quisque velit obtingere?

Praclarum custodem ouium, vt aiunt, lupum) Sic & Terentius in Eunucho: Scelesta, ouem lupo commisisti. Quædam autem ad hunc locum pertinentia tradidit Victorius cap. 21. libri primi.

Populum & magistratus foro excluserit) Optimus liber, *excusserit*. *excluserit* tamen malo.

Ad disperditionem vrbis) Idem liber, *dispersionem*.

Vrguendus est) Antiqua scribendi ratio. sic & in oratione proxime sequenti: *Tenetur, premitur, vrguetur*. & in septima. *Vrguebamur armis domesticis*.

Contra multitudinem bene sentientium) In aliis libris, *pro multitudine*. quod nõ inprobo. eadem enim sententia efficitur.

Iucundiorem autem faciet libertatẽ) Euripides ὡς ἡδὺ τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

De summa republica) Ita legendum: non, vt in aliis libris, *de summa reipublica*. quo de genere loquendi supra diximus. Sic & paulo infra, *ad summam rempublicam pertinere*.

Optime de rep. mereri) Alii, *promereri*. quod an Latine dicatur, addubito.

In senatu populique R. potestate) Hoc quibus insolens videbatur, fecerant, *senatus*. Sed vtrumque recte dici, nemo iam est qui nesciat. Quæ autem præterea in huius orationis extremo mutata sunt, in iis, vt in aliis, quæ, breuitatis causa, silentio præterimus, fidem optimi codicis secuti sumus.

M. ANTONII MVRETI IN QVARTAM CICEronis Philippicam à se emendatam scholia.

FRequentia vestrum incredibilis Quirites) Incredibile dictu est, quàm sæpe, quàmque pertinaciter in eo veteres librarii peccauerint, vt pro Quiritium nomine, aut Quinti prænomine, cum eorum vtrumque vna littera Q, aut duabus Qu notatum viderent ab iis qui scribendi compendium secuti erant, modo quæ, modo quem, modo quòd, quiduis denique potius, quàm quod oportebat, scriberent. quod etiam ab eo qui veterem illum librum, quo vsus sum, descripsit, in hac oratione sæpissime factum est. at mihi quidem difficile non fuit errorem illius animaduertere, neque opus magno ingenii acumine ad intelligendũ, quem in modum ea, quæ ipse in eo genere peccarat, corrigenda essent. Non eadem vbique ratio: neque tam expedita & facilis ad emẽdationem via. Sunt enim quidam loci, qui, cum eandem ipsis erroris maculam similis librariorum aspersisset inscitia, non modo minus perspicacium fugerunt oculos, sed ab acutissimis hominibus, qui cum mendũ viderent, manus ei tollendo admouere tentarũt, magis etiã sunt contaminati. qualem mihi nuper vnũ sane insignem homo incredibili doctrinæ copia, ingenio vero singulari ac prope diuino præditus Io. Auratus indicauit. Est autem is apud Ciceronem libro secundo de diuinatione, vbi de Sibyllinis versibus ita scriptum est. *Non esse autem illud carmen furẽtis, cum ipsum poëma declarat, (est enim magis artis & diligentiæ, quàm incitationis & motus) tum vero ea quæ ἀκροστιχὶς dicitur, cum deinceps ex primis versus litteris aliquid connectitur, vt in quibusdã Ennianis, quæ Ennius fecit. id certe magis est attenti animi, quàm furentis.* Quis non ad hunc vsque diem assensus est præstãtis viri, amicissimi mei, Pauli Manutii iudicio, qui totum illud, *quæ Ennius fecit*, inducendum, vt præcedẽtis verbi declarationem, putauerat? Non ita ille, cuius aciem nulla talis vmquam erroris caligo hebetarit, Auratus. vidit enim, hoc ipsum fuisse, quod ex illorũ Ennii versuum primis litteris connexũ esset. Q. ENNIVS FECIT. Nam quod veteres poëtæ Græci nonnũquam fecerant, vt quasi metuentes sibi à plagiariis, nomen suum insererent poëmatis suis. (inde enim illa sunt, Θεόγνιδός ἐστιν ἔπη &, καὶ τόδε Φωκυλίδου, & Μνῆμα τόδ' Ἱππάρχου· στεῖχε δίκαια φρονῶν, & eiusdem, Μνῆμα τόδ' Ἱππάρχου· μὴ φίλον ἐξαπάτα) id igitur Ennium elegãtiori quadam, & minus peruulgata ratione fecisse. quomodo & Plautinarum fabularum nomina prætexta esse iis versibus, quibus explicatur earum argumentum, videmus.

Et spem reciperandæ) Alii addiderant, *libertatis*. frustra. ad remp. enim refertur.

Quod si id ante facere) Ita putaui legendum: Cum in vetere libro esset, *fiit*. Sæpe enim litteram t pro d in eo positã videas. vt in his, illut, aliquit, aput, & similibus.

Ex omnium sæculorum memoria) Hæc est scriptura vetustissimi libri: quam cum repudiaret Ferrarius, aliud egisse eum puto.

M. Antonij reditum) Vetus liber, *tuum M. Antoni reditum*. mihi tamen quod impressum est, magis probatur.

Reperit) Alii, ceperit. vtrumque ferri potest.

Vt exercitum inuictum ex paternis militibus conficeret) Alii, cum in quibusdã veteribus libris reperissent, *ex panis militibus*, putarant legendũ, *ex hispanis*. inepte. illud quoque dubiũ non est, quin, *conficeret*, melius legatur, quã vt illi legebãt, *conduceret*. Sed hæc & talia spero, etiam tacente me, omnes facile cognituros.

Præclare & loco Quirites) In aliis, præclara & luculenta. vtrum melius sit, dubitaturum arbitror neminem.

Arcessite) Ita plane est in vetere libro: non, vt in aliis, accersitæ: vt hoc quoque non nihil eorum opinionem adiuuet, qui arcesso, non accerso, dicendũ putant.

Septemdecim dies) Alii, *decem & septem dies*: quod latine dici non puto.
Quod ab iis actum diceretur) Alii, *quod ei egissent, aut quod ab iis actum diceretur*. mihi quæ in vetere libro non erant, visa sunt redundare.
Ad vrbem futurum) Melius, quàm quod ediderunt alii, *ad vrbem venturum*.
Ad vrbem, vel in vrbem potius) Totum hoc, *vel in vrbem potius*, aberat ab aliis libris: quod tamen mirifice ad sententiam pertinet.
In pecuniis locupletium) Hic quoque vetus liber habet, *locuplentium*.
Et animos hominum) Ita vetus liber: non, vt alii, *& animos molliet*.
Ad nostrum ciuem mittimus) Alii omnes libri hoc loco mutili erãt. Sed talia pigeт particulatim annotare: ita multa sunt. quod intelliget, quisquis hos libros cum aliis conferre voluerit.
Familiam ducit) De hoc loco quiddam dixi in libris variarum lectionum.
Quanquam est magnus illa ætati) Ablatiuus antiquus, quem qui non agnoscebant, scripserant, *illi ætati*.
Quemcunque magistratum petet) Ita coniecі legendum: cum in vetere libro esset, *quem cumquem acpetet*. indicaui enim fuisse in vetustioribus, *quemcumque mag. petet*. quod autem alii scripserant, *quæcunque appetet*, manifesto falsum est.
Vt haberi per leges liceret) Hic quoque coniecturæ aliquid datũ est. nam in vetere libro erat, *per vt haberi leges liceret*.
Longe sane diuersa est) Ita melius visum est, quàm, vt alii ediderant, *Longissime diuersa*. In vetere quidem libro legitur, *longisame diuersa*.
*Omnium * atque factorum*) Suspicor deesse vocem, *dictorum*.
Qui de legione secunda & X X X V) Dele illud, &, auctore optimo libro. notæ autem illæ triginta quinque milites, non trigesimamquintam legionem significant.
Quæ fierunt sine mora, maturéque decreta) Hunc locum corrupetat Ferrarius, cum in libros, à quibus duæ voces aberant, incidisset.

M. ANTONII MVRETI IN QVINTAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

QVantam populo R. laudem, quantam gloriam) Duas postremas voces, cum in aliis omnibus desiderarentur, è vetustissimo libro addidi.
De quo grauissimum & seuerissimum iudicium) Duæ quoque illæ, *& seuerissimum*, ab aliis omnibus aberant.
Dubitate quid agatis. At non cadunt hæc in Antonium) Alii, *Dubitatis? an non cadunt hæc in Antonium?* Sed, si quis dubitet, quin id quod nos edidimus, melius sit, ei vt placeam, non laboro.
In forum insinuandi) Alii, *introeundi*: quod non improbo. Sed veteris libri scripturam exprimere volui.
Num etiam armorum interpretes erimus?) Coniectura tantum ductus hoc immutaui. nam in vetere est, vt in aliis, *quærimus*.
Calebant in interiore ædium parte) Verbum, *calebant*, quo nullum elegantius, aut aptius huic loco reperiri poterat, alii omnes omiserant.
S.C. numquam facta) Ita melius, quàm, vt in aliis, *tanquam facta*.
Auet animus) Alii, *pauet*. sed hoc malo.
Num, quod caput est, leges nostras moresúe nouit?) Lege, vt in vetere libro, quod maximum est. Sed hoc quoque ab aliis omnibus omissum erat.

Quae hic interponuntur scholia, non ad quartam Philippicam, sed ad quintam pertinent, a cap. 19. ad ... extremam orationem.

Coniectum) Alii, *collectum*. sed ita legendum, vt nos veterem librum secuti scribendum curauimus, etiam Victorius acute coniecerat.

Em causam) Alii, *haec causa*. Em, autem, pro hem, aut en, sæpe in Terentio Petri Bembi, & in antiquissimo libro epistolarum Ciceronis, qui Florentiæ est, legitur. Sic & infra: *Em ad quem legatos mittamus.*

Illam impuritatem cani fuisse) Ita plane legendum, vt est in optimo omnium libro: & in iis præterea, qui ab Andrea Nauagerio V. C. emendati circumferuntur.

Nunc vero cur abrogandas censeam, quas iudico non rogatas?) Ferrarius deleuerat particulam, *cur*, & pro, *vero*, substituerat, *non* Sed non viderat, hoc Ciceronem dicere, nihil opus esse, eas leges abrogari, quæ ne rogatæ quidem essent.

Post conditam vrbem) Hæc verba alii omnes prætermiserant.

Vide reliqua in hanc orationem quarum scholia 5 pag. 7.a.

M. ANTONII MVRETI IN SEXTAM CICERONIS Philippicam à se emendatam scholia.

IVstitium edici) Ita optimus liber. neque causa vlla est, cur magis probetur, *indici*.

Ne dilectus habeat) Vt semper in antiquissimo epistolarum codice, & fere semper in Pandectis Florentinis, ita in eo etiam libro ex quo hæc emẽdata sunt, semper hoc nomen per i litteram, non per e, in prima syllaba scribitur.

Quo vinolentia) Alii, *violentia*. Vetus liber, *vinulentia*.

Tamquam pestifera flamma) Hoc loco in vetere libro *flama* legitur. quomodo sæpe scriptum in aliis libris veteribus videre memini.

Summa in remp. merita) Alii, *sua*. inepte: cum statim sequatur, *eorum*.

Noui violentiam) Liber vetus, *vinolentiam*. quod tamen hoc quidem loco nõ placet.

Horam eximere nullam) Omnino assentior Ferrario, molliorem hanc & magis perspicuam loquendi rationem videri. Sed tamen, ne plane acquiescam, inpedit veterum librorum consensus, quibus in omnibus ita locus hic legitur: *Horam exhibere nullam in tali cive liberando, sine scelere non possumus.* quãquã enim sententiã ex illis verbis elicere nullam queo, non temere tamen puto esse, quod omnes veteres librarii, quasi compacto, ita scripserunt.

Sententiam dicere?) Cum hæc verba in aliis libris desiderarentur, fuit, qui cõiectura fretus, addito verbo, *esse*, sententiam expleuerit.

Non otio suo) Hæc quoque ab aliis omissa, à nobis restituta sunt.

Plancum qui omnibus sententiis) Aberat & hinc Planci nomen: quo tamen detracto, sententia explicari non potest.

Nequitia est, scelere) Alii pro, *scelere*, scripserant, *scelus est*. vt huic vulneri quasi cicatricem obducerent. Mihi semper religio fuit talia audere. In veteri libro post vocem *scelere*, parua quædam lacuna est.

Numquisnam est vestrum) Alii scripserant, *num quispiam*: & probam vocem, ac cum aliis, tum Ciceroni ipsi vsitatam ex hoc loco exturbauerant.

Patronum dicere auderet?) Alii, *tutorem*. Sed meliorem esse scripturam nostram, res ipsa, vt ita dixerim, clamat.

Quem censorem?) Alii, *quem Cæsarem?* quod plane ineptum puto.

Extorquebit istu res ipsa publica) Vetus liber, *res ipsa P.* Suspicor legendum, *res ipsa*, & illud, *publica*, inducendum.

M. ANTONII MVRETI IN PHILIPPICAM septimam Ciceronis à se emendatam scholia.

Reuirescere) Ita optimus liber, non, vt in aliis, *reuiuiscere*.

Sed vt conditiones ferret, leges imponeret) Ne quis Ferrario assentiatur, temere affirmanti, duas postremas voces in nullo libro vetere extare: testificor eas in illo omnium optimo legi.

Iidem quasi prouidi ciues & senatores) Hic quoque Ferrarius frustra se torquet, & in media luce ipse sibi tenebras obiicit. integra enim est vulgata scriptura: & eam antiquissimi libri confirmat auctoritas.

Suscipiunt vt patris patrocinium) Ita plane legitur in eodem illo libro: non, vt in aliis, *suscipiunt partis patrocinium*.

Quos quidem à se primum numerare possunt) Quiddam ad hunc locum pertinens notauit Victorius capite vltimo libri duodecimi variarum lectionum.

Populares habebantur) Melius, quàm vt in aliis, *populares appellabantur*. etsi hoc Ferrarius in omnibus veteribus libris legi ait. vellem, de iis tantum locutus esset, quos ipse viderat.

In reip. salute defigeret) Quod in aliis legebatur, *configeret*, ineptum esse crediderim ad hoc, quo de agitur, declarandum.

Deuinxit) Alii, *coniunxit*. periodus autem, quæ proxime hoc verbum sequitur, argumento esse potest, liber is, quem nos dilaudamus, quanto præstet eis omnibus, quos Ferrarius viderat.

Tum autem illustratur consulatus) Affinis sententia illi Horatianæ:

Nam conuiuatoris, vti ducis, ingenium res
Aduersæ nudare solent, celare secundæ.

Periculose dico) Insigne exemplum προδιορθώσεως.

Inconstantia, leuitate, mobilitate) Hic certe leuitatis nomen ita accipitur, vt apud eos qui probe locuti sunt, accipi negat Gellius.

Quid cum Brutum omine quodam) Vetus liber, *homine quodam*. Sed hic error frequens est in veteribus libris.

Liberati regio dominatu videbamur: multo postea grauius &c.) Quatuor voces hoc loco, quæ in aliis editionibus nusquam apparebant, veteris libri ope restituimus.

Eum qui Mutinam, coloniam firmissimam &c.) Hic quoque locus mutilus circūferebatur: vt intelliget, qui hanc editionem cum aliis conferre voluerit.

Non quæret vrbe expulsos?) Ita emendaui, duabus litteris de meo additis: nam in vetere erat, *quæret vr expulsos*.

Bellum obuolutum) Hic quoque non nihil coniecturæ datum. vetus enim scriptura est, *bellum ouolutum*.

Vacuum omni metu) Quid melius excogitarem, non habui. cum in vetere libro scriptum esset, *vaquomni metu*.

Prospicientia) Hoc vocabulo posthac auctiores erunt ij libri, quibus Ciceronianæ voces ordine dispositæ continentur.

Consilium intelligi defuisse) Antea, *consilium intelligendi defuisse*: quod loquendi genus barbarum puto.

Prædicam) Multo melius conuenit cum aliis verbis, quę hic posita sunt, quàm quod antea legebatur, *prædicabo*.

Coamentari) Cum verbum hoc in optimo libro sine littera g scriptum vidissem, initio iudicaui librarij erratum esse. post, tota re mecum diligentius considerata, in eam opinionem adductus sum denique, vt certo statuā errare eos, qui aliter scribunt. ita enim mihi persuadeo, cum amenta dicantur ea, quibus ad li-

gandum vtimur, & coamentare nihil sit aliud, quàm colligare, litteram g temere huc ab imperitis hominibus inportatam esse.

Frequentißimi) Vetus liber, *frequentißimei*. Sed & *vnei* pro *vni*, & *vei* pro *vi* nõ numquam in eo scriptum legitur. quæ scribendi ratio Romæ in vetustis marmoribus frequentissima est.

In gradibus Concordiæ steterunt) Optimus liber, *sederunt*. malim tamen, *steterunt*.

Oppugnant, in pacem & cet) Idem liber coniunctim, *oppugnantis*. ex quo cum alii fecissent, *oppugnantes*, coacti postea, pro *esse*, scripserunt *habere*: vt cõstaret orationis ἀκολουθία. meam coniecturam spero probabiliorem visum iri.

Magna pax Antonio cum iis. his item cum illo) Alii. *Magna pax Antonio cum eisdem? his cum illo?* Sed hospitem in latino sermone esse oporteat, si quis, vtrum verius atque elegantius sit, dubitet.

L. Nasidio) Vetus liber, *L. Visidio*.

At vero excitati, erecti) Ita est in libro vetere: non, vt in aliis, *citati*.

Quibus de rebus refers, P. Seruilio assentior) Mirum videri poterat, Ciceronem tota hac oratione nihil dixisse de iis, quæ ad senatum relata erant: cum hæc postrema verba in aliis libris, magno librariorum flagitio, nulla essent.

M. ANTONII MVRETI IN OCTAVAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

V*icit L. Cæsaris amplißimi viri*) Hæc est veteris libri scriptura, quam qui repudiarunt, parum considerate fecerunt.

Vt & luctu sororis moueretur, & cet.) Per Ferrarium non stetit, quo minus hic locus mutilaretur, detractis aliquot verbis, quæ tam Ciceronis sunt, quàm reliqua oratio.

Vt milites fiant sine vi, sine multa?) Alii, *sine tumultu*. inepte. multari enim interdum necesse erat, qui, militiam detrectantes, profiteri ac nomina dare nolebant.

Mutina obsidetur. ne hoc quidem bellum est?) Nescio quid esse dicam, quòd in optimo libro locus hic ita deformatus legitur. *Mutinæ dominaretur seturna opsidetur. ne hoc quidem bellum est?*

Consulem fortißimum virum) Melius quàm vt in aliis, *quò fortißimum virum*.

Præsertim cum illud esset ætatis) Hoc quoque venustius quodammodo videtur, quàm quod in aliis legitur, *cum esset illius ætatis*.

Qui consuli armatus obsistit, designatum cos oppugnat) Misere deprauatus erat hic locus in aliis omnibus libris, in quibus ita legebatur: *qui armatus consulem designatum oppugnat*.

Primum non modo non in dissensione & discordia ciuium) Alii omiserant duas voces, quibus detractis sententia explicari non potest. Hoc enim dicit: bellum hoc ciuile esse quintũ ordine: sed cetera omnia fuisse in dissensione ciuium: hoc primum esse in quo omnes ciues non modo non dissentiant, sed etiam mirabiliter consentiant ac concordent.

Ad aquas vsque & Puteolos) Alii, *ad aquas vsque Puteolanas*. Sed nostra melior. ita enim aquas sine vlla adiectione dicebant. vt alibi, *Me vnũ feci ex iis, qui ad aquas venissent*.

Viderunt enim ex mendicis) Ne quem moueat Ferrarius: affirmo eam, quam nos edidimus, vetustissimi libri scripturam esse.

Immo alia causa iusta: hæc necessaria est) Multæ sunt belli causæ iustæ quidem, sed non necessariæ. at depulsio seruitutis non iusta solum, sed etiam necessaria est. in aliis libris legebatur: *immo alia causa iusta ac necessaria est*. subesse mendum, viderat

& Ferrarius: quo modo tollendum esset, videre non potuerat. ne nos quidem, sine veteris libri ope, potuissemus.

Atque vis eum te esse, qui semper pacem optaris) Quàm hoc elegans? quàm Cicerone dignum? at quod antea legebatur, quàm frigidum? ita enim legebatur: *Atqui es, qui semper pacem optaris.*

Et vtiles, & è rep ciuis) Alii, *& vtiles reip. ciues.* quod nos edidimus, melius esse, si quis neget, aut inuidia non careat, aut iudicio careat.

Non enim ciues omnis) Liber vetus: *non enim omnis ciues.* atque ita imprimi iussera.

Vt membrum aliquod) Melius, quàm quomodo alii: *vt aliquid membrorum.*

Facinerosum) Ita est in libro vetere: ne quis erratum à librariis putet.

Expugnari) Perperam in aliis legebatur, *expugnare.*

Melior fiat Antonius) Græcorum more dixit, pro eo quod est, potentior. vt apud Horatium, *Tydides melior patre.* &, *Ceruus equum pugna melior.*

Per quem lata est vrbs ea) Melius, quàm, vt in aliis, *sublata.*

Fore vt omnes) ἀνακόλουθον. quod alii vt fugerent, contra fidem veterum librorum addiderant verbum, *putabam.* sed quæ stultitia est, ea emendare velle, quæ constat veteres illos, ornandæ orationis causa, interdũ de industria consectatos?

Quanquam mihi quidem nullum) Redundant voces duæ quæ ab aliis adiectæ sunt: neque vllum earum est in vetere libro vestigium.

Vt ab Alexandrea) Sæpe ita veteres vocabant, quam nos nunc Alexandriam: & Dareum, quem nos Darium.

Se renuntiaturum senatui) Corruperant alii sententiam: additis duabus vocibus, hoc modo: *Se non ante renuntiaturum senatui.*

Sed ipse repudiandus) Optimus liber: *Sed ipse est potius repudiandus.*

At quàm modesta mandata? ferrei sumus, & cet.) Alii vocem vnam in duas diuulserant: scripserántque hoc modo. *At quàm modesta mandata fert? ij sumus & cet.* Sed hæc, ne viuam, si non ita multa sunt, vt admonere pigeat: præsertim cum veniat in mentem, posse alicui sermonem dari, me id iactandi mei, atque aliorum insectandi causa facere. à quo tamen longissime absum. Sed vereor rursum, si tacuero, ne quis me gloriolam quæsisse dicat ex eo libro, qui iam aliorum opera satis emendatus esset. Vtinam igitur, si qui hoc forte dicent, quo id certius faciant, capiant laborem huius editionis cum aliis conferendi.

His etiam præmia postulet) Legendum, *postulat.* & delenda interrogationis nota. *Lysiade.* legendum, *Lyside.*

Otiosus videlicet esse mauult) Alii scripserant, *malo.* & putarant hæc verba esse Antonii: cum ab ipso Cicerone dicantur. nondum tamen plane perpurgatus videtur hic locus.

Est enim annus) Optimus liber, *Est enim iam annus.*

Et tu acta Cæsaris defendis) Hæc omnia omiserant alii: scripserántque tantum, *& tua.* Ferrarius tamen mendosum esse locum viderat.

Etiam seducere) Ita positum, vt in illo Terentii,

Post Pamphilus me solum seducit foras.

inepte autem scripserant alii, *reducere.*

Aut mors proposita victo) Quanto hoc melius, quàm quod in aliis legitur, *exposita?*

Aut cogitare, aut facere, aut dicere) Horum trium quod primo loco est, alii omnes omiserant.

Quàm captiui frugi) Optimus liber, *quàm captiui serui frugi.* In ea autem oratione quæ proxime sequitur, etsi satis multa à nobis emendata sunt, (quod ex collatione intelligi cupimus) tamen quòd omnia erant eiusmodi, vt dubitationis nihil

habitura viderentur, nulla eorum quasi recensione opus esse duximus.

M. ANTONII MVRETI IN DECIMAM CIceronis Philippicam à se emendatam scholia.

Q*Vas enim ipse mihi partis sumseram, eas præcepit oratio tua*) Ita optimus liber. quãquam autẽ Ferrarius id quod in aliis libris legitur, sibi valde placere ait, tamen aut ego nihil video, aut hoc nostrum multo nitidius est, multóque concinnius.

Quod mihi maximam admirationem mouet) Nihil necesse haberem testari, hanc esse scripturam vetustissimi libri: nisi Ferrarius falso affirmaret, in omnibus veteribus libris legi: *quod me maxima admiratione mouet.*

Di meliora, inquies) Hoc responso nihil vehementius, nihil ad rem accommodatius cogitari potest. At quod in aliis legebatur, D. *Brutus melior est, inquies*: ita erat languidum, vt iaceret. E talibus locis de illius libri bonitate existimari licet.

Hoc vero Q. Fufi cupio sine offensione) Alii, *cupio*, mutarant in *copiosissime*: deinde cũ pendere ac nutare orationem viderent, quasi tibicinem, quo ea fulciretur, addiderant verbum, *quæro*: cum recte in veteribus libris legatur, *quæri*.

Quo S.C.) Ita habet optimus liber: recte & vere: quicquid dicat Ferrarius.

Bonis obtrectandi) Si Ferrarius eum librum vidisset, quem nos diuina quadam virgula nacti sumus, non dixisset in omnibus veteribus libris legi *bonos*.

Quid tibi, quod sibi quisquam velit, non relinquetur?) Viuidum hoc, vt ita dixerim, & vegetum orationis genus: at illud alterum abiectum & eneruatum: *qui tibi velit obtrectare, non relinquetur.*

A C. *Antonij scelere*) Ita ẽmẽdaui: cũ in vetere libro legeretur, à Catonis scelere.

Perditores) Melius, quàm, vt in aliis, proditores. seruare enim & perdere aduersantur.

Exercitum & respectum pulcherrimum) Duas voces ex hoc loco aliorum vel negligentia vel audacia sustulerat.

A primo ore Græciæ) Ita plane scriptum est in præclaro illo libro.

Etsi ne C. quidem Antonij) Alii, *etsi ne illa quidẽ Antonij*. vetus liber, Etsi nẽ quidem Antonii.

Velasse eum, non iter fecisse diceres) Vide Victorium cap. 17. libri XXIII.

Extrusimus) Alii, *exclusimus*. Sed hoc sine controuersia melius. nõ nihil autem hic coniecturæ datum: nam in vetere legebatur *extruimus*.

Certus, si modo erat vllus, exercitus) Ita plane scriptum est in optimo libro. nam ceteri quidem omnes fœde admodum deprauati erãt. lege autẽ caput 12. libri 15 variarum lectionum Petri Victorii. iuuabit enim videre, quàm prope singularis ille vir ad veram scripturam coniectura sua accesserit.

Summa virtute, grauitate, constantia) Grauitate hoc loco carebant alii omnes libri.

Atqui huius animum) Vetus liber, *atquin huius animum*. non est autem dubium, quin prisci illi & atquin, & alioquin, vbi vocalis sequebatur, scribere soliti essent.

Ne illorum simulatio) Etsi hoc verum videtur, non tacebo tamen discrepare ab hac veteris libri scripturam. nam quod hic *simulatio* legitur, in illo est, *æmulatio*.

Horum obsit ignauia) Alii, *horum sit ignauia*. Sed vtrũ melius sit, quis non videt?

Quod si immortalitas) Homerica sententia. quam erudite, vt solet, tractauit Victorius capite vndecimo libri 15.

Non est viri, minimeque Romani) Præclare. at frigidum quod in aliis legebatur, *Non est nostrum, nominisque Romani*. emendata sunt & in sequentibus alia sane plu-

cima. Sed properanti multa necessario prætermittenda sunt.

M. ANTONII MVRETI IN VNDECIMAM CIceronis Philippicam à se emendatam scholia.

M*Agno in dolore*) Qui hoc loco addiderant verbum, *sum*, inepte fecerant, sententiámque corruperant.

Nocturnus introitus Smyrnam) Quod Ferrarius admonet in quodam vetere libro legi Zmyrnam: sane in vetustissimo illo legitur Sdmyrnam, quod idem valet.

Ponite igitur ante oculos) Indicaui locum Æschinis, vnde hunc expressum putarem, capite decimo libri octaui variarum lectionum.

Miserior igitur qui suscipit in se scelus) Platonicum est in Gorgia. *Πω. σὺ ἄρα βούλοιο ἂν ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν; Σω. Βουλοίμην μὲν ἂν ἔγωγε οὐδέτερα. εἰ δ' ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, ἑλοίμην ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν*. Sed & multis aliis locis idem dicit.

Quid in ciue de Dolabella indicandum?) Ita excudi iussi: cum in vetere legeretur: *quid in ciue de Dolabella indicandi?*

Vlcisci cupit) Alii, *vlciscetur*. liber vetus, *vlciscupitur*. Sed duæ postremæ litteræ alia quadam manu adiectæ videntur.

Aliquando fuit meus) Vocem, *amicus*, quòd à vetere libro aberat, expunxi, ratus redundare.

Qui ex ædilitate consulatum petit) Male in aliis legebatur, *qui ex ædilitate ad consulatum*. quanquam ita esse in omnibus libris veteribus ait Ferrarius. sed videlicet non omnes viderat.

Quanquam leges eum non tenent. propter eximiam, credo, dignitatem) Ita liber vetus. in aliis autem deformatus erat hic locus in hunc modum. *quanquam leges eum non tenent. credo, dignitate.*

Pro alieno se ære & cet.) Hunc locum Ferrarius cum emendare se putaret, deprauauit. nos veterem scripturam in locum suum restituimus: cum eandem in optimo libro reperissemus.

Quem vlta videntur furiæ debitorum) Clarissimi ac præstantissimi viri Vbaldini Bandinelli coniecturam confirmat optimus & antiquissimus liber.

Præterii, T. Annium Cimbrum) Alii, *Caninium Cimbrum*. vetus liber, *præteriit Annium Cimbrum*. Sed facile intelligi potest, eam litteram, qua prænomen indicabatur, errore librarii coniunctam esse cum ea voce, quæ proxime antecedebat.

Quid enim atrocius potuit, quid seuerius de genero?) Alii, *decernere*. vetus liber, *de genere*: ex quo coniecturam feci, legendum, *de genero*.

Gesta & confecta sunt) Ita aperte scriptũ est in libro vetustissimo. nam ab aliis etiam calamo exaratis, sed multo minus veteribus, absunt duæ illæ voces, *& confecta*.

Duas tamen tribus solas tulit) In aliis, *duas tantum tribus tulit*.

Cur committis Cæsar, & cet.) Hic locus in aliis omnibus libris ita deprauatus erat, vt intelligi non posset.

Imperatorem & ducem C. Cæsarem. Imperium C. Cæsari belli necessitas & cet.) Hic quoque vnus est ex iis locis, qui facile os obstruere superbis istis & fastidiosis alienæ industriæ vituperatoribus possunt.

Ad virum fortissimum) Huius orationis reliquum, itémque magna pars sequentis in optimo illo exemplari desideratur.

M. ANTONII MVRETI IN DVODECIMAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

SEd *quasi per caliginem*) Vide Victorium capite 14. libri 13 variarum lectionū.

Posteriores enim cogitationes) Euripidis est. αἱ δεύτεραί πως φροντίδες σοφώτεραι.

Tam grauissimis támque multis) De mendo suspicor: sed sine vetere libro nihil affirmare audeo.

Mustelas Saxásue contemnere) Ita plane habet optimus liber. quod eo moneo, ne quem Ferrarii dubitatio moneat.

Tam facinerosi) Hoc quoque loco per e litteram, non per o, in vetere libro vox hæc scripta legitur.

Iuuentutem omnem ex tota Italia exciuimus) Nonius Marcellus hoc loco legit, *excussimus*: Omninóque ita in optimo libro sine vlla litura aut interpollatione scriptum est.

Meo semper periculo) Vocem, *semper*, ab omnibus veteribus libris abesse ait Ferrarius. sed est in eo, qui vnus instar est aliorum omnium.

Sed ij proficiscantur) Hanc quoque satis inconsiderate sustulit: nam & est in libro omnium optimo, &, si iurandum est, mehercule superuacanea non est.

Non duo pretores) Ita vetus liber: & paulo post: *Non duo designatos tribunos*. Sic & in epistolis: *Preter duo nos loquitur isto modo nemo*. & apud Virgilium:

Si duo preterea tales Idæa tulisset
Terra viros.

Is enim sum) Cogit me Ferrarius, vt hoc quoque loco testatum relinquam, ne littera quidem vna plus minúsve à me editum, quàm vt in optimo libro scriptū videbam.

Cum omnes actiones horum mensum) Corrupit hunc locum Ferrarius. nam quomodo eum ipsi edidimus, & in optimo libro legitur, & in iis qui ante Ferrarium editi erant, legebatur. nisi quod *mensum* scripsimus, vbi alii, *mensium*. putauimus enim nihil esse, cur à veteris libri auctoritate recederemus. Sic & in epistola ad Ap. Claudium: *Prope iam vndecim mensum prouinciam factam esse gaudebam*. & ad Trebatium: *Nam primorum mensum litteris tuis vehementer commouebar*.

Vobiscum nec anima certe est, nec corpore) Quod reliquum est huius orationis in optimo exemplari non erat.

M. ANTONII MVRETI IN TERTIAMDECIMAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

A *Principio*) Statim à principio huius orationis in aliis omnibus libris peccatum erat.

Consceleratísque) Plenius & vehementius, quàm quod in aliis erat, *sceleratísque*.

Dulce enim etiam nomen) Ab aliis aberat vox *etiam*: quæ tamen necessaria est.

Nam nec priuatos focos) Homerus.

Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος,
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος.

Auctorem ipsum iure cæsum fatemur) Ita est in vetere libro. & melius, certe quidem mollius, ac numerosius, quàm quod Ferrario placuit.

Sine faciebat, siue simulabat) In aliis omnibus libris tres voces hoc loco desiderabantur.

Remisisset) Male in aliis legebatur, *dimisisset*.

Petusium) Ita liber vetus. alii *petissium*: alii *peditum*.

Quod cum Antonio fecerimus. & cet.) Quicquid & hic, & aliis locis, quos silentio transii, mutatum est, optimo illo libro auctore mutatum est.

Est omnino fortium virorum) Pulcherrima & dignitatis plenissima sententia, quæ in aliis omnibus libris deprauata erat, vetustissimi illius ope à nobis restituta est.

Etiámne, si erit, cum id fecero, seruiendum) Alii, *fuerit*: quod plane ineptum puto. vetus liber, *fierit*: vnde conieci legendum, *si erit*.

Si libera rep. possu) Insulsum est, quod alii ediderant, *Si liberare remp. possis*.

Pacémque patiamur) Ita plane est in vetere libro: & mihi quidem multo magis arridet, quàm quod alii scripsere, *potiamur*.

Sin otium incolumibus iis & cet.) Hic quoque locus summa fide ex eodem illo libro descriptus est.

Ac mea quadam officia in illum) Vocem, *officia*, temere sustulerat Ferrarius.

Quot potui amplissimos) Ita dictum, vt illud:

Quod habui summum pretium persolui tibi.

Tales futuros in rep. Antonios?) Duas hinc voces alii vel nimis negligenter omiserant, vel nimis audaciter sustulerant.

Præterea animo) Nihil causæ erat, cur Ferrarius *animo* mutaret in *omnino*.

O rem acerbam) Et vero quidem acerbam. etenim post hanc vocem in optimo illo libro reliqua omnia perierunt.

Dúmque de singulis sententiis breuiter disputo, P.C. vt adhuc fecistis, me attente audiatis) Est homo eruditissimus, qui post verbum *disputo*, addendum suspicatur, *peto*: cuius coniectura mihi quidem valde probatur.

Quem tamen temperantem fuisse ferunt Isauri balneatorem) Iocus est in voce *temperantem*. cum enim dicere videatur σώφρονα, ad balneatorum munus respicit, quorum est aquam temperare. Horatius.

Quo Chium pretio cadum
Mercemur, quis aquam temperet ignibus.

Prius vndis flamma) Hoc ipso prouerbio vsus est postea Augustus: cum significare vellet se numquam filiam in vrbem reuocaturum. quod his verbis narrat Dio libro XV. τοῦ δὲ δήμου σφόδρα ἐγκειμένου τῷ Αὐγούστῳ, ἵνα καταγάγῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, θᾶσσον ἔφη πῦρ ὕδατι μιχθήσεσθαι, ἢ ἐκείνην καταχθήσεσθαι.

Vnde Antoniorum nec facta &c.) Alludit ad illud ex vetere tragœdia -*vbi*
Nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam.

M. ANTONII MVRETI IN QVARTAMDECIMAM Ciceronis Philippicam à se emendatam scholia.

N*On iustæ belli internecini notæ*) Ita melius videtur, quàm *iniustæ*.

Propudium illud) Mihi quidem ita certa videtur hæc coniectura Ferrarii, vt dubitationi nihil esse loci existimem.

An si quis Hispanorum) Ita plane legendum: non *at*. eodem autem modo deprauatus est locus quidam libro primo de finibus, qui ita legendus est. *An, Vtinam ne in nemore, nihilo minus legimus, quàm hoc idem græcum: quæ autem de bene beatéque viuendo à Platone disputata sunt, hæc explicari non placebit latine?* Sunt enim hæc similia loco illi ex prima in Catilinam: *An vero vir amplissimus P. Scipio pontifex maximus Ti. Gracchum mediocriter labefactantem statum reip. priuatus interfecit: Catilinam orbem terræ cæde atque incendiis vastare cupientem nos consules perferemus?*

Prid. Vin) Eo minus dubitandum est, quin recte hunc locum Ferrarius emen-

dauerit, quòd vidi veterem librum Venetiis in quo legebatur *prid. Quin.* non, vt in iis quos ipse viderat, *perid. Quin.* ita vt vnam modo litterã detrahere oporteat. *!Quem? me imperatorem.*) in aliis, *aliquém me imperatorem*? hunc locum coniectura tantum ductus, mutare ausus sum: sed quæ ita certa videbatur, vt non recusem, quin quantum de illa, tantundem de opinione ingenii mei detrahatur.

Ad illam curiam suis potius quam reip. infelicem.) Qui curiam Pompeianam, quòd in ea Cæsar interfectus fuisset, infelicem ex eo nominanerãt, hoc videlicet significare voluerant, eam reip. infelicem fuisse: vtpote in qua patri patriæ nex allata esset. at Cicero eam iis potius infelicem esse ait, qui partes illas fouerent, &, vt Cæsar fecerat, remp. opprimere molirentur. Itaque quod in aliis legebatur, *viribus suis*, aut, *viris suis*, aut, *vitiis suis*: addita hæc erant ab iis, qui, quam vim haberet illud, *suis*, non videbant.

Erit igitur extructa moles &c. Multa sunt in huius orationis extremo, quæ conformata videri possunt ad exemplum eius, qua Pericles eos qui pro patria occubuerant, laudat apud Thucydidem libro secundo.

FINIS.